ಮುನ್ನುಡಿ

ವಿಶ್ವವಿಶಾಲವಾದ ವಿಷಯ, ಜಾನಪದ. ಅದು ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾಯಿ
ದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಜ್ಞಾನಪದ ಕೂಡ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸ ಆಲೆನ್
ಸ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "ಜೀವಂತ ಜಾನಪದದ ಸಮೃದ್ಧ ಉಗ್ರಾಣ, ಭಾರತ".
ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಂದುವರಿದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ
ೋಧನೆಗಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ". ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ
ಷವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಬಲ್ಲುದು. ಇಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಹೇರಳ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ
ದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಕುತೂಹಲ ಕಣ್ತೆರೆದದ್ದು, ಆಸಕ್ತಿ ಚಿಗುರಿದ್ದು, ಆದರ
ಡಿದ್ದು ಈಚೆಗಷ್ಟೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ಜಾನಪದ ಅಳವಟ್ಟದ್ದಂತೂ
ಲ ಒಂದೆರಡು ದಶಮಾನಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಾದರೆ ಜಾನಪದದ
ೀಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವ್ಯಾಸಂಗಗಳಿಗೆ ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಚರಿತ್ರೆಯೆ
ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ
ಗೆಯನ್ನೇರಿತು; ಜಾನಪದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಭಾರತ
ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕುರಿತ ಅಜ್ಞಾನ, ಅಸಡ್ಡೆಗಳ
ಸಂಗಡ್ಡೆಗಳು ಈಗ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕರಗಿಹೋಗಿರುವುದು ಸಮಾಧಾನದ ವಿಷಯ.
ದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಒಂದು ಮುಂಚೂಣಿಯ
ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಜಾನಪದ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆ ಆರಂಭವಾದರೂ
ಣಿ, ಗೀತೆ, ಗಾದೆಗಳಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳಿಗೆ ಅದು ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇದು
ಲ ಹಂತ. ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳ–ಸಾಹಿತ್ಯಕ
ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬಗೆಗಳ–ಸಂಗ್ರಹ, ಸಂಪಾದನೆಗಳಿಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಲಾಯಿತು.
ನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಮೂರನೆಯ ಹಂತ. ನಾವೀಗ ಸೀಮೋಲ್ಲು
ಈ ಮಹತ್ವಪೂರಿತ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಇಂದು ಜಾನಪದವೆಂದರೆ ಬರಿಯ
ತ್ಯವಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿರಾಡ್ರೂಪ. ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ
ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಇಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ವಿಪುಲವಾಗಿ
ಾದ್ಯಂತ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಪಂಡಿತರೂ ವಿವಿಧಕಳಾಮಂಡಿತರೂ ಜಾನಪದವನ್ನು
ಪುರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ತಾವೂ ಪುರಸ್ಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ,
ಜಾನಪದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ, ನಮ್ಮದೇ
ತತ್ತ್ವ, ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಜಾನಪದ,
ತದ ಜಾನಪದ ಎರಡೂ ಅಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಕೂಡ
ವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಅರುವತ್ತರ ದಶಕದಿಂದೀಚೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲುಂಟಾದ ಜಾನಪದ ನವೋದಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕೊಡುಗೆ ಅತಿಶಯವಾದುದು. ಜಾನಪದದ ಸಮರ್ಪಕ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಜಾನಪದ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಜಾನಪದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳ ಧ್ವನಿಮುದ್ರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ, ಜಾನಪದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಹಲವಾರು ಅಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥೆ ಹೊರತಂದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಸಂಪಾದನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ವಿವೇಚನೆ ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿದು, ಜಾನಪದದ ರಕ್ಷಣೆ, ಪೋಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕೂಡ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತ, 'ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳು' ಕೃತಿ ಜಾನಪದ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣನವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರು; ಜಾನಪದ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೆರೆದಿರುವ ಸಾಧನೆ ದೊಡ್ಡದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು' ಕೃತಿಯ ವಿಸ್ತೃತ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣ, ಈ ಪುಸ್ತಕ. ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದು ಮರುಮುದ್ರಣ; ಇನ್ನೊಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕ.

ಜಾನ್ ಫೆಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆದ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು; ಗೀತಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಅವರದು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನವರು ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಾರತೀಯ ಶಾಸನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಫ್ಲೀಟರು ಉಜ್ವಲವಾದ ಹೆಸರು; ಅಂತೆಯೆ ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರು. 'ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವೆರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಐದು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣನವರು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು; ಇದೀಗ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೈಕ್ರೊಫಿಲ್ಮ್ ಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರ ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹದಿನೇಳು ಲಾವಣಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು 'ದಂಡಕ'ಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಜೋಗುಳದ ಪದಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ,

ಫ್ಲೀಟರ ಜಾನಪದ ವಿಷಯಕವಾದ ದುಡಿಮೆ ತನಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಸಿಗುವಂತಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಚರಿತ್ರೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕ ವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ರಾಮಣ್ಣನವರ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ಶ್ರಮ, ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ ; ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೊಂದು ಮಹತ್ತರ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣನವರು ಅಭಿನಂದನೀಯರು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತ್ವರಿತವಾಗಿ, ಚೆಲುವಾಗಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೆ ನಾವು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಸಿ. ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ

ಅರಿಕೆ

೧

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ನೆಲದಲ್ಲೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಅಂದಿನ ಒಂದು ಸಹಜ ಸಂಗತಿ. ಹಾಗೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅನೇಕರು ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಷ್ಟೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ನಮಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ರೈಸ್ ಅವರಾಗಲಿ, ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಅವರಾಗಲಿ, ಗೋವರ್ ಮುಂತಾದವರಾಗಲಿ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಅವರ ಹಾದಿಯಲ್ಲೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಜಾನ್ ಫೆಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಕೂಡ ನಡೆದು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ, ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ, ಅಮೂಲ್ಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಕೆಲಕಾಲ ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆಯೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ ಪ್ರಕಟಿಸತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ೧೮೮೫-೧೮೯೦ರ ನಡುವೆ ಐದು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಅದೇ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕವಾಗಿ A Selection of Kanarese Ballads ಎಂಬ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಆ ಆ ಲಾವಣಿಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿವರಣಾರೂಪದ ಪುಟ್ಟ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿದರು. ಭಾಷಾಂತರ ಹಾಗೂ ಲಿಪ್ಯಂತರ ಹೀಗೆ ಎರಡೆರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದರೆ, ಲಿಪ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಉಚ್ಚಾರಗಳಿಗೆ ಲೋಪ ಬಾರದಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ಸಹಿತ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ 'ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

* * *

ತಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಹದಿನೇಳಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ಲೀಟರು ಕೇವಲ ಐದನ್ನು ಯಾಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು ಎಂಬ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವಾಗ ಅವರ ಶಿಸ್ತಿನ ದರ್ಶನ ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಮುನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ಸಿದ್ಧಗೊಂಡ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಲಾವಣಿಗಳು ಅವರ ಆಲೋಚನಾ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪಕ್ವಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡವು. ಅನಂತರವಾದರೂ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲವೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವಾಗ ಅಂದಿನ ಅವರ ಹುದ್ದೆಯಾಗಲಿ ಪರಿಸರವಾಗಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಲಾವಣಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿಹೋದ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ೧೯೧೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೩ರಂದು ನೀಡಿದರು. ಅವು ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಅವರ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪತ್ರ ಇದೆ. ಅದು ಶಾಲಾ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರೊಬ್ಬರು ಬರೆದ ಪತ್ರ. ಆ ಪತ್ರದೊಂದಿಗಿದ್ದ ಆರು ಲಾವಣಿ ಯಾವುವೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಫ್ಲೀಟರು ಸಮಯಾಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇತರರಿಂದಲೂ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರಿಸಿ, ಅನಂತರ ತಮ್ಮ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು, ಅಂದರೆ, ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರರಿಂದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಅವರು ಕೂಡ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.[1] ಫ್ಲೀಟರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು—

"ಮೆಹರಬಾನ್ ಎ–ಇ–ಸಾ....–ಬಹದ್ದುರ ದಫಣಭಾಗ ಇವರ ಹುಜೂರಿಗೆ—

"ನಾರಾಯಣ ಅಯ್ಯಾಜಿ ಹೆಡಮಾಸ್ತರ ತಾಲ್ಕು ಬಾದಾಮಿ ಈತನು ಬರಕೊಳ್ಳುವ ರಪೊರಟು — ಮೆಹರ್ಬಾನರವರ ಹುಕುಮಿನ ಮೇರಿ ಆರು ಲಾವಣಿ ಪದಗಳುನು [2]ಬರದು[2] ಇದರ ಲಗತುಇಟ್ಟು ರವಾನೆ ಮಾಡಿಯಿದ್ದೇನೆ ಸುನಿಧಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆಹುಕುಂ ದೊರಿಯುವ-ಮೆಹರ್ಬಾನಗಿ ಆದೀತೆಂದು ಆಸಿಸುತ್ತೆನೆ ಮೆಹರ್ಬಾನರವರ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಅರಿಕೆಯಿರಬೇಕು ತಾ॥ ೬ನೇ ಫೇಬ್ರುಆರಿ ಸನ್ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

(ಹಿಂದೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಇದೆ)"

---

1 ನೋಡಿ : ಬೆಳುವಲ ; ಡಾ. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ; ಲೇಖನ : ಫ್ಲೀಟ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅಪೂರ್ವ ಹಾಡುಗಳು. ಆದರೆ, ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರರ '...ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರರಿಂದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡರು' ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿರುವ 'ಬರೆಯಿಸಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ 'ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಇದು ಕೂಡ 'ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಊಹೆ ಸರಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ೩೧೨ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ತಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಫ್ಲೀಟರು ರಾಗತಾಳಸಹಿತ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರೇ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲಾಮಾಸ್ತರರೋ ಕಾರಕೂನರೋ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಡು ತ್ತಿದ್ದರೋ, ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಂಗಡಣೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಿದೆ. ಪಟ್ಟಿಯ ರೂಪದ ಆ ಉದಾಹರಣೆ ಹೀಗಿದೆ:

ಪದದ ನಂಬರು	(ಪದದ ಹೆಸರು) ಜಾತಿ	ಪದದ ರಾಗ ಹಾಗು ತಾಳ
೧	ಲಾವಣಿ	ರಾಗ ಎರಕಲಕಾಂಬೋದಿ ಆದಿತಾಳ
೨	ಲಾವಣಿ	ರಾಗ ರೇಗುಂಪ್ತಿ ಆದಿತಾಳ
೩	ಲಾವಣಿ	ರಾಗ ರೇಗುಂಪ್ತಿ ಆದಿತಾಳ
೪	ಲಾವಣಿ	ರಾಗ ಭೈರವಿ
೫	ದಂಡಕ	ರಾಗ ಸಾರಂಗ
೬	ದಂಡಕ	ಶ್ರೀರಾಗ

ಇದಲ್ಲದೆ, ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಫ್ಲೀಟರು ಒಂದು ಸಂಗೀತ ನಕ್ಷೆಯನ್ನೂ (Musical Notation) ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟವೊಂದರಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ಈ ಅರಿಕೆಯ ಅನಂತರದ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

* * *

ಫ್ಲೀಟರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವು ಕೇವಲ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲ. ಜೋಗುಳದ ಪದಗಳೂ ದಂಡಕಗಳೂ ಕಲ್ಗಿತುರಾ ಹಾಡುಗಳೂ ಇವೆ. ಕೆಲವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಯಾಗಿ ಇಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಫ್ಲೀಟರು ಒಳ್ಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳು ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗಿವೆ. ಭಾಷಾಂತ ರಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಪಾಠಾಂತರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಜೋಗುಳದ ಪದವೊಂದರ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿರುವ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸದೆ, ಅಂಥವನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಫ್ಲೀಟರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನಮೂದಿಸುವುದರಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲವಾಗಬಹು ದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಸಲ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಡುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ.

ಫ್ಲೀಟರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಅನುಬಂಧಗಳ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗೆ ಮೈಕ್ರೋಫಿಲ್ಮ್ ರೂಪ ಕೊಡುವಾಗ ಆಗಿರುವ ಅಡಚಣೆಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಸಿಯುಮಿನವರು ಫಿಲ್ಮ್‌ನ ನಡುವೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು—

Note : This volume has a very tight binding and while every effort has been made to reproduce the centres, force would result in damage.

ಆದ್ದರಿಂದ, ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ದರ್ಶನಕ್ಕಿಂತ ಮೈಕ್ರೋಫಿಲ್ಮ್ ದರ್ಶನವು ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಿತಿಗೊಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸೂಚನೆ : 'ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಒಂದು' ಎಂಬ ಲಾವಣಿಗಳ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ರೂಪಗಳು; ಕಣ್ತಪ್ಪಿನಿಂದಲೋ ಕೈತಪ್ಪಿನಿಂದಲೋ ಆಗಿರುವ ತಪ್ಪುಗಳು. ತಿದ್ದಿದ ರೂಪವನ್ನು ಪಠ್ಯದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಎರಡು' ಎಂಬ ಜೋಗುಳದ ಪದಗಳ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಬಹುಪಾಲು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಫ್ಲೀಟರೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು.

೨

ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಾನ್ ಫೆಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಸಿಯುಮಿನಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ (೧೯೭೧–೭೨) ಫ್ಲೀಟರ ಐದು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟಗಳಿಂದ ಹೆಕ್ಕಿದ್ದ ನನಗೆ ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿತ್ತು. ಆ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೈಕ್ರೊಫಿಲ್ಮ್ ಪ್ರತಿಯು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೆ ಇದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು ಡಾ. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ 'ಬೆಳುವಲ'ದಲ್ಲಿದ್ದ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರರ ಲೇಖನವನ್ನು ಓದಿದಾಗಲೆ (೧೯೮೨).*

ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಅವರೂ, ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಅವರೂ, ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳು. ೧೯೬೫ರಿಂದಲೂ ನನ್ನನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದವರು. ಫ್ಲೀಟರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ

* ಈ ಮೈಕ್ರೋಫಿಲ್ಮ್ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಸೇರಿದ್ದು ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ.

ಕೋರಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಕೂಡಲೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದರು. ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಬಳಿಕ, ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಅವರು ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಫ್ಲೀಟರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಶಾಸನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದ ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಅವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರನ್ನೂ, ಡಾ. ಜೀ. ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ ಅವರನ್ನೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣದ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಟಿ. ವೀರಪ್ಪ ಅವರು, ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ ಅವರು, ಪ್ರಿಯ ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ. ರಾಮೇಗೌಡ (ರಾಗೌ) ಅವರು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ (ಕಾರ್ಯಭಾರಿ) ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ಸಿದ್ದೇಗೌಡರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದ ಮಿತ್ರರು, ಅರ್ಥಕೋಶದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮ ಜಾಗೀರ್‌ದಾರ್ ಅವರು, ಮುಖಪುಟಕ್ಕೆ ಅಂದವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಕೃಷ್ಣೇಗೌಡರು–ಇವರೆಲ್ಲ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಕರಿಸಿದ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಶ್ರೀ ಅರ್ಕೇಶ್ ಅವರು.

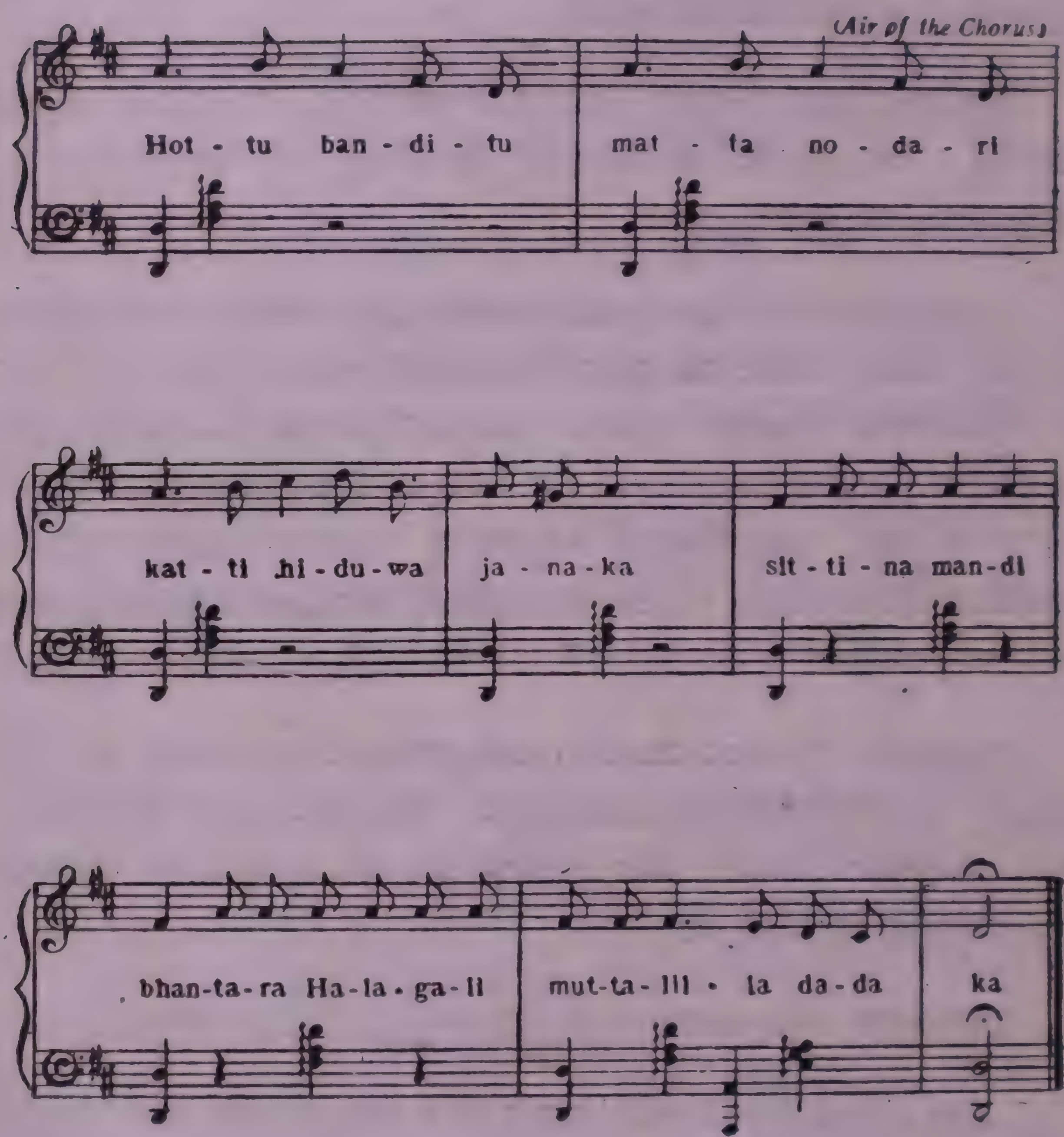
—ಈ ಎಲ್ಲ ಮಹನೀಯರಿಗೂ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ

EXTRACT FROM THE INDIAN ANTIQUARY: VOL. 16; 1887
THE LEAF INBETWEEN THE PAGES 356-357

KANARESE BALLADS.

THE BEDAS OF HALAGALI

J. F. FLEET, BO. C.S.

ಪರಿವಿಡಿ

ಭಾಗ ಮೂರು : ದಂಡಕಗಳು

ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು : ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಳು

ಭಾಗ ಐದು : ಅನುಬಂಧಗಳು

ಪುಸ್ತಕ ಒಂದು

ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟಗಳಿಂದ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ : ಪೂರ್ವ*

೧

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಗ್ರ ರೂಪುತಳೆದು ರೆಂಬೆಕೊಂಬೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈಗೂಡಿಕೊಂಡು ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಅದನ್ನು ಕುಡರೆ ಮೂಗುಮುರಿಯುವವರು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಿದಾಗ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲೆದ್ದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬರಿಯ ಈ ಮೂಗುಮುರಿತ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೇ ನೀಡಬಲ್ಲುದು. ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇಂಥದೊಂದು ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೇ ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯರಾದವರು ಜಾನ್ ಫೆಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು.

ಫ್ಲೀಟರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚಿಸ್ವಿಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೪೭ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಜಾನ್ ಜಾರ್ಜ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಮತ್ತು ಎಸ್ತರ್ ಫೆಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು. ಲಂಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ. ಐಚ್ಛಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭ್ಯಾಸ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸಿದವರು ಥಿಯೋಡರ್ ಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಟಕರ್. ಫ್ಲೀಟ್ ೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಬೊಂಬಾಯಿಯ 'ರೆವಿನ್ಯೂ' ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ, ದಕ್ಷಿಣ ಮರಾಠ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿ, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಏಜೆಂಟ್, ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಜೂನಿಯರ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ಸೀನಿಯರ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ಕಸ್ಟಮ್ಸ್ ಕಮೀಷನರ್—ಇವು ಅವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕೆಲವು ಹುದ್ದೆಗಳು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡೂ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲಾವಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ಯಾರೂ ಅವರ ಕಾಲಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಬಹುದು. ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೂ ಫ್ಲೀಟರದು ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು. 'ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಲಾವಣಿಗಳ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೂ ಅವರ ಸತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ

---

*ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು 'ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು' ಸಂಕಲನಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು 'ಪೂರ್ವ'. 'ಪುಸ್ತಕ ಒಂದು' ಎಂಬ ಈ ಭಾಗ 'ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳ'ನ್ನು ಸಮಗ್ರಗೊಳಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದ ಯಾವ ಕನ್ನಡಿಗನಿಗೂ ತನ್ನ ಜನಪದ ಜೀವನದತ್ತ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳದಿರಲಾರದು.

೨[1]

Ballad ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಬ್ಯಾಲೆಟಾ' ಎಂದಿದೆ. ಸ್ಕ್ಯಾಂಡಿನೇವಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ Folk Evisor ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜರ್ಮನಿಯ Ballade ಎಂಬ ಮಾತಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದವೇ ಮೂಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಹಾಡಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಬ್ಯಾಲೆಡ್' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ 'ಜನಪದ ಕಥನಗೀತೆ' 'ಲಾವಣಿ' ಎರಡೂ ಇದೇ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ 'Ballad' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ 'ಲಾವಣಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.[2]

ಲಯಗಳ ಏಕಮುಖತೆ, ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಉದ್ಗಕ್ರೂ ಪಲ್ಲವಿಯ ಪುನರಾವರ್ತನೆ—ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲಾವಣಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಎಲ್ಲ ಕಥೆಗಳಂತೆ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಯೆ, ಪಾತ್ರ, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸುಸಂಬದ್ಧತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಿಂತ ವಸ್ತುಪ್ರಾಮುಖ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರಧಾನ. ಎಲ್ಲ ಲಾವಣಿಗಳೂ ಹಾಡುವವೇ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಮಟ್ಟುಗಳೂ ಲಾವಣಿಯಷ್ಟೇ ಹಳೆಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಲಾವಣಿ ಜನಪದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಪುರಾತನ ಅಲ್ಲ. ಆದಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ; ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ಭಂಡಾರವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹ್ಯ, ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಜನಪದ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಲಾವಣಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಯಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಜನತೆಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತು ಘಟನೆ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಅನುಚಿತ ಎನ್ನಲಾಗದಂಥ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಎಂಬ ಭೇದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ಅಶಿಕ್ಷಿತ ವಿಭಜನೆಗಳು ಆಗುವ ಮೊದಲು ಇವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇರಿದುವಾಗಿದ್ದುವು. ನಾಗರಿಕತೆ ಬೆಳೆದಂತೆ ಅವು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತುವು.

---

1 ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನಾಂಶಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀ ಜೀಶಂಪ ಅವರಿಗೆ ಈ ಲೇಖಕ ಋಣಿ

2 ಡಾ| ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ ; ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ ; ೧೯೭೧; ಪು. ೨೮

ಲಾವಣಿಯ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದು ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಹರ್ಡರ್, ಗ್ರಿಮ್, ಗುಮ್ಮರೆ ಮುಂತಾದವರು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರು. ಹಾಡಿನಂತೆ ಲಾವಣಿಗಳು ಆದಿಮಾನವ ಸೃಷ್ಟಿ; ಲಾವಣಿಯು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹರಿದುಬಂದುದು; ಅದೊಂದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಹಕಾರೀಸೃಷ್ಟಿ—ಎಂದೆಲ್ಲ ವಾದಿಸಿದರು. ಕಿಟ್ರೆಡ್ಜ್ ಮುಂತಾದ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಲಾವಣಿ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಕಾಣಿಕೆ; ಖಂಡಿತ ಆದಿಮಾನವ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ; ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ರೂಪ. ಸಂಗೀತ ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಬೆರೆತುಬಂದಿದೆ. ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು, ಅಲೆಮಾರೀ ವಿದ್ಯಾವಂತರು, ಈ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಒಂದು ಲಾವಣಿ ರಚನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಜನಪದವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಗಳ ಹಾಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ತಿದ್ದಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿರವಾದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ಸ್ಕಾಟ್ ಅವರ Minstrelsy of the Scottish Border ಮತ್ತು ಪ್ರೊ. ಚೈಲ್ಡ್ ಅವರ English and Scottish Popular Ballads ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿತು. ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಿವರಣೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುವು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬಿ. ಗುಮ್ಮರೆ ಅವರು "ಈ ಹಾಡುಗಳು ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಂದವು, ಅವರಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾಗಿ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಇವು ಸಾಗಿಬಂದಿವೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ "ಗೀತೆ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅಧೀನ, ಲಾವಣಿ ಕಥೆಗೆ ಅಧೀನ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಕಥನಗೀತೆಯಲ್ಲ. ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕವಾದಂಥ ಒಂದು ಕಥನಗೀತೆ. ಕಥಾ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದ ಒಂದು ಭಾವಗೀತೆ" ಎಂದು ಪ್ರೊ. ಕೇರ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೊ. ಗೆರೋಲ್ಡ್ ಅವರು "ಲಾವಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಒಂದು ಕಥನಗೀತೆ, ಒಂದು ನಾದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಹಾಡಬೇಕು. ಅದು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ. ಕಂಠಸ್ಥ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿತದ್ದು" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂಥ ಕಥನಗೀತೆ, ಲಾವಣಿ.[3] ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ತ್ವರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶಿಥಿಲಗ್ರಂಥಿತೆ ಅದರ ಮತ್ತೊಂದು ಲಕ್ಷಣ. ಅದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒರಟು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶಕ್ತಿಯುತ" ಎಂದು ಪ್ರೊ. ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

---

[3] ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿ ಎನ್ನುವುದು ಹಾಡಿನ ರೂಪದ ಕಥೆ; ಹಾಡಲೇಬೇಕಾದುದು; ವಸ್ತು ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಜನಪದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು; ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಹಿತ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಅವನ್ನೀಗ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧

ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ

ರಾಯನಾಯಕ ಚಂದದಿಂದ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿನ ಮೃದು ಸ್ವಭಾವದ ಸಂಗೋಳ್ಳಿಯ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಾಳಪ್ಪನಿಗೆ ಗರ್ವ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಬಹುಬೇಗ ವೈಮನಸ್ಯ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು 'ಶಳೆ'ದು ತಾ ಎಂದು ರಾಯಣ್ಣನ ಕೈಗೆ ಕೊಡಲು ಹೋದಾಗ ಅಪ್ಪಟಕ್ಕೆ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಯಣ್ಣ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ, 'ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದ. 'ಸೊಕ್ಕು ಬಂತೇನೊ ನಿನಗೆ?' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪ ಇಮ್ಮಡಿಸಿ 'ನಿನ್ನನ್ನು ಹೋಳಿ ಆಡಿಬಿಡುವೆನು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟುಹೋದ ರಾಯಣ್ಣ.

ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ತಾಯಿಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಕತ್ತಿಹಿಡಿದು ಹೊರಟ ಧೀರ ರಾಯನಾಯಕ, 'ಮಂಗಲಾಯರ' ಸೀಮೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸುರಪುರದ ಅರಸರ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ಇವನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿತಿಳಿದಿದ್ದ ಆ ಅರಸ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದಾಗ ಹರುಷ ಹೆಚ್ಚಿ 'ಸರ್ಜ್ಯಾ, ನಿನಗೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸೂಸಿ, 'ಏನುಬೇಕು ಬೇಡಿಕೊ' ಎಂದ. 'ಬಂಡಾಯಮೇಳಲು ದಂಡು ಬೇಕು' ಎಂದ ಇವನು. ದಕ್ಕಿದ ದಂಡನ್ನು ಒಯ್ದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ.

ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ, ಎಚ್ಚರದಿಂದ, ಹುಷಾರಾಗಿ ಇರಬೇಕು–ಎಂದು ತಂದ ದಂಡಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ನಂಬಿಕೆಯ ಆಳುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ದಂಡಿಗೆ ತಕ್ಕ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡಿದ. ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ತಯಾರಾಗಿ 'ವತ್ತರ'ದಿಂದ ನಡೆಯಿರಿ ಎಂದು ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟ. ಯುದ್ಧದ ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಕಟಾರಿ ಬಿಲ್ಲು ಈಟಿ ಬಾಣ ಕಡವು ಕತ್ತಿ ಕೈಚೂರಿಗಳು ಇರವು ಕಂಜಿರ ಬಾಕು ಪಿಸ್ತೂಲಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಸಿಟ್ಟಿನ ಬಂಟರಾದರು. ಒಬ್ಬರೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದವರಂತೆ ರಣಸೂರೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಮಾಡೇವು ಎಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಅಬ್ಬರದಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಹಲ್ಲುಹಲ್ಲು ಕಡಿದು ಕಾಲು ಕೆದರಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಉನ್ಮತ್ತರಂತೆ ಜಿಗಿದಾಡಿದರು ಬಂಟರು. ಮೊದಲು ಶಮಸರಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿ ಎಂದು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಹೇಳಿದರೆ, ಇವತ್ತು ಬಹಳ ಗದ್ದಲ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಗಜವೀರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಯವುಳ್ಳ ಶಿರಸಂಗಿ ಕಾಳವ್ವನನ್ನೂ ಕಕ್ಕೆರಿ ಕರಿಯವ್ವನನ್ನೂ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಶಮಸರಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು.

ಹಠಾತ್ತನೆ ನಡೆದ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಗದ್ದಲ ಮಾಡಿ ಸಿಕ್ಕಸಿಕ್ಕವರ ತಲೆತರಿದರು. ಹಿಡಿದು ಹೊಡೆದು ಕಡಿದು ಬಡಿದು ದಾಂಧಲೆಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂದಿ ಯಾರೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಡೆದ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಬರಿಯಾದ ಸುಭೆಯದಾರ ಎದ್ದು ಬಂದ. ಸುತ್ತೇಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಒಳಗೂ ಇಂಥವರು ಯಾರೂ ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದದ್ದಿಲ್ಲ, ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಒಯ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲ, ಎಂದುಕೊಂಡ. ಮಂದಿ ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಗವ್ವೆನ್ನುವ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಂಡ. ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರೆದ.

ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಧಾರವಾಡದ ಹಾದಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡರು ಓಲೆಕಾರರು. ಗಚ್ಚಿನ ಬಂಗಲೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿನ ಸಾಹೇಬನ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡ ಸಾಹೇಬ ಹೋದದ್ದು ಹೋಯಿತು ಎಂದುಕೊಂಡು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ ಗಾದಿ ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದವನೇ "ಟೊಪ್ಪಿಗಿ ವೊಗಿದು, ಮುಂಗೈ ಕಡಿದು ಶಿಟ್ಟಿಲಿಂದ ಹಲ್ಲ ತಿಂದು" ಕುಳಿತು ಪತ್ರ ಬರೆದ. ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿ ಖುದ್ದಾಗಿಬಂದು ನಡೆದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಕಾಳಗಕಸ್ತು [redacted] ಬೆಳಗಾಂವಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಐದುನೂರು ಸೋದರಮಂದಿಯನ್ನೂ ಎರಡುನೂರು ಕರಿಯ ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಟಾಕೋಟಾಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ರಾಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಈ ದಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಸುಭೆಯದಾರ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದ.

ಅಷ್ಟು ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಸುಭೆಯದಾರ ರಾಯನ ಮಂದಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹುಡುಕಾಡಿದ. ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳ ಗುಡ್ಡಗಲಿ ಗಿಡ ಕಾಂತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದು ಹಳ್ಯಾಲ ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಈ ದಂಡಿನ ಸುಳಿವನ್ನು ಕಂಡ ರಾಯನಾಯಕ. ಕುಳಿತು ಫಳಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಮಂದಿ ತವಕದಿಂದ ತಯಾರಾಗಿ 'ಗಿಡಕ ಜ್ಯಾಂವಿಗಿ* ಕಟ್ಟಿ' ದೂರ ಹೋಗಿ ನಿಂತರು. ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾನೆ ರಾಯನಾಯಕ, ಎಂದುಕೊಂಡ ಅವರು ಆ ಆವರಣವನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಹರಳು ಹುರಿದಂತೆ ಮೂರು ತಾಸು ಗರನಾಲು ಟುಂಬಾಕಿ ಕರುಲಿ ಹಾರಿಸಿದರು. ಮದ್ದುಗುಂಡು ತೀರಿಹೋಯಿತು. 'ಮುನದಾನು ಅವರಿಗೆ ಬಗವಂತಾ!'

ಗುಂಡು ಹಾಕುವ ಸಪ್ಪಳ ನಿಂತದ್ದು ಕಂಡ ರಾಯಣ್ಣ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಬಂದ. ಕುರಿಮಂದೆಯಲ್ಲಿ ತೋಳ ಹೊಕ್ಕಂತೆ "ಮುರಮುರದ ವೊಗವೊಗದ ಹಿರಿಹಿರಿದ ಕಡದಾರ ಕತ್ತೀಲಿ". ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಕತ್ತಿಯ ಮಂದಿ ಎತ್ತಲೂ ಹೋಗದಂತೆ ಕಡಿದರು. ಕಂಡ ಮಂದಿಯ ತಲೆ ತರಿದ ಅಲ್ಲಿ ರುಂಡಗಳು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ ಉರುಳಿಬಿದ್ದುವು. ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ನೆತ್ತರ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯಿತು. ಉಳಿದ ಮಂದಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು 'ಕತ್ತಿಚಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲಕಚ್ಚಿ' ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲ ಹೊತ್ತರು! ಕೂಡಲೆ ಕಿತ್ತೂರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿತು

* ಜ್ಯಾಳಿಗಿ

ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಡು. ಅಲ್ಲಿ "ತೇತ ಪಿರಂಗೇರ" ದಂಡಿತ್ತು. ಯಾರೂ ರಾಜ್ಯ ಆಳದ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೂರೆ ಮಾಡಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವೇ ಮೀರಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಕೊಂಡರು ರಾಯಣ್ಣನ ಬಂಟರು.

ದುಂಡು ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯ ಪಿರಂಗಿಯವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸಿದರು. ಎಷ್ಟೋ ಊರುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದ ರಾಯಣ್ಣ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟ.

ರಾಯನಾಯಕನ ದಾಂಧಲೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕೋಪಗೊಂಡ ಸಾಹೇಬ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಡಂಗುರ ಹಾಕಿಸಿದ. ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ ರಾಯಣ್ಣ ಸರೋವರದಂಥ ಹಳ್ಳದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತ. ಸಾಹೇಬನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ರಾಯನಾಯಕನನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹಿಡಿದು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಕೂಡಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಮೂವರು, ಜೀವದ ಆಸೆ ಬಿಟ್ಟು ಭಾವ ಶುದ್ಧಿ ಇರುವವರಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ರಾಯನಾಯಕನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ರೂಪು ರಾಯಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ನಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಬಡಿದು ತರೋಣ ಎಂದು ಆ ಮೂವರೂ ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದರು. ಹಂಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಡುಮಾಡಿದರು. ಮಂದಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಕಳಿಸಿ ನಾವು ನಾಲ್ವರೇ ಹಿಂದೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದರು. ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನಸೋತು ಅವರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ರಾಯಣ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಹುಚ್ಚನಾದ. ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಊಟದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದರು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಕತ್ತಿ ಇಟ್ಟು ಸಿದ್ಧನಾದ. ತೊಟ್ಟ ಚಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಕುಳಿತಾಗ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮಂದಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತು ನಡೆದರು. ಕಚೇರಿಯೊಳಗೆ ಇಳಿಸಿದರು. ಸರದಾರ ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸರದಾರ ಕೊಲ್ಲಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮರುಗಿದ. ನಮಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ತಂದಿಟ್ಟ ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಿದ ಸರದಾರನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪ ಇತ್ತು.

ಸರದಾರನ ಅನುಕಂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಇವರು ಕೈಮುಗಿದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ನಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೇ ಹಾನಿ ತರುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ರಾಯನಾಯಕನನ್ನು ನೀವು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ನಾವು ಮಾತ್ರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿ. ಆಮೇಲೆ ಬೇಕಾದರೆ ಇವನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ". ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಸರದಾರ ಮೇಲಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದು ಕೊಂಡ. ರಾಯನಾಯಕನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಅವರು ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಉತ್ತರ ಬರೆದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದು ಸೇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವರು ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿ

ರಾಯನಾಯಕನನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಧೀರ ರಾಯನಾಯಕನ ಕೊರಳಿಗೆ "ಸವಕ" ಹಾಕಿ ತೂಗಬಿಟ್ಟರು.

ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಲು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟ ಸರದಾರನೇ ಇಂಥ ಬಂಟನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದಿತ್ತು ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಸಿ ಎಂದು ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ತಾನೇ ಹತ್ತುರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ "ಚಂದದಿಂದ" ರಾಯ ನಾಯಕನಿಗೆ ಮಣ್ಣುಕೊಟ್ಟರು. ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಗಿಡ ನೆಟ್ಟರು. ಬೆಳೆದ ಗಿಡದ ಕೋಬೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳು ತೂಗಾಡಿದುವು. ಸತ್ಯವಂತನಾದ ರಾಯನಾಯಕನಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪುತ್ರಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮೆಕನಗೌಡ ನಿಂಗನಗೌಡ ಬಾಳನಾಯಕ ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಹರ್ಷದಿಂದ ನಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಂಟ ಗಜವೀರ, ಇಬ್ಬರು ಮಸಲತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಕಡ್ಡಿಗುದ್ದಿ ಬಾಲಣ್ಣ, ಕಿಲ್ಲೆದ ಭೀಮಣ್ಣ, ಬೆಳವಡಿ ದೊಡ್ಡರ ಯೆಲ್ಲಣ್ಣ–ಎಲ್ಲ ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸರದಾರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : 'ನಮ್ಮ ಜೀವದ ಕಡ್ಡಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು'. ಆದರೆ, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ ಹಿರಿದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಿರುಗಿಗುಡ್ಡ ಬಿದ್ದು ಓಡಿದರು. ಎಲ್ಲ ಮಾತೂ ಮರೆತುಹೋಯಿತು.

* * *

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಹದ್ದುಮೀರಿದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ರೇಗಿ, ನೆಪ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ವೀರ ಕನ್ನಡಿಗನೊಬ್ಬನ ಕಥೆ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತ ಲಾವಣಿ. ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಲು ಹೊರಟ ರಾಯಣ್ಣನಿಗೆ ದಂಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಕ್ಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡಿದ ಸುರಪುರದ ಅರಸರನ್ನು ಲಾವಣಿಕಾರ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ದಕ್ಕಿದ ದಂಡಿಗೆ ತಕ್ಕ ನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ ರಾಯಣ್ಣ. ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡುವ ರಾಯಣ್ಣನ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ಯಾರೂ ತಲೆದೂಗುವಂಥದು. ಶಿಸ್ತಿಗೊಳಪಟ್ಟ ಸೈನಿಕರೂ ಖುಷಿ ಬಂದಾಗ "ಜಿಗತಾ ಮಾಡತಾರ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಕಾಯುವ ಆತ್ಮೀಯ ನಾಯಕತ್ವ ವ್ಯಕ್ತ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆನ್ನಾಡಲು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದ ತಮಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎದುರಾಳೀ ಸೈನ್ಯವನ್ನು "ಗಿಡಕ ಜ್ಯಾಂವಿಗಿ ಕಟ್ಟು"ವುದರ ಮೂಲಕ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ತರಿದು ಕೊಲ್ಲುವ ದೃಶ್ಯ, ಇಷ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸುವ ರಾಯಣ್ಣನ ಮೇಧಾವಿತನ, ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ. ಸುಭೇದಾರನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ತೀರಿಹೋದ ಸುಳಿವು ಕಂಡೊಡನೆ "ಕುರಿಮಂದೆಯಲ್ಲಿ ತೋಳ ಹೊಕ್ಕಂತೆ" ರಾಯಣ್ಣ ಆ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗುವ ಚಿತ್ರವೂ, "ಮುರಮುರದ ವೊಗವೊಗದ ಹಿರಿಹಿರಿದ ಕಡದಾರ ಕತ್ತೀಲಿ" ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ, ರಾಯಣ್ಣನ ಪಡೆಯ ಧೈರ್ಯಸಾಹಸಗಳ ಶಿಸ್ತಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. "ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಕತ್ತಿಮಂದಿ ಯತ್ತ್ಯೈತ್ ಹೋಗಗೊಡದ ಕಡದಾರ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವರ ಚುರುಕುತನದ ಶಿಸ್ತಿನ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಯಣ್ಣ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ

ಕಚೇರಿಯೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಕರಣ ಭಗತ್‌ಸಿಂಗನ ಸಾಹಸವೊಂದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯು ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಯಣ್ಣ ಎಂಥ ಉಗ್ರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಎಂಬುದರ ವಾಚ್ಯವರ್ಣನೆಗಳಿಲ್ಲ. ಅವನ ದಂಗೆಯು, ಲೂಟಿ ಪ್ರಕರಣಗಳ, ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕವೇ ಲಾವಣಿಕಾರ ರಾಯಣ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶಮುಸರಗಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಮೊದಲ ಮುತ್ತಿಗೆಯೇ ಎಷ್ಟು ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿನ ಸುಭೇದಾರ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುವ "....ನಮ್ಮ ನಾಡವಳಗ ಹಿಂತಾವರು ಯಾರ್ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ...." ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಸುಭೇದಾರ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಂಡಾಗ ಆ ಸಾಹೇಬ ಮೇಲಿನವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಉರಿದೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಆಣೆಪ್ರಮಾಣಗಳು, ಅವುಗಳ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆ, ಮುಂತಾದುವು ಜನಪದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು "ಉಪ್ಪು ಗೊಬ್ಬರ ಮುಟ್ಟಿ, ಉರವು ದೀವಿಗಿ ಮುಂದ ಕುಂತು ಹೇಳತಾರೊ..." ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಉಪ್ಪು ಗೊಬ್ಬರ, ಉರಿಯುವ ದೀವಿಗೆ, ಶುದ್ಧ ಜನಪದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಅವು ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡಾಗ ಅಂಥ ಬದುಕಿನ ಅಚಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಶುಚಿತ್ವವನ್ನೂ ಎಂಥವರೂ ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಜನ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದುನೆನ್ನೆಯದಲ್ಲ. ವ್ಯವಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳು ನೀರು ಭೂಮಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಗಾಂಧಿ ಪರಮಹಂಸ ವಿವೇಕಾನಂದ ಮುಂತಾದವರೂ ಒಳಗಾದಂತೆ ರಾಯಣ್ಣನೂ ದೈವತ್ವದ ಆರೋಪಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೈವೀಕಲ್ಪನೆ ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಪುತ್ರಸಂತಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅತಿರೇಕ ಎನ್ನಿಸಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ಜನಪದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಪಡೆದಿರುವ ಸ್ಥಾನ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ್ದು. ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಅದರ ಉಚ್ಚತನ ವಿಶಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ದಂಗುಬಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥದು ಎನ್ನಿಸದಿರದು.

ರಾಯಣ್ಣನ ಒಳ್ಳೆಯತನವೇ ಅವನಿಗೆ ಮುಳುವಾಯಿತು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಲಾವಣಿಕಾರ ಬಹಳ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಇಸವಾಸಕ ಬಿದ್ದ ಆದ ಮಳ್ಳಾ" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, "ಕತ್ತಿ ಇಟ್ಟ ಕಬರ ಬಿಟ್ಟ" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ಆ ಜಾಣ್ಮೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಯಣ್ಣನಂತೂ ಈ ಲೋಕ ಬಿಟ್ಟ. ಅವನ ಬಂಟರು ದುಃಖ ತಡೆಯಲಾರದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬಲ್ಲ ಸರದಾರನ ಬಳಿಗೇ ಹೋಗಿ "ಹೋತೆ ನಮ್ಮ ಜೀವದ ಕಡ್ಡಿ ಸತ್ತಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ "ಹಿರದ ಕತ್ತಿ ಕೈಗ ಹಿಡಕೊಂಡು, ತಿರಿಗಿ ಗುಂಡ್ಡ ಬಿದ್ದ ವೋಡ್ಯಾರ" ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯತೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ.

ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ

ಗಾಡಿನ್ ಸಾಹೇಬ ಬಂದವನೇ ಜನರಿಂದ ದುಡ್ಡನ್ನು ಎಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಮಗಾಗಿಯೇ ಇರುವ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಏನಂತೀರಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪಂಚರು ಕೂಡಿ ಮುಂದೆ ಹೇಗಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳವನ್ನೇ ತೋಡಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವುದೇ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಬಡ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಹಣವನ್ನು, ನೂಲುವ ರಾಟೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾರಿ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡಿನ ಆಸೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಚೌಕಾಶಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಬೆರಣಿ ತಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತೂಕಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅತಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಾದ ಪ್ಯಾಂಡಾರೆರು ಮತ್ತು ಲಮಾಣೆರು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜೋಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ದಿನಗಳೂ ದೂರ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ರೈತರ ದುಡ್ಡನ್ನು ಎಳೆಯುವ ಹಿಕಮತ್ತು ಸಾಗಿತು. ಸರಕಾರದ ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ವಾಯಿದೆ ಕೊಟ್ಟರು; ಜಗ್ಗದವರಿಗೆ ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟರು. ಹಾಗೂ ಕೊಡದವರ ಮೇಲೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಶಿವ ಇಳಿದ ಹಾಗೆ ಇಳಿದುಬಂದು ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ ಕಲೆಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು ಜನ. ಇವರಿಂದಲೂ ಏನೂ ಒಳ್ಳೆಯದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿಯ ತಳಮಳ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು; ತಮ್ಮ ಗೋಳಾಟವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಹುದುಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ವಾಯಿದೆ ಮೀರಿದರೆ ಬಡ್ಡಿ ಹಚ್ಚುವುದೂ ಲಿಲಾವುಮಾಡಿ ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಮುಂತಾದ ಕಲೆಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರ ಆಜ್ಞೆಗಳು ಈ ತಳಮಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವ ತಾಕತ್ತು ಇಲ್ಲದ ಜನ ಕೂಡಿ ಅರ್ಜಿಕೊಟ್ಟರು, ಚೌಕಾಶಿ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಸಾಹೇಬ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸಾಹುಕಾರ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡವರು ತಮ್ಮ ಒಡವೆವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಹರಕುಧೋತರ ಉಟ್ಟು ಹರಕು ಅಂಗಿಯನ್ನು ತೊಟ್ಟು ನಾಚಿಕೆಬಿಟ್ಟು ಬಂಗಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದರು.

ಸಾಹುಕಾರರು ಎದೆ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಮಗಾದರೂ ಕರಪಟ್ಟಿಯ ಕಾಟ ತಪ್ಪೀತೆಂದು ಬಂಗಲೆಗೆ ಓಡಾಡಿದರು, ಸಪ್ಪೆ ಮೋರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಗುಸಗುಸ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂಲಿಗಳು ತಳವಾರರು ಕಂಳಿತಂತೆಯೇ

ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು. ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪಟ್ಟಿ ಎತ್ತುವ ಸರಕಾರದವರು ಜಪ್ತಿಮಾಡಿ ಬದುಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. "ನೀನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಸಮಾನನಾದವನು, ದಯೆ ತೋರು. ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು"—ಎಂದು ಸುಭೇದಾರನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರು ಜನ. ಆದರೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡಿದರು: ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹರಾಜು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಸರಕಾರದವರು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟವರೆಂದು ಕಣ್ಣೀರು ತಂದುಕೊಂಡ ಜನ ತಮಗೆ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಾಗದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಎಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ತಂದುಬಿಟ್ಟೆ ಈಶ್ವರಾ–ಎಂದು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕರೆದರು.

'ಹರಪನಳ್ಳಿ ರಾಯಪ್ಪ' ಬರಕೊಟ್ಟದ್ದು ಬಡವರಿಗೆ ಬರಸಿಡಿಲೇ ಆಯಿತು. ಧರ್ಮ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಮರಿಪೇಟೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಜಗ್ಗಲಿಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಹುಕುಮಿದ್ದರೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ ಎಂದರು. ಸುಭೇದಾರ ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಾದ. ಮನೆಮನೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಸಿ ನೋಡಿದ. ಮಸೀದಿಯೊಳಗೆ ಕೂಡಿ ಕುಳಿತು ಮಸಲತ್ತು ಮಾಡಿದರು ಮುಸಲ್ಮಾನರು. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಬಂದವನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಬೇಕು, ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿಯಾರು, ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ?—ಎಂದು ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ಆಗ ಎಲಪಾಟ್ ಸಾಹೇಬ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಕುಳಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಬಂಗಲೆಗೇ ಬಂದು ಅರ್ಜಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ಎಂದು ದೀನರಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಬಡವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡಿದ ಅವನು ಹೆಂಗಸರುಟ್ಟ ಹರಕುಪರಕು ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬೇಗ ಬೇಗ ಅರ್ಜಿ ಬರೆಸಿಕೊಡಲು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ತೂಕ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. "ಪ್ರತಮ್‌ಶೆಟ್ಟಿ ಮಾಕಪ್ಪ" ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಹಿಡಿಸುವಂತೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿಹೇಳಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪುಣ್ಯವಂತ ಸಾಹೇಬ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಗೋದಿ ಅಕ್ಕಿ ಉಂಡು ವರ್ಷವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪಡಿಪಾಟಲನ್ನು ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ. ನಾವೇನ ಕೊಡಲಿ?"—ಎಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರಕಾರ ಬಿಟ್ಟೀತೇ? ಕರಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಯೇ ಹಾಕಿತು. ಬಡವರು ಮರಮರ ಮರುಗಿದರು. ಸರಕಾರಕ್ಕೇ ಬಡತನ ಬಂತು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ರೋಸಿಹೋದ ಜನ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

* * *

ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರೂರ ನೋಟ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಗೌಡ ಊರ ಮುಂದೆ ಕುಣಿದರೆ ಕುಳುವಾಡಿ ಕೋಣೆ ಮುಂದೆ ಕುಣಿದ ಎಂಬಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ದೋಚಿದುದಲ್ಲದೆ ಆ ಭೂಮಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತೆಗೆಯು

ತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೆ, ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನ್ನ ಇಕ್ಕಿದ ಮನೆಗೆ ಕನ್ನ ಇಕ್ಕುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಸ್ತೆ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ರಿಪೇರಿಮಾಡಿಸಿ ನಮಗೆ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡುವವರಂತೆ ಸೋಗು ಹಾಕಿದ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮ ಗೋಣಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾನೂನಿನಂತೆ ತೆರಿಗೆಯ ವಸೂಲಿಯನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಹೊಡೆತ ತಿನ್ನುವ ಬಡವರ ಜೀವನ ದುರ್ಭರವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ತಮ್ಮ ಜೀವನಾಧಾರವಾಗಿದ್ದ ನೂಲುವ ರಾಟೆಯನ್ನು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏನೂ ಇಲ್ಲದವರು ಸೌದೆ ಸೀಳಿ ಮಾರಿ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವಿಳಂಬವಾದಾಗ ಸರಕಾರದ ದಾಹ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿ ಒತ್ತಾಯ ಅತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ಬಹುಭಾಗದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜಯಭೇರಿ ಹೊಡೆದ ಆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲೂ ಲಂಚಕೋರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ, ದೊರಕಲಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡು ಸೆಟೆದುನಿಂತ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮತ್ತು ಅವರ ಒಗ್ಗಟ್ಟು, ಈ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ "ಧೈರ್ಯಸಾಹಸ"ಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಲಂಚಕೋರತನ ಅಷ್ಟೇ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬೆಳೆದುಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ–ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಅಂಶಗಳು ಈಗ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಆಗ ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಕಡೆಯಪಕ್ಷ ಅಮಾಯಕತನ ವಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ—ಎಂಬ ಅಂಶ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತಿಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಿಗೆಂದು ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗೋಣಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಚಿತ್ರದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಜನ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದರಲ್ಲಿದೆ. ಕ್ರೂರ ಸರಕಾರದಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲೊಬ್ಬ ಇಲ್ಲೊಬ್ಬ ದಯೆಯುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬ ಇದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಅವನ ಆಟವೇನೂ ನಡೆಯದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಡಳಿತದ ಕ್ರೌರ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಶಿವನನ್ನು ನೆನೆಯುವುದು ವಿಚಿತ್ರ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ—ಕವಿ "ಗುರುಸಿದ್ಧ"ನ ಪ್ರಭಾವ ಇಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅನ್ನಿಸಿಬಿಡುವುದರಿಂದ. ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ನುಡಿಗಳ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಹಜವೆಂಬಂತೆ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಉರ್ದೂವಿನಲ್ಲೇ ಇರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮತ್ತು ಅವರ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವದ ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿರುವಂತಿವೆ.

ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರು

ಜನರಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಲಾಯಿತಿಯಿಂದ ಆಜ್ಞೆ ಬಂತು. ಕತ್ತಿ ಕಟಾರಿ ಕೈಚೂರಿ ಬಾಕು ಗುರ್ದಿ ಸುರಾಯಿ ಚಕ್ರ ಬಾಲಿಯ ಬರ್ಚಿ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಬಾಣ ಬಿಲ್ಲು ಪಟಾತ ಪಿಸ್ತೂಲು ಕರುಲಿ ತೇಗ ಚಾಪಗೊಡ್ಲಿಶಸ್ತ್ರ ತೋಪು ತುಬಾಕಿ ಹೊಡೆಯುವ ಮದ್ದುಗುಂಡು ಏನನ್ನೂ ಒಂದು ಚೂರೂ ಬಿಡದಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆ ಆಜ್ಞೆಯ ತಿರುಳಾಗಿತ್ತು. ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟವರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಬೇಡಿ. ಕೊಡದೆ "ದಿಟಾಯಿ" ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಮರಣ. ಆಜ್ಞೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜನ ಖುಷಿಯಿಂದ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಆಜ್ಞೆಯ ಡಂಗುರವನ್ನು ಕೇಳಿದ "ಶೂರ ಸಿಪಾಯಿಜನ" ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದರು, ಆಯುಧ ಕೈಬಿಡುವಾಗ ಅವರು ದುಃಖತಪ್ತರಾದರು.

ಹುಕುಮನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೆಲವರು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ಸಾಲಸೋಲಮಾಡಿ ದನಕರು ಮಾರಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ತಂದ ಅಮೂಲ್ಯ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ನೋಡುನೋಡುತ್ತ ಹೇಗೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂದುಕೊಂಡು ಹುಗಿದಿಟ್ಟರು ನೆಲದಲ್ಲಿ. ಆಗ ಜಾಯಿತಸಾಹೇಬ ಬಂದ. ಸಂದುಗೊಂದುಗಳೊಂದನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಮನೆಮನೆಯ ಮೂಲೆ ಮುಡುಕುಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಸಿದ. ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದ ಜನ ಕಂಗಾಲಾದರು. ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಚಾಡಿ ಹೇಳಿದರು. ಚಾಡಿಯ ಮಾತಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಮಾತುಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆಯುಧಗಳೂ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟುವು—ನಾಡಿನೊಳಗೆ ಏನೂ ಉಳಿಯದಂತೆ. ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಆಯುಧಗಳೂ ಕವಚಗಳೂ ಕುಂಪಣಿಯವರ ಕೈಸೇರಿದುವು. ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆಬೇನೆ ತಂದುಕೊಂಡ ಜನ ಸಾಯುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾದರು. "ಹಲ್ಲ ಕಿತ್ತಿದಾ ಹಾವಿನ ಪರಿಯು ನಮಗ ಆದಿತಲ್ಲಾ ರಂಡಿ ಮುಸುಕಹಾಕಿ ತಿರಿಗಿದರ ನಮಮಾನ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲಾ ಮಗ್ಗಲದಾಗಿನ ಹೇಣತಿ ಕೊಟ್ಟಾಂಗ ಅತಿ ಹೇಡಿ ಆದೇವಲ್ಲಾ ಸತ್ತ ಹೆಣಕ ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿದ ಪರಿ ಆದಿತಲ್ಲಾ" ಎಂದು ಬಡವರು ಗೋಳಾಡಿದರೆ, "ಹಗಲಿನಲ್ಲೇ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಹಣವನ್ನು ಒಯ್ದರೆ ಕೇಳುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಜೀವವೇ ಹೋಯಿತಲ್ಲ" ಎಂದು ಸಾಹುಕಾರರು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪುಂಡು ಪಾಳೆಯಗಾರರೂ ಹಟ ಮಾಡದೆ ದಂಡನ್ನಾಳುವ ದೊರೆಗಳ ದೌಲತ್ತಿಗೆ ಅಂಜಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಸ್ಥಿತಿ "ಪಕ್ಕ ಕಿತ್ತ ಪಕ್ಷಿ ಗತಿ" ಆಗಿತ್ತು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮುಧೋಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲಗಲಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ವರು–ಪೂಜಾರಿ ಹಣಮ, ಬಾಲ, ಜಡಗ, ರಾಮ–ಕೂಡಿ ಮಸಲತ್ತು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. 'ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಕೈಯಿನ ಹತಾರನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು, ಕೊಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮ ಜೀವಹೋದಂತೆ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಕುಂಪಣಿ

ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಡಿ, ಜಗಳ ಮಾಡಿರಿ, ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನಾವು ಇರುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಸುತ್ತಿನ ಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಯ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇಡರೆಲ್ಲ ಕಲೆತು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ವಚನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಬಂದ ಕಾರಕೂನನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು; ಶಿಪಾಯಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ. ದುಃಖದಿಂದ ಅವರು ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಾಹೇಬ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ. ಕುಂದರಗಿಯ ಗೌಡ ಕೃಷ್ಣನಾಯಕನನ್ನು ಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಸಿದ.

'ಹಟ ಮಾಡಬಾರದು, ನಿಮ್ಮ ಹತಾರುಗಳನ್ನು ಸಾಹೇಬನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿ' ಎಂದು ಸಂಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲು ಬಂದ ಗೌಡನಿಗೆ 'ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಳೆ ತೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಯಾವನು ಬಂದರೂ ಜೀವ ಹೋದರೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಿರಿ' ಎಂದುತ್ತರಿಸಿದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಗೌಡ ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಾಹೇಬ ಮುಂಗೈಯನ್ನು ಕಟ್ಟನೆ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಹುಕುಮುಕೊಟ್ಟ. ಕುದುರೆಯ ಮಂದಿ ಹಲಗಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನ ಮಂದಿ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆ ಸುರಿದಂತೆ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದರು. ಹೊರಗಿನ ಮಂದಿ ಆ ಗುಂಡಿನ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾರದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದರು; ಬೇಗನೆ ದಂಡು ಬರಲಿ ಎಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದರು. ಸಜ್ಜಾದ ದಂಡೊಂದು ಹಲಗಲಿಗೆ ಬಿರ್ರನೆ ಬಂತು; ಸರಿರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಊರನ್ನು ಮುತ್ತಿತು. ಗುಂಡುಗಳು ಸೂರೆಹೋದುವು. ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾದ ಮಂದಿ ಅಂಜಿ ಪೇರಿಕಿತ್ತಿತು. ಓಡಿದವರ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದರು ಇವರು. ಹೆಣಗಳು ಸೂರೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದುವು. ಏನೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಡಿದರು.

ಹೆಬಲಕ್ ಸಾಹೇಬನ ಸವಾರಿ ಅಗಸಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. 'ಕವಳ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸತ್ತುಹೋಗಬೇಡಿ' ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು ಹೇಳಿದ

ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಸಾಲದೆ ಹಣಮ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತ. 'ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರು ಇವರು, ಹೊಡಿ ಇವರನ್ನು' ಎಂದು ಜಡಗ ಅಬ್ಬರಿಸಿದ. ಮೋಸ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ 'ಬಲದೇಶ' ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದುಕೊಂಡು ಹೊಡೆದರು. ಒಂದೇ ಗುಂಡಿಗೆ ಸಾಹೇಬ ಉರುಳಿಬಿದ್ದ. ಈ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸಾಹೇಬ ಕಾರ್‌ಸಾಹೇಬ ಎಂಬುವವನು ಬೆಂಕಿಯ ಚೂರಾದ. ಊರನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತ. ಅದೇ ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು. ನಾವೂ ಒಂದಷ್ಟು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಕೆಡವೋಣ ಎಂದು ಹಣಮ ಸಜ್ಜಾದ. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಮುನ್ನೂರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವಂತ ಅವನು. ಭೀಮ ಎಂಬುವನು ದಂಡಿಗೆದುರಾಗಿ ಐನೂರು ಮಂದಿಗೆ ಮುಳುವಾದ. ಬಾಲ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡಿ ಹತ್ತು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದ. ರಾಮುನ ಕಡಿತವೇನೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. "ಕಾವಲಿ ಹರಿತೊ ರಕ್ತಾ!". ಸಾವಿರ ಆಳಿಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಎದುರಾದವನೂ 'ಕಡಿಯಿರಿ ಕಡಿಯಿರಿ'

ಎಂದು ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ಕಡಿದು ಸತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯೂ ಜನಕ್ಕೆ ನೆಚ್ಚಿನ ಬಂಟರೆನ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ದೊಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಹಣಮನಿಗೆ ಆರು ಗುಂಡುಗಳು ತಾಕಿದ್ದು ಅವನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದು ಯಾರಿಗೂ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಯುಧವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಶೂರನೊಬ್ಬ ಬಹಳ ಜೋರು ಮಾಡಿದ. ಏರಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕುದುರೆಯ ಕಾಲನ್ನು ಕಡಿದ. ಸವಾರ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ. ರಾಮಿ ಎಂಬ ರೋಸಿಹೋದ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮೂರು ಮಂದಿಯ ತಲೆಗೆ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿದಳು; ಆರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದಳು. ಊರೆಲ್ಲ ಲೂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಿಕೋ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಹುಡುಕಿತು ದಂಡಿನ ಮಂದಿ. ದನಕರುಗಳು ನಾಶವಾದುವು. ಸಣ್ಣ ಕೂಸುಗಳು ಸತ್ತುಹೋದುವು. ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಊರನ್ನು ಸುಟ್ಟರು.

ಕತ್ತೆ ಕುದುರೆ ಮುತ್ತು ಮಾಣಿಕ್ಯ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ಹರಳಿನುಂಗುರ ಹೊನ್ನಿನುಂಗುರ ಗೋಲ ಸರಗಿ ಸರ್ದಳಿ ಬುಗುಡಿ ಬಾವಲಿ ಕಡಗ ಕಂಕಣ ಡಾಬು ನಡುಕಟ್ಟುವ ರುಮಾಲು ಕುಪ್ಪಸ ಸೀರೆ ಹಪ್ಪಳ ಸಂಡಿಗೆ ಕುರ್ಚಿ ಕುಡುಗೋಲು ಕೊಡಲಿ ಕೋಟಿ ಕುಡಕಬ್ಬಿಣ ಮೊಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಹಾಲು ಉಪ್ಪು ಎಣ್ಣೆ ಅರಿಸಿನ ಜೀರಿಗಿ ಅಕ್ಕಿ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆಲ್ಲ ಗಂಗಳ ಚರಗಿ ಮಂಗಳಸೂತ್ರ ಬೀಸುವಕಲ್ಲು—ಏನನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಸಿಕ್ಕಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದೋಚಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಕೊಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟು ಸರಿದು ನಿಂತರು. ಹಲಗಲಿಯ ಗುರುತು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಯಿತು.

* * *

/ಕಳ್ಳನ ಮನಸ್ಸು ಹುಳ್ಳಹುಳ್ಳಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಆಯುಧದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಗೊತ್ತು 'ಆಯುಧ' ಏನೆಂಬುದು. ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯ ಬಿಸಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳು ಇರಬಾರದು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಅವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ನಿರಾಯುಧ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದರು./ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದು ಒಡೆಯರಾಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಸತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಮುಂದಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಕಾಯಿದೆಗೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಜಗ್ಗದೆ ಹೋದಾಗ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಹುಡುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಕುತಂತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಮೊದಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಅವಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಹೇಳದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಕರೆದು ವಿಷಬಿತ್ತಿಯೋ ಬೆದರಿಸಿಯೋ ಹೆದರಿಸಿಯೋ–ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟವರೂ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಚಾಡಿ ಹೇಳಿದರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಕುತಂತ್ರದ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೇಡರಿಗೆ ಆಯುಧವೇ ಜೀವನಾಧಾರ. ಪೂಜಾರಿ ಹಣಮ, ಬಾಲ, ಜಡಗ, ರಾಮ- ಈ ನಾಲ್ವರಿಗೆ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ವಚನ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಶೂರರೇ ಈ ಲಾವಣಿಯ ನಾಯಕರು. ಮಧ್ಯೆ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೀಮ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಬರುತ್ತದೆ ; ಅವನೂ ಅಸಾಧಾರಣ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಶೌರ್ಯವಂತೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಈ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ ತೀವ್ರತರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. 'ಹಲ್ಲಕಿತ್ತಿದಾ ಹಾವಿನ ಪರಿಯು...', 'ಸತ್ತ ಹೆಣಕ ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿದ ಪರಿ...ಮುಂತಾದುವು ಈಗ ಕ್ಲೀಷೆ ಎನ್ನಿಸಿದರೂ 'ಮಗ್ಗಲದಾಗಿನ ಹೇಣತಿ ಕೊಟ್ಟಾಂಗ...' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅವರ ಆ ಗಡುಸು ಗಂಡಸುತನ ಎಂಥ ಹೇಡಿಯನ್ನೂ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. "ಕಾರಕೂನನ ಕಪಾಳಕ ಒಡದರ ಶಿಪಾಯಿ ನೆಲಕ ಬಿತ್ತು" ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಅಷ್ಟೇ ಗಡುಸಾಗಿಯೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥವೂ ಆ ಬೇಡರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಾದರೆ, ಈ ಮಾತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ಬೇಡಧೀರರ ಹೊಡೆತದ ಭಯಂಕರತೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಕೂನನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ಶಿಪಾಯಿ ಹೆದರಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ.

/ ಇದೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಲಾವಣಿಯೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಇದರ ಅದ್ಭುತ ವರ್ಣನೆಗಳು. ನಾಲ್ವರು ಶೂರರೂ ಸೆಟೆದು ನಿಂತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಲಿ, ಆಯುಧವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಿನ ಜನರ ದುಃಖವಾಗಲಿ, ದಂಡು ಹಲಗಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಾಗಲಿ, ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಗಳಾಗಲಿ, ಆಯುಧ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಜೋರು ಮಾಡಿದ ಶೂರನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರವಾಗಲಿ, ಸಿಪಾಯಿಗಳು ದೋಚಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಲಿ—ಒಂದೊಂದೂ ಒಂದೊಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ರಂಜಿಸುತ್ತವೆ./ ರಂಜನೆ ಎಂಬ ಮಾತಿನೊಂದಿಗೇ ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ರೀತಿಯವಾಗಿವೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲಾವಣಿಯ ಪರಿಣಾಮತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಹಜ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಗ್ಯನ ಅಪರಾಧ ಮತ್ತು ಸಾವು

ಹೊಂಗಲ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಾಹುಕಾರ. ಆ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವನ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ರೂಪಾಯಿ ಅವನ ವಹಿವಾಟಿನ ವಸ್ತುಗಳು. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಬೇಸರವಾಗದಷ್ಟು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿತ್ತು, ಅವನ ವಹಿವಾಟಿನಲ್ಲಿ.

ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಹುದಿಟ್ಟ. ಸುಳ್ಳಿನ ಎಳ್ಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹೊಲದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಗ್ಯ ಸಾಲ ಮಾಡಿದ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತೀರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಗದ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಐದು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋದ. ಸವದತ್ತಿ ಕೋರ್ಟಿನ ತೀರ್ಪು ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಧಾರವಾಡದ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅಪೀಲು ಹೋದ ಸಂಗ್ಯ. ವಕೀಲನನ್ನಿಟ್ಟ. ಗಾಡಿ ಮಾರಿ ಅವನಿಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟ.

ಕಾನೂನಿನಂತೆ ಹೊಲವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಕೂನ ಬಂದ. ಸಂಗ್ಯನನ್ನು ಕರೆಸಿದ. ಇದ್ದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಕೋರ್ಟಿನ ತೀರ್ಮಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಹಣ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಲದೊಳಗೆ ಬಿಡಿರಿ, ಎಂದ ಸಂಗ್ಯ. ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹೊಲ ಜಪ್ತಿಯಾಗಿ ಫಕೀರಣ್ಣನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊರಟುಹೋಯಿತು. ಸಂಗ್ಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ. ಪರಿಷ್ಯನೊಡಗೂಡಿ ಮಸಲತ್ತು ನಡೆಸಿ 'ಆಗುವುದೆಲ್ಲ ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ತಲೆ ಹೋದರೂ ಸರಿಯೆ' ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಮಸೆದರು.

ಮಂಗಳವಾರ ಉದಯದಲ್ಲೆದ್ದ ಸಂಗ್ಯ ಪರಿಷ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ತಾಯಿಯ ಪಾದಕ್ಕೆರಗಿ, 'ಬಸವಣ್ಣ ನಡಸು ನಮ ಜಿದ್ದ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಮಸೆದು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಮೂರು ತಾಸಿನ ಹೊತ್ತೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಫಕೀರಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಫಕೀರಣ್ಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತುಕ್ಕಣ್ಣ ಇದ್ದ. "ಏನು ಕೆಲಸ ಇತ್ತು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ. "ಬಹಳ ಕೆಲಸ ಇತ್ತು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಅವರು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರು. ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸಾಕಾಗಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದು ಕಾಯಿ ಕರ್ಪೂರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಸವಣ್ಣ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಹೊಂಗಲದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು. ರಾಚಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅವನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. "ಕೊಲ್ಲವನಕಿಂತ ಕಾಯುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಹಳ ಚಿಲೊ ಅವರ ಅದರುಷ್ಟ".

ಯಾರೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕುದಿದರು. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಬಂದದ್ದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತರೂ "ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಚಿತ್ತ ರುಪಾಯಿಮೇಲೆ". ಸಂಗ್ಯ ಬಗಲಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ತೆಗೆದು "ಕಡದನೊ ಅವನ ಚಂಡ". ಪರಿಷ್ಯನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋದ. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಸಂಕಟದಿಂದ ಎದ್ದ. ಶಿರ ಬಾಗಿತು. "ಬಾಯಿಲಿ ಸುರಿತ ನೆತ್ತರಾ ಹಾರಿತ ಕಬರಾ ಬಿದ್ದನ ಜೀವ ಹೋಗಿ." ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಂದಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ 'ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಹಿಡಿಯಿರಿ' ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಂದಿ ಯಾರೂ ಹಿಡಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದ ಹಳಬ[4]ರು ಬಂದರು. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಬಬ್ಬಾಟ'ವಾಗಿ ಅವರು ಹೊಂಗಲದ 'ಗೇಟ'ನ್ನು ದಾಟಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

---

4 ವಾಲಿಕಾರ ಅಥವಾ Village Police ಅಥವಾ Watchman.

ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಓಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಓಡಿಹೋಗುವಾಗ ಹಳಬರು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಿಟ್ಟು ತೀರಿತ್ತು. ಮಂದಿ ಸಂತ್ರಾವರಿದು ಕೂಡಿದರು. ಕೈಯಿನ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಬೀಸಿ ಒಗೆದುಬಿಟ್ಟ ಸಂಗ್ಯ. ಅವರನ್ನು ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಚಾವಡಿಗೆ ತಂದರು. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಂದು ನೋಡಿದ. ಪೋಲೀಸು ಗೌಡನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟ. ಸಂಗ್ಯ ಪರಿಷ್ಯರನ್ನು ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಕಂಬಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದರು. 'ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಡಿ. ಸಂಪಗಾಂವಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಳಿಸಿರಿ. ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಲಿ. ವಕ್ಕುಂದದ ಹೂವಿನರಾಮ ಇದ್ದಾನೆ ಇದರಲ್ಲಿ' ಎಂದರು ಅವರು. ಕೂಡಲೇ ಹಳಬರು ವಕ್ಕುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಹೂವಿನರಾಮ ಸಿಕ್ಕಿದ. ತರತರ ನಡುಗಿದ. ಉಣ್ಣಲೂ ಬಿಡದೆ ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಎಳೆದು ತಂದರು ಅವನನ್ನು.

ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಕಚೇರಿಗೆ ದೂರನ್ನೊಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಹಳಬ ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಯನ್ನು ಸುಭೇದಾರ ಓದಿನೋಡಿದ. ಬುಧವಾರ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಫೌಜ ದಾರನೂ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಬಂದ. ನೆತ್ತರನ್ನು ಕಂಡ. ಹೆಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಮರಮರ ಮರುಗಿದ. ಮೃತನ ಕಡೆಯವರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಣ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಮಣ್ಣು ಮಾಡಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ತಾಯಿತಂದೆಯರು ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡಿ 'ಬೋರಾಡಿ' ಅತ್ತರು. ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದ ಅವನ ತಾಯಿ ಗೋಳಾಡಿ "ಹಾಕಿದಾ ಗುಂಡಗುಳದಾಳಿ ವೊಗದಾಳ ಹರದ". ಶಿವನ ಆಟ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು!

ಸಂಗ್ಯ ಪರಿಷ್ಯರನ್ನು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರುಪಡಿಸಲಾಯಿತು. "ಯಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿ ಯತ್ತರ ಹೋದಿರಿ" ಎಂದು ಮಾಮ್ಲೇದಾರ ಹುಕುಮು ಮಾಡಿದ. ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ದೂರನ್ನೊಯ್ದರು. ಹೂವಿನ ರಾಮನನ್ನು ತಂದದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಸಾಹೇಬ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಟ್ಟಾಗ "ಸಂಗ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದಾಂಗ ಆದೀತ ಕೆರಿ ಬಾಂವಿ". ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಬಂತು. ಪರಿಷ್ಯನನ್ನು ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಿದರು. ಸಂಗ್ಯನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದು ಜಾಹೀರಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು.

ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಅವನನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಹೊಂಗಲದಲ್ಲೇ ನಡೆಯಲೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. 'ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪಹರೆಯಿರಬೇಕು. ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರಬೇಕು' ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರು ಸಂಗ್ಯನನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಗ್ಯ 'ಚೆಕ್ಕಡಿ'ಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. 'ಬೆಸ್ತಾರ' ದಿನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಕರೆಸಿಕೊಂಡ. 'ಆಗುವುದೆಲ್ಲ ಆಗಿಹೋಗಿದೆ, ಯಾಕೆ ಅಳುತ್ತಿ' ಎಂದು ತಾಯಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ. 'ಬ್ರಹ್ಮಬರೆದ ಬರಿ ಮಾಡಿದಂತಾ ತಪ್ಪಾ ಯೆಣ್ಣರತ ಹೋದಾಂಗ ದೀಪಾ ಆರಲಪ್ಪ'.

'ಸಂತಿ ಶುಕ್ರವಾರಾ' ಸುತ್ತಿನ ಮಂದಿ ಕೂಡಿದರು. 'ಹವ್ವಹಾರಿ ಕಬರಿಲ್ಲದ' ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ ಸಂಗ್ಯನನ್ನು ಊರ ಹೊರಕ್ಕೆ ತರಲಾಯಿತು. ಮಠದೊಳಗೆ ಮಣ್ಣುಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಾಹೇಬನನ್ನು ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಬಂದ ಉತ್ತರದಿಂದ "ಮಾರಿ ಬಾಡಿ ಆದಿತ ಸಣ್ಣ, ಕಳೆಗುಂದಿ ಹಾರಿತ ಬಣ್ಣಾ". ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ "ಹರಹರಾ ಅಂತ ಹಾದಿ ಹಿಡದನೋ ಹತ್ತಿ ನಿಂತ ತನ್ನ ಟಿಕಾಣ". ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಸಂಗ್ಯ ಸ್ವರ್ಗದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ. ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ತಾಯಿಯು, ದುಃಖ ಮುಗಿಲಿಗೇರಿತು. 'ಜನಲೋಕ' ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿತು.

* * *

ಫ್ಲೀಟರ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಈ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಓದಿದರೆ ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಫಕೀರಣ್ಣ ರಾಚಪ್ಪ; ಸಂಗ್ಯ ಪರಿಷ್ಯ–ಈ ಪಾತ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಗೊಂದಲವಾಗುವ ಸಂಭವ ಉಂಟು. ಫ್ಲೀಟರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲಾವಣಿಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು.

ಸಂಗ್ಯ ಪರಿಷ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಫ್ಲೀಟ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಓಡಿಹೋದುದನ್ನೂ 'ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಹಿಡಿಯಿರಿ' ಎಂದು ಜನ ಕೂಗಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನೂ ಲಾವಣಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಅವರು ಗಾಬರಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಓಡಹತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವರು ತುಂಬ ಗಾಬರಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಅರಿಯದ ಹೂವಿನ ರಾಮು ಎಂಬುವನನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಬಹುದು. ಸುಲಭವಾಗಿಯಂತೂ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದದ್ದು ನಿಜ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಚಿಕೆಯೇನೂ ಅವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಫ್ಲೀಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ದಿನ ಸಂಗ್ಯನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತಾಗಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಬಳಬಳನೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಶ್ಯವಂತೂ ಕರುಣಾಜನಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಬಡವರನ್ನು ಸುಲಿದು ತಿನ್ನುವ ಬಂಡವಾಳಷಾಹಿ ಜನ ಅವತ್ತೂ ಇದ್ದರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. 'ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ' ಎಂಬ ಫ್ಲೀಟರ ಮಾತಿಗೆ "ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಇವೆ" ಎಂದು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. "ಇಡೀ ಹಾಡು ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ" ಎಂದು ಫ್ಲೀಟ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ವಿವರನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು 'ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ' ಎಂದು ಒಪ್ಪಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಯನ್ನೂ ಲಾವಣಿಕಾರ ವಿವರವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರು—ಈ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಗಳು ವರ್ಣನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಲ್ಲ.

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನಮ್ಮನ ಸೊಸೆ

ಆರು ಆನೆ ಹದಿನಾರು ಒಂಟೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಕಾಲಬಲ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೊರಟುವು ತೋಪನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು. ಸುತ್ತಲೂ ಹಿಡಿಯುವ ಹತ್ತೆಂಟು ಬೆಳ್ಳಿಕಾವುಳ್ಳ ಮುತ್ತಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ, ಅಪ್ತಾಗೇರಿ, ಚಕ್ಕಡಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಹೋದುವು. ಕಲ್ಲೂರ ಕಲಬಸಪ್ಪ, ಕನ್ನೂರ ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಅವರಾದಿ ವೀರಪ್ಪ, ಕಾರುಬಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸರದಾರರೂ 'ಕಂತರ-ಬಿದ್ದ ಹೋದಾರು.' 'ಪಾಂಡವರಿಗೆ ವನದೇಶ ಬಂದಂತೆ ಆಯಿತು. ಪಾಪಿ ದುಶ್ಶಾಸ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೀರೆಯನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಾಗ ಐವರು ಭೂಪತಿಗಳೂ ಇದ್ದು ಏನು ಮಾಡುವರು? ನಮ್ಮಂಥ ಪಾತಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ'—ಹೀಗೆ ಹಲುಬುತ್ತ "ಪನ್ನಂಗಧರನ ಸ್ತುತಿಸುತ ಈರವ್ವಾ ಪಾರ್ವತಿ ಅರಸನ ನೆನಸಿದಳೊ". ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಲಿಖಿತ ಪುಣ್ಯ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮ ಇಂಥ ಬರಹವನ್ನೇಕೆ ಬರೆದನೋ.

ಸಣ್ಣ ನಡುವಿನ ಬಂಗಾರದ ಡಾಬು, ಬುಗುಡಿ, ಬಾವಲಿ, ಜುಮಿಕಿವಾಲಿ, ಚಳತುಂಬು, ಚಂದವಲ್ಲಿಡುವ ರ‍್ಯಾಗುಟಿ, ಚೆವರಿಹೆಳಲು, ಸಾವಿರದ ಹೊನ್ನಿನ ಸರದಾಳಿಗಳು, ಮೊಹರದ ಮುತ್ತಿನ ಮೂಗುತಿ, ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿಸಿದಂಥ ವಜ್ರ, ಕಂಠಕ್ಕೆ ಧರಿಸುವ ಕರಡಿಗೆ ಸರವಣಿ, ಕಟ್ಟಣಿ, ಕರಿಮಣಿ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಮುತ್ತು, ಹವಳದ ಸರ, ಹಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು, ಕಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು, ಲುಲ್ಲುಮಿಂಟಿಕಿ,* ರುಳ್ಳಿಯಗೆಜ್ಜೆ, ಕಾಲ್ಕಡ ಸರಪಳಿ, ಕಾಲುಂಗುರ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಂದರಧರನ ಕರುಣ ತಪ್ಪಿ ಒಂದೂ ಉಳಿಯದೆ ಹೋದುವಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಆಸರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ! ಒಕ್ಕಲಿಗಿತ್ತಿಯರು ಮಂತ್ರಿತರರು 'ಅಕ್ಕ ನಿಲ್ಲಿಸಾ ದುಃಖ ' ಎಂದು ಸಂತೈಸಿಕೊಂಡರು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಪ್ರೇಮದಿಂದಿರುವಾಗ ಕೆಟ್ಟ ರಾವಣ ಜಾನಕಿಯನ್ನೊಯ್ದು ವನದೊಳಗಿಟ್ಟ. ಹನುಮಂತ ಲಂಕೆ ಸುಟ್ಟ. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿದರು. ಗಟ್ಟಿ ಶಿಖೆಯ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡು ದೈತ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಡು ಮಾಡಿದ ಭೂಪ ಕುಲದೀಪ. ಹೋದಂಥ ಮಗ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುವವರೇ.

ಹೊದೆಯುವಂಥ ಹೊದಿಕೆಗಳೂ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಹೋದವು. ಮಕ್ಕಳು ಉಡುವ ಮಂದಿಲ ಸೀರೆ, ತೊತ್ತುಗಳು ಉಡುವ ತೋಪಿನ ಸೀರೆ, ಉತ್ತಮರು ಉಡುವ ವುಳ್ಳಿಗಣಿ ಸೀರೆ, ರಾಣಿಯರು ಉಡುವ ರಾಗಾವಳಿ ಸೀರೆ, ಬಾಲೆಯರು ಉಡುವ ಬಾಳೆಪಟ್ಟೆ ಸೀರೆ, ಚದುರೆಯರು ಉಡುವ ಚಂದ್ರಕಾಳಿ ಸೀರೆ, ಹುಡುಗಿಯರು ಉಡುವ ಹೂವಿನ ಸೀರೆ, ಸಣ್ಣವರು ಉಡುವ ಸಾಸಿಬಣ್ಣದ ಸೀರೆ, ಕನ್ಯೆಯರು ಉಡುವ

---

* ಮುಂಟಿಗೆ ಎಂಬ ಆಭರಣ ಇದು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಬಂಗಾರದಲ್ಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಕಾಲಿನ ನಾಲ್ಕನೆ ಬೆರಳಿಗೆ, ಅಂದರೆ ಕಾಲಿನ ಕಿರುಬೆರಳಿನ ಪಕ್ಕದ ಬೆರಳಿಗೆ ಧರಿಸುವ ಆಭರಣ ಇದಾಗಿದ್ದು ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂಟಪದ ಆಕಾರ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕೂ ಅಂಚಿನ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಡುಗಳೂ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಗೋಪುರದಾಕಾರದ ಗುಂಡೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಕಂಬಾವತಿ ಸೀರೆ, 'ಕೂಸಿಗೆ ಹೊಚ್ಚುವ ಕುಲಾಯಿ ಕೊಂಚಿಗಿ'—ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ತೊಪ್ಪಿಗೆ, ನಾಗಮುರಿ, ಶಲ್ಯ, ಮುಂಡಾಸು, ಶಾಲು, ಶಕಲಾತಿ, ಪಚ್ಚೆದ ಅಂಗಿ, ಪರಿಮಳ ಪಾವಡ, ಹೊದೆಯುವಂಥ ಧೋತರ, ನಾಕ್ಪರಿ — ಎಲ್ಲ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟುವು. ಇದು 'ಮಲ್ಲಸರ್ಜ ಮಾಡಿದ ಬದುಕು'. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖತಪ್ತಳಾಗಿದ್ದ ಈರವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಅಲಗನ್ನು ಹಾಯುವೆನು ಎನ್ನುತ್ತ ಪಟ್ಟನೆ ನೆಲಕೆ ಹಣೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತೊತ್ತುಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡರು. ತಾಯಿ ನಿಮಗೆ ಬಂದದ್ದೇನು ಎಂದು 'ಉಮ್ಮಾಯ'ದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಈರವ್ವ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಅಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ದಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಯಿತು. "ವಡದಾಂಗ ಆದಿತು ತುಂಬಿದ ಕೆರಿ".

ನಾಡನ್ನು ಆಳುವ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಕೇಡು ಬರಬಾರದು ಎಂದು ಕಿತ್ತೂರ ನಾಡೆಲ್ಲ ಮರಮರ ಮರುಗಿತು. ಹಸಿದೇನು ಎಂದರೂ ಕೇಳದೆ ಹಣ್ಣು ಹಾಲು ಸಕ್ಕರೆ ನೀಡಿ, ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಜನ. 'ರಾಯನಾಯಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಜು ಹಚ್ಚದೆ ಇದ್ದರೆ ಮೋಜಾಗಿ ದೌಲತ್ತು ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು' ಎಂದು ಮಹಾಜನರೆಲ್ಲ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಸಾಯಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ಚನ್ನವ್ವನನ್ನು ಒಯ್ದು ಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು. ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ದೇಸಾಯಿ ಸಾಕಿದ ಮಗ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. "ಆಕಾಶದ ಮೇಗಿನ ಚಂದ ಲೇಸಾಗಿ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದಿದ್ರ ಯೇಸೊಂದಿದ್ದರೇನ ನಕ್ಷತ್ರ".

'ನಾಳೆ ಹೊರಡಿ' ಎಂಬ ಪತ್ರವನ್ನು ವೇಳೆವೇಳೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿಹೇಳಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. "ವಸ್ತ್ರಾ ಮಡವಿ ಯಲ್ಲಾ ಉಚ್ಚಿ ಪೊಡವಿಗೆ ವಗದಾಳೊ ಬಡವಿ, ಉದರಸ್ತಾಳೊ ಕಣ್ಣೀರಾ". ಬಂಡಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇರಿ ಎತ್ತು ಸಾಗಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲ ದನಕರುಗಳನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೊಡೆದರು. ಗುರುವನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ತರಿಸಿ ಮೇಲೆ 'ಅಪ್ತಾಗೇರಿ' ಹಿಡಿಸಿ ಛತ್ರಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತ ಹೊರಟರು. "ಹೊಂಡಹೊಂಡಂದರ ಮಂಡಾಟ ಹಿಡದಾಳೊ. ಬಂಡಮಾಡಿ ಅವರು ಯೆಳಿಯಕ ಹೋದರ, ಕಂಡವರ ಕಾಲ ಹಿಡದಾಳೊ". ಮಂಡಲವನ್ನಾಳುವ ಪುಂಡರು ಮಡಿವಲ್ಲೆ ಕೆಂಡ ಹಾದು ನಾನು ಪ್ರಾಣ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತಾಳೆ. ನಮ್ಮಂಥ ದೆಸೆಗೇಡಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ದೇಶದ ಗತಿ ಯಾಕೆ ಮುಳುಗುತ್ತಿತ್ತು? ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬೇರೇ ಒಣಗಿಹೋದಂತೆ ಅತಂತ್ರವಾಯಿತು ಸಂಸಾರ.

ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ವೀರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದಳು. ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರನ್ನು ನೆನೆದು ಡೋಲಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ಬೋವಿಗಳು ಹೊತ್ತು ನಡೆದರು. ಮುಂದೆ ಮುನ್ನೂರು ಬಾರಿನ ಮಂದಿ· ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೂರು ಕುದುರೆ ಮಂದಿ, ಪಾರಾಗಸ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಟರು. ರಾಯನಾಯಕ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಾನೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟು ಹಿರಿದ ಕತ್ತಿಗಳು

ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದುವು. ನಡಿಗೆಯುಲ್ಲಿ ಚುರುಕು ಕಂಡಿತು. ಸರದಾರ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ. ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದ. ರಾತ್ರಿಹೊತ್ತು ರಾಯನಾಯಕನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸುಡಿಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಆಪಾದಿಸಿದ. ಇವಳನ್ನು ಒಬ್ಬಳನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಡಿರಿ ಎಂದ. ಬೋವಿಗಳು ಕುಸುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೊತ್ತರು. ಈರವ್ವ ಬಲುದುಃಖ ಮಾಡಿದಳು. 'ತಾಯಿಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಯಿಲ್ಲ ಸಿರಿಯಿಲ್ಲ', ಕಾಯುವನ್ನು ಇಡಬಾರದು, ಎಂದುಕೊಂಡು ಶಿವನಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನು ಬೇಡಿದಳು. "ನೀರವಳಗಿನ ಮೀನ ತಗಿದು ಬ್ಯಾರಿ ಚೆಲ್ಲಿದ್ಹಾಂಗ" ಆಯಿತು ನಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆ ಎಂದು ಕೊರಗಿದಳು.

ಇನ್ನು ಈ ಧರೆಯುಲ್ಲಿರಬಾರದು ಎಂದು ಅನ್ನ ಉದಕ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಳು. ಕೈಕಾಲುಗಳು ಸಣ್ಣವಾದುವು. ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಗಲಿ ಎಂದು ಬಣ್ಣ ಒಣಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಕೇಳಿದವರಿಗೆ 'ಸುಗ್ರಾಣಿ ಬೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ "ಸುಣ್ಣದ್ಹಾಂಗ ದೇಹ ಸುಟ್ಟಳು". ನಾಡಿನೊಳಗಿದ್ದ ನವಲಗುಂದ ಕಾಡಸಿದ್ದನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಿಂದು ಮಡಿಯುನ್ನುಟ್ಟಳು. ಜಂಗಮು ತೀರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಂಗದ ಮೇಲಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಯನ್ನು ಮರೆತು ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನ ಇಟ್ಟಳು. ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತರನ್ನು ಕರೆಸಿ ತ(ಚ?)ಕ್ಕಡಿ ತುಂಬ ಬಂಗಾರ ತರಿಸಿ ತೂಕ ಮಾಡಿ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಳು. 'ಮುಕ್ಕಣ್ಣಹರ ಗುರುವೇ ನಮಗೆ ಮುಕ್ತಿಕೊಡು' ಎಂದು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದಳು. ಚಿಕ್ಕ ಮಗ ಮಲ್ಲಸರ್ಜ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನೆಂಬುದು ತಿಳಿದಾಗ ಈರವ್ವ 'ಜಕ್ಕನ ಜೇರಿಗೆ' ಇಳಿದು ಹೋದಳು. ಕೊಡ ಹೊನ್ನಿದ್ದರೇನು, ಬಡವಿಯಾಗಿರುವುದು ಲೇಸು. ಗಂಡ ಎಂಬುವನು ಮನೆಯುಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಒಡವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಲೇಸು. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಮೂರಾರು ದಿನ ಇದ್ದಳು. ಮರಣಕಾಲ ಬಂತು. ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಳು.

'ಶ್ರವ'ವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೂರಿಸಿ ಮುಖ ತೊಳೆದು ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಅತ್ತೆ ಚನ್ನವ್ವ ಉಡುತ್ತಿದ್ದ ಮುತ್ತಿನ ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಡಿಸಿದರು. ಕಸ್ತೂರಿಗಂಧವನ್ನು ಪೂಸಿದರು. ವಸ್ತ್ರದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ತರಿಸಿ ಮೈತುಂಬ ಇಟ್ಟು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಹತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರದ ಹೊನ್ನಿನ ರತ್ನವನ್ನುಳ್ಳ ನತ್ತನ್ನು ಮೂಗಿಗಿಟ್ಟರು. ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಊದಿನಕಡ್ಡಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಂಚಿನಾರತಿ ಕಲಶಗಿಂಡಿ ತುಂಬಿಟ್ಟರು. ಪುರಾಣ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೋದುವ ಶಾಸ್ತ್ರಕಥೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ನಾಡುನಾಡಿನ ಜಂಗಮರು ನೆರೆದರು. ಮಹಾನಾಡಿನ ಜನರು ಕೂಡಿ ನಿಂತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು. ಅತ್ತೆಮಾವರಿಲ್ಲ, ಅತ್ತಿಗೆ ನಾದಿನಿಯರಿಲ್ಲ, ಹೊತ್ತು ಬುದಾಗ ಮರುಗುವ ಹೆತ್ತವ್ವನಿಲ್ಲ, ಅಕ್ಕಅಣ್ಣಂದಿರಿಲ್ಲ, ತಂಗೆತಮ್ಮಂದಿರಿಲ್ಲ, ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಇನ್ನು ಅಡ್ಡಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ— ಎಂದು ತೊತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ತರು. ಅರಸು ಬಾಪುಸಾಬ್ ಒಂದು ವರುಷವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಪುರುಷನನ್ನು ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಸರಸವಾಡಲಿಲ್ಲ—ಎಂದು ರಾಹುತರೆಲ್ಲ ಮರುಗಿದರು. ಉಪ್ಪುಂಡ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ದಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬಾಪುಸಾಹೇಬನ ಮಡದಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯದ ಜನರೆಲ್ಲ ರೇಜುಂಗಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆರೆದರು. ಬಲ್ಲಂಥ ಬಡಗಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಬೇಕಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ವಿಮಾನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಸಿದರು. ತರತರದ ಕನ್ನಡಿಗಳಿಂದ ಹಾರಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಹತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರದ ಹೊನ್ನಿನ ಮುತ್ತಿನ ಗೊಂಡೆಗಳನ್ನು ಜರತಾರಿ ಶಾಲುಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿಗಿದರು. ಛತ್ರಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತ ಶ್ರವವನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಡೆದರು. ಹಲಗೆ ಕಾಳಿ ಕರ್ನಿ ಕರಡಿ ಸಂಬಾಳ ಸಂಪರದಾಸಿ—ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸರದಾರರು ಹೊರಟರು. ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿನ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಅಕ್ಕ ಈರವ್ವನನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖ ಮಾಡಿದರು. ಧಾರವಾಡದ ಮಂದಿ ಭೋರಿಡುತ್ತ ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಹರೆಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಗ ಶಂಕರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ನೂರೊಂದು ದುಃಖ ಮಾಡಿದ. ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಗಳು ಹತ್ತುವ ಕುದುರೆಗಳು ಶ್ರವದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ದುಃಖ ಇಮ್ಮಡಿಸಿತು. ದಾನಧರ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೇಮನಿತ್ಯವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಬಸವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಮಣ್ಣೊಳಗಿಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿದರು.

* * *

ಕನ್ನಡದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಡೆಯ ಹಂತ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಆಕ್ರಮಣ. ಕಿತ್ತೂರಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಸಾರುವುದರೊಂದಿಗೇ ಆ ವೈಭವದ ಕಡೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯಾದ ಈರವ್ವನ ಅಂತ್ಯವನ್ನೂ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಲಾವಣಿ. ಆನೆ ಕುದುರೆ ಕಾಲಾಳುಗಳ ಬೃಹತ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಮನೆತನದ ಒಡವೆವಸ್ತುಗಳ ಬೃಹತ್ತನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಯಶಸ್ಸನ್ನೇ ಈರವ್ವನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. 'ಸಂಗ್ಯನ ಅಪರಾಧ ಮತ್ತು ಸಾವು' ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಲಾವಣಿಯೆಂದು ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನೂ ಕರುಳು ಮಿಡಿಯುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ ಕಂಡಾಗ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಲಾವಣಿಯೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೀತು ಎನ್ನಿಸದಿರದು. ಕಿತ್ತೂರ ದೇಸಾಯಿಯರ ಮನೆತನ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಂಡಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಈ ವರ್ಣನೆ ಬಹುಶಃ ಲಾವಣಿಕಾರನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಮಾನವಿರಬಹುದು ಎನ್ನಿಸಲು ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡಿ: ಈರವ್ವ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ಕಾಯವನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅನ್ನ ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೂ ನವಲಗುಂದದ ಕಾಡಸಿದ್ದನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಿಂದು ಜಂಗಮತೀರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಂಗದಮೇಲಿನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನ ಇಡುವುದೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರುವುದೂ—ಕಡೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸರಿ ಎನ್ನಿಸಿದರೂ, ತಕ್ಕಡಿಯ ತುಂಬ ಬಂಗಾರ ತರಿಸುವುದೂ ತೂಕಮಾಡಿ ದಾನ ಕೊಡುವುದೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಮೇಲೆ ಇವೆಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ

ದೊರೆತುವು ? ಸರ್ವಸ್ವವೂ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೇ ದೋಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಾಗ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯವೇ? —ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಈರವ್ವ ನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ತರುವಾಗ ರಾಯನಾಯಕ ಬಂದಾನು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಬಿಚ್ಚು ಗತ್ತಿಯ ಪಹರೆಯನ್ನು ಅಣಿಮಾಡಿದವರು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ನವಲಗುಂದದ ತನಕ ಹೋಗಲು ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟರು? —ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಕಿತ್ತೂರ ದೊರೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಅವರ ರಾಣಿವಾಸದ ಮೇಲೆ, ಜನರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ದೊರೆಮನೆಯವರು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನೂ ಮೆರೆದು ತಾನು ಸೈ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಲಾವಣಿಕಾರ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರಬಹುದೆ ? ಅಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ಈರವ್ವ, ಹಾಗೆ ದಾನ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಕಿತ್ತೂರ ದೌಲತ್ತು ಕಿರಿದಾಯಿತು ಎಂದು ಅಳುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಹಜ ? ಬಹುಶಃ ಕಿತ್ತೂರ ದೌಲತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗಿದ್ದ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮ ಅವಳಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಿತೆ ? ಅದು ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಈರವ್ವ ಕಿತ್ತೂರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಾವಣಿಯ ಕಡೆಯ ನುಡಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ.

೪

ಫ್ಲೀಟರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುವು ಕೇವಲ ಐದು ಲಾವಣಿಗಳು. ಆಸಕ್ತಿಯುತವಾದುವು ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಂಟು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಉಳಿದು ಹೋಗಿವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಫ್ಲೀಟರ ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಅಪೂರ್ಣ*. ಆದರೂ " ಅವರ ಸಂಗ್ರಹದ ಬಾಹುಳ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರಿರುವ ಒಪ್ಪ, ಓರಣ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿವೆ ".

ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಎದುರುಬಿದ್ದವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬೆಂಕಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪಕ್ಕಾ ಕುತಂತ್ರಿಗಳು ಎಂಬ ಅಂಶ ಬಹುಪಾಲು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕುತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನಂಥವರ ಮೇಲೆ, ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರಂಥವರ ಮೇಲೆ, ಆ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೆ ನಾವು ಅನುಕಂಪದ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾರ್ಸೀ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತೀ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಗುಜರಾತೀ ಲಾವಣಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಪುತ್ಲೀಬಾಯಿ ಡಿ. ಎಚ್. ವಾಡಿಯಾ ಅವರು ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಹಿಂದೀ ಲಿಪಿಯ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಮಟ್ಟಿನ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

---

* ಫ್ಲೀಟರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು—ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಮಾತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಗ್ರ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಂದ ಅವು ಹಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅವರು ಅವನ್ನು ಹಾಡುವ ರೀತಿನೀತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತೀ ಪದಗಳ ಬೆರಕೆಯು ಇತರ ಪಾಠಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಕೈಯಿಂದ ತಾಳ ಹಾಕುತ್ತ ಉರಿಯುವ ದೀಪದ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪಠ್ಯದ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಬರ್ಮಾ ಜಾನಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ 'ಟಾ ಸೇನ್ ಕೊ' ಅವರು ಜಾನಪದವನ್ನಾಗಲಿ ಅದರ ಯಾವುದೇ ರೂಪದ ವಿವರಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ ನೀಡದೆ ಕೇವಲ ಕಥೆಯೊಂದರ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ನೀಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಳವಾದ ಅರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ಲಾಘಿಸಲಾಗುವ ಒಂದು ಪ್ರೇಮಗೀತೆಯನ್ನೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪಾಠಾಂತರಗಳೊಡನೆ ಬರ್ಮಾದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಶಿಶುಪ್ರಾಸವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವ ಆರ್. ಸಿ. ಟೆಂಪಲ್ ಅವರೂ ಕೂಡ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ತೆಲುಗು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಜೆ. ಎ. ಬಾಯ್ಲ್ ಅವರು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಚೌಪದಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಷ್ಟೆ. ತೆಲುಗು ಜಾನಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವ ಜಿ. ಆರ್. ಸುಬ್ರಾಮಯ್ಯ ಪಂತುಲು ಅವರೂ ಕೂಡ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳದೆ ಕೇವಲ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಅವನ್ನು ಹಾಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವ ಎಸ್.ಎಂ. ನಟೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಧಾಟಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಇತರ ವಿವರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕುರಿತು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲಿಪಿಯ ತೆಲುಗು ಪಠ್ಯವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾರೆ. ಟಿಬೆಟನ್ ಜಾನಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವ ಎಲ್.ಎ. ವಡ್ಡೆಲ್ ಅವರು ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಜನಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ವಿಲಿಯಂ ಕ್ರೂಕ್ ಅವರು ಕೇವಲ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದದ್ದೇನನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹೂಇ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವ ಜಿ. ಷರ್ಟ್ ಅವರು, ಹಾಡುವವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿದೇಶೀಯ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.*

ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡುವಾಗ ಫ್ಲೀಟರ ಕೆಲಸ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಘಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಹಾಡಿನ ಧಾಟಿ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ದಂಗು ಬಡಿಸುತ್ತದೆ, ಮೂಕರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಧಾಟಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಚ್ಯೇ ಅಥವಾ ಚ್ಯಾಲ

---

*ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಫ್ಲೀಟರ ಲಾವಣಿಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ತಡಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದಂಥವು.

(with a change of meter), ಯೇರ (Raising the voice) ಇಳವ (Lowering the voice)—ಮುಂತಾದ ಅವರ ವಿವರಗಳು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಈ ಲಾವಣಿಗಳ ಛಂದಸ್ಸು ಪ್ರಾಸ ಅನುಪ್ರಾಸ ರಾಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತೂ ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದು ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೂ ಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಜ್ವಲಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೊದಲು ಎಲ್ಲ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತ, 'ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲಾವಣಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಆ ಲೇಖನ ನಾಂದಿ ಹಾಡುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿ ಲಾವಣಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಕೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಆ ಲಾವಣಿಗಳ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮರ್ಥ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನೂ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಪದಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಮುನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದಿರಲೇಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲ ಲಾವಣಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮುಂಚೆಯೇ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಕರ್ತವ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡಾರ ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಾರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರದ ಬಳಿಗೇ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಊರುಗಳ ಜನರು ಬಿಡಾರದ ಸುತ್ತ ಮರಗಿಡಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀರಾತ್ರಿ ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಆ ಲಾವಣಿಗಳ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತರ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರಭಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಉರ್ದೂ ಪದಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಮಟ್ಟಿನ ಶುದ್ಧ ಜನಪದ ರೂಪಗಳೂ ಇವೆ. ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರಿಗರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವಂತ ರೂಪಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಪಲ್ಲವಿಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲೆ ಇಡೀ ಕಥೆಯ ಸಾರ ಅಡಗಿರುವುದು ಈ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ. ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಲಾವಣಿಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಜನಗಳ ಅಪ್ಪಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಏನು ಎಂಬ ಪ್ರಧಾನಾಂಶವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಈ ಅತಿಸುಗಮ ಹಾದಿಯನ್ನು ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಆ ಮೂಲಕ ಅವರು ಸರಕಾರದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ನಮ್ಮ ಜನಪದ ಬದುಕಿನ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸುಲಭಮಾರ್ಗ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲೇ

ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ದೃಷ್ಟಿಸಂಕೋಚ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡದ ಜನಪದ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮುತುವರ್ಜಿಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಬಹುಶಃ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಲೋಕದ ಧ್ರುವತಾರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು.* ಆದರೂ, ಈಗ ಮಾಡಿರುವಷ್ಟೇ ಕೆಲಸ ವನ್ನು—ಉದ್ದೇಶ ಯಾವುದಾಗಿದ್ದರೂ—ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. "ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಗ್ರಹಕನೂ ತೋರದ ಉತ್ತಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಆದ್ಯಸಂಗ್ರಹಕರಾಗಿ ತೋರಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ."

—ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ

---

*ಈ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳು ತೀವ್ರತರವಾದ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಫ್ಲೀಟರ ಉದ್ದೇಶ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕೂಡ ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲೂ ಬೇಹುಗಾರಿಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಕಣ್ಣು, ಅದೇ ಕಾಲದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಡಳಿತಪದ್ಧತಿಯೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಅಸಹಜವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ಧ್ರುವತಾರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು" ಎಂಬ ಮಾತು ಕುತೂಹಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದೇ ಹೊರತು ದುರುದ್ದೇಶದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯುಳ್ಳದ್ದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಫ್ಲೀಟ್ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಲೋಕದ ಧ್ರುವತಾರೆ ಎಂಬುದು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಷ್ಟೆ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

'ದೃಷ್ಟಿಸಂಕೋಚ' ಎಂಬ ಮಾತು 'ಸೀಮಿತ ಅವಕಾಶ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಯಷ್ಟೆ. ಫ್ಲೀಟರಿಗಿದ್ದ ಅವಕಾಶ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕರ ಕೈಬರಹಗಳೇ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಲಾವಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ*

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಾರತದ ಜಾನಪದ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇ. ಗೋವರ್ ಅವರ Folk-songs of Southern India ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳ ಸಂಗ್ರಹ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ, ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಲೇಖನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಾಸಿಕವಾದ Culcutta Review ದಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆರ್.ಸಿ. ಟೆಂಪಲ್ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ Legend of the Punjab ಎಂಬುದು ಉತ್ತರಭಾರತದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಅವರು ನೀಡಿದ ಕಾಣಿಕೆಯಾಯಿತು; ಅದು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಒಂದು ಸಂಪುಟದುದ್ದಕ್ಕೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಜಿ. ಎ. ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಲ್ಹಾ ಮತ್ತು ರೂದಲ್‌ನ ಭೋಜಪುರಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅದು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೇ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಭರವಸೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಖೆಯಿದೆ. ಅದು ಜಾನಪದದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರಂತೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದ್ದು; ಆದರೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಅದೇ ಈ ಶತಮಾನದ ಜನಪ್ರಿಯ ಲಾವಣಿಗಳ ಶಾಖೆ. ಈ ಲಾವಣಿಗಳು ಇತ್ತೀಚಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂಥವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕೆಳವರ್ಗದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರಲ್ಲಿ ನಿಕಟವಾಗಿ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಪಡೆದಿವೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರದ ಏಕೀಕರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದುಂಟಾಗಿದ್ದ, ಪರಂಪರಾಗತ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕಾನೂನುರಹಿತ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಜನ ಒಗ್ಗಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾನೂನು ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಈ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿರುದ್ಧವಾದುದರಿಂದ, ಶಾಂತಿ ದಯೆ ಮತ್ತು ನಿಯಮಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ವಿಧೇಯರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕೋಟೆಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿ ಅಜೇಯ ಆಶ್ರಯಗಳಾಗಿದ್ದ ದಟ್ಟವಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರವೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಮೊದಮೊದಲು ಅಂಥ ವಿರೋಧವೇನೂ

---

* A Selection of Kanarese Ballads—John Faithful Fleet; Indian Antiquary; 1885; Vol. 14; p. 293.

ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡುವಂಥ ಬಂಡಾಯ ಆನಂತರ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅದು ಹುರುಳಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರಾತನ ಸ್ಥಳಗಳ ಪತನವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವ ಲಾವಣಿಗಳು ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೇರಳವಾಗಿವೆ.

ಹಾಗೆಯೇ, ಸಮಾಜದ ಬಹುಪಾಲು ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಭಿರುಚಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಹಾಡುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ನಿರಾಯುಧ ಕಾಯಿದೆ, ರೆವಿನ್ಯೂ ಸರ್ವೆ ಇಲಾಖೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ಪ್ರವೇಶ ಮುಂತಾದುವು ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು. ಹಳ್ಳಿಯ ಲೇವಾದೇವಿಯವನ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮತ್ತು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳಿಂದ ನಿರಾಶೆಯ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬೇಸಾಯಗಾರನ ಸಂಗತಿ, ಕೊನೆಗೆ ಬೇಸಾಯಗಾರ ತನ್ನ ನಾಶವನ್ನು ತಾನೇ ತಂದುಕೊಂಡ ಎಂಬಂತೆ ತಿರುವು ಪಡೆಯುವ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಲಾವಣಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಿವೆ. ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ಜೀವವನ್ನೇ ದಂಡವಾಗಿ ತೆರಬೇಕಾಗಿ ಬರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಜನಪ್ರಿಯ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಆಡಂಬರವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗಿರುವ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವಂತೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದ್ದೇ ಆಗಲಿ ಮಧ್ಯಮಕಾಲೀನದ್ದೇ ಆಗಲಿ ಆಧುನಿಕದ್ದೇ ಆಗಲಿ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಲಾವಣಿಗಳಿಗೂ ಕೃತಕರಚನೆಗಳಿಗೂ ಅಂಥ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಹಳ್ಳಿಗರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ವಾಕ್ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತದ್ದನ್ನೇ ಅವರು ನಮಗೆ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೌಲ್ಯವೂ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀಮಿತವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ದೇಶೀಯವೆಂಬಂತೆಯೇ ಅದು ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಎರವಲು ಪದಗಳ ಮತ್ತು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಮಿಶ್ರಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುವವರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಆ ಆಡಳಿತ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಡ್ಡಾಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತರತರದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಕೊಡುವ ಅಪ್ಪಟ ಸ್ಥಳೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮೈಗೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಅವರ ಆ ದೃಷ್ಟಿ ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ ಕಿವಿಗಳನ್ನೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸತತವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ರೂಢಿಯಾಗಿಹೋಗಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಚಾತುರ್ಯಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳೋ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ಅನುಭವ ಹೇರಳವಾಗಿರುವವರ ಚಿತ್ರಗಳೋ ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ನಾನು ಕೊಡುವ ಮೊದಲ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ, ಸಮರ್ಥ ರಾಣಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಅವರು ಖುದ್ದಾಗಿ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ

ವರದಿಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೇ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆಯ ಸುದ್ದಿ ತಲಪಿದಾಗ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ 'ಕಳೆದುಹೋದ ಸಂಗತಿ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ವೃಥಾ ತೊಂದರೆ ಅನಗತ್ಯ ಎಂಬ ಉಲ್ಲಾಸಕರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಹಾರೈಸಿದ್ದ. ಆಮೇಲೆ, ಆ ದಂಗೆಯು ನಿಜವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾದಾಗ ಹಲ್ಲುಹಲ್ಲುಕಡಿದು ರೋಷದಿಂದ ಮುಂಗೈಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಹ್ಯಾಟನ್ನು ಬಿಸಾಡಿ ವಿಚಾರಣೆಯ ವರದಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಕುಳಿತ. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲೆಂದೇನೂ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲದ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆಯೇ ದುಡುಕಿನ ತೀರ್ಪನ್ನು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಬರೆದ. ವಿವರಣೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಡಂಗುರ ಹೊಡೆಸಿ ಸಾರಿಸಿದ ಬಹುಮಾನದ ಆಸೆಗೆ ಮೂವರು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರು ಪಕ್ಕಾದರು. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಔಪಚಾರಿಕ ಸೂಚನೆ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅವರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಡಲು ಒಳಸಂಚು ಹೂಡಿದರು. ರಾಯಣ್ಣ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎಟುಕುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವ ಮೂಲಕ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಇಂಥ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗೆ ಸಾವಿಗಿಂತ ಮೇಲಾದ ವಿಧಿಯೊಂದನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಆಲೋಚಿಸುವುದಾದರೆ, ಹಾಗೆ ರಾಯಣ್ಣನೇನಾದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಎಂದು ಭಯಗೊಂಡಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರು ಮತ್ತೆ ಅವನ ಭೇಟಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೇತುಹಾಕಿಕೊಂಡಾದರೂ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಯಣ್ಣ ಫಾಸಿಗೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಜನ ಗೋಳಾಡಿದ್ದು, ಅವನ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹಣವನ್ನೇ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷ ದುಃಖವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಅವನ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಜನ ಮರ ನೆಟ್ಟದ್ದು, ಅದರ ಕೊಂಬೆಗಳಮೇಲೆ ತೊಟ್ಟಿಲುಕಟ್ಟಿ ತೂಗಾಡಿಸಿದ್ದು, ಅವನಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು—ಈ ಎಲ್ಲ ಜನಪ್ರಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ರಾಯಣ್ಣ ಒಬ್ಬ ಶೂರನೆಂದೂ ದುರಾಚಾರಕ್ಕೆ ದೂರವಾದವನೆಂದೂ ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹನಾದವನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದೂ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಈ ಲಾವಣಿಗಳ ಜಾಗತಿಕ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವಾಗ, ಅಪಾರ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ನಾನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತೇನೆ. Folk-songs of Southern India ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವರ್ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಅವು ದಾಸರಿಂದ ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಆದರೆ ಆ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗರಿಂದಲೂ ಅವು ಹಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಹುಪಾಲು ಲಾವಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗರಿಂದ ಹೇಳಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಂಡವು; ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ದಾಸರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದವು.

ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಧಾರವಾಡದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ, ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ಲಾವಣಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಕಿತ್ತೂರ ಈರವ್ವನ ಗೋಳಾಟವನ್ನಾಗಲಿ ನರಗುಂದದ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನಾಗಲಿ ಹಾಡಬಲ್ಲ ಒಬ್ಬರೂ ಕಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿದಾಗ, ಆ ಕೆಲಸ ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನರಂಜನೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆಗಾಗ, ಸಂಜೆಯ ಊಟ ಆದಮೇಲೆ, ಲಾವಣಿ ಹಾಡುವವರನ್ನು ನನ್ನ ಡೇರೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಸಂದ್ದಿ ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ಜನ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದೀಚೆಗೆ ಬಂದು ಆ ತಣ್ಣನೆಯ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಡೇರೆಯ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಿನ ಮರಗಳ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು, ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲಾವಣಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆರ್ಯಾ, ಗೀತಿ ಮತ್ತು ಚೌಪದಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವೆಂಬಂತೆ, ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಾದ 'ಕಂದ'ದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ನಿರಂಕುಶ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಖಚಿತ್ಯವೇನೂ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಚನೆಯ ಸೂತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವಂತಿದ್ದರೂ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ಪದಗಳನ್ನು ಧಾಟಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಸುವಾಗ ಚಿಕ್ಕ ಪಾದಗಳು ದೊಡ್ಡವಾಗಿ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಪಾದಗಳು ಚಿಕ್ಕವಾಗಿ ಅದುಮಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಒಂದು ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಾದಗಳನ್ನುಳ್ಳ ನುಡಿಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸ ಬಾರದು. ಹಾಡುಗಳ ಲಯ ಮಾತ್ರ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ತಿಳಿಯುವಂಥದು. ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದ ಅನುಪ್ರಾಸ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರ ಪ್ರಾಸದ ಬದಲು ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಬಳಕೆಯಾಗಿರು ವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಉಳಿದವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಕಟ್ಟಿದವನ ಪ್ರತಿಭೆಯೋ ಬೇಕುಬೇಡಗಳೋ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಮನಕರಗಿಸುವಂಥ ಅಥವಾ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೊಳಪಡಿಸುವಂಥ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಸಲಿಲವಾಗಿ ಬರುವ ಅನುಪ್ರಾಸದಿಂದಲೋ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಬರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗದ್ಯದಿಂದಲೋ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ರಾಗಗಳಂತೂ ಬಹಳ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಗೀತಗಳಂತೆ, ಇದನ್ನು ಕೂಡ ಗ್ರಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಅಳವಡಿಸಲು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 'ನುಡಿ'ಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ 'ಪಲ್ಲವಿ' ಅಥವಾ 'ಹಿಮ್ಮೇಳ'ದ ರಾಗ ಮಾತ್ರ ಮೋಹಕ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಹಿಮ್ಮೇಳದ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿ

ಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ದೃಷ್ಟಾಂತಕ್ಕೆ, ನನ್ನ ಮೊದಲ ಲಾವಣಿಯ ಹಿಮ್ಮೇಳ ಓಟದಲ್ಲಿ ಇತರ ಹಿಮ್ಮೇಳಗಳಂತೆಯೇ ಇದೆ.

ನಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯುತವಾದುದೆಂದರೆ: ಕಿತ್ತೂರ ಈರವ್ವನ ಗೋಳಾಟ; ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆ; ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಬದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಣಮಂಡಲ ಕೋಟೆಯ ಆಕ್ರಮಣ; ಬಂಡಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನರಗುಂದದ ಆಕ್ರಮಣ; ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಹಾಡು; ನಿರಾಯುಧ ಕಾಯಿದೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರ ದಂಗೆ; ನಿರ್ದಯತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬೇಸಾಯಗಾರ ಸಂಗಣ್ಣನಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯ ಲೇವಾದೇವಿಯವನ ಕೊಲೆ, ಅನಂತರ ಅವನ ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೇಶದ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಹಾಡು; ರೆವಿನ್ಯೂ ಸರ್ವೆ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಅನುಪ್ರಾಸಬದ್ಧ ಗದ್ಯರಚನೆ.

—ಜಾನ್ ಫೇಯ್ತ್‌ಫುಲ್ ಫ್ಲೀಟ್

ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆ*

ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಘಟನೆಗಳು ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವೃತ್ತಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುವು. ಎಚ್. ಜೆ. ಸ್ಟ್ರೋಕ್ಸ್ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ:

"ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆ. ಅವನು ಸಂಗೊಳ್ಳಿಯ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಿತ್ತೂರ ದೇಸಾಯಿಯರ ಚಾಕರರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ. ೧೮೨೪ರ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ; ಆದರೆ ಈಗ, ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸರಕಾರ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ (ಅವನಂಥ ಇತರ ಅಪರಿಮಿತ ಅನಾವಶ್ಯಕ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬಂದ ಒಂದು ಅಳತೆ ಅವನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಇದ್ದದ್ದೇ) ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯ ಕುಲಕರ್ಣಿಯೊಂದಿಗಾದ ಜಗಳದಿಂದ ರೇಗಿ, ಅವನ ಸುತ್ತ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯಿಲ್ಲದ ಕೆಲವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ; ಕಿತ್ತೂರಿನ ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯಿಂದ ದತ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಿತೂರಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

"ಕಿತ್ತೂರಿನ ದೇಸಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಬಡಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕರುಣೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದವರು. ಅವರನ್ನು ಮಮತೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವರು. ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಯಾವ ನಿರ್ದಯತೆಗೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬಡಜನರನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವಿನಯದಿಂದ ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಆಳಿದ ಮಲ್ಲಸರ್ಜ, ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಪಾರ ಸುಲಿಗೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ, ಮಲ್ಲಸರ್ಜ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇನಾಮಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಯೋಗ್ಯ ಆದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಿ, ಅದನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ಕಾರಕೂನರನ್ನು ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ನಿಯಮಿಸಿದ. ಈ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ವಿನೀತವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದುವು. ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಗುರಿಗಾಗಿ ತೋರಿಕೆಯ ಕಲಹಗಳು ನಡೆದರೂ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇರಳ ಅನುಕಂಪ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು.

---

* The Insurrection of Rayanna of Sangôlli; Indian Antiquary; 1885; Vol. 19; p. 295.

"೧೮೨೯ರ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ರಾಯಪ್ಪ 'ಬೀಡಿ'ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸುಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಆಗ ಅವನು ನೂರರಷ್ಟು ಜನ-ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಆಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ 'ಬೀಡಿ'ಯ ಇತರ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸುಡಲು ಹೊರಟ. ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಂದಿಗಡದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವನು ಸಾವಿರ ಜನರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ. ಬಾಳಗುಂದ ಮತ್ತು ಹಂಡಿಬಡಗನಾಥ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲನ್ನು ಕಳೆದು, ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೂಟಿಮಾಡಲು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಮಾಮ್ಲೇದಾರರೂ ನನ್ನ ವಕ್ತೃವಿನ ತಂದೆಯವರೂ ಆದ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರು ರಾಯಪ್ಪನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಯಪ್ಪ ೫೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಸೀದಿಯ ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು, ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಆಳುಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, 'ಬೀಡಿ'ಗೆ ಹೊರಟ. ಅವನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದಂಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ತನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಚುಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಅವನೇ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಬಂಡಾಯ, ಸೈನ್ಯಬಲವಿಲ್ಲದೆ, ಎದ್ದದ್ದು ಎದ್ದಹಾಗೇ ಇಳಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮೊದಮೊದಲು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಕಿತ್ತೂರಿನ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಯಾವಾಗ ನಿರಾಕರಿಸಿದರೋ ಮತ್ತು ವಿಕ್ಷೋಭೆ ಏರುತ್ತಲೇ ಸಾಗಿತೋ, ಆಗ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಬಲ ತುಕಡಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಂತೆ ಈ ನಿಯಮಿತ ಪಡೆಗಳು ಹೇಗೂ ಸುಲಿಗೆಗಾರರ ಸುಳಿವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ರಾಜ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರು ಕಾಡುಗಳ ನಿಷ್ಫಲ ಹಾಯುವಿಕೆಯ ಅನಂತರ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ಜಾಗೀರಿನ ಕುದುರೆಗಳೊಂದಿಗೂ 'ಬೀಡಿ'ಯಿಂದ 'ಮುಗುಟಖಾನ್ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ'ಗೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಅಜ್ಞಾತ ದಾರಿಯಾದ 'ಕಾದರೋಳ್ಳಿ'ಯ ಮೂಲಕ ಸಂಪಗಾಂವಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ದಾಖಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ರಾಯಪ್ಪ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚಿದ್ದುದನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅರಿತರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಸರವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಹೊರಗೆ ಉತ್ತರಕ್ಕಾದಂತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟ ಹೊಂಡವೊಂದರಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಯಪ್ಪನ ಗುಂಪಿನ ಹಿಂಭಾಗವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತು ಜನ ಸವಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಜನ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ 'ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿ'ಗೆ ಉಳಿದ ರಾಯಪ್ಪನ ಜನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಒಂದು ಗುಂಪು 'ಮರಿಕಟ್ಟಿ'ಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಸಂಗೊಳ್ಳಿಯಿಂದ

ಕಿತ್ತೂರ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ರಾಯಪ್ಪನೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪನ್ನು ಮಾಮ್ಲೇದಾರ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರು ನೇಸರ್ಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಎದುರಿಸಿ, ಚೆದರಿಸಿ, ಹತ್ತೋ ಇಪ್ಪತ್ತೋ ಮಂದಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಸುಮಾರು ನೂರು ಜನರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

"ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ, ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ವಿಧವೆ ಈರವ್ವ ಬೈಲ ಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಿತು. ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ದಂಗೆಗೆ ಉದ್ರೇಕಕಾರಿಯಾಯಿತು; ವಸ್ತುತಃ, ಆನೆಗೊಳದ ಬಳಿ ಸಾವಿರ ಜನರು ಸೇರಿ ಈರವ್ವನ ಸ್ಥಳಾಂತರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಉಳಿದವರು ರಾಯಪ್ಪನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದರು.

"ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ಪರಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ವಿಷಪ್ರಾಶನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಈರವ್ವ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಜೇಲೈನಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಇದಾದಮೇಲೆ ಕೂಡಲೇ ದಂಗೆ ಅಡಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗನನ್ನೇ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ದೇಸಾಯಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದು ನಿರಾಕೃತವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಖಂದಾನ್ ಪುರದ ಪಾಟೀಲನಾದ ಲಿಂಗನಗೌಡ ಸಿಟ್ಟಾದುದನ್ನು ಮಾಮ್ಲೇದಾರ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, ರಾಯಪ್ಪನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೊಡಲು ತಕ್ಕ ಆಯುಧವಾಗಿ ಅವನು ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ. ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಕೂಡಿ ಕೊಂಡು, ಮುನ್ನೂರು ಜನರನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬಲ್ಲ ಖಂದಾನ್‌ಪುರದ ಪಾಟೀಲನನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ಗೂಢಚಾರರು ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಈ ಆಕರ್ಷಕ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ರಾಯಪ್ಪ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕೋರಿ ಲಿಂಗನಗೌಡನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದ. ಮಾಮ್ಲೇದಾರ ಒಂದಷ್ಟು ಜನರ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನಗೌಡನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ; ಅವನು ಪುಕ್ಕಲನೂ ಅಶಕ್ತನೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ದಿಟ್ಟನೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಆದ ನೇಗಿಲಹಾಳದ ಯೆಂಕನಗೌಡನನ್ನೂ ಅವನ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ. ಅವರು ರಾಯಪ್ಪನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಎರಡು ವಾರಗಳ ಕಾಲ ಅವನೊಡನೆ ಲೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಆಮೇಲೊಂದು ದಿನ, ನೇಗಿಲಹಾಳದ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಲಕ್ಕಪ್ಪ ಎಂಬುವನು, ರಾಯಪ್ಪ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ಅವನನ್ನು ತಬ್ಬಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಉಳಿದವರು ಅವನ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ಕರಿಬಿದ್ದು ಅವನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೈಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ದಿಗ್ವಿಜಯದಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದರು.

"ಅವನ ಪ್ರಮುಖ ದರೋಡೆಯು ದೃಶ್ಯವಾಗಿ, ನಂದಿಗಡದಲ್ಲಿ ನೇಣುದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ. ಗಲ್ಲುಮರದೆಡೆಗೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಹೂಳುವ ಜಾಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ. ತನ್ನ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಆ ಮಹಾವೃಕ್ಷವೂ ಚಿಗುರಬಹುದು

ಎಂದುಕೊಂಡ. ಅವನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಲ್ಲೆ ಅವನನ್ನು ಹೂಳಲಾಯಿತು. ನಂದಿಗಡದ ಬಳಿ ರಸ್ತೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅವನ ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದಿದೆಯೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಆಲದಮರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ನೆರಳಿನಲ್ಲೊಂದು ಗುಡಿ ಎದ್ದಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು, ಸಂಪತ್ತು, ಆರೋಗ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ದೂರದೂರದಿಂದ ಬಡಜನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಂದಿಗಡದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಲೆ ದೊರಕಿದಾಗ ಜನ ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಯಪ್ಪನಿಗೆ ಆರೋಪಿತವಾದ ಈ ದೈವತ್ವ ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟಪಾತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಇದು ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಾದ ದೆವ್ವಾರಾಧನೆಯ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಯಾಗಿ ಆರೋಪಿಸಿದ್ದಿರ ಬಹುದು; ಅವನ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ದೈವದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಈಗ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಅಥವಾ ಬಡಜನತೆಯ ನಾಯಕನಾಗಿ ಅವನು ಗಳಿಸಿದ ಜನಪ್ರಿಯತೆ, ಅವರ ಸಂತಾಪ, ಅವನು ಪರಮಪದಕ್ಕೇರಲು ಕಾರಣಗಳಾಗಿರ ಬಹುದು–ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಬಹುದು.

"ರಾಯಪ್ಪನ ದಂಗೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಿಗೇ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು. ಕಾವಲು ಪಡೆಯ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ಬೆಳಗಾಂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅವನು ಒಂದುಸಲ ಕಣಬರ್ಗಿಗೆ ಬಂದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟವರು ಇನಾಮುಗಳಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತರಾದರು. ಯೆಂಕನಗೌಡ ಧಾರವಾಡದ 'ಡೋರಿ' ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೂ, ಲಿಂಗನಗೌಡ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಬಳಿ ಇರುವ 'ಕಲ್ಲೊಳಿ'ಯನ್ನೂ ಪಡೆದರು."

ಪಲ್ಲಾ

ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಿನಾಯಿಕಾ ಸಜ್ಜಾರ್
ಸಂಪಗಾಂವಿ ಸುಭೆಯದಾರನ ಮ್ಯಾಗ
ತಳ್ಳಿ ಮಾಡತಾನೊ ಪುಂಡಾ

ಮತ್ತರದಿಂದ ಸುತ್ತಿನ ಹಳ್ಳಿ ಮುತ್ತಿಗಿ ಹಾಕಿ ಬಡೆದಾರಣ್ಣಾ
ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಹಾಂಗೆ ಹೋತ್ಯೊ ಬಂಡಾ

೧ನೆ ನುಡಿ

ಪೂರ್ವದ ಮಾತ ಹೇಳತೆವ ನಿಮಗ
ಸರ್ವರು ಕುಂತ ಕೇಳರಿ ವಿಸ್ತಾರಾ

ಗರ್ವ ಬಂತ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ಕುಲಕಣ್ಣಿಗೆ
ಚಂದದಿಂದ ರಾಯಿನಾಯಿಕ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಇದ್ದ
ಅವರ ಮುಂದ ಹುಟ್ಟಿತಲ್ಲೆ ಕದನ ಬ್ಯಾಗಿ

ಕುಲಕಣ್ಣಿ ಬಾಳಪ್ಪ ರಾಯಣ್ಣ ಜಳಕಾ ಮಾಡುಹೊತ್ನ್ಯಾಗ
ಧೋತರ ಶಳ ತಾ ಅಂತ ಕೊಟ್ಟನವರ ಕೈಗಿ

ಇಷ್ಟು ಮಾತಿಗೆ ಶಿಟ್ಟ ಮಾಡಿ ಧಿಟ್ಟತಾನ ಹಿಡಿದು
ರಾಯಣ್ಣ ಮುಟ್ಟಾಕಿಲ್ಲಂದರವೀ ಯೆಂದೆಂದಿಗಿ

ಯಾಕಲೆ ಹಳಬಾ ಜೋಕ್ಯಾಗಿದ್ದಿ
ಸೊಕ್ಕ ಬಂತೀಗೇನೊ ನಿನಗ
ದಿಗರಾಡ್ತಿ ನಿಂತ ಇದರಿಗಿ

ಕೇಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ತಾಳಿ ಸಿಟ್ಟು
ಹೋಳಿ ಆಡ್ತಿನ್ನ ಬಿಡುವೇನೆಂದು
ಹೇಳಿ ಹೊಂಟ ಹಿಂದಕ ತಿರಿಗಿ
ವಳ್ಳೆದೊ ಬಾಳಣ್ಣ ನನ್ನ ತಳ್ಳಿ ಮಾತರ ಹಿಡಿಯೊ
ಇನ್ನ ದಾಳಿ ಬಂತ ತಿಳಿಯೊ ಸುತ್ತಿನ್ಹಳ್ಳಿಗೆ

೨ನೆ ನುಡಿ

ವತ್ತರ ಮಾಡಿ ರಾಯಿನಾಯಿಕಾ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ಪಾದಕ ಬಿದ್ದು
ಮತ್ತ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿಕೊಂಡೊಂಟ ಧೀರಾ

ಮುಗಲಾಯರ ಶೀವಿಂಗಿ ಹೋಗಿ
ಸುರಪೂರರಸರ ಯಿದರಿಗಿ ನಿಂತು
ಕರವ ಮುಗಿದು ಮಾಡಿದಾನ ನಮಸ್ಕಾರಾ

ಧೀರ ಹೌದೊ ರಾಯಿನಾಯಿಕಾ
ಹಾರಿ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕಡಿ ಜಿಗದಾ
ಅರಸ ನೋಡಿದಿವನ ಕಣ್ಹಾರಾ

ಅರಸು ಮೆಚ್ಚಿ ಹರುಷವಾಗಿ
ಸರ್ಜ್ಯಾ ನಿನಗೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲೆಂದು
ಯೇನ ಬೇಡಿ ಬೇಡಂದ ರಣಸೂರಾ

ಯೆನಗ ವಲಿದಾರ ನೀನು
ಮುಂನ್ನುರು ಬ್ಯಾಡಿಕಿ ಕೊಡು
ಇನ್ನು ಆರಿಸಿ ವೈತೇನೋ ಪೂರಾ
ದಂಡನೆಲ್ಲಾ ತೊಕೊಂಡು ಬಂದು
ಭಂಡಾಯಿ ಮಾಡುನೆಂತೆಂದು
ಅವರಿಗ್ಹೇಳಿದಾನೊ ಚಾತುರಾ

ರವಡ ಮಾಡಿ ರಾಯಿಃನಾಯಿಕಾ
ದವಡ ಮಾಡಿ ತಂದ ದಂಡನ
ಗಿಡದಾಗ ವೋದಿಟ್ಟ ಯೆಲ್ಲಾ ಬಾರಾ

೩ನೆ ನುಡಿ

ತಂದ ದಂಡಿಗ್ಹೇಳತಾನೊ ಹೊಂದಿಕಿಂದ ಮಾತಗೋಳು
ಮುಂದ ನಿಂತ ಮಾಡಿ ವಳೆ ಸಿಸ್ತಾ
ಯೆಚ್ಚರದಿಂದ ಇರರಿ ನೀಂವು
ಸುತ್ತುಕಡಶಿ ಹುಸಿಯಾರಾಗಿ ಯತ್ತರ ಹೋದಿರಿ ನೀಂವು ಮುತ್ತು

ಹಸ್ತರ ಮನುಷ್ಯರನ ತಿನ್ನುಹಂತಾ
ಹಬಶರ್ನ ತಂದಿಟ್ಟಾನಲ್ಲೆ ಸುತ್ತುಕಡೆ
ಮಾಡಿ ಬಂದೊಬಸ್ತಾ ವಿಸ್ತಾರಾ ದಂಡಿಗೆಲ್ಲಾ

ಸಿಸ್ತ ಮಾಡಿ ತೈಯಾರಾಗಿ
ವತ್ತರದಿಂದ ನಡಿರೆಂದ ಮುತ್ತಾ

ಕಡವು ಕತ್ತಿ ಕೈಚೂರಿಗಳು
ಇರವು ಕಂಜಿರ ಬಾಕು ಪಿಸ್ತೂಲ
ಶಿಟ್ಟಿನ ಭಂಟರೊ ಸಮಸ್ತಾ
ಕಟಾರಿ ಬಿಲ್ಲು ಈಟಿ ಬಾಣ
ಧಿಟ್ಟತನದಲಿಹಡವು ಡಾಲು ಮೈಗ ತೊಟ್ಟರೊ ಚಿಲ್ಕಟಾ

ದುಂದಗ್ಯಾಂವಿ ಹೊಂದಿಕಿಂದ
ಗಂಧಕಸ್ತೂರಿಯು ಧರಿಸಿ
ಮುಂದ ಹೂಲಿಗಾಳಿ ಹಿಡಿಸುತಾ

ಅಬ್ಬರದಿಂದ ವೊಬ್ಬರ ಉಳಿಯಂದ
ಕಬರ ಇಲ್ಲದ ಬಂದರಣ್ಣಾ ರಣಸೂರಿ ಯಾವಾಗ ಮಾಡೆವಂತಾ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಭೇರಿ ಕಾಳಿ ಕರ್ನಿ ಹಿಡಸಿ ವೀರಿದ ಹಲಿಗಿ ಹೊಡಸಿ
ಕಾಲ್ಮಂದಿ ವುಂಂದಕ ಕಳವಿದಾ

ರಂಗವಾಗಿ ಇರಂವುವ ಕರ್ನಿಗೆ ಜೆಂಗಂ ಜಲ್ಲಿ ಘಂಟಿಸರವಳಿ
ವುಂಂಗೈಯಾಗ ತೋಡೆವ ಹಾಕ್ಕಿದಾ
ಹಲ್ಲ ತಿಂತ ಹವಣಸ್ತ ಕಾಲ ಕೆದರಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು
ಜಿಗತಾ ಮಾಡತಾರ ಕುಸಿ ಬಂದು

ಬಿಚ್ಚಗತ್ತಿ ಚನಬಸಣ್ಣ ವುಂಂಚಿ ಶಮಸರಗಡಕ ಹೋಗಿ
ವಿಚಿತ್ರ ಹೊಡವುನು ನಡಿರ್ಯೆಂದಾ

ಗಜವೀರ ಹೇಳತಾನು ಬಾಳ ಗದ್ದಲ ಮಾಡುನ ಯಿಂದ
ಯೇನ ಉಳಿಯಂದ ವಳಗಿಂದಾ

ಕಡ್ಡಿಗಂದ್ದಿ ಬಾಳಣ್ಣಾ
ದೊಡ್ಡಕಿಲಿಯಂದ ಭೀಮಣ್ಣಾ
ಬೆಳ್ಗೊಡಿ ವಡ್ಡರ ಯೆಲ್ಲಣ್ಣ ಕತ್ತಿ ಹಿರದಾ
ಸತ್ತ್ಯ್ಯಳ್ಳ ಶಿರಸಂಗಿ ಕಾಳವ್ವಾ
ವುತ್ತ ಕಕ್ಕೆರಿ ಕರಿಯಂವ್ವಾ
ನವ್ಮ ಕತ್ತಿಗೆ ಬ್ಯಾಸನ ಕೊಡರೆಂದಾ

ಯೆಲ್ಲಾ ವುಂದಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲದ್ಹೋಗಿ ಶಮಸರಗಡಾದ
ಹಲ್ಲಾ ಯೇರಿ ವುಂತ್ತಿಗಿ ಹಾಕಿದಾ

೫ನೆ ನುಡಿ

ಗಡಾದವಳಗ ಹೋಗಿ ತಾಂವು ಬಾಳ ಗದ್ದಲ ಮಾಡ್ಯಾರಣ್ಣಾ
ಶಿಕ್ಕ ವುಂದಿ ಚಂಡ ಕೋದರಲ್ಲಾ

ಹಿಡದು ಹೊಡದು
ಕಡದು ಬಡದು
ದಂಡಲ ಮಾಡ್ಯಾರ ಗವಿಂಕಿಂದ
ಗಡಾದೊಳು ಮಂದ್ಯಾರು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲಾ

ಯಾತರದವಗ ಇಲ್ಲೊ ದರಕಾರಾ
ಕಾಲಿಲ್ಲಗರೊ ಕತ್ತಿಗಾರ
ಕಡದ ಹೋಗತಾನು ಶಿಗಂದಿಲ್ಲಾ

ಗಡಾದವಳಗ ಗದ್ದಲ ಆದಾ
ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಸುಭೆಯಂದಾರಾ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಯೆದ್ದ ಬಂದನಲ್ಲಾ

ಹಿತ್ತಲ ಕಾಸಿ ಸುತ್ತೈಳ ಸಮುದುರ
ಮತ್ತ ನಮ್ಮ ನಾಡವಳಗ
ಹಿಂತಾವರು ಯಾರ್‍ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ

ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಬದಕು ಯೆಲ್ಲಾ
ರವಡ ಮಾಡಿ ವೋದಾರಲ್ಲಾ
ಈಟ ಗಡಾದವಳಗ ಬಿಡಲಿಲ್ಲಾ

ಸುತ್ತುಕಡಸೆ ನೋಡಿದರ
ಯಾತ್ತು ಯಾರ್‍ಯಾರಿಲ್ಲದಾಗಾಗಿ
ಕತ್ತಲ ಗುವದ ಹಾಕಿತಣ್ಣಾ ಜ್ಯಾಲಾ

ಆದ ರೀತಿ ಮಾತಗೋಳನು
ಸುಭೆಯಂದಾರ ಕುಂತಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡಕ ಬರದ ಹಾಕಿದಲ್ಲಾ

೬ನೆ ನುಡಿ

ಬರದ ಪತ್ತರ ವತ್ತರದಿಂದ
ವಾಲಿಕಾರು ವೋದರಣ್ಣಾ
ದಾರಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಧಾರವಾಡಕ

ಗಚ್ಚಿನ ಬಂಗಲೆದವೊಳಗ ಕಚೆರಿಯಾಗಿತ್ತು
ಕಾಗದಾ ಬಿಚ್ಚಿ ವೋದಾರ ಸಾಹೆಬನ ಹುಂತೆಕ

ಓದಿಕೊಂಡ ಸಾಹೇಬ ನೋಡಿ
ಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಇನ್ನ್ಯಾಕೆಂದು
ಗಾದಿ ಬಿಟ್ಟ ಯೆದ್ದನಾಕ್ಷಣಕಾ
ಟೊಪ್ಪಿಗಿ ವೊಗಿದು
ಮಂಂಗೈ ಕಡಿದು
ಶಿಟ್ಟಿಲಿಂದ ಹಲ್ಲ ತಿಂದು
ಕಂಂತ ಪತ್ರ ಬರದ ಮಮ್ಮಾಯಂಕ್ಕ

ವಿಕ್ಟ್ರೋರಿಯಂ ಯೆಂಬಂ ಹಂತಾ ಶಕ್ತಿವುಳ್ಳ ರಾಣಿಯಂವರಂ
ಮೊಕ್ತಾ ನೋಡಿ ತಿಳಿದಾರ ತಮ್‌ವಂನಕ

ಐದನೂರಾ ಸೋದರ ಮಂದಿ
ಯೆಂರಡನೂರ ಕರಿಯಂಮಂದಿ
ಕಳವಿ ಕೊಟ್ಟ್ಯಾಳಾಗ ಟಾಕೊಟಾಕಾ

ಯೆಂಳದಂ ಅಷ್ಟ್ಟ ದಂಡ ಬಂತು
ಕಾಳಗಕಸ್ತಾ ಮಾಡಲಿಕೆ
ಬೆಳಗಾಂವಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೇಕಾ

ಸಂಭೆಯಂದಾರ ತೊಗೊಂಡ ಯಿನ್ನ
ಸಬರ ಹಿಡಿಯಂದ ಹೋಗಬೇಕಂತಾನ
ಜೆಬರದಿಂದ ರಾಯಂನ ಕೊಲ್ಲುಂದಕ

೭ನೆ ನುಡಿ

ಶಿಟ್ಟಿಲಿಂದ ಸಂಭೆಯಂದಾರ
ಅಷ್ಟ್ಟ ಮಂಂದಿ ಹೊಂಡಿಸಿಕೊಂಡ್ಹೋಗಿ
ಹುಡಕ್ಯಾನೊ ರಾಯಂನ ಮಂದೆಲ್ಲೈತೆಂತ

ಹಳ್ಳ್ಯಾ ಕೊಳ್ಳ್ಯಾ ಗಂಡ್ಡ ಗಂವಿಯಾ
ಗಿಡ ಕಾಂತಾರಾ ಹುಡಕುತ ಹೊಂಟಾರಾ
ಹಳ್ಳ್ಯಾಲ ಗುಂಡ್ಡಕ ಹೋದರ ಮಂತ್ತಾ

ಇವರ ದಂಡಾ ಬಂತ ಆಂಬಂ ಸಂಳವು ನೋಡ್ಯಾನು ರಾಯಿಂನಾಯಿಂಕಾ
ಫಳಾರ ಮಾಡಿತವನ ಮಂಂದಿ ಕಂಂತಾ

ತವಕದಿಂದ ತಯಾರಾಗಿ
ಗಿಡಕ ಜ್ಯಾಂವಿಗಿ ಕಟ್ಟಿ ದೂರ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾರೊ
ಹೂಲಿಗಾಳಿ ಹಿಡಿಸುತಾ

ಇಲ್ಲೆ ಆದಾನ ರಾಯಿನಾಯಿಕಾ
ಅಂದು ನೋಡೊ ಅವರು ಆಗ ಪೈರಗಟ್ಟಿ
ಹೊಡದಾರೋ ಸುತ್ತಾ

ಗುಂಡ ಮದ್ದು ಅವಟ ಗುಂಡು
ಗರನಾಲು ಟುಬಾಕಿ ಕರುಲಿ
ಹೊಡವುತಾರೊ ಇಲ್ಲ ಪುರಸೊತ್ತಾ

ಆವಾಜ ತಡಪಡ ಅಳ್ಳ ಹುರದಾಂಗ
ಕೊಳ್ಳದೊಳಗಿನ ಗಿಡಕ ಹೊಡದಾರ
ಗುದ್ದ ನಾದ್ಬಿಡದಿತ ಗದಣಿಸುತಾ

ಮೂರ ತಾಸ ಹೊಡದಾರ್ಕೆಲ್ಲಾ
ಮದ್ದು ಗುಂಡು ತೀರಿ ಹೋತಿ
ಮುನದಾನು ಅವರಿಗೆ ಬಗವಂತಾ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಮದ್ದು ತೀರಿ ಬಂಡ ಆದಾರ
ಗುಂಡ ಹಾಕು ಸಪ್ಪಳ ನಿಂತದ್ದು
ಕಂಡ ರಾಯಣ್ಣ ಬಂದ ಬೆನ್ನ ವ್ಯಾಲಿ

ಕುರಿವೊಳಗ ತೋಳ ಹೊಕ್ಕ ಮುರಮುರದ
ವೊಗವೊಗದ ಹಿರಿಹಿರಿದ ಕಡದಾರ ಕತ್ತೀಲಿ

ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿ ಕತ್ತಿಮಂದಿ ಯೆತ್ತ್ಯತ್ತೋಗಗೊಡದ ಕಡದಾರ
ಮುತ್ತಿಗಿ ಹಾಕ್ಯಾರೊ ದಂಡಿನ ವ್ಯಾಲಿ

ಪಿಸ್ತೂಲ ಪಿರಂಗ ಹಿರದು
ಬಾಕ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಲೆಲೊಗದು
ನಾಕನೂರಾ ಮಂದಿ ಕೊಂದರಲ್ಲಿ

ಕಂಡ ಮಂದಿ ಚಂಡಿ ಕೋದಾರ
ರಂಡ ಬಿದ್ದವು ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲದ
ತಂಡ ತಂಡ ಮಾಡ್ಯಾರೊಂದ ಟೋಲಿ

ಕೊಳ್ಳದೊಳಗ ಕತಂತ್ರ ಆಗಿ ನೆತ್ತರ ಕಾವಲಿ
ಹರದೀತಣ್ಣಾ ಹಿಂತಾ ಶರಿ ಸೂರಿ ಆಗಿದಿಲ್ಲೊ ಯಲ್ಲಿ

ಉಳದ ಮಂದಿ ತೆಳಗ ಬಿದ್ದಂ
ಕತ್ತಿ ಚಲ್ಲಿ ಹಂಲ್ಲ ಕಚ್ಚಿ
ಕಲ್ಲ ಹೊತ್ತಾರಣ್ಣಾ ತೆಲಿ ಮ್ಯಾಲಿ

ಆದಕ್ಕೆಲೆ ಉದಯಂಕ ಯೆದ್ದ
ಹೋದ ಕಿತ್ತೂರ ತಳದ ಮ್ಯಾಲಿ
ತೇತಫಿರಂಗೆರ ದಂಡಿತ್ತಲ್ಲಿ

ಸೂರಿ ಮಾಡಿ ಬಿಡಂವುನಂತಾರ
ಯಾರಂ ರಾಜ್ಯ ಆಳದಾಂಗ
ಮೀರಿ ಇರವುನಂ ನಾಂವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ

೯ನೆ ನುಡಿ

ಚಕ್ಕರಟೊಪ್ಪಿಗಿ ಫಿರಂಗೆರನಾ
ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಕಡದ ದಂಡಿನ
ದಿಕ್ಕ ತೆಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಾರ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹೋತಿ
ಪುಂಡರಾಗಿ ತರವುನ ಹೊನ್ನ
ಕಂಡ ಕಂಡ ಊರ ಬಡಿದಂ
ದಂಡಿಗಿ ನಮಂಗೆಲ್ಲಾರಿಗಿ ಆಗತತಿ

ಹಳ್ಯಾಲ ಹನವಂನಗಟ್ಟಿ
ತಳ್ಳಿ ಮಾಡಿ ತಾಳಾವಾಡಿ
ಹೋಗಿ ಬಡದಾರಣ್ಣಾ ಗಡಾದ ಪ್ಯಾಟಿ

ಅಗಸನ್ನಳ್ಳಿ ಅಂಬಡಗಟ್ಟಿ
ಕಾದರೊಳ್ಳಿ ಹಂಣಚಿಕಟ್ಟಿ ಬೆಳವಡಿ ಬಡದಾರ ಯೆಲ್ಲಾರಂ ಮಂತ್ತಿ

ಸೋದಳ್ಳಿ ಗೋದಗೇರಿ ಬಾಳಗುಂಡ ಇಟ್ಟಿಗಿ
ಬಡದ ಬಾಗೊಡೂರು ಮಂದಿ ಹೊಕ್ಕತಿ

ಚಮತದಿಂದ ರಾಯಿಂನಾಯಿಂಕಾ ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಕಚೆರಿ ಹೊಕ್ಕ
ಬೆಂಕಿ ಹೋದ ಸುಟ್ಟ ಹೋತಿ

ಹೊಂಗಲದೂರಾಗ ಹಾಸಿಕೊಂಡ ಕಿತ್ತೂರ ಕಿಲೆಯಂಕ ಹೋಗಿ
ಮತ್ತ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳತಾನೊ ಈಗತಿ
ಅಂಜಬ್ಯಾಡ್ಯಾರ್‌ಯಾವಳಿನ್ನ ಬರತಾಳ ನೋಡುನಿಲ್ಲೆ
ಕಾವಲ ಕುಂತತಿ ಮಂದಿ ಹಿರದಕತ್ತಿ

ಯೆಷ್ಟ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾನೊ
ಬಂಟ ಹೌದೊ ರಾಯಿಂನಾಯಿಂಕ
ಹುಟ್ಟಿದ ನಕ್ಷತ್ರ ಸಾಮರ್ಥಿ

೧೦ನೆ ನುಡಿ

ಅವನ ಹಿಡದ ಕೊಟ್ಟರ
ನಿಮಗ ಇನಾಮು ಕೊಡತೇವಂತ
ಡಂಗರ ಸಾಹೆಬ ಹೊಡಸಿದಾನ ಹತ್ತಿ ಶಿಟ್ಟಾ

ಸೂರಿ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಾನಣ್ಣಾ ಯಾರು ಇದರ ಆಗಲಿಲ್ಲಾಂವಗ
ಮೀರಿ ಕುಂತ ಸರವರ ವಳಗ ಭಂಟಾ

ಹರುದಿಂದ ಮೂವರ ಕೂಡಿ
ಕುಶಾಲದಿಂದ ಮಾತಾಡಿ
ಮಸಲತ್ತ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಕುನಗಂಟಾ

ಸರ್ದಾರನ ಮುಂದ ಹೋಗಿ ವರ್ದಿ ಕೊಟ್ಟ
ಹೇಳತಾರು ಕಾಯಿಮು ಮಾಡಿ ಮಾತ ಗಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಾ

ರಾಯಿಂನಾಯಿಂಕನ ಹಿಡದ ನಿಮಗ
ತಂದ ಕೊಡತೆವಂತ ಬಂದರ
ಮೂವರ ಕೂಡಿ ಕಾಗದ ಬರಕೊಟ್ಟಾ

ರಾಯಿಂನಾಯಿಂಕನಲ್ಹೋಗಿ
ಭಾಂವಸಂದ್ದ ಮಾತನಾಡ್ಯಾರ
ಜೀಂವದೊಳಗಿನ ಕಾಳಜಿ ಯಂಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟಾ

ನಿನ್ನ ಕಡಶಿ ಇರತೆವಣ್ಣಾ
ನಮ್ಮನ ಮಾತರ ಉಳವಿಕೊಳ್ಳೊ
ಆಣೆ ಮಾಡಿ ಬಂದಿದೇವೊ ಹೊಂಟಾ

ಉಪ್ಪು ಗೊಬ್ಬರ ವಂಂಟ್ಟಿ
ಉರವು ದೀವಿಗಿ ವಂಂದ ಕಂಂತಂ ಹೇಳತಾರೊ ಕ್ರಿಯಾ ಕೊಟ್ಟಕೊಟ್ಟಾ

ಸಾವಿರ ದೇವರ ಆಣಿ ಕೊಟ್ಟು
ಸಕಾಟವಾಗಿ ಇದ್ದರಣ್ಣಾ
ತಿಳಿಯಂಲ್ಲಿಲ್ಲೊ ವಂನಸಿನ್ಯಾನ ಶಿಟ್ಟಾ

೧೧ನೆ ನುಡಿ

ನಡಿ ಹೋಗುವ ರಾಯಿನಾಯಿಂಕಾ
ನಾಡಸ್‌ಯೆಲ್ಲಾ ಬಡದ ತರವುನ
ಕೇಡ ಮಾಡಿ ಸುತ್ತಿನ ಹಳ್ಳಿಗೋಳಾ

ಕೂಡಿ ವಂಂದಿ ಹೊಂಟಿತಣ್ಣಾ
ದವಡ ಮಾಡ್‌ಹಂಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು
ಕೇಡ ಮಾಡಿ ಹೋದರ ಬಾಳ ಗೋಳಾ

ಮಂದಿನೆಲ್ಲಾ ವಂಂದ ಕಳವಿ
ಹೊಂದಿಕ್ಕಿಂದ ನಾಲ್ವರ ನಾಂವು
ಹಿಂದ ಹೋಗುನಂತರ ಆತಿ ನಿವಳಾ

ಮಾತ ಕೇಳಿ ರಾಯಂಣ್ಣಾ ವಂನಸೋತ ಅವರ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದ
ಇಸವಾಸಕ ಬಿದ್ದ ಆದ ವಂಳ್ಳಾ

ಹಳ್ಳಿಕ ಹೋಗಿ ಜಳಕಾ ಮಾಡಿ ಉಣ್ಣು ಯಾಳಿಕ ಹೋಗುನಂದರ
ಕೇಳಿದ ರಾಯಣ್ಣಾ ಮಾತಗೋಳಾ

ಕತ್ತಿ ಇಟ್ಟ ಕಬರ ಬಿಟ್ಟ
ತೊಟ್ಟ ಚಣ್ಣ ತಗಿಯಾಕ ಕುಂತನ
ಹೊತ್ತಿ ಹಿಡಿದಾರ ಬಂದ ಮಾಡಿ ಬಾಳಾ

ಮಂದಿ ಕೂಡಿ ಹೊರಸಿನ ಮೇಲೆ ತಂದ ಹಾಕಿ ಬಿಕ್‌ಕೊಂಡ್‌ಹೋದಾರ
ಅವಗೆ ಹೊದಗಿತಣ್ಣಾ ಮಾಯಾ ಕಳಾ

ಕಚೇರಿವಳಗ ಹೋದ ಇಳವ್ಯಾರ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಂಟ ರಾಯಿನಾಯಿಕನ್ನಾ
ಸರದಾರ ನೋಡಿದನ ಕಳಾ
ಧೀರ ಅಂಬು ಕೂನಾ ಸರದಾರ

ಪೂರಾ ತಿಳದು ಇವನ ಕೊಲಬಾರದಂದ
ಮುರಗ್ಯಾವ ಇವನ ಕರುಳಾ
ಇಷ್ಟು ಮಾತು ಕೇಳಿ ಮೂರ ಮಂದಿ
ನಿಷ್ಟಾದಿಂದ ಸಾಹೆಬಗ ಹೇಳ್ಯಾರ
ಕಷ್ಟು ತಂದ ಇಟ್ಟರಿ ನಮುಗ ಬಾಳಾ

೧೨ನೆ ನುಡಿ

ಸರದಾರನ ಮುಂದ ನಿಂತು
ಕರವ ಮುಗಿದು ಹೇಳತಾರ ಯಿಂವರು
ನೀಂವು ತಂದಿರಿ ನಮ್ಮ ಜೀಂವದ ಸಂತ್ರಾ

ರಾಯಿನಾಯಿಕನ ಬಿಟ್ಟರ ನೀಂವು
ನಾಂವು ಮಾತರ ನಾಡಾಗಿರುದಿಲ್ಲ
ನಮ್ಮನ್ನ ಕಡದ ಹಾಕತಾನ ಪುರ್ತಾ

ನಮಗ ಮುಂಚೆ ಗಲ್ಲಿಗ್‌ಹ್ಯಾಕಿ
ಸುಮ್ಮನ ಬಿಡರಿ ನೀಂವು ಇವನ
ಅಂತಾರಿವರು ಸಾಹೆಬನ ಮುಂದ ನಿಂತಾ

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಹೆಬ ಆಗ
ಆದರಂತೆ ಮುಮ್ಮಾಯಂಕ ಬರದಾ
ಹಾಕಿದಾನೊ ಮಾಡಿ ಸಹಿ ಚಮಂತಾ

ತಳದಾಗ್ಹೋಗಿ ಚವಕಶಿ ಆಗಿ
ತಿಳದ ವಿಚ್ಯಾರ ಮಾಡಿ ಕಳವ್ಯಾರ
ಬೆಳದ ಮನುಷ್ಯನ ಕೊಲ್ಲಬಾರ್ದಂತಾ

ಉತ್ತರ ಬರದ ಬರವುದರೊಳಗ
ವತ್ತರ ಮಾಡಿ ರಾಯಿನಾಯಿಕನ್ನ
ಗಲ್ಲಿಗ್ಹಾಕ್ಯಾರಣ್ಣಾ ಅವರು ನಿಂತಾ

ಧೀರ ರಾಯಿನಾಯಿಕನ ಕೊರಳಿಗೆ
ಸವಕ ಹಾಕಿ ತೂಗ ಬಿಟ್ಟಾರ
ನಿಂತಾರೊ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಮರಗುಂತಾ

ಹಿಂತಾ ಭಂಟ ರಾಯಿನಾಯಿಕನ
ಮತ್ತ ಕೊಲ್ಲಬಾರ್ದಿತ್ತಂತ
ಸುತ್ತಿನ ಜನರು ದುಖ್ಖಾ ಮಾಡಂತಾ

೧೩ನೆ ನುಡಿ

ಪಾಶ ಕೊಟ್ಟ ಸರದಾರ್ ಆಗ ದ್ಯಾಸಾ ಆಗಿ ಮರಗುತ ನಿಂತಾನ
ಹಿಂತಾ ಭಂಟನ ಕೊಲ್ಲಬಾರ್ದಿತ್ತಂತಾ

ಹತ್ತ ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚ ಮಾಡಿ
ಮತ್ತ ಇವರ ಮಣ್ಣ ಕೊಡರೆಂತ
ವತ್ತರ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ ಸಾಹೆಬ ನಿಂತಾ

ಚಂದದಿಂದ ರಾಯಿನಾಯಿಕನ
ಮಂದಿ ಕೂಡಿ ಮಣ್ಣ ಕೊಟ್ಟಾರ
ಇಂದಿಗೆ ಮುಳಗಿದಾಂಗ ಆತಿ ಹೊತ್ತಾ

ಆದ ಜ್ಯಾಗಾದ ಮೇಲಿ ಗಿಡಾ
ಬ್ಯಾಗದಿಂದ ತಂದ ಹಚ್ಯಾರ
ತೂಗತಾವ ತೊಟ್ಟಿಲ ಸುತ್ತಮುಂತ್ತಾ

ಸತ್ಯವಂತ ರಾಯಿನಾಯಿಕಗ
ಮತ್ತಾ ಜನರು ನಡಕೊಂಡವರಿಗೆ
ಪುತ್ರಸಂತಾನ ಕೊಟ್ಟುದಾನ ಮಸ್ತಾ

ವೆಂಕನಗೌಡಾ ನಿಂಗನಗೌಡಾ
ಬಾಳನಾಯಿಕಾ ಮೂವರ ಕೂಡಿ
ಹರುಷವಾಗಿ ಬಂದರ ನಕ್ಕೊಂತಾ

ಬಿಚ್ಚಗತ್ತಿ ಚನಬಸವಣ್ಣಾ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಂಟಾ ಗಜವೀರಾ
ಇವರು ಕುಂತ ಹಾಕತಾರೊ ಮಸಲತ್ತಾ

ಕಡ್ಡಿಗುದ್ದಿ ಬಾಲಣ್ಣಾ ಕಿಲ್ಲೆದ ಭೀಮಣ್ಣಾ
ಬೆಳವಡಿ ವೊಡ್ಡರ ಯೆಲ್ಲಣ್ಣಾ
ಕಚೆರಿಗೆ ಹೋದರೆಲ್ಲ ಮಂದಿ ಸಹಿತಾ

ಸರದಾರಗ ಹೋಗಿ ಅಂತರ ಯೇನ ಬಿರದ ಕಳದೆ ನಮದು
ಹೋತೆ ನಮ್ಮ ಜೀಂವದ ಕಡ್ಡಿ ಸತ್ತಾ

ಹಿರದ ಕತ್ತಿ ಕೈಗ ಹಿಡಕೊಂಡು
ತಿರಿಗಿ ಗುಂಡ್ಡ ಬಿದ್ದ ವೋಡ್ಯಾರ
ಮರತ ಹೋದಿತಣ್ಣಾ ಯಲ್ಲ ಮಾತಾ

ಮಂಡಲ ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ ಪುಂಡರು ಬಸವರು ಮಾಡಿದ ಲಾವಣಿ
ಕಂಡು ಹೇಳಿದ ಕವಿ ಮಾಡಿ ಸ್ವಥಾ

ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ*

ಸದ್ಯದ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಗೆ ಈ ಲಾವಣಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ೧೮೬೦ರ ಜುಲೈ ೩೧ ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ೩೨ನೆಯ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆಸ್ತಿ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕಚೇರಿಗಳ ಆದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ಮೂಲ ಸುಂಕವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು ಈ ಲಾವಣಿ. ೧೮೬೮ರ ೮ನೆಯ ಕಾಯಿದೆ ಬರುವತನಕ ಹಿಂದಿನ ಕಾಯಿದೆ ರದ್ದಾಗದಿದ್ದರೂ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವಂತೆ ಈ ಸುಂಕ ಕೇವಲ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಯಿತು.

ನಂಬಿಕೆಯಾಗದ ಯಾವ ಅಂಶವೂ ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಗಮನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಸನದು ತೆರಿಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅಪಖ್ಯಾತಿ ಮತ್ತು ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಹಾಡು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸರಳವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಭೂಕಂದಾಯವನ್ನು ತೆರುತ್ತಿದ್ದ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ಮುಖ್ಯರು. ಈ ತರಹದ ನೇರತೆರಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊರೆಯಾಗಲಿ ಎಂದಾಗಲೀ, ಅಪರೂಪದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಯಾಗಲಿ ಎಂದಾಗಲೀ, ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರಿಂದುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡಾ ಮೂರರಂತೆಯೂ, ರಸ್ತೆಗಳು ಕಾಲುವೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ರಿಪೇರಿ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಂತೆಯೂ, ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಸ್ತೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಇತರ ರಿಪೇರಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಯೋಜನೆಗಳೆಲ್ಲ ರೈತರ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂದಾಯದ ಅಧಿಕಾರಿ ಒಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದ ನೆವಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳಿದ್ದುವು. ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ (ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾಣ್ಯದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಪೌಂಡುಗಳು) ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೂ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ; ಒಟ್ಟುಮೊತ್ತ ಕಡೆಯಪಕ್ಷ ಆರುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟದಿದ್ದರೂ, ಬರೀ ಬೇಸಾಯದ ಕಸಬುಗಳಿಂದ ಆದಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ; ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯಗಳಿಂದ ಶೇಕಡಾ ಎರಡರಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ; ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲ. ಜನಪ್ರಿಯ ಶೂರ 'ಹಿತ್ತಾಲಿ ವೀರಭದ್ರ' ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಾಗ, ಅಪೀಲುವಿಚಾರಣೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದುಂಟಾದ ವಿಚಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳ ಆದಾಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ

---

* The Income tax; Indian Antiquary; 1886; Vol. 15; p. 389.

ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಂಗಳ ಮಿಂತಿ ಹಾಕಿದುದು, ಕಂದಾಯಂದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಇತ್ತು.

ಇಬ್ಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು : ಒಬ್ಬ, 'ಗಾಡಿನ್ ಸಾಹೆಬ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೂ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸಹಾಯಕ ಕಲೆಕ್ಟರನೂ ಆಗಿದ್ದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಸಿವಿಲ್‌ಸರ್ವಿಸ್‌ನ ದಿ. ಎಂ. ಸ್ಟೀವರ್ಟ್ ಸೆಯಿಂಟ್ ಜಾನ್ ಗೋರ್ಡನ್ ; ೧೮೬೦ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಗೌರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ಆಲೋಚನಾಸಭೆಯ 'ಹೆಚ್ಚಿನ ಸದಸ್ಯ'ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈತ ೧೮೬೭ ಅಥವಾ ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ನಿಧನನಾದ. ಈತ ಸತ್ತಮೇಲೆ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಯೊಂದಕ್ಕೆ 'ಗೋರ್ಡನ್ ಪೇಟೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಔಷಧಾಲಯ, ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಸೆದಿರುವ ಸೇತುವೆ, ಊರಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುರುಸಿದ್ದಪ್ಪ ಹೊಂಡ ಅಥವಾ ಜಲಾಶಯ–ಇವೆಲ್ಲ ಅವನ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕಾರಿ, 'ಯೆಲಪಾಟ್ ಸಾಹೆಬ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಎಂ. ಜಾನ್‌ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಿವೃತ್ತನಾದ. ಈತ ಮೊದಲ ಸಹಾಯಕ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ, ಅನಂತರ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ–೧೮೬೧ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಿಂದ ೧೮೬೩ರ ಜೂನ್ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ–ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿಯ ಧಾಟಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪಲ್ಲವಿಯ ಈ ಧಾಟಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಹಾಡಿನ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಸಬದ್ಧತೆಯು ಗುಣ ಹಿಂದಿನ ಲಾವಣಿಗಿಂತ ಈ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನಿಯತವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರೊಫೆಸರರ ಮಗನಿಂದ ಸಂಯೋಜಿತವಾದುದು ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸುಳ್ಳಾಗಿಸದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ.

ಪಲ್ಲಾ

ಏನ ಹೇಳಲಿ ಜನ್ಮದ ಗೋಳಾ
ಇಂಗ್ರಜಿ ಉಪದರ್ ಆದೀತ ಬಾಳಾ
ಬಡವರ ಆಳತಾರೊ ಗಳಗಳಾ
ಮಾಡತಾರ ಚಿಂತಿ

೧ನೆ ನುಡಿ

ಮಂದಲಿಂದ ಕೇಳರಿ ಮಂಜಕೂರಾ
ಬಂದಾರ ಗಾಡಿನ್–ಸಾಹೇಬ ಸರದಾರಾ
ಕಂಂತಕೊಂಡ ತಗದ ಒಂದ ಹಂನ್ನಾರಾ
ದಂಡ್ಡ ಎಳೋ ಈ ಗತಿ

ಗಾಡಿನ್ ಸಾಹೇಬ ಹೇಳತಾನ ತೋರಿ
ಹಸನ ಮಾಡಿಸ್ತೇನ ರಾ–ದಾರಿ
ಇದಕ ನೀವ ಏನ ಅಂತೀರಿ
ಕೆಲಸ ನಿಮಂದs ಅತಿ

ಪಂಚರ್ ಎಲ್ಲಾರು ಆದಾರಾ ಕಬೂಲಾ
ಮಂಂದ್ ಹಿಂಗ್ ಆದೀತ್ ಅನ್ನುದಂ ತಿಳಿಲಿಲ್ಲಾ
ದಂಡ್ಡಿನ ಗರ್ವಿಲಿ ತೆರದಾರ ಹಳ್ಳಾ
ಇಲ್ಲ ಕಕಲಾತಿ ॥ಚಾಲ॥*

ಆಗ ಹಾಕಿದಾರ ಕೇಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿ
ಕಠಿಣ ಬಡವರದ ತುಂಬಂದಂ ಹೊಟ್ಟಿ
ಮಾರಿ ಕೊಟ್ಟಾರೊ ನೂಲಂವ ರಾಟಿ

ದಂಡ್ಡಿನ್ ಆಸೆ ಹತ್ತಿತ ಸರಕಾರಕ
ಚೌಕಾಶಿ ಬಾಳಾತ ದಿನದಿನಕ
ಸಗಣಿ ಗಂಟ್ಟಿ ಮಾಡ್ಯಾರ ಆ ಕ್ಷಣಕ

ಕಟಗಿ ಮಾರತಾರ ಮಾಡಿ ತೂಕ
ಪ್ಯಾಂಡಾರೆರು ಲಮಾಣೆರು ಕಟಗಿ
ಮಾರಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ್ನ ಮಾಡತಿದ್ರು ಜೋಕಿ
ಈಗ ಬೇಡಂದ ಬಂದತ್ತಿs ಬಿಕ್ಕಿ
ಕೆಲಸ ಹೀಂಗ್s ಅತಿ

---

* ಧಾಟಿ

೨ನೆ ನುಡಿ

ಸರಕಾರಕ ದೊರಿತ ಮಸಲತ್ತಾ
ಕರಪಟ್ಟಿ ಹಾಕ್ಯಾರ ತುರತಾ–ತುರತಾ
ರೈತರ ದುಡ್ಡ ಎಳುವ ಹಿಕಮತ್ತಾ
ಮಾಡಿದಾರ ಹೀಂಗ

ಸರಕಾರದ ಆತ ಬಲಜೋರಿ
ಲೋಟಿಸ ಕೊಟ್ಟ ವಾಯಿದೆ ಮಾಡಾರಿ
ಕೊಡಲಿದ್ರ ಬೆಸಕ ಜೋರಿ
ನಡಸರಿ ಅಂಜಿಕಿಲದ್ಹಾಂಗೆ

ಕಲೆಕಟರ ಸಾಹೇಬ ಬಂದ ಆಗ
ಬಂದಂ ಇಳದಾನ ಬಂಗಲೇದಾಗ
ಜನರೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಮಂತ್ರಿದಾರ್ ಅವಂಗ
ಶಿವಾ ಇಳದ್ಹಾಂಗ

ವಾಯಿದೆ ಮೀರಿದರ್–ಹಚ್‌ಚರಿ ಬಡ್ಡಿ
ಮನಿ ಮಾರ ತಗೋಳ್ರಿ ಲಿಲಾವ ಮಾಡಿ
ಬಾಳ ಮಂದಿ ಕೊಟ್ಟಾರೊ ಗೋಳಿ–ಆಡಿ
ಹೆದರಿ ಮನದಾಗ ‖ಚಾಲ‖

ದೈವದವರೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ಸಮಸ್ತಾ
ಅರ್ಜಿ ಕೊಟ್ಟಾರೊ ಮಾಡಿ ಮಸಲತ್ತಾ
ಚೌಕಾಶಿ ಮಾಡರಿ ದಣೇರಕಂಟಾ
ಪಟ್ಟಿ-ಕಂಡೊ ನಮಗ್–ಇಲ್ಲ ತಾಕತ್ತಾ

ಸಾಹೇಬ ಮನಸಿಗೆ ತರಲಿಲ್ಲಾ
ಈ ಮಾತs ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಇಲ್ಲಾ
ಓಡಿಯಾಡಿ ಹೋದವ ಕೈ–ಕಾಲಾ
ಕಂಳ ನೀರ ಬಿಟ್ಟ ಕುಂತರ್-ಅಲ್ಲಾ

ಸೌಕಾರ ವಸ್ತೊಡವಿ ತಗದಿಟ್ಟು
ಹರಕ ದೋತರ ಅಂಗಿಯಂ ತೊಟ್ಟು

ಬಂಗಲೆಕೆ ಹೋಗಂವ ನಾಚಿಕಿ ಬಿಟ್ಟು
ಬಡವರಾ ಗತಿ

೩ನೆ ನುಡಿ

ಸಾವಕಾರ ಮಾಡ್ಯಾರ ಯಂದಿಗಟ್ಟಿ
ಬಿಟ್ಟೀತಂತ ನಮಗೆ ಕರಪಟ್ಟಿ
ಬಾಳಾ ಬಟ್ಟರ್ ಅಣ್ಣಾ ಕಟಪಟಿ
ಬಂಗಲೆಕ ಓಡಿಯಾಡಿ

ಕೂಡಿ ಕಂಂತರಣ್ಣಾ ಸಾವಕಾರಾ
ಕಂಂತಂಗ ಕಂಂತ್ರೋ ಕೂಲಿ ತಳವಾರಾ
ತಮ್ಮ್ಮತಮ್ಮ್ಯೊಳಗ ಹಾಕತಾರ ಉಸರಾ
ತೆಳಕ ಮಾರಿ ಮಾಡಿ

ಉರೆಲ್ಲ ಪಟ್ಟಿ ಯಂತ್ಯಾರಂ
ಕಮಂರಿ ಪ್ಯಾಟ್ಯಾಗ ಬಂದ ಕಂಂತಾರಂ
ಜೋರಿಲಿಂದ ಬದಕ ತರಸ್ಯಾರಂ
ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿ

ಪಟಿಗಾರ ಹೇಳ್ಯಾರ ಸುಭೆದಾರಗ
ನೀ ನಮಂ ಹಡದ ತಂದಿ ಹಾಂಗ
ಸೊಲ್ಪ ಕರಣ ಬಂದ ಹೊಟ್ಯಾಗ
ಬಿಡೊ ದಯಂ ಮಾಡಿ

ತುಮಂ ಖಾವಂದ ಛೇ ಮಾಯಂ ಬಾಪ್
ಹವಶಾರೆ ಪಟ್ಟಿ ಕರೋ ತುಂವಿಂ ಮಾಪ್
ಕಾಟ್‌ಲಾಯಾ ಚೋಳಿನಂ ಚಾಪ್
ದಿದಾ ರಡಿ–ರಡಿ ॥ಚಾಲ॥

ಹಲಗಿ ಕಂಂಟೀ ರೆಸವಿಂ–ಪಟ್ಟಿ
ಬಾಂಡೆ–ಸಾಮಾನಾ ಜಂಮಾನಂ–ತಾಟಿ
ಲಿಲಾವ ಮಾಡಸ್ಯಾರಂ ಕಿಮ್ಮ್ಮತ ಕಟ್ಟಿ ॥ಚಾಲ॥

ಬಾಳ ಕೆಟ್ಟರ್‌ಅಣ್ಣಾ ಸರಕಾರಾ
ಬಡವರ ತಂದಾರ ಕಣ್ಣೀರಾ
ಹೆಂತಾ ಯಾಳೇ ತಂದಿ ಈಶ್ವರಾ
ನಮಗ್ಯಾರದಿಲ್ಲ ಆಧಾರಾ

ಲೈ ರಡ್ಯಾ ಕಹ್ ತರಿ ಸಬಿ ಬೈಟಿ
ಕಾ ಕರೆ ತರ್-ಬಿ ಚಂಕ್ತ ನೈಪಟ್ಟಿ
ಚಡಾಯ್-ಲಾಯಾ ಜವಯಂನಂ-ತಾಟಿ
ಕರಿ ಕಹ್ ನ ಚಾತಿ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಹರವನಳ್ಳಿ ರಾಯಪ್ಪ ಬರಕೊಟ್ಟಾ
ಇವರಿಗಿ ಹುಟಾಜ್-ಐತಿರಿ ಯತ್ತಿಪ್ಪಾ
ಬಡವರ ಸುತ್ತ ತಂದನೊ ಕಷ್ಟಾ
ಉಳೀಲಿಲ ದರಮಾ

ಕಮಂರಿ ಪ್ಯಾಟಿ ಮಂಸಲಾರ್-ಒಳಿಗಟ್ಟಿ
ಕೊಡುದಿಲ ಹೋಗಂದಾರ ಕರಪಟ್ಟಿ
ಬೇಕಾರ ತಗೋಳ್ರಿ ದಂಡಾ ಕಟ್ಟಿ
ಇದರ ನಿಮಂ ಹಂಕಂಮಂ

ಸಂಭೆದಾರ ಸಿಟ್ಟಲಿ ಆದ ಬೆಂಕಿ
ಮನಿ-ಮನಿ ನೋಡ್ಯಾನೊ ಎಲ್ಲಾ ಹಂಡಿಕಿ
ತಾಂಬರ-ಚೂರ ಕರವಾಯಿ ಸಂಟಕಿ
ಪೊದದ್ದ ಕೇಳ್ರಿ ನೇಮಾ ॥ಚಾಲ॥

ಮಂಸಲರ ಎಲ್ಲಾ ಕಂತಾರ ಕೂಡಿ
ಮಸೂತಿ ವಳಗ ಮಸಲತಾ ಮಾಡಿ
ಕಾ ಹೈ ಧೊಂಡ್‌ಕರ್ ಲಕಾವ್-ಅರೆ ಲಕಡಿ
ಹಿಂದಕ ಸರಿದಿರಿ ಅನಮಾನ ಮಾಡಿ

ಮಸಲತ್ತ ಹಾಕಿದಾರ ಹೀಂಗ
ಬೇಸೇಕ ಹೊಡಂನಂ ಬಂದಮಂಗ

ಆದ್ರ ಬೀಡಿ ಹಾಕ್ಯಾರ ನಮಗ
ವಂತ್ರೇನ ಮಾಡ್ಯಾರ ಇದ್ರ ಮ್ಯಾಗ

ಬಡೆ ಕಟ್ಯೆ ನವೆ ರೆ ದಿವಾನಾ
ಸರಕಾರ್-ಕೆ ಸಾತ್ ವಂಸ್ತಿ ನಾ ಕರ್ನಾ
ಮಾ ಬಾಪ್ ಕ ರಕೋೀ ಪಾವಾ ಪಡ್ನಾ
ಕಯಿಂ ತೊ ವೇರ್ ಆತಿ

೫ನೆ ನುಡಿ

ಎಲಪಾಟ್ ಸಾಹೇಬ ಬಂದ ಸರದಾರಾ
ಬಡವರ ಮ್ಯಾಲ ಇದ್ದ ಬಲ ಫೇರಾ
ಆಗ ಕಂಂತ ಮಾಡ್ಯಾನ ವಿಚಾರಾ
ಕೇಳರಿ ಹೀಂಗ

ಆಗ ಮಂಸಲರೆಲ್ಲಾರಂ ಕೂಡ್ಯಾರು
ಮಂಸಲತ ಮಾಡಿ ಅರ್ಜಿ ಕೊಟ್ಟಾರಂ
ಬಂಗಲೆಕ ಬಂದ ಎಲ್ಲಾರ ಕೂಡ್ಯಾರಂ
ಕೇಳರಿ ಆಗ

ತಂಮ್ ಖಾವಂದ ಅರ್ಜಿ ಯಿಂ ಸಂನ್ನಾ
ಹಮಾರಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಪ್ ತಂಂ ಕರ್ನ್ನಾ
ನಿಂತಕೊಂಡ ನೋಡಿದಾನ ಬಡವರನಾ
ಕರುಣ ಹೊಟ್ಯಾಗ

ಸಾಹೇಬ ನೋಡಿದಾನ ಸೋಸಿ
ಲಗಂಮಾಡಿ ಅರ್ಜಿ ಕಂಡಂತಾನ ಬರಸಿ
ಅವನ ಹೊಟ್ಯಾಗ್-ಆತ ಕಸವಿಸಿ
ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಾಂಗ

ಹೆಂಗಸರಂಟ್ಟಂತ ಹರಕ ಪರಕ ಸೀರಿ
ನಿಂತಕೊಂಡ ನೋಡಿದನ ಐಸ್ವರಿ
ಗರ್ಮೆಂ ನೈ ಕರ್ಕೋೀ ಚಾರಿ
ಅಳತಾರ ಆವಾಗ

ಆಗ ಸರದಾರಾ ಮಾಡ್ಯಾನ ವಿಚಾರಾ
ಕುಂತಿದಾರಣ್ಣಾ ದೊಡ್ಡ ಸಾವಕಾರಾ
ಬಡವರ ಮಾಡ್ಯಾರ ನಮಸ್ಕಾರಾ
ಸಾಹೇಬ ಕೇಳಿದ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಾ
ಇವರಿಗಿ ಹುಟಾಜ್-ಆತಿ ಹೇಳ್ರಿ ಎಷ್ಟಾ
ಹಿಟಾಳಿ ಈರಬದ್ರಪ್ಪಾ ಬರಕೊಟ್ಟಾ
ಐನೂರ ರೂಪಾಯ್ದು ಅಂದಾಜಿಟ್ಟ
ನೀವ ಹೇಳಬ್ಯಾಡ್ರಿ ಕಿರೆ-ಸುಟ್ಟಾ
ಪುಂಚರ ಕಿವಿಮ್ಯಾಗ್ ಇಟ್ಟಾ

೬ನೆ ನುಡಿ

ಎಲ್ಲಾರ ಕೂಡಿ ಮಾಡತಾರ ಲೆಕ್ಕಾ
ತಮುತಮೊಳಗ ಹಾಕತಾರ ತೂಕ
ಎಷ್ಟೂಂತ ಹೇಳಲಿ ಜನರ ದುಃಕ್ಕ
ಕೆಲಸ ನಡದತಿ

ಪ್ರತಮ್ ಶೆಟ್ಟಿ ಮಾಕಪ್ಪ ಪುಣಿವಂತಾ
ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ಮಾಡಿದಾ ತಾ ಕುಂತಾ
ಎಲ್ಲರ ಮುನಸ ಆತ ಸನಮುಂತಾ
ಕೇಳರಿ ಇನ್ನಾ

ಬಡವರ ನಿಂತಾರ ಮಾರಿ–ಮಾರಿಗಿ
ನಿಂತ ಬೇಡಿಕೊಂಡಾರೊ ದೊರಿಗಿ
ಕೊಟ್ಟುಂತ ಪಟ್ಟಿ ಕೊಡಿಸಿದಾನ ತಿರಿಗಿ
ಸಾಯೇಬ ಪುಣಿವಾನಾ

ಮುಂಸಲರ ಅಂತಾರ ಆರೆ ಅಲ್ಲಾ
ವರ್ಸಾತ ಗೋದಿ ಅಕ್ಕಿ ಉಂಡಿಲ್ಲಾ
ನಮ್ಮ ಪಡಿಪಾಟ್ಲ ಶಿವನೆ ಬಲ್ಲಾ
ಕೊಡುಂನು ನಾವ್–ಏನಾ

ಪರಮುಧೂತ–ನಾವು–ಸುಂವಚ್ಚರಗಾ
ಕರಪಟ್ಟಿ ಹಾಕಿತಣ್ಣಾ ಸರಕಾರಾ

ಬಡವರ ಮುರಗಿದಾರ ಮುರಮುರಾ
ಸ್ವಾಮಿ ಭಗವಾನಾ

ಪರಜೋತ್ಪತ್ಯಾ–ಸುಂವಚ್ಛರ ತನಕ
ಜನರ ಆದಾರೊ ಬಾಲ ಹಲಾಕ
ಬಡತನ ಬುಂತುಂತಾರ ಸರಕಾರಕ
ಹೋಗುಂನುಂತಾರ ಮುತ್ತೊಂದ ರಾಜಿಕ
ಬಾಳ ಸರಾಪ್ಯಾರ ಪುಂಚರ ಗುಂಣಕ
ಶೆಟ್ಟಿ ಸುಭೇದಾರ ಕಾವುಡ್ಯಾ ಜನಕ

ಈ ಪದಾ ಹುಟ್ಟಿತ ಹುಬ್ಬಳ್ಯಾಗ
ಅುಂಕುಂಸ್–ತುಂರಾಯು ಡಬ್ಬಿನ ಮ್ಯಾಗ
ವಸ್ತಾದ ಹನುಮುಂತ್ರಾವನ ಮುಗ
ಗುರು ಸಿದ್ದೇಶನ ದಯಾನ ಮ್ಯಾಗ
ಕವಿ ಗುರುಸಿದ್ದ ದಾನ–ಚಾತುರಾ
ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಾನ ಅಕ್ಷರಾ
ಕುಂತ ಕೇಳಾರೆಣ್ಣಾ ಮುಂಜಕೂರಾ
ಆದ ಪಜೀತಿ

ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರು*

ದಕ್ಷಿಣ ಮರಾಠಾ ನಾಡಿನ ಮುಧೋಳ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಲಗಲಿ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ೧೮೫೭ರ ಬಂಡಾಯದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಸ್ವದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರೀಕರಣ ಹುಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ಈ ಲಾವಣಿ.

೧೮೫೭ರ ೨೮ನೆಯ ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರೀಕರಣ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಮೇಲೆ "ಆಮದು, ತಯಾರಿಕೆ, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮದ್ದುಗುಂಡುಗಳನ್ನೂ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಮತ್ತು, ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಈ ಕಾಯಿದೆ"ಯಂತೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿ—ಹಾಡಿನ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪದ್ಯದಂತೆ ಕುಂಪಣಿ ಸರ್ಕಾರ–ಜನತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತರಹದ ಎಲ್ಲ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭದ್ರತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಈ ಆಜ್ಞೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಘಾತವೇ ಆಯಿತು. ಆದರೂ, ಈ ಆಜ್ಞೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಪಾಲಿತವಾಯಿತೋ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶಾಂತಿಯುತವಾಗಿಯೇ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಬಂಡಾಯದಲ್ಲಿ ಮುಧೋಳ್ ಸಂಸ್ಥಾನ ಯಾವ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅದು ರಾಜನಿಷ್ಠವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ, ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಪೂಜಾರಿ ಹಣಮ, ಬಾಲ, ಜಡಗ ಮತ್ತು ರಾಮ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತರಾಗಿ ಅದೇ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಳ್ಳಿಯಾದ ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪುಟ್ಟದೊಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಬಂಡಾಯವನ್ನೇ ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಕೊಂದು ತಿಂದು ಬದುಕುವ, ಬೇಟೆಯೇ ವೃತ್ತಿಯಾದ ಈ ಬೇಡರು, ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಹುಚಿಕೆಗಳಿಂದ ಇತರ ವರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಿಟ್ಟಾದರು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರಾದ ಅವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ದಂಗೆಕೋರ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಡಕಾಯಿತಿ, ಹೆದ್ದಾರಿ ದರೋಡೆ ಮತ್ತು ಕಾಲ್ನಡೆಯಿಂದಾಗಬಹುದಾದ ಎಂಥ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದುದಾದರೂ ಸರಿ – ಇಂಥ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಧೋಳ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಲು ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬೇಡರು ಮೊದಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಬಂದ ಕೆಳಗಿನ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಈ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ

---

*The Bedas of Halagali; Indian Antiquary; 1887; Vol. 16; p. 356.

ಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಭಾರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆ ಕಾರಭಾರಿ ಬೇಡರನ್ನು ಒಲಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಗಮನಾರ್ಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವ ವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕುಂದರ್ಗಿ ಎಂಬ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯ—ಗೌಡ ಅಥವಾ ಪಾಟೀಲ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ—ಕೃಷ್ಣನಾಯಕನೆಂಬುವವನನ್ನು ಬಂಡಾಯವೆಬ್ಬಿಸುವವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅಂಥವರನ್ನು ತನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಲು ಕಳಿಸಿದ.

ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸರಿಂದ ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವ ಯತ್ನವೂ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಹೆಜ್ಜೆಯೂ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಆ ಪೊಲೀಸರ ಮೇಲೆಯೇ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ ಅವರು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ನಿಯಮಿತ ಪಡೆಗಳ ತುಕಡಿಯನ್ನು ಕಳಿಸದೆ ಅನ್ಯಮಾರ್ಗವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಮರಾಠಾ ಕುದುರೆಯ ಗುಂಪು ಮತ್ತು ಬೊಂಬಾಯಿ ಎನ್.ಐ.ನ ೨೮ನೆಯ ದಂಡಿನ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಹಲಗಲಿಗೆ ಕಳಿಸ ಲಾಯಿತು. ಸೇನಾಪತಿಯ ಹಸ್ತಕನಾದ Lieut ಎಂಬುವನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ. ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾರ್‌ಸಾಹೇಬ್ ಎಂಬುವನೂ "ಬೆಂಕಿನವಾಬ" ಎನಿಸಿ ಕೊಂಡವನೂ ಆದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಎನ್.ಐ.ನ ೨೮ನೆಯ ದಂಡಿನ ವಿಲಿಯಂ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಕೆರ್ರ್ ಎಂಬುವನೂ ಇದ್ದ.

ಹಾಡಿನ 'ಹೆಬಲಕ್ ಸಾಹೇಬ'ನಾದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ನ ಮಿ. ವಿಲಿಯಂ ಹೆನ್ರಿ ಹ್ಯಾವ್‌ಲಾಕ್ ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನನ್ನೂ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು; ಇವನು ಆಮೇಲೆ ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿಯೂ ಮೊದಲ ಸಹಾಯಕ ಕಲೆಕ್ಟರನಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅತಿರೇಕದ ಹಂಚಿಕೆ ಗಳೇನನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯಬೀಳದಂತೆ ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಬೇಡರ ಮನವೊಲಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಇವನು ಮಾಡು ತ್ತಾನೆ. ವಿಕ್ಷೋಭೆಯ ತುಂಟರ ನಾಯಕರಿಂದ ಹೇಗೂ ಇವನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲ ವಾದುವು. ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅವನು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಗಾಯಗೊಂಡ. ಅನಂತರ ನಿತ್ಯದಾಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬೇಡರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವುಟ್ಟಿನ ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಡೆಯೂ ಕೆಲವರು ಗಾಯಗೊಂಡಮೇಲೆ, ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು, ಶಿಕ್ಷೆಯೆಂಬಂತೆ ಅದನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು. ಬಂಡೆದ್ದವರಿಗೆ ಆಗುವ ಶಾಸ್ತಿಗೆ ಇದೇ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಆಯಿತು.

ಪಲ್ಲ

ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತು ಮತ್ತ ನೋಡರಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿವ ಜನಕ
ಶಿಸ್ತಿನ ಮಂದಿ ಭಂಟರ ಹಲಗಲಿ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ ದಡಕ

೧ನೆ ನುಡಿ

ವಿಲಾತಿಯಿಂದ ಹುಕುಮು ಕಳವಿದರ ಕುಂಪಣಿಸರಕಾರಾ
ಎಲ್ಲ ಜನರನಾ ತರಿಸಿ ಜೋರಿ ಮಾಡಿ ತರಬೇಕ ಹತಾರಾ

ಕತ್ತಿ ಕಟಾರಿ ಕೈ-ಚೂರಿ ಬಾಕು ಗುರ್ದಿ ಸುರಾಯಿ ಚಕ್ರಾ
ಬಾಲಿಯು ಬರ್ಚಿ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ನೋಡ ಬಾಣಬಿಲ್ಲಿನವರಾ

ಪಟಾತ ಪಿಸ್ತುಲ ಕರುಲಿ ತೇಗಾ ಚಾಪಗೊಡ್ಲಿಶಸ್ತ್ರಾ
ತೋಪು ತುಬಾಕಿ ಹೊಡವು ಮದ್ದ ಗುಂಡ ಬಿಡಬ್ಯಾಡರಿ ಚೂರಾ

ಮುಂಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟವರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಬೇಡಿ ಹಾಕರಿ ಪೂರಾ
ಕೊಡದ ದಿಟಾಯಿ ಮಾಡಿದವರನಾ ಕಡದ ಹಾಕರಿ ತಾರಾ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಬೇಡಿದಾ ಕ್ಷಣಕ ತಾವು ತಂದು
ಕೊಡತಾರ ಹಿಡಿಹಿಡಿರ್ ಎಂದು

ವತ್ನ ಕೊಡತೇವ್ ಅನ್ನರಿ ವೊಂದ್ ಒಂದು
ತಂದು ಕೊಡತಾರ ತಮ್ಮ ಕುಸಿಲಿಂದು

ಬಂದಿತು ಹುಕುಮು ಹೀಂಗ್ ಎಂದು
ಡಣ್ಗುರ ಸಾರಿದರ ಮುಂದು

ಶೂರ ಶಿಪಾಯಿಜನರ ತಾವು ತಿಳಿದು
ಅಳತಾರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀರ್ ತಂದು ॥ಯೇರ॥

ಬಹಳ ಚಿಂತಿಯ್‌ಆಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಅವರು ಬಿದ್ದರ್–ಅಣ್ಣ ನೆಲಕ

೨ನೆ ನುಡಿ

ಕೇಳುತ ಹುಕುಮಾ ಕೆಳವರ ತಂದ ಕಂದ ಕೊಟ್ಟಾರ ಆವಾಗ
ಬಹಳ ಬೆಲಿವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹತಾರಾ ಮುಂಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟರ ವೊಳಗ

ಸಾಲಸಮುದ ಮಾಡಿ ದನ–ಕರ ಮಾರಿ ತಂದಿನ್ನಿ ಹಬ್ಬದಾಗ
ನೋಡ ನೋಡ ಹ್ಯಾಂಗೆ ಕೊಡುನ್‌ಅಂತ ಹುಗಿದ್‌ಇಟ್ಟರ ನೆಲದಾಗ

ಶೂರ ಚಟಿಗಾರು ಜಾಯಿತಸಾಹೇಬ ಬುದಾರ ಆವಾಗ
ಸಂದಿಯುಗೊಂದಿ ವೊಂದು ಉಳಿಯುದ್‌ಅಂಗ ಹೊಕ್ಕ ಹುಡಿಕೆರ
ಮನಿಯಾಗ

ತೆಪ್ಪಿತ್‌ಉಪಾಯಿ ಇನ್ನ ಮಾತರ ಮಾಡಂನ್‌ಅಂತರ ಹ್ಯಾಂಗ
ವೊಬ್ಬರಕ್‌ಒಬ್ಬರ ಜ್ಯಾಡ ಹೇಳತರ ವರ್ಮ ಸಾಧಿಸಿದ್‌ಹಾಂಗ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಜ್ಯಾಡಸಿ ಹೋದವೊ ಯಂಲ್ಲಾ
ನಾಡ್‌ಒಳಗೆ ಯೇನಂ ಉಳಿಲಿಲ್ಲಾ

ಅಜ್ಞವಂಂತ್ರೆರ ಹಿಡಂವ ಪಿಸ್ತೂಲ
ಕಾಸದ್‌ಒದರ ಕತ್ತಿಯಂ ಡಾಲಾ

ಕವಚ ಬೆಳ್ಳಿಯಂ ವಂಕಮಾಲಾ
ರತ್ನದ ಹಿಡಿಕಿವ ಹೋದವು ಯೆಲ್ಲಾ ॥ಯೇರ॥

ಹೋದ ಹತಾರಕ ಹೊಟಿಬ್ಯಾನಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ನಿಂತರ ಸಾವುದಕ

೩ನೆ ನುಡಿ

ಹಲ್ಲ ಕಿತ್ತಿದಾ ಹಾಂವಿನ ಪರಿಯಂ ನವಂಗ ಆದಿತ್‌ಅಲ್ಲಾ
ರಂಡಿ ಮುಂಸಂಕ ಹಾಕಿ ತಿರಿಗಿದರ ನವಂ ಮಾನ ಉಳಿಯಂಂವದಿಲ್ಲಾ

ಮಗ್ಗಲದಾಗಿನ ಹೇಣತಿ ಕೊಟ್‌ಅಂಗ ಆತಿ ಹೇಡಿ ಆದೇವ್‌ಅಲ್ಲಾ
ಸತ್ತ ಹೆಣಕ ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿದ ಪರಿ ಆದಿತ್‌ಅಲ್ಲಾ

ಸಾವಕಾರು ನಮ್ಮ ಜೀವ ಹೋದಿತ್‌ಅಂತ ಚಿಂತಿ ಮಾಡೇರ್‌ಅಲ್ಲಾ
ಹಗಲಿ ಮನಿ ಹೊಕ್ಕ ಹಣಾ ವೋದರ ಕೇಳವರ್‌ಯಾರ್‌ಇಲ್ಲಾ

ಪುಂಡ ಪಾಳೆಗಾರ ಪಚ್ಛ್ಯಾ ವಜೀರರಂ ಪಂತ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲಾ
ದಂಡನ್ ಆಳುವ ಧೊರಿ ದೌಲತರ್‌ಅಂಜಿ ಕುಳಿತರ್‌ಅಲ್ಲಾ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ದೇವರ ತಂದ ಪಡಿಪಾಟಾ
ಚಿಂತಿ ಹತ್ತಿ ಆದರೋ ನಪ್ಟಾ

ಅಧಿಕಾರ ಉಳಿಯಂಲಿಲ್ಲ ಯೆಳ್‌ಅಪ್ಪಾ
ಕೇಡಗಾಲ ಬಂದಿತಂ ಕನಿಕಪ್ಪಾ

ಹೆಂಗಸ್‌ಆಗಿ ಶೀರಿಯಂ ವುಟ್ಟಾ
ಸೋಂಡ್‌ಒಣಗಿ ಆದೀತೋ ಬೊಬ್ಬಾಟಾ

ಆದ್‌ಹಾಂಗ್‌ಆತಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕ್ರೀಡಾದ್‌ಆಟಾ
ಭಂಟರಿಗೆ ಬಂದಿತೊ ಬಿಕ್ಕಷ್ಟಾ ॥ಯೇರಾ॥

ಪಕ್ಕಾ ಕಿತ್ತ ಪಕ್ಷಿ ಗತಿ ಆಗಿ ಚಿಂತಿ ಆದರ ಮನಕ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಹಲಗಲಿ ಅಂಬುವ ಹಳ್ಳಿ ಮಂಧೋಳರಾಜ್ಯದಾಗ ಇತ್ತು
ಪೂಜೆರಿ ಹಣಮಾ ಬಾಲ ಜಡಗ ರಾಮ ಮಾಡ್ಯಾರ ಮಸಲತ್ತು

ಕೈನ ಹತಾರ ಕೊಡಬಾರದೊ ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಜತ್ತು
ಹತಾರ ಹೋದ್‌ಇಂದ ಬಾರದ ನಮ್ಮ ಜೀವ ಸತ್‌ಓಗುದು ಗೊತ್ತು

ಸಂತ್ರಿನ ಹಳ್ಳಿ ಮಂತ್ತ ಧೊರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಶೆರ ಹೀಂಗ್‌ಅಂತು
ಮಾಡರಿ ಜಗಳಾ ಕೂಡ್‌ಇರತೇವು ಕುಮಂಕಿ ಯಾವತ್ತು

ಪೊಳಗಿಂದ್‌ಒಳಗ ವಚನ ಕೊಟ್ಟರೊ ಬ್ಯಾಡರ್‌ಎಲ್ಲ ಕಲಿತು
ಕಾರಕೂನನ ಕಪಾಳಕ ಬಡದರ ಶಿಪಾಯಿ ನೆಲಕ ಬಿತ್ತು ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ದುಃಖದಿಂದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗ್‌ಹೋಗಿ
ಸಾಹೆಬಗ ಹೇಳಿದರ ಕೂಗಿ

ಕೇಳಿ ಸಾಹೇಬ ಯೆದ್ದ ಸಿಟ್ಟಿಗಿ
ತಿರಿಗಿ ಹೋದ ಆವಾಗ ಕಲಾದಗಿ

ಕರ್‍ಸಿ ಕೃಷ್ಣನಾಯಂಕಗೌಡ ಕಂಂದರಗಿ
ಕರಶ್ಯಾನ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆಆಗಿ ॥ಯೇರ॥

ಹಟಾ ಮಾಡಬಾರದು ನಿಮ್ಮ ಹತಾರ ಕೊಡಿರಿ ಸಾಹೇಬನ್ ಈಶಕ

೫ನೆ ನುಡಿ

ಹತಾರ ಕೊಡಲಿಕೆ ಹೆಂಗಸ್‌ಆಗಿ ಬಳಿಯ್‌ಇಟ್ಟಿಲ ಕೈಯಾಗ
ಯಾವ ಬಂದೀರಿ ಜೀವಹೋದರು ಕೊಡುಂದಿಲ್ಲ
ಸುಮ್ಮನ್‌ಹೋಗರಿ ಈಗ

ಅಂದ ಮಾತ ಯೆಲ್ಲ ಬಂದ ಹೇಳಿದಾನ ಆವಾಗ ಸಾಹೆಬಗ
ಶಿಟ್ಟಿಲಿ ಮುಂಗ್ಯೆ ಕಟ್ಟನೆ ಕಡಕೊಂಡ ಹುಕುಮು ಕೊಟ್ಟರ್‌ಆಗ

ಕುದರಿಯುಮಂದಿ ಕೂಡಿ ಮುಂಟ್ಟಿತೊ ಹಲಗಲಿಸ್ಥಳದ ವೇಗ
ವೊಳಗಿನ ಮಂದಿ ವೊಟ್ಟರಲೆ ಹೊಡದರ ಮುಂಗಾರಿ ಮಳಿ ಸುರದ್‌ಆಂಗ

ಹೊರಗಿನ ಮಂದಿ ಗುಂಡ ಹತ್ತಿಕೆರ ತಿರಿಗೆರ ಆವಾಗ
ಕಾಗದ ಬರದ ಕಳವೆರ ಬೇಗನ ದಂಡ ಬರಲ್‌ಎಂತ ಹೀಂಗ ||ಚ್ಯಾಲ||

ದಂಡ ಬಂತ ನೋಡ ತಯಾರ್‌ಆಗಿ
ಜಲದ ಮಾಡಿ ಬಂತ ಹಲಗಲಿಗಿ

ಆರ ತಾಸ ರಾತ್ರ್ಯಾಗ ಹೋಗಿ
ಊರಿಗಿ ಹಾಕಿದಾರ ಮುಂತ್ತಿಗಿ

ಗುಂಡ ಹೊಡದಾರ ವಿಪರೀತ ಸೂರಿಆಗಿ
ಅಂಜಿ ವೋಡಾಕ್‌ಹತ್ತಿತ ಮುಂಂದ್‌ಆಗಿ

ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದಾರ ಇವರ್ ಆಗಿ
ಬಿದ್ದಾವ ಹೆಣಗೋಳಂ ಸೂರಿ ಆಗಿ ||ಯೇರ||

ಮುಂತ್ತಿಗಿ ಹಾಕಿ ಆವರು ಕತ್ತಿಲಿ ಕಡದರ ಅಂಜಲಿಲ್ಲ ಯಾತ್‌ಎತಕ

೬ನೆ ನುಡಿ

ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿ ತಿರಿತಿರಿವಿ ಕಡದರೊ ಯೇನಂ ಉಳಿಯಂದ್‌ಆಂಗ
ನಡವಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಹೊಡದರ ಗುಂಡ ದರಜ ಇಲ್ಲದ್‌ಹಾಂಗ

ಕವಾತ ಫೈರಾ ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿ ತಂಬು ನುಡಿಶಾರ ಆವಾಗ
ತೋಪು ತುಬಾಕಿ ಕರುಲಿ ಪಿಸ್ತೂಲ ಬಾಕ ನಡವಿನಾಗ

ಶಿಡಿಲಿನ ಹಂತ ಗುಂಡ ಹೊಡವುತ ಕತ್ತಿಲಿ ಕಡದರ ವೊಲತ್‌ಆಂಗ
ನಡುಂಗಿತಂ ಬ್ಯಾಡಕಿ ಕೆನ್–ಧೂಳ ಹರಿದ್–ಆಂಗ ಕಡದಾಟವು ಹ್ಯಾಂಗ

ಕೇಡ–ಗಾಲ ಬಂದಿತ ನಡವಿ ಶಿಕ್ಕರೊ ಬಿಡಸವರ್–ಯಾರ್–ಈಗ
ಚಟಿಕಾರರಂ ಚಾಟಿ ಮಾಡಂತ ನಡದರ ಗಂಡದಾಗ ||ಇಳವ||

ಆಗಸಿಗೆ ಬಂದುಂ ನಿಂತಿತಂ
ಹೆಬಲಕ್–ಸಾಹೇಬಂದುಂ ತಾವು ನಿಂತುಂ

ಹೇಳತಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತು
ಕೊಡತೇವ ಕವಲ ಈ ಹೊತ್ತು
ಹೋಗಬ್ಯಾಡರಿ ವೆರ್‍ರಾ ನೀವು ಸತ್ತು ॥ಯೇರ॥

ಯೆಂಬು ಮಾತಿಗೆ ನಂಬಿಗೆ ಸಾಲದ ಹಣಮು ಬಂದ ಮುಂದಕ

೭ನೆ ನುಡಿ

ಜಡಗ ಹೇಳತನ ಹೊಡಿ ಇವರನಾ ಈಗ ಘಾತಕರೊ ಯಿವರಾ
ಇಸವಸ-ಘಾತಾ ಮಾಡಿ ನೆಂಬಿಗಿಲೆ ಮಾಡತಾರು ಫೀತುರಾ

ಮಾಸ-ಮಾಡಿ ಬಲ-ದೇಶ ತಗೋತರ ಮುಂದ ನಮುಗ ಗೋರಾ
ಅಂದ ಹೊಡದಾರೊ ವೊಂದು ಗುಂಡಿಗೆ ಆದ ಸಾಹೇಬ ಟಾರಾ

ಕಾರ್‍-ಸಾಹೇಬ ಬೆಂಕಿ-ಚೂರ ಆಗಿ ತಾನು ಲೂಟಿ ಮಾಡ್-ಅಂದ ವೂರ
ಹುರಪಿಲಿ ಹೊಡದರ ಮಳಿ ಆದ ಹಾಂಗ ಗುಂಡ ಸುರದವು ಬರಪೂರಾ

ಹಣಮು ಹೇಳತನ ಗುಂಡ ಹೊಡದಕೆರ ಕೆಡವುನ್-ಅಷ್ಟು ಬಾರಾ
ಮುನ್-ನೂರ ಮುಂದಿ ಯನ್ನ ಮೇಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಆಗ ನೋಡರಿ
ಜೋರಾ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಭೀಮುನು ಇದರಿಗೆ ನಿಂತಾ
ಐ-ನೂರ ಮುಂದಿಗೆ ಮುಲತಾ

ಬಾಲನು ಮಾಡಿದ ಕಸರತ್ತಾ
ಕುಂದರಿಯು ಕಡದನೊ ಹತ್ತಾ

ರಾಮುನ ಕಡತ ವಿಪರೀತಾ
ಕಾವಲಿ ಹರಿತೊ ರಕ್ತಾ

ಸಾವಿರ ಆಳಿಗೆ ವೊಬ್ಬ ಮುಲತಾ
ಕೂಗುತಾನೊ ಕಡಿ-ಕಡಿರ್‍-ಎಂತಾ ॥ಯೇರ॥

ನಾಲ್ಕು ಮುಂದಿ ಹೀಂಗ ಕಡದ ಸತ್ತರೊ ಭುಂಟರ್‍-ಅನಸೆರ ಜನಕ

೮ನೆ ನುಡಿ

ಯಾರು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಆರು ಗುಂಡ ತಾಕಿ ಹಣಮು ಬಿದ್ದ ನೆಲಕ
ಚೀರಿ-ಆಡುತ ಜನ ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿತೊ ಅಂಜಿ-ಕೊಂಡ ಜೀವಕ

ಶೂರವೊಬ್ಬ ಬಹಳ ಜೋರ ಮಾಡಿದನ ಹತಾರ ತಗೊಳುದಕ
ಯೇರಿ ಬರು ಕುದರಿ ಕಾಲ ಕಡದನೊ ಸ್ವಾರ ಬಿದ್ದ ನೆಲಕ

ರಾಮಿ ಗುಂಡಿಲಿ ಜೋರ ಮಾಡಿ ಹೊಡದಳೊ ಮೂರ ಮಂದಿ ಶಿರಕ
ಆರ ಕುದರಿಯು ಕಡದ ಸಿಡದಳೊ ಬಾಲನ ಸೂರಾಯುಕ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಯಾರ್-ಯಾರು ಇಲ್ಲದ್-ಆದೀತು
ಊರ್-ಎಲ್ಲಾ ಲೂಟಿ ಆಗಿ ಹೋತು

ಮಂದಿ ಮನಿ ಹೊಕ್ಕ ಹಂಡಕಿತು
ದನ-ಕರಾ ಲಯಾ ಆದೀತು

ಸಣ್ಣ ಕೂಸಗಳು ಹೋದವು ಸತ್ತು
ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚ್ಯಾರ ಪೂರ ಸುಟ್ಟಿತು

ನಷ್ಟ ಆತಿ ನೋಡರಿ ಈವತ್ತು
ನಾ ಹೇಳತೇನ ಈ ಮಾತು ॥ಯೇರ॥

ಇಷ್ಟ್-ಎಲ್ಲ ಅಳವ್-ಆಗಿ ಹೋದಿತೊ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ ಯಾತ್-ಎತಕ

೯ನೆ ನುಡಿ

ಕತ್ತಿ ಕುದರಿ ಮುತ್ತು ಮಾಣಿಕಾ ಯಾವದು ಬಿಡಲಿಲ್ಲಾ
ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರಾ ಹರಳಿನ್-ಉಂಗರಾ ಹೊನ್ನ್-ಉಂಗರ ಗೋಲಾ

ಸರಗಿ ಸರ್ದಳಿ ಬುಗುಂಡಿ ಬಾವಲಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲಾ
ಕಡಗ ಕಂಕಣಾ ನಡವಿನ-ಡಾಬಾ ನಡಕಟ್ಟು ರುಮಾಲಾ

ಕುಬಶಾ ಶೀರಿ ಹಪ್ಪಳ ಶಾಂಡಿಗಿ ಕಂರ್ಚಿಗಿ ಕುಡಗೋಲಾ
ಕೊಡಲಿ ಕೋಟಿ ಕುಡ-ಕಬ್ಬಿಣಾ ಮುಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಹಾಲಾ

ಉಪ್ಪ ಯೆಣ್ಣೆ ಅರಶಿಣ ಜೀರಿಗಿ ಅಕ್ಕಿ ಸಕ್ಕರಿ ಬೆಲ್ಲಾ
ಗಂಗಳ ಚರಗಿ ಮಂಗಳ-ಸೂತ್ರಾ ತಕೊಂಡ ಹೋದರ ಬಿಸು-ಕಲ್ಲಾ ॥ಇಳವ॥

ಹಾಳ್-ಆಗಿ ಹೋದಿತೊ ಇಷ್ಟು
ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಲು ಎಷ್ಟು

ಯೆಲ್ಲ ತಗೊಂಡರೊ ಶಿಕ್ಕ್-ಅಷ್ಟು
ಸರ್ದ ನಿಂತರೊ ಪೂರಿಗೆ ಕೊಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟು

ಬೂದಿ ಮಾಡೆರ ಹಲಗಲಿ ಸುಟ್ಟು
ಹಲಗಲಿ ಗುರ್ತ ಎಳ್ಳಷ್ಟು

ಕಾಣಸ್ತ ಹೋದಿತೊ ಕೆಟ್ಟು
ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನು ಇಷ್ಟು ||ಯೇರ||

ಕುರ್ತಕೋಟಿ–ಕಲ್ಮೇಶನ ದಯುದಿಂದ ಹೇಳುದ–ಕೇಳುದಕ

ಸಂಗ್ಯನ ಅಪರಾಧ ಮತ್ತು ಸಾವು*

ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹಳ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಲಾವಣಿ ಇದು. ಅನೇಕ ಬಡ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗಾಗಿ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಅಂಥ ಬಡ ಬೇಸಾಯಗಾರ ಸಂಗ್ಯ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೃಢಪಡಿಸುವಂತೆ (ಲನೆಯ ನುಡಿಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ):

ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಕಾಯಿದೆ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ। ನಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾರ್‍ಯಾರ ಆಟ॥

ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ೧೮೬೩ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೨ ರಂದು ನಡೆದ ಒಂದು ಕೊಲೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಹಾಡಿನ ಕ್ರಿಯೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಲೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುವವನು ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಎಂಬ ಲೇವಾದೇವಿ ವ್ಯವಹಾರದವನು. ಮೊದಲನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಸಾಲಗಾರರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ಯನೂ ಒಬ್ಬ. ಇವನು ತನಗೆ ಹಣದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಪಡೆದ ಸಾಲದ ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಲಿಗ ಸೌಂದತ್ತಿಯ 'ಕೆಳಗಿನ ನ್ಯಾಯಾಲಯ'ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿ ಕಾನೂನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನಿರ್ದಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಸಂಗ್ಯನ ವಿರುದ್ಧ ವಾಗಿ ತೀರ್ಪು ಪಡೆದ. ಧಾರವಾಡದ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಳಿಗೆ ಅಪೀಲು ಹೋಗುವ ವಿಫಲ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗ್ಯ. ಆಮೇಲೆ ಇವನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹರಾಜು ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ತೀರ್ಪನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರಕೂನನನ್ನು ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸಂಗ್ಯ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದ. ಸಾಲಿಗನ ಬಳಿ ಮತ್ತೆ ಗಡುವು ಪಡೆಯಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಪಾಲಾಯಿತು. ಸಂಗ್ಯ ತನ್ನ ಸೋದರ ಪರ್‍ಸ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಆಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ. ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದವನೇ ಸಂಗ್ಯ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದ. ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಡಲು ಸಂಗ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್‍ಸ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯವಾದ ದೈವ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಸೋದರರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಫಕೀರಣ್ಣನನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಲ್ಲಲು ಆಲೋಚಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಅವನು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅವನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ಎನ್ನಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಅವರು ಬಸವಣ್ಣದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸೋದರ ರಾಚಪ್ಪನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. "ಕೊಲ್ಲುವನಕಿಂತ ಕಾಯುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ। ಬಹಳ

* The crime and Death of Sangya ; Indian Antiquary ; 1889; Vol. 18 ; P. 353.

ಚೆಲೊ ಅವರ ಆದರುಷ್ಟ‼" ಆಮೇಲೆ ಅವರು ನೇರವಾಗಿ ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ಕಂಡರು. "ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಚಿತ್ತ ರುಪಾಯಿ ಮೇಲೆ." ಅಲ್ಲಿದ್ದವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಸಂಗ್ಯ ಕೊಂಕುಳಲ್ಲಿ ಅವಿಸಿದ್ದ ಕುಡಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವನ ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟ. ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ "ಬಾಯಿಲಿ ಸುರಿತ ನೆತ್ತುರಾ। ಹಾರಿತ ಕಬರಾ। ಬಿದ್ದನ ಜೀವ ಹೋಗಿ।" ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಂಗ್ಯನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಓಡಿ ಹೋಗಲು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿ ಗ್ರಾಮದ ಪೊಲೀಸು ಠಾಣೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಎದುರುಬದುರಿಗೆ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಾಯಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ಸರವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೂವಿನ ರಾಮು ಎಂಬ ಮುಗ್ಧ ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ನಿಜವಾದದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ದಫೇದಾರ ಬಂದ. ಸಂಪಾಗಾಂವಿಯ ಮಾಮ್ಲೇದಾರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿ ಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಹೂವಿನ ರಾಮು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ. ಪರ್ಸ್ಯನನ್ನು ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಿ ಸಂಗ್ಯನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಾಗೃಹವಾಗಿದ್ದ ಧಾರವಾಡದ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸಂಗ್ಯನನ್ನು ಒಯ್ಯ ಲಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಹೊಂಗಲದಲ್ಲೇ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸ ಲಾಯಿತು. ಪ್ರಯಾಣ, ಸಂಗ್ಯ ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ತನ್ನ ಅಕಾಲ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವುದು, ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ವಿವರಣೆ—ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಲಾವಣಿಯ ಇತರ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಹೋಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ. ಇಡೀ ಹಾಡು ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.

ಅಪ್ಪು ಎಂಬ ಮರಾಠಾ ವೃತ್ತಿಲಾವಣಿಕಾರನಿಂದ ಈ ಲಾವಣಿ ರಚಿತವಾಯಿತು ಎಂದು ಹಾಡಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೇಳಿಕೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ವೃತ್ತಿಯ ಎದುರಾಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಹಾಡಿ ಅವನ ಗುಂಪು ಯಶಸ್ವೀ ಗೆಲುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪಲ್ಲ

ಬಡತನ ಅಂಬುದು ಬ್ಯಾಳಕೆಟ್ಟ
ಬಡವಗ ಬಂತು ಬಹು ಶಿಟ್ಟ
ಸಾವಕಾರ ಸಾಲಾ ಕೊಡಬೇಕಾದರ
ಸಂಗ್ಯಾಗ ಆದಿತೊ ಸಂಕಷ್ಟ

೧ನೆ ನುಡಿ

ಶಹರ್ ಹೊಂಗಲದಾಗ ಸಾವಕಾರ
ದೂರವಜಂತಿ ಅವನ ಹೆಸರ
ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ರೊಕ್ಕ ರುಪಾಯಿ
ಅಳ್ಳಿಯು ವಹಿವಟ ವ್ಯಾಪಾರ
ಚಿನಾಯು ಕುರೇದ ಚಾಕತರ
ರುಪಾಯಿ ವೋಯಂತ್ಯಾರ ಪತ್ತಾರ
ವಾರವಾರ ಚಲತಿ ಚಾಕಲೆಕ್ಕ ಮಾಡೊದು ಶನಿವಾರ
ಅಂದಾದುಂದಿ ಅವನ ಕಾರ್ಭಾರ
ಹತ್ತೆಂಟು ಮಂದಿ ಅವನ ಮನುಷ್ಯರ
ಮಾಗಿ ಮಳಿಗಾಲ ಹತ್ತಿ ಅರವುತಾರ ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರ ||ಚ್ಯೀ||

ಯೇನ ಹೇಳಲವನ ಕಾರ್ಬಾರಕಿ
ಅವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೊ ಚಿನವಾರಕಿ
ಅಣ್ಣತಮ್ಮರಿಬ್ಬರು ತಿಳವಳಿಕಿ
ಅವರ ಮಾಡುಂದಕ ಕಡಿಮಿಲ್ಲ ಗಳಿಕಿ
ಊರಾಗ ಯಾರಿಗಾಗಿಲ್ಲ ಬೇಸರಿಕಿ
ಬಹಳ ಸಾಚೆ ಇಟ್ಟದ ಸಾವಕಾರಿಕಿ ||ಇಳವ||

ಅವನ ಪೋಷಾಕ ಹೇಳತೇನ ನಿಮಗ
ಕೇಳ ಈಗ
ಅವ ಹಿಡಿದ ತಿರಗತಿದ್ದ ವೋಣಿ
ಚೌಕ ಶಿಖಾಮಣಿ
ಹಾಕಿದ್ದ ಕೊರಳಾಗ
ಜೆರಕಾಟಿ ರುಮಾಲ ತಲಿಮೇಗ
ನೋಡ ಅವಗ
ಹೊತ್ತಿರು ದೋತರ ನಾಕಪ್ಪರಿ
ಕೆಮಲಟ ಬೇರೆ
ಅಂಗಿ ಮೈಯಾಗ
ಚಂದ್ರಹಾರ ಗೋಪ ಚಂದ ಹ್ಯಾಂಗ
ಯೆದಿಮೇಗ
ತಳತಳ ಹೊಳುದು ಬಂಗಾರ

ಪವಿತ್ರದಂಂಗರಾ
ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಬೆರಳಾಗ ||ಯೇರ||

ಮಾತಿಲಿ ಇದ್ದನ ಬಹುದಿಟ್ಟ
ಸಂಳ್ಳ ಮಾತ ಇಲ್ಲ ಯಂಳ್ಳಷ್ಟ

೨ನೆ ನುಡಿ

ಮೊದಲ ಕೇಳ ಮಾತಿನ ಜರಿ
ಖಾತೆದ ಹೊಲ ನೋಡ ಜಾತ ಯೆಂರಿ
ಐದ ವರಷದ ದಿನ ಮುಂದ್ದತ ಮಾಡಿದನ ಬರಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದ ಬರಾಬರಿ
ನ್ಯಾಯಂ ಬಂದಿತೊ ಹೋದಬರಿ
ಜೋರಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಕಾಯಂದೆ ಮೀರಿ
ಮಾಸೀಲಿ ಪ್ರಕಾರ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿದನ ಸವದತ್ತಿ ಕೋರ್ಟಿನ್ಯಾಗ
ಬಿತ್ತಮುಂರಿ
ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಾತ ಸರಿ
ಶ್ಯಾಪ ಚೆಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮುಂಜರಿ
ಮುಂನಸ್ಸಫ ಅಂತನ ಅಪಿಲರ್ಜಿ ಧಾರ್ವಾಡಕೆ ಹೋಗಿ ಮಾಡರಿ ||ಚ್ಯೇ||

ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನ ಹೊಂಗಲಕ
ಮುಸಲತ್ತ ಮಾಡಿದ ಹೊಗುಂದಕರಿ
ನೂರ ರೂಪಾಯಿಂ ತೊಗೊಂಡ ಹಂತೇಕ
ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊಂಟನ ಧಾರ್ವಾಡಕ
ಅಪಿಲರ್ಜಿ ಕೊಟ್ಟನ ಸರಕಾರಕ
ಮಕಿಲನಿಟ್ಟನೊ ಆಗಿನ ಕ್ಷಣಕ ||ಇಳವ||

ಅರ್ಜಿ ಅಂತ ಮಾಡಿ ಕೊಡ ನಮುಗ ನೀ ಈಗರ
ನೂರ ರಂಪಾಯಿಂ ತೊಗೊ ಮಾರಿ ಗಾಡಿ
ಹೇಳ ಲಗಂ ಮಾಡಿ
ಯೇನಂತಿ ನಮುಗ
ವಕೀಲ ತಿಳದ ಮನದಾಗ
ನೋಡ ಆಗ
ಹೀಂಗಂತ ಕೊಟ್ಟ ವಚನ
ಕಟ್ಲೇದ ಸಂದನ

ಚಿಂತಿ ಯಾಕೊ ನಿನಗ
ನೂರ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟ ವಕೀಲಗೆ
ಕೈಯಾಗ
ಪಹಿಲಾ ತಾರೀಖ ಮುಂದ್ದತ ಆದಿತ್ಯವಾರ
ಮುಂದ ಸೋಮವಾರ
ಜಬತಿ ಬಂತ ಬೇಗ ॥ಯೇರ॥

ಕಾರ್ಕೂನ ತಂದ ಜಬತಿ ಇಟ್ಟ
ಬಸಲಿಂಗ ನಡಿಸಿದ ತನ್ನ ಹಟ

೩ನೆ ನುಡಿ

ಮುನ್ನೂರ ರುಪಾಯಿದ ಮಾಸೀಲಾ
ನಿನ ಮೇಲಾಯಿತೊ ಫೈಸಲಾ
ಕಾರ್ಕೂನ ಅಂತಹ ಸಂಗೆಣ್ಣ ಕರಸು ನೀ ಯೇನ ಮಾಡತಿ ಸವಾಲಾ
ಸಂಗ್ಯಾಗ ಬಿತ್ತೊ ಮುಹಜಾಲಾ
ಹೇಳಿಕೊಂಡ ತನ ಅನಕೂಲಾ
ಫೈಸಲ ಪ್ರಕಾರ ರುಪಾಯಿ ಕೊಡತೆನ ಹೊಲದ ವಳಗ ಬಿಡಸರಿ ಪಾಲಾ
ಸರ್ವ ತಪ್ಪು ನಂದ ಆಯಿತಲ್ಲಾ
ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರತ ಗಟಿಯಿಲ್ಲಾ
ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಾತ ಮೀರುದಿಲ್ಲ
ಕೈ ಮುಗದ ಹಿಡಿದನ ಕಾಲಾ ॥ಚ್ಯೆ॥

ಜಪ್ತಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಯೇನ ಹೇಳಲಿ
ಇಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹೊಲ ಹೋಯಿತಿ
ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಾಡಿದನ ಜಾತಿ
ಫಕಿರಣ್ಣನ ಜುಮೆಂಕ ಹೊಲ ಆತಿ
ಸಂಗ್ಯಾ ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾಡ್ಯಾನ ಚಿಂತಿ
ಖಾತೆದ ಹೊಲಾ ಇಂದಿಗೆ ಯಾರವಾತಿ ॥ಇಳವ॥

ಮುತ್ತೊಂದ ಮಾಡ್ಯಾರ ಮುಸಲತ್ತ
ನೋಡ ಬೇತ
ಸಂಗ್ಯಾ ಪರಿಪ್ಯಾ ಇಬ್ಬರು ಕೂಡಿ
ನಗತ ಮಾತಾಡಿ

ಯಾರಿಗಿಲ್ಲ ಗೊತ್ತ
ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮರ ವೊಳಗಿನ ಮಾತಾ
ಹೀಂಗಂತಾ
ಯಾರ್‌ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯಂಬಾರದ ಹೀಂಗ ಮಾಡುನು ಬಲ್ಲಾಂಗ
ಹೋಗುನು ಹರ್ಯಾನ ಹೊತ್ತ
ಅವರ ಮಂಸದರ ಕಂಡಗೋಲ ಕುಂತ
ಕಡುನು ಅಂತ
ಇಂದಿಗೆ ಹೋಗಲಿ ನಮ್ಮ ತಲಿ
ಆಗುವದು ಆಗಲಿ
ಜೀವದಿಂದ ಹೊರತಾ ||ಯೇರ||

ವಕ್ಕುಂದ ಊರ ಬಸಲಿಂಗ ಬಿಟ್ಟ
ನಾಳೆ ಹಾಕಂದು ಮಂಹನೌಮಿಂಗಟ್ಟ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಮಂಗಳಾರ ಉದಯಂಕ ತಾ ಯೆದ್ದ
ತಾಯಿ ಪಾದಕ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದ
ಸಂಗ್ಯಾ ಪರಿಪ್ಯಾ ಇಬ್ಬರು ಅಂತರ ಬಸವಣ್ಣ ನಡಸು ನಮ ಜಿದ್ದ
ಕುಡಗೋಲ ಮಂಸದ ಅವ ಹಿಡಿದ ಬಗಲಗ ಮುಂಚ್ಚಿಕೊಂಡ ತಾ ನಡದ
ಮೂರ ತಾಸ ಹೊತ್ತೇರಿತ ಆಗ ಫಕೀರಣ್ಣನ ಮನಿಗೆ ಬಂದ
ಮನಿಯಾಗ ಕೇಳತಾರ ಯೆಲ್ಲಿ ಹೋದ
ಬಹಳ ಕೆಲಸ ಇತ್ತ ಅವನಿಂದ
ತುಂಕ್ಕಣ್ಣ ಅಂತನ ಯಾತಕ ಬಂದಿ ಯೇನ ಕೆಲಸ ನನ ಮುಂದ ||ಚ್ಯೇ||

ಇಷ್ಟು ಕೇಳಿ ಹಿಂದಕ ತಿರಿಗಿ ಹೋದ
ಹೊಲದಾಗ ಹೊಳಿಯಾಗ ಹುಡಿಕಿದಾ
ಅವ ಶಿಕ್ಕರ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುಂದಾ
ಫಕೀರಣ್ಣನ ಪರಮೇಶ್ವರ ಕಾದ
ಹುಡಿಕಿಯಾಡಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದ ಕಪ್ಪುರ ಕಾಯಿ ತೊಗೊಂಡ
ವೊಂದ ||ಇಳವ||

ಬಸವಣ್ಣದೇವರಿಗೆ ನಡದ ಮಾಡಿ ಜಲದ
ಕಾಯಿ ವಡದ ಬೆಳಗಿ ಕಪ್ಪರ ಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೊಂಗಲ ದಾರಿ ಹಿಡಿದ

ಸಂಗಣ್ಣ ಬಂದ ಮುಂದ ಮುಂದ
ಅಲ್ಲಿಂದ
ವೆಂಗುಟಿ ಪರಸ ಯೇನಂದ
ಮುಂಚೆ ಕಂಡನಂದ
ರಾಚಪ್ಪನ ಹಿಡಿದಾ
ಹೀಂಗ ಮಾತಾಡಿ ಪರಿಪರಿದಿಂಗ
ವೊಂಡ್-ಖಂಡಾ
ರಾಚಪ್ಪನ ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳ್ಯಾರ ಮುಂದಿಕಿಗಿ ಅಣ್ಣಪ ಯೆಲ್ಲಿ ಹೋದಾ
॥ಯೇರ॥

ಕೊಲ್ಲವನಕಿಂತ ಕಾಯುಂವ ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಬಹಳ ಚೆಲೊ ಅವರ ಅದರುಷ್ಟ

೫ನೆ ನುಡಿ

ಬಂದದ್ದಾತಿ ಅಂತಾರ ಕಾಲಿ
ಶಿಟ್ಟ ಆದರ ತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ
ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮನಿಗೆ ಹೋದರೊ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಇಬ್ಬರ ನೆಲಿ
ವೊಂಬತ್-ತಾಸ ವೇಳೆದ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ವಲಿಖಿತ ನದಗಿತ ಅಲ್ಲಿ
ಸಂಗ್ಯಾ ಪರಿಪ್ಯಾ ಮುಂಜರಿ ಮಾಡಿಕ್ಯಾರ ಹೋಗಿ ನಿಂತರೊ ಅವನ
ಬದಿಯಲಿ

ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣನ ಚಿತ್ತ ರಂಪಾಯಿಂ ಮೇಲೆ
ಮೂರುಂ ನಾಕು ಮಂದಿ ಅವನ ಬದಿಯಲ್ಲಿ
ಕಡದಾರು ಅಂಬುದುಂ ಅವಗ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ
ಶಿವ ತಂದೆ ಹಾಕಿದ ಮಾಲಿ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಸಂಗ್ಯಾ ಮುಂಗೈಯುಂಗಿಯು ತೇಡಿಕೊಂಡ ಬಗಲನ್ನು ಕಂಡಗೋಲ
ತಕ್ಕೊಂಡ
ನಿಂತ ನೋಡಿ ಕಡದನೊ ಅವನ ಚಂಡ
ಅದರಂತ ಕಂಡಗೋಲ ಯಂಳಕೊಂಡ
ಕಡದವನ ಹಿಂದಕ ಸರಕೊಂಡ
ವೋಡಿ ಹೋದನ ಪರಿಪ್ಯಾನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ॥ಇಳವ॥

ಬಸಲಿಂಗಣ್ಣ ಯೆಂದ್ದ ಸಂಗಟಾಗಿ
ಶಿರ ಬಾಗಿ

ಬಾಯಿಂಲಿ ಸುರಿತ ನೆತ್ತರಾ
ಹಾರಿತ ಕಬರಾ
ಬಿದ್ದನ ಜೀವ ಹೋಗಿ
ಕುಂತಿರು ಮಂದಿ ಗಾಬ ಆಗಿ ಹೊರಗ ಹೋಗಿ
ಯೆಲ್ಲರು ಅಂತರ ಹಿಡಿ ಹಿಡಿ ಮೋಡತನ ಮೋಡಿ
ಕೋದ ಕುತ್ತಿಗಿ
ಬರುಹಂತ ಮಂದಿ ಇದಿರಿಗಿ ಬದಿಗಾಗಿ
ಅವನ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ ಯಾರ್‌ಯಾರಾ
ಬಂದರ ಹಳಬರಾ ಆಗ ಸುದ್ದಿ ಆಗಿ ||ಯೇರ||

ಊರಾಗ ಆದಿತ ಬಬ್ಬಾಟ
ದಾಟಲಿಲ್ಲ ಹೊಂಗಲ ಗೇಟ

೬ನೆ ನುಡಿ

ಶಿಟ್ಟ ತೀರಿತ ಅವರ ಮನದಂದಾ
ಮಂದಿ ಕೂಡಿತೊ ಸುತ್ತರದಾ
ಕೈಯಾನ ಕುಡಗೋಲ ಬಿಸಾಟಿ ಮೊಗೆದಾನ ಪಾಪ ಹೋಗಗೊಡಲಿಲ್ಲ ಮುಂದಾ
ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ ಹಾದಿ ಮೋಣೆಯು ಸಂದಾ
ಹಳಬರ ಹಿಡಿದರ ಮಾಡಿ ಜಲದಾ
ಹೊಡಕೊಂತ ಚಾವಡಿಗೋದರ ಮರ‍್ಯಾದೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಸಂಗ್ಯಾಂದಾ
ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಂದ ನೋಡಿದಾ
ಪೋಲಿಸಗವಡ ಹೊಡಿ ಅಂದಾ
ಇದರ–ಬದರ ಸಂಗ್ಯಾನ ಪರಿಷ್ಯಾನ ಕಂಬಕೆ ಕಟ್ಯಾರೊ ಬಿಗಬಿಗದ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಸುಳ್ಳ ಬಡಿಯಬೇಡರಿ ನಿವ ನವಂಗ
ಕಡದಾಂಗ ಕಬೂಲ್ ಆದೇವ್ ಈಗ
ನಮ್ಮಾನ ಹಿಡದ ಕಳವರಿ ಸುಪಗಾಂವ್ಯಾಗ
ಚೌಕಾಸಿ ಆದಿತ ಕಚೇರ‍್ಯಾಗ
ಹೂವಿನ ರಾಮಾ ಇದ್ದನ ಇದರಾಗ
ಅವ ಅಯಿದಾನ ವಕ್ಕುಂದ ಊರಾಗ ॥ಇಳವ॥

ವಕ್ಕುಂದ ಊರಿಗೆ ಹೊಂಟರೊ ಹಳಬರಾ ತಯಾರಾ
ಅವ ಶಿಕ್ಕ ಹೂವಿನಾ ರಾಮಾ

ಆಗಿ ಬೇಪಾಮ ಜೀವಕ ಬಂತ ಗೋರಾ
ಆದವತಿಗೆ ಹೇಳತಾರ ಅವರ ಇಬ್ಬರಾ
ಅಂಜಿ ನಡಗತಾನ ತರತರಾ
ಇದ್ ಎನ ಆಕಾರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂದ ನೀರಾ
ಊರಾಗ ಹೇಳತಾರ ದೀರಾ
ಎಲ್ಲಾರಾ
ಈ ಪಾಪದಾಗ ಜರ್ ಇಲ್ಲ ಯೇನೇನಾಗುದಿಲ್ಲ ಅಂತಾರ
ಗೆಣೆಯರಾ ||ಯೇರ||

ರಾತ್ರೊರಾತ್ರಿಲಿ ಅವ ಹೊಂಟ
ಉಣಗೊಡಲಿಲ್ಲ ವಂದೀಟ

೭ನೆ ನುಡಿ

ಪೋಲಿಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಯೇನಂದ
ಬಹಳ ಹುಷಾರಿ ಇರಬೇಕಂದ
ವೊಳೆ ಸಾವಕಾರನ ಕಡದ ಹಾಕಿದಾರ ಹಿಂತ್ ಆದ ಆಗಕಿಲ್ಲ
ಯೆಂದ್ ಎಂದ
ರಪೋರ್ಟ ಮಾಡೆರ ಕಾಗದ ಬರದ
ಹಳಬ ತೊಗೊಂಡ ಸಂಪಗಾಂವಿಗೆ ಹೋದ
ಕಚೇರಿವೊಳಗ ರಪೋರ್ಟ ಚೆಲ್ಯಾನ ಸುಭೇದಾರ ವೋದಿ ನೋಡಿದ
ಫೌಜ್‌ದಾರ ಲಗುಬೇಗ ತಯಾರ ಆದ
ಕುದುರಿಗಿ ತಡಿ ಬೇಗ ಹಾಕಂದ
ಬಿಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ತೊಗೊಂಡ ಬುಧವಾರ ಚೆಂಜಿವೇಳೆದಲಿ ಅವ
ಬಂದ ||ಚ್ಯೇ||

ಬಂದ ನಿಂತ ನೋಡಿದ ಫೌಜ್‌ದಾರ
ಕಣ್ಣಿಲಿ ಕಂಡನ ನೆತ್ತರಾ
ಹೆಣ ನೋಡಿ ಮರಗಿದ ಮರಮರಾ
ಯೇನ ಮುನಿದಾನ ಹರಿಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಾ
ಇವನ ಕಡದಾಗ ಇದ್ದರ ಯಾರ್‌ಯಾರ
ಮುಟೂರ ಅಯ್ಯಗೋಳ ಪಂಚಪ್ಪ ಮೂವರ ||ಇವಳ||

ಇಷ್ಟ ಕೇಳಿ ಮಣ್ಣ ಕೊಡರೆಂದಾ
ಆರತಿಂದಾ
ತಾಯಿತಂದಿ ಅಳತಾರೊ ಬೋರ್ಯಾಡಿ
ಬಿದ್ದ ಹೊರಳ್ಯಾಡಿ
ಆದರುಪ್ಪಕವರ್ ನಮದಾ
ಯೇನ ಕಡಿಮಿಯಿಲ್ಲ ಆನಂದಾ ದಯದಿಂದಾ
ಯೇನ ಬೇಡಿ ಬಂದನ ಶಿವನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಿಲಿ ಮಗ ಬಿಟ್ಟ ಹೋದಾ
ನಾನಾಪರಿ ದುಕ್ಖ ಸ್ತ್ರೀಯಳದಾ
ಹಾಕಿದಾ ಗುಂಡ-ಗುಳದಾಳಿ ವೊಗದಾಳ ಹರದ
ಇನ್ನೇನ ಅತಿ ನಂದ
ಮಣ್ಣಿಗೆ ಮರಿ ಆದ ॥ಯೇರ॥

ದುರ್-ಮಣ ಆದಿತೊ ವೈಕುಂಠ
ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೊ ಶಿವನಾಟ

೮ನೆ ನುಡಿ

ಮಹನೌಮಿ ಅಮಾಸಿ ಸೋಮವಾರ
ಆಶ್ವೀಜ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಮಂಗಳಾರ
ಸಕೆ ಸತ್ತರಾಸೆ ಪಂಚಾ–ಐಂಶಿ ರುದ್ರೋದ್ಗಾರಿನಾಮ ಸಂವತ್ಸರಾ
ಹೀಂಗ ಮಾಡಿದರ ವಿಚಾರ
ಪೋಲಿಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಫೌಜ್‌ದಾರಾ
ಸಂಗ್ಯಾನ ಪರಿಷ್ಯಾನ ಕೈದ–ವೊಳಗ ಸಂಗಟ ಹೊಂಟರ ಹಳಬರಾ
ಇದ ಮೇಗ ಬಲ–ಹುಷಾರ
ಕಚೇರಿವೊಳಗ ಹಾಜರಾ
ಯಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿ ಯತ್ತರ ಹೋದಿರಿ ಹುಕುಮ ಮಾಡಿದಾನ
ಮಾಮ್ಲೇದಾರಾ ॥ಜೈ॥

ಇಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕ ಬಿಟ್ಟರ ಸಂಪಗಾಂವಿ
ವೋದ ಹಾಕ್ಯಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಬೆಳಗಾಂವಿ
ಕರಸಿ ಸಾಹೇಬ ಮಾಡಿದ ನಿರ್ಣಾಯ
ಸಂಗ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದಾಂಗ ಆದೀತ ಕೆರಿ ಬಾಂವಿ
ಕಟ್ಟಿ ಬರದ ಕಳಿವ್ಯಾರ ಮುಮ್ಯಾಗಿ
ಹುವ್ವಿನ ರಾಮನ ತಮದ್ದ ಅನ್ಯಾಯ ॥ಇಳವ॥

ಮೂರ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಬಂತ ಉತ್ತರಾ ಮಂಜಕೂರಾ
ವೋದಿ ನೋಡಿದಾನ ಸ..ದಾರಾ
ಪರಿಷ್ಕಾನ ಕರಿ-ನೀರಾ
ಬಿಡಂದು ಆತಿ ಪೂರಾ
ಸಂಗಣ್ಣಾ ಅವಲ ಕೈದಿದಾರ
ಕರಾರ
ಧಾರ್ವಾಡಕ ಸಾಹೇಬ ಹೋಗಂದ ಸ್ರಜಾ ಗಲ್ಲಿಂದ ಆತಿ ಜಾಹಿರಾ
ಸಂತ್ರಮಂತ್ತ ಅವನ ಮೇಲಿ ಪಾರಾ
ಚೆಟಿಗಾರಾ
ಧಾರ್ವಾಡಕ ಹಾಕಿದರ ತಂದ ಹೂನಾರ
ಮುಂದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಜರಾ ||ಯೇರ||

ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಕಾಯಿಂದೆ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ
ನಡಂವದಿಲ್ಲ ಯಾರ್‌ಯಾರ ಆಟ

೯ನೆ ನುಡಿ

ಧಾರ್ವಾಡ ವೂರ ಬಿಟ್ಟ ಬಂದಾ
ಉಳಸಣ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಯಾರಿಂದಾ
ಸಾಹೇಬ ಸಂಭೇದಾರ ಫೌಜ್‌ದಾರ ಕಾರ್ಕೂನ ಹೊಂಗಲಕ
ತೊಕೊಂಡ ನಡಿರೆಂದಾ

ಯಂಚ್ಚರಿಕೆ ಇರಬೇಕ ಯಂಚ್ಚರದಿಂದ
ಹಿರದ ಕಟ್ಟಿ ಪಾರಾ ಹಿಂದ ಮುಂದಾ
ಗಲ್ಲಿಗ್ ಹಾಕಂದು ಸಾಮಾನ ಯೆಲ್ಲಾ
ಸಂಗ್ಯಾ ಚಿಕ್ಕಡಿ ಮೇಗ ಕುಂತಿದ್ದ
ಮಾಡಿ ತಂದರೊ ಬಲಿ-ಬಂದ
ಮಾತಾಡತಾನ ದರಜಿಲ್ಲದ
ಬೆಸ್ತಾರ ದಿವಸಾ ಅಣ್ಣತಮ್ಮರನಾ ತನ್ನ ತಾಯಿನಾ ಕರಸಿದಾ ||ಚ್ಯೇ||

ಹಡೆದ ತಾಯವ್ವಗಂತಾನೊ ಯಾಕಳತಿ
ಆಗಂಹಂತಾದೆಲ್ಲಾ ಆಗಿ ಹೋತಿ
ರಣ-ಮಂಡಲ ಅಭಿಮಾನ್ಯ ನನಗ್-ಆತಿ

ನನಗ ಯಾರ್‌ಯಾರ ಇಲ್ಲದಾಂಗ ಆತೊ ಸಾರತಿ
ಇಂದಿಗೆ ರಿಣ ಹರದ ಹೋತಿ
ಇನ್ನ ಬಿಟ್ಟ-ಕೊಡ ನನ್ನ ಕಕಲಾತಿ ॥ಇಳವ॥

ಇಷ್ಟ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿದ ಆಲಾಪ
ವಂದ ಸ್ವಲ್ಪ
ನಂದ ಹೀಂಗ ಇತ್ತ-ಪ್ರಮಾಣ ಕೆಟ್ಟ ದಿವಾಣಾ
ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ತಪ್ಪ
ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಾರಂತಿನಿ ಮಾಪಾ ವರಷ ಟೇಪಾ
ಶಿಕ್ಯಾಂಗ ಆತೊ ಕೈಶೆರಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬರೆದ ಬರಿ ಮಾಡಿದಂತಾ ತಪ್ಪಾ
ಯೆಣ್ಣಿರತ ಹೋದಾಂಗ ದೀಪಾ ಆಕಲ್ಪಾ
ಹಿಂತ್‌-ಆದ ನನ್ನ ಆದರುಂಷ್ಟ
ಜಿದ್ದ ಬಲಿ-ಕೆಟ್ಟ ಇರಬಾರದೊ ಕೋಪಾ ॥ಯೇರ॥

ಮಾತವಮಾತಿಗೆ ಮಥನ ಕೆಟ್ಟ
ಚೆಲೋ ವಂನಂಷ್ಯಗ ಮಾತಿನ ಪೆಟ್ಟಾ

೧೦ನೆ ನುಡಿ

ಸಂತಿ ಶುಕ್ರವಾರಾ ಆದ ದಿನ ಸಂತ್ಯಿನ ವಂಂದಿ ಕೂಡಿತ ಜನಾ
ಹವ್ವ ಹಾರಿ ಕಬರಿಲ್ಲದ ಮಾತಾಡತಾನ ವೊರ ಹೊರಗ
ತಂದಾರೊ ಆವನಾ
ಸಾಹೇಬಗ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಯೇನೇನ ಕೈಮುಂಗದ ಮಾಡಿದ ಶರಣ
ಐದ ರೂಪಾಯಿಂ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿಶ್ಯಾರ ಮಂಠದ ವೊಳಗ
ಕೊಡಸರಿ ಮಣ್ಣ
ಮಾರಿ ಬಾಡಿ ಆದಿತ ಸಣ್ಣ ಕಳೆ ಗಂಂದಿ ಹಾರಿತ ಬಣ್ಣಾ
ಹರಹರಾ ಅಂತ ಹಾದಿ ಹಿಡದನೊ ಹತ್ತಿ ನಿಂತ ತನ್ನ ಟಿಕಾಣ ॥ಚ್ಯೆ॥

ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕ್ಯಾರ ಕೊರಳಿಗೆ ಸರಕಾ
ಸ್ವರ್ಗದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದಾನೊ ಕೈಲಾಸಕಾ
ಆಕ್ಕತಂಗೆರ ಆಣ್ಣತಮ್ಮರ ತಾಯಿಂ ದಂಕ್ಷ
ಸುಂತ್ರಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿತ ಜನಲೋಕಾ
ನಾಕ ತಿಂಗಳ ಹನ್ನೆರಡ ದಿನಕ
ಅವರಾತ್ರಿ ಆಮಾಸಿ ತಾರೀಖಾ ॥ಇಳವ॥

ಊರ ಬೈಲ್-ಹೊಂಗಲ ದೊಡ್ಡ ಶಹರ
ಜಾಹೀರಾ
ಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ವಳಗ ಹೆಸರಾ
ಹನುಮಂತ-ದೇವರಾ ಅವಗ ನಮಸ್ಕಾರಾ
ತುಕಾರಾಮ ನಮ್ಮ ವಸ್ತದರಾ
ಶಾಯಿರಾ-ಕವಿ ಆಪು ಮಾಡಿದ ತಯಾರ
ದೇವಣ್ಣನಕ್ಷರ ಇಲ್ಲದಾಂಗ ಕಸರ
ಅವರ ಡಬ್ಬಿನ ಮೇಗ ಮುತ್ತಿನ ತುರಾ
ಜರ್ತರಾ
ಸಂತು ಬಸಣ್ಣ ಜೀವದ ಗೆಣೆಯರಾ
ವೈರಿಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರ ಜೇರ
ಇಳಿತ ಕಲಿಗಿಗಿ ನೀರಾ ॥ಯೇರ॥

ಮಾದುರಾವ ಕಲಿಗಿಗೆ ಬಿದ್ದಾನೆ ಗಂಟಾ
ಹಾಡಿನ ವಳಗ ಮುಂಕಪಾಟ

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವ್ವನ ಸೊಸೆ*

ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಪಗಾಂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಿತ್ತೂರು ಈಗ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಮುಂಚೆ ದೇಸಾಯಿಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ರುದ್ರುಸರ್ಜನೇ ಅದರ ಕೊನೆಯ ದೇಸಾಯಿ. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಡತಿ ಈರವ್ವನನ್ನೂ ಮಲತಾಯಿ ಚನ್ನವ್ವನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಸತ್ತದ್ದು ೧೮೨೪ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ. ವಂಶವನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಮಾಸ್ತಮರ್ಡಿ ಎಂಬ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಾಟೀಲನೊಬ್ಬನ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತುಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾರಭಾರಿಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತೂರು ರಾಜ್ಯ ಆಕ್ರಮಿಂತವಾದ ಅನಂತರದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ವೆಸ್ಟ್ ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದಲೇ ಹೇಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

"ತಮ್ಮ ಧಣಿಯು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲು ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರಮುಖ ಕಲೆಕ್ಟರ ನಾದ ಥ್ಯಾಕರೆಯ ಬಳಿಗೆ ೧೮೨೪ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೨ ರಂದು ದೇಸಾಯಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಸೇವಕರು ಬಂದರು." —(ಲಾವಣಿಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಟಾಕುರ್ ಸಾಹೆಬ್')—"ಜುಲೈ ಹತ್ತನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ಅದು ತಲಪಿದ ದಿನ ದತ್ತುಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಹದಿನೆಂಟು ಮೈಲಿ ದೂರವಿರುವ ಕಿತ್ತೂರಿಗೆ ವೈದ್ಯನೊಬ್ಬನನ್ನು ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಕಳಿಸ ಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಬಂದು ದೇಸಾಯಿ ಸತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ. ಬಹುಶಃ ಕಿತ್ತೂರಿನಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ದೂತ ಹೊರಡುವ ಮುಂಚೆಯೇ, ಅಂದರೆ, ಕೆಲವು ಗಂಟೆ ಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಹೆಣದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ. ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದ ಥ್ಯಾಕರೆಗೆ ದತ್ತುಸ್ವೀಕಾರದ ಕ್ರಮ ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದ ವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಥದೊಂದು ಸಲ್ಲಿಸುವಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೂ ದೇಸಾಯಿ ದತ್ತುಸ್ವೀಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೇಳಲು ಎಂದೂ ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ಹಿಂದೆ ಥ್ಯಾಕರೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾಗಲೂ, ಆರೋಗ್ಯ ಸರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಸರಾಗವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ ದೇಸಾಯಿ ದತ್ತುಸ್ವೀಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸಹಿಯೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ದೂರವಾದಂತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕೈಬರಹಕ್ಕೂ ಈ ಪತ್ರಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಸಾಯಿ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ

---

*The Daughter-in-law of Channavva of Kittur; Indian Antiquary; 1890; Vol. 19; p. 413.

ಪ್ರಜ್ಞಾಶೂನ್ಯನಾಗುವವರೆಗೆ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟು ಥ್ಯಾಕರೆ ಆ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೇ ಬಂದ.

"ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಥ್ಯಾಕರೆ, ಕೇವಲ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ದೇಸಾಯಿಯ ಕುಟುಂಬ, ಅವನ ಮಲತಾಯಿ, ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಸತ್ತ ಅವನ ಸೋದರನ ವಿಧವೆ ಹೆಂಡತಿ—ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಮಗುವಿನಂತೆ ಉಳಿದ ಸಂಬಂಧಗಳೂ ಸಗೋತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಹಿರೀಕರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗದ ದೂರದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿವೆ—ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಥ್ಯಾಕರೆ, ಅನ್ಯಾಯದ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಧನೆ ನಡೆಸಲು ತಾನು ಕಿತ್ತೂರಿಗೇ ಹೊರಟಿರುವುದಾಗಿ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದ. ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಅನಿರ್ಧಾರಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲು, ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯ ತಿರುಗಿಬೀಳದಿರಲು—ಎರಡಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಇಬ್ಬರು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ: ಒಬ್ಬ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದೇಸಾಯಿಯ ಕುಟುಂಬದ ಪರವಾಗಿ.

"ಈ ವರದಿ ತಲಪಿದ ಮೇಲೆ, ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅದು ನಿಜವೇ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ 'ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ಆ ಮೂಲಕ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರದ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಶೋಧನೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕೆಂದು ಥ್ಯಾಕರೆ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ. ಟಿಪ್ಪೂವಿನಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವ ಮುಂಚೆ, ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಹುಡುಗ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸಂತತಿಯವನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸರ್ಕಾರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರ ಅಂಥ ಮಹತ್ವದ್ದಲ್ಲವೆಂದೂ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬಹುದೆಂದೂ ಟಿಪ್ಪೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ಹುಡುಗ ಪೂರ್ವದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸಂತತಿಯವನೂ ಅಲ್ಲದೆ ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸ್ತ್ರೀಸಂಬಂಧೀಕನೂ ಅಲ್ಲದೆಹೋದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡಬಾರದೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯೂ ಇತ್ತು.

"ವರದಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ದೇಸಾಯಿ ಸತ್ತದ್ದು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೨ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ್ನ; ಅಲ್ಲ ೧೧ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ; ಆಗ ಯಾವ ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರವೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ; ದೇಸಾಯಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಕಾರಭಾರಿಯಾದ 'ಕೊನೂರು ಮಲ್ಲಪ್ಪ' ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದೇಸಾಯಿಯ ಪದವಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಮಗುವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು—ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಯಂ ಶೋಧನೆಯಿಂದ ಥ್ಯಾಕರೆ ಶ್ರುತಪಡಿಸಿದ. ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಂದ ಈ ಅಂಶಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದುವು. ಥ್ಯಾಕರೆಗೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜುಲೈ ಹತ್ತರ ಕಾಗದ ಸತ್ತ ದೇಸಾಯಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆಸಿದುದು ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ

ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿತು. ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಹಣವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ಆಪಾದನೆಯನ್ನೂ, ದೇಸಾಯಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂಬ ಆಪಾದನೆಯನ್ನೂ ಹೊರಿಸಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಪರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕೊನೂರು ಮಲ್ಲಪ್ಪನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನೂ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಥ್ಯಾಕರೆ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ : 'ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಶಾಂತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಎಂಥ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮಿಲಿಟರಿ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನನಗಿದೆ.' ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕಿತ್ತೂರ ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯದ ತನ್ನ ಶೋಧನೆಯ ಫಲಿತಾಂಶದಲ್ಲಿ, ಪೂರ್ವದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸಂತತಿಯವರಾಗಲಿ, ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸ್ತ್ರೀಸಂಬಂಧೀಕರಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಈ ವರದಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನಿರ್ಧಾರಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ, ಕಿತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ, ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರೂ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿರುವ, ವರ್ತಮಾನ ತಲಪಿದುದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೊಂದು ಆಘಾತವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೧ರಂದು ಈ ದಂಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಖಜಾನೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸಿಪಾಯಿಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಅಜ್ಞಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ, ಕಂಡುಕೊಂಡ ಥ್ಯಾಕರೆ ಖಜಾನೆ ಬಗ್ಗೆ ಭಯಭೀತನಾದ. ಸರ್ಕಾರೀ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲ್ಲೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಖಜಾನೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಂದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಕೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಲೂ ಆಶಿಸಿದ. ಆದರೆ ದೇಸಾಯಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸಕಲ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಚನ್ನಮ್ಮನ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಥ್ಯಾಕರೆ ಹೆಂಗಸರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದು ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಬಯಸಿದ. ಅವರು ಆ ದಿನ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಹೇಗೂ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಜಾರಿಕೊಂಡರು. ೨೨ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದೂ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಲು ಯಾವ ಸರದಾರನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಕರು ಮತ್ತಿತರರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಥ್ಯಾಕರೆಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಎರಡು ಫಿರಂಗಿಗಳು ಬೇಕೆಂದು ಬಂದೂಕುಪಡೆಯ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಬ್ಲ್ಯಾಕ್‌ನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ತೋಪುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ ಕಾವಲು ಪಡೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋಟೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೊರಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದ್ದುದನ್ನೂ ಒಳಗಿನ ಕೋಟೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ಸೈನಿಕರಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡ; ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಹಲವುಸಲ ಥ್ಯಾಕರೆ

ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದರೂ ಅವರು ಲಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಇನ್ನೆರಡು ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯದಿದ್ದರೆ ಒಡೆದು ಒಳನುಗ್ಗಬೇಕೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳ ವಿಶೇಷ ಗಡುವು ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಬ್ಲ್ಯಾಕ್, ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಸೀವೆಲ್, ಫಿರಂಗಿಪಡೆಯ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಡೈಟನ್ ಮುಂತಾದವರು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಒಡೆಯಲು ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಕೋಟೆಯೊಳಗಿಂದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದ ಸೈನಿಕರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಮುಂತಾದ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಗಂಡಾಂತರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಬಂದು ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ಥ್ಯಾಕರೆ ಗುಂಡೇಟಿನಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ತುಕಡಿಯ ಅವಶೇಷವೂ ಆಮೇಲೆ ಎದುರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ತುಂಡುತುಂಡಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರ ಸಹಾಯಕರಾದ ಮೆಸರ್ಸ್ ಸ್ಟೀವನ್‌ಸನ್ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿಯಟ್ಟ್ ಎಂಬುವರು ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಸಿಪಾಯಿಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಈ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಚೋದಕರಾದ ತುಂಟರನಾಯಕ ಗುರುಸಿದ್ದಪ್ಪ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಧವೆ ದೇಸಾಯಿಣಿ, ತಮ್ಮ ಮಸಲತ್ತುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಗಬಹುದೆಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗ ಭಯಪಟ್ಟದ್ದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಅವರು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅತಿಥಿಗಳಂತೆ ಕಾಪಾಡಿದರು.

"ಬೆಳಗಾಂನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಒಂದು ತುಕಡಿ ಸೈನ್ಯ ಕಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯಂಥ ಸಮರ್ಥ ಕೋಟೆಯ ಎದುರು ಅಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ನೆಲೆಗಳಿಂದಲೂ ೫೦೦೦ ಭೀತಿದಾಯಕ ಜನರನ್ನು ಈ ಕಡೆಗೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಗುರುಸಿದ್ದಪ್ಪನೊಬ್ಬನನ್ನುಳಿದು ಶರಣಾಗತರಾಗುವ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಇನಾಮುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಕೂಡಲೇ ಶರಣಾಗತನಾದರೆ ಗುರುಸಿದ್ದಪ್ಪನಿಗೂ ದಂಡನೆಯಲ್ಲಿ ರಿಯಾಯಿತಿ ಉಂಟೆಂದೂ ಸಾರಿದರು. ಬಂದಿಗಳೊಡನೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರನ್ನು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ದಂಡಿಸಲಾಗುವುದೆಂದೂ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಸರದಾರರಿಗೂ ಸಿಪಾಯಿಗಳಿಗೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

"ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಂಗೆಕೋರರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅವರು ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಹಕ್ಕಿನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿದರು. 'ಕೋಲಾಪುರ'ದ ರಾಜನನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ನವೆಂಬರ್ ೩೦ರಂದು ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಲು ಹೊರಟ ಡೆಕ್ಕನ್ನಿನ ಕಮೀಷನರ್ ಚಾಪ್ಲಿನ್ನನು ದಂಗೆಕೋರರು ಶರಣಾಗತರಾಗಲು

ಕರೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ತಾವು ಹೆಚ್ಚು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹಕ್ಕಿನ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಂದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕೋಟೆ ಇನ್ನೂ ಶರಣಾಗದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ೨ನೆಯ ತಾರೀಖು ಎದುರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ಬೊಂಬಾಯಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನ್ಯ, ಮಹಾರಾಣಿಯ ೪೬ನೆಯ ಪಾದದ ಎರಡು ಕೂಟಗಳು, ಕುದುರೆಯ ಫಿರಂಗಿಗಳ ಸಾಲು, ಮದರಾಸ್‌ನ ೪ನೆಯ ಮತ್ತು ೮ನೆಯ ಎಲ್.ಸಿ., ೨೩ನೆಯ ಮದ್ರಾಸ್ ಎನ್.ಐ., ಬೊಂಬಾಯಿ ಎನ್.ಐ.ನ ೩ ಮತ್ತು ೬ನೆಯ ಸೈನ್ಯ—ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕೊಲೊನೆಲ್ ಡೀಕನ್‌ನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದುವು. ಮೂರು ಜನ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನ ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಥ್ಯಾಕರೆ ಸತ್ತಮೇಲೆ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಶೋಲಾಪುರದ ಉಪಕಲೆಕ್ಟರನಾಗಿದ್ದ ಮನ್ರೊ ಎಂಬುವನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ.

"ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಜಾರಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯವು ಕಿತ್ತೂರು, ಸಂಪಗಾಂ ಮತ್ತು 'ಬೀಡಿ' ಎಂಬ ಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೮೬ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ೭೨ ಕುಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಕೊಂಪೆಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜಾರಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ ಈ ರಾಜ್ಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ ೩,೩೩,೬೪೭ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟಿತ್ತು. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ೨೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವಕರ ಪಾಲಿನ ೨೦,೯೨೫ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಗತಿಸಿದ ದೇಸಾಯಿಯ ಸೇವಕರ ಪಾಲಿನ ೨೦.೦೪೦ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಟ್ಟು ಆದಾಯ ಅಷ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಘೋಷಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಭೂಮಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿನ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ಅವಿವೇಕ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಕುಟುಂಬದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು."

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ ಹಾಡು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಲಾವಣಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಬಾಪು ಸಾಹೇಬ್ ಶಿವಲಿಂಗ ರುದ್ರಸರ್ಜನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ವಿಧವೆ ಈರವ್ವನ ಶೋಕ ಮತ್ತು ಸಾವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜೀವನ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಜನಗಳ ಅನುಕಂಪವನ್ನೂ ಗಳಿಸಲು ಕೊನೆಯ ದೇಸಾಯಿ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನನ್ನು ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಾಗ ದೇಸಾಯಿಣಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ದಂಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಲೇ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಅಧೀರನಾಗಿದ್ದ. ಸಂಪಗಾಂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬೈಲಹೊಂಗಲ

ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ಆಗ ಈರವ್ವ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಿತು. ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ದಂಗೆಯನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸಿತು; ವಸ್ತುತಃ, ಆನಿಗೊಳದ ಬಳಿ ಸಾವಿರ ಜನರು ಸೇರಿ ಅವಳ ಸ್ಥಳಾಂತರವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಉಳಿದವರು ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಆಮೇಲೆ ಈರವ್ವನನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಒಯ್ದರು: ಅಥವಾ ಲಾವಣಿ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ನೈರುತ್ಯದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಸುಗಲ್ ಎಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭದ್ರಪಡಿಸಿದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಡಲಾಯಿತು. "ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ಪರಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ವಿಷಪ್ರಾಶನದ ಕಾರಣದಿಂದ" ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಅನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವಳು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ೧೮೩೦ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದಳು.

ಪಲ್ಲ

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವ್ವನ ಸೊಸಿ ಹೊಂಗಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ
ಮಾಡುತಿದ್ದಳಣ್ಣ ಮಹದುಃಖ
ಮತ್ತ ನಮ್ಮ ಮಲ್ಲಸರ್ಜ ಸತ್ತು ಹೋಗದಿದ್ದರ
ಹೊತ್ತು ಹೋಗುದ್ಯಾಕ ನಮ್ಮ ಬದಕಾ

೧ನೆ ನುಡಿ

ಆರು ಆನಿ ಹದಿನಾರು ಮುಟಿ ಹನ್ನೆರಡ ಸಾವಿರ
ಕಾಲಬಲಾ ಮಾರಾಯತೋಪ ಹೋದವು ಹೇರಿ
ಹತ್ತುಹಂತಾ ಮಂತ್ರಿನ ಪಾಲಿಕಿ ಸುತ್ತಲ್‌ಹಿಡುವ
ಹತ್ತು ಎಂಟು ಬೆಳ್ಳಿಕಾವಿನ ಅಪ್ತಾಗೇರಿ
ಚಂದದಿಂದ ಚಕ್ಕಡಿಗಳು ಮೊಂದು ವುಳಿಯಂದ್ಹೋದವು
ತುರಂಗರಥದ ಚವರಿ

ಶಿಟ್ಟಿನ ಶಿಪಾಯಿಂಗಳು ದಿಟ್ಟತನದಲ್ಲಿ
ಹತ್ತುಹಂತಾ ಯುಷ್ಟು ಇದ್ದವಲ್ಲಿ ಜರದ ಮುರಿ
ಕಲ್ಲೂರ ಕಲಬಸಪ್ಪ ಕನ್ನೂರ ಮಲ್ಲಪ್ಪ
ಅವರಾದಿ ವೀರಪ್ಪ ಇದ್ದರ ಕಾರ್ಬಾರಿ
ಹಿಂತಿಂತಾ ಸರದಾರು ಕುಂತರ ಬಿದ್ದ ಹೋದಾರು
ಹೆಂತಾ ಬಂದಿತೊ ನಮಗ ಮಾರಿ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಪಾಂಡವರಿಗೊನದೇಸ ಬಂದಂತೆ ಆದಿತು
ಪಾಪಿ ದುಸ್ಸ್ವಾಸ ದ್ರೌಪತಿ ಸೀರಿ ಶೆಳೆದೋಯ್ವಾಗ
ಭೂಪತಿಗಳೈವರು ಇದ್ದೇನು ಮಾಡುವರು
ಪಾಪಿ ಕೇಳ ನಮ್ಮಂತಾ ಪಾತಕರ್‍ಯಾರಿಲ್ಲ
ಪನ್ನಂಗಧರನ ಸ್ತುತಿಸಂತ ಈರವ್ವಾ
ಪಾರ್ವತಿ ಅರಸನ ನೆನಿಸಿದಳೊ ||ಯೇರ||

ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಲಿಖಿತ ಪುಣ್ಣೆ ನಮ್ಮದು ತಪ್ಪಿತೆಂದು
ಬರದಾನ್ಯಾಕ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಿಂತಾ ಬರಿ

೨ನೆ ನುಡಿ

ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಡುವ ವಸ್ತಾ ಬಣ್ಣಿಸಿ ನಾ ಪೇಳ್ವೆನು
ಸಣ್ಣ ನಡುವಿನ ದಾಬ ಬಂಗಾರಾ
ಬಂಗಡಿ ಬಾವಲಿ ಜಮಿಕಿವಾಲಿ ಚಳತುಂಬು
ಚೆಂದಾದಲ್ಲಿಡವ ರ್‍ಯಾಗುಟಿ ಚೆವರಿ ಹೆಳಲ ಬಂಗಾರಾ
ಸಾವಿರದ್ಹೊನ್ನಿನ ಸರದಾಳಿಗಳು ಮೊಹರದ ಮುತ್ತಿನ
ಮೂಗತಿ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿಸಿದಂತಾ ವಜ್ಜರಾ
ಕಂಠಕ ದರಿಸುವ ಕರಿಡಿಗಿಸರಪಣಿ ಕಟ್ಟಣಿ
ಕರಿಮಣಿ ಪಟ್ಟಿಗಿ ಮುತ್ತು ಡೊರೆ
ಚಿಂತಾಕ್ಹರಡೆ ಹವಳಸರಾ
ಹಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು ಕಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು ಉಲ್ಲುವಿಂಟಿಕಿ
ರುಳ್ಳಿಯಂಗೆಜ್ಜಿ ಕಾಲ್ಕಡಗಾ ಸರಪಳಿ ಕಾಲುಂಗರಾ
ಮಂದರಧರನ ಕರುಣ ತಪ್ಪಿ ಮಂದ ವುಳಿಯುದ
ಹೋದವು ಮುಂದ ಇಲ್ಲೊ ನಮುಗ ಆಸರಾ ||ಚ್ಯೇ||

ವಕ್ಕಲಗಿತ್ತೆರು
ಸಕಲಕ ಶಹಣೆರು
ಸತ್ಯಕ ಶರಣರಾ
ಸಾಕ್ಷಿಯು ಹೇಳುವರೇನು
ಆಕ್ಕ ನಿಲ್ಲಿಸಾ ದುಃಖ್ಖ ಯೆನಂತ
ರಾಮು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಪ್ರೇಮುದಿಂದಿರುವಾಗ
ಕೆಟ್ಟ ರಾವಣ ಜಾನಕಿ ವೊದು ವನದೊಳಗಿಟ್ಟಾ
ಹನುಮಂತ ಹೋಗಿ ಲಂಕಾ ಸುಟ್ಟಾ

ವಿಭೀಷಣಾಗ ಕಟ್ಯಾರಂ ಪಟ್ಟಾ
ಗಟ್ಟಿ ಶಿಕೆವು ಹಾಕಿ ಹಿಂಡ ದೈತ್ಯರನೆಲ್ಲ
ಬಂಡಂ ಮಾಡಿದ ಭೂಪ
ತಾಯಿಂ ತಂದನೊ ಕುಲದೀಪಾ ||ಯೇರ||

ಹೋದಂತಾ ಮಗ ನಿಮಗ ಆದಾನು ಪೇಳವ್ವಾ ತಾಯಿ
ಭೇದಿಸಿ ಹೇಳಂರಂ ಯೆಲ್ಲರಂ

೩ನೆ ನುಡಿ

ಹೊದುಂವಹಂತಾ ಹೊದಿಕಿಗೋಳಂ ಭೇದಿಸಿ ನಾ ಪೇಳ್ವೆನಂ
ಹೋದವು ಯೆಷ್ಟೊ ರಾಜದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ
ಮಂಕ್ಕಳ ವುಡುವ ಮಂದಿಲಸೀರಿ
ತೊತ್ತುಗಳುಡುವ ತೋಪಿನಸೀರಿ
ಉತ್ತಮರುಡುಂವ ವುಳ್ಳಿಗಣಿಸೀರಿ
ರಾಣಿಯಂವರುಡುಂವ ರಾಗಾವಳಿಸೀರಿ
ಬಾಲೆಯಂರುಡುಂವ ಬಾಳಿಪಟ್ಟೆಸೀರಿ
ಚೆದರೆರುಡುಂವ ಚಂದ್ರಕಾಳಿಸೀರಿ
ಹಂಡಿಗಿಯಂರುಡುಂವ ಹೂವಿನಸೀರಿ
ಸಣ್ಣವರುಡುಂವ ಸಾಸಿಬಣ್ಣದಸೀರಿ
ಕನ್ಯೆರುಡುವ ಕಂಬಾವತಿಸೀರಿ
ಕೂಸಿಗೆ ಹೊಚ್ಚುವ ಕಂಲಾಯಿ ಕೊಂಚಿಗಿ
ಯೇಸೊಂದಂ ನಾ ಪೇಳಲಿ
ಅರಳೆಲಿ ಬಿಂದಲಿ ತೊಪ್ಪಿಗೆ ನಾಗಮುರಿ
ಶೆಲ್ಯವ ಮಂಂಡಸ ಶೇಲು ಶಕಲಾತಿ
ಪಚ್ಚೆದ ಅಂಗಿ ಪರಿಮಂಳಪಾವಡ
ಹೊದುಂವಂತಾ ದೋತರ ನಾಕ್ಪುರಿ
ಯೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲದಾಯ್ತು ಮಂಲ್ಲಸರ್ಜ ಮಾಡಿದ ಬದಕು
ಬಲ್ಲಷ್ಟು ಹೇಳುವೆನದರ ಸೂರಿ ||ಚ್ಯೇ||

ಅಷ್ಟು ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಬಿಡಲಿಲ್ಲಯ್ಯ ಪಟ್ಟನೆ
ನೆಲಕ್ಹಣಿಯಂ ಬಡವುತ ಈರವ್ವ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಯಂಂವೆನಲಗೆನುತ
ತೊತ್ತುಗಳೆಲ್ಲರಂ ಸುತ್ತಲೆ ಮಂತ್ರಿದರಂ

ತಾಯಿ ನಿಮಂಗ ಬಂದದ್ದೆನಂ
ಉಮ್ಮಾಯಂದಿಂದಲೆ ಹೇಳಿರೀರವ್ವಗ
ಸುಮ್ಮನಿರದ ಅಳುಂತಿಹಳಂ ॥ಯೇರ॥

ಹನ್ನೆರಡಸಾವಿರ ದಂಡು ಹರದ ಹೋತಿ ನಮ್ಮನ ಬಿಟ್ಟು
ವಡದಾಂಗ ಆದಿತು ತುಂಬಿದ ಕೆರಿ

೪ನೆ ನುಡಿ

ಹಂತಾ ದೊರಿಗಳು ಹೆಂತಾದಾಯಿತ ಕಂತುಹರನೆ ಕೇಳವರಿಗೆ
ಹೆಂತಾ ಹೊತ್ತ ತಂದ ಈಶ್ವರಾ
ನಾಡನಾಳಂವ ದೊರಿಗಳಿಗ್ಹಿಂತ ಕೇಡ ಬರಬಾರದಂದಂ
ಕಿತ್ತೂರ ನಾಡೆಲ್ಲ ಮರಿಗಿತೊ ಮರ್‌ಮರಾ
ಮಾನ್ಯೇಮಾನ್ಯರ ಆಳುಹಂತಾ ಹನ್ನೆರಡ ಕರೂತಿ ಹಳ್ಳಿ ಹೊನ್ನು
ಯೆತ್ತುಗಳಂ ಹೇರಿ ಹೋದವು ಇನ್ನೂರ
ಸತ್ಮಕ ಶ್ರಾವಣಮಾಸಕ ಯೆಪ್ಪತ್ತೇಳನೂರ ಮಂದಿ
ತೃಪ್ತಿಬಡುಹಂತಾ ಜಂಗಮರ
ಹಸ್ದೇನಂದರ ಕಿವಿಯಂಲಿ ಕೇಳದ
ಹಣ್ಣು ಹಾಲಂ ಸಕ್ಕರಿ ನೀಡಿ
ದಾನಾ ಕೊಡುಂವರಣ್ಣಾ ವಸ್ತರಾ
ಧರ್ಮಾ ಹೋಗಿ ಕರ್ಮಾ ಹೆಚ್ಚಿ ಪರ್ಮಾ ಪೆತ್ತಿ
ಪೇಳುವೆನು ಮರ್ಮಾ ಸಾಗವದು ಮಡದರು ಮೂವರು ॥ಚ್ಯೇ॥

ರಾಜ್ಜ್ಯಕ ರಾಯಂನಾಯಂಕ ಗೋಜ ಹಚ್ಚದಿದ್ದರ
ಮೋಜಾಗಿ ದವಲತ್ತು ಸಾಗತಿತ್ತನ್ನುತಲಿ
ಮೂಜನರೆಲ್ಲ ಮರಗುಂವರಂ
ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ದೇಸಾಯಿಗೆ ಗಟ್ಟಿ ಶಿಕೆವ ಹಾಕಿ
ಅತ್ತಿ ಚನ್ನವ್ವಾನೊಯ್ದು ಹೊಂಗಲದಾಗ ಹಾಕಿದರೂ
ಸಾಕಿದ ಮಂಗನೆಂಬಂವರಂ
ಟಾಕುರ್‌ಸಾಬ್ ಬಂದು ಟಾರ್‌ಆಗಿ ಮಡದನು
ದೀರರಿದರೊಳು ಹುಟ್ಟಿ ಊರು ತೊಗೊಳರೆಂದಂ
ಭೋರಿಡಂತ ಜನರಳುಂತಿಹರಂ ॥ಯೇರ॥

ಆಕಾಶದ ಮೇಗಿನ ಚಂದ್ರ ಲೇಸಾಗಿ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದಿದ್ರ
ಯೇಸೋದಿದ್ದರೇನ ನಕ್ಷತ್ರ

೫ನೆ ನುಡಿ

ವ್ಯಾಳೇ ವ್ಯಾಳಿಕ ವುತ್ತರ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ಬರದಾರು
ನಾಳಿ ಹೊಂಡಂಬುವ ಪತ್ತರಾ
ವಸ್ತ್ರಾ ವಡವಿ ಯಲ್ಲಾ ಉಚ್ಚಿ
ಪೊಡವಿಗೆ ವಗದಾಳೊ ಬಡವಿ
ಉದರಸ್ತ್ರಾಳೊ ಕಣ್ಣೀರಾ
ಸಂಗಡೆಲ್ಲ ಹೇರಿ ಬಂಡಿ
ಯೆತ್ತು ಸಾಗಲಿ ಮುಂದಕ ಯೆಂದು
ಬಿಚ್ಚಿ ಹೊಡೆದಾರೆಲ್ಲ ದನಕರಾ
ಗುರುವಿನ ಕರಿಶಿ ಪಾಲಿಕಿ ತರಶಿ
ಮೇಲೆ ಅಪ್ತಾಗೇರಿ ಹಿಡಸಿ
ಹಾರಸ್ತ್ರಹೊಂಟರ ಚತ್ರರ ಚಾಮರಾ
ಸಣ್ಣ ಮಂಗಳಯ್ಯಾ
ನಾನು ಸಾರಿ ನಿಮಗೆ ಪೇಳುವೆನು
ತಪ್ಪ ಕೇಳೊ ಅಪ್ಪ ಸರದಾರಾ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಹೊಂಡ ಹೊಂಡಂದರ ಮುಂಡಾಟ ಹಿಡದಾಳೊ
ಬಂಡ ಮಾಡಿ ಅವರು ಯೆಳಿಯಂಕ ಹೋದರ
ಕಂಡವರ ಕಾಲ ಹಿಡದಾಳೊ
ಮುಂಡಲನಾಲುವ ಪುಂಡರು ಮಡದಲ್ಲೆ
ಕೆಂಡ ಹಾದು ನಾನು ಪ್ರಾಣ ಕೊಡಲಿಲ್ಲೆಂದು
ಗಂಡನ ನೆನಿಸಿ ಅಳುತಾಳೊ
ದಿಕ್ಕಿನೊಳು ನಮ್ಮಂತ ದೆಶಿಗೆಡಿ ಯಾರಿಲ್ಲ
ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಲಿ ಮಂದು ಪುತ್ರನ ಇದ್ದರ
ದೇಸ್ಗತಿ ಯಾಕ ಮುಣಗುವದು ॥ಯೇರ॥

ನೀರ ಇಲ್ಲದ ಮಲ್ಲಿಗಿ ಬೇರ ವೊಣಗಿ ಹೋದಂತೆ
ಅತಂತ್ರವಾಯಿತು ಸಂಸಾರ

೬ನೆ ನುಡಿ

ಯೆಷ್ಟು ಮಾಡಿದರ ನಮ್ಮನ ಬಿಟ್ಟ ಹೋಗುದಿಲ್ಲವೆಂದು
ನಿಷ್ಟದಿಂದ ಮಾಡೆಳ ವೀರನ ಸ್ತುತಿ
ಅತ್ತಿಮಾವನ ನೆನದು ಹತ್ತಿದಳು ಡೋಲಿಯಂ
ಹೊತ್ತರಣ್ಣ ಬೋವೆರು ಯೆತ್ತಿ
ಮುಂದ ಮುಂನ್ನೂರ ಕಂದುರಿಮಂದಿ
ಹಿಂದ ಇನ್ನೂರ ಬಾರಿನಮಂದಿ
ಮಾಡುತ್ಹೊಂಟರಣ್ಣ ಪಾರಾಗಸ್ತಿ
ರಾಯಂನಾಯಕ ಬರತಾನೆಂದು
ರೌಡ ಮಾಡಿ ನಡಿರೆಂದು
ಯಡಬಲ ಹತ್ತೆಂಟು ಹಿರದ ಕತ್ತಿ
ದಾಸೊಕದಿಂದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು
ಧಾರ್ವಾಡಕ ತಾಂವು ಹೋಗಿ
ಸರದಾರ ಕೇಳಿದ ಅವರ ಸ್ತಿತಿ
ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನ ಬಿಟ್ಟಕೇರ
ಕೆಟ್ಟ ಬುಧ್ಧಿಯುನ್ನು ಇಷ್ಟು
ಮಾಡತಿದ್ದಿ ನಮ್ಮ ವೇಗ ಜ್ಯಾಸ್ತಿ
ರಾತ್ರಿಲಿ ರಾಯುನಾಯಕನ್ನಚ್ಚಿ ರೌಡ ಮಾಡಿ
ಸಂತ್ತಿನ ಹಳ್ಳಿ ಆವನ ಕೈಲಿಂದ ಸೂಡಿಸ್ತಿ
ಕೊಲಬ್ಯಾಡರಿ ಕುಸಂಗಲ್ಲ ಗೋಡಿಯೊಳಗ
ಈಕಿನ ವೈದು ವೊಬ್ಬುಳಿಡರೆಂದನಲ್ಲ್ವಸ್ತಿ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಹೊತ್ತರು ಬೋವೆರು ಕುಸಂಗಲ್ಲಿಗೆ ವೈದರು
ವೆಲ್ಲಕ ಕಿಲಿಯುವ ಪೋಗುವಾಗ
ಈರವ್ವ ಬಲ್ಹಾಂಗ ದುಃಖ ಮಾಡಿದಳು
ತಾಯಿಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಯಿಲ್ಲೊ ಸಿರಿಯಿಂಲ್ಲ
ಕಾಯು ಇಡಬಾರದೆಂದು ಬಾಯು ಬಿಡುತೀರವ್ವಾ
ಸಾವ ಬೇಡಿದಳು ಶಿವನಲ್ಲಿ
ಅಕ್ಕ ತಾ ಈರವ್ವಾ ದುಖ್ಖವು ಮಾಡ್ಯಾಳೊ
ಬಕ್ಕನ ಬಾಯುವ ಬಿಡವುತಲೀರವ್ವಾ
ಜಕ್ಕನೆ ಜೇರಿಗಿಳದಾಳೊ ॥ಯೇರ॥

ನೀರವಳಗಿನ ಮೀನ ತಗಿದು ಬ್ಯಾರಿ ಚೆಲ್ಲಿದ್ಹಾಂಗ
ನಮಂದು ಸೂರಿ ಆತಿ ನಮ್ಮ ಅವಸ್ತಿ

೭ನೆ ನುಡಿ

ಇನ್ನು ಈ ದರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂನ್ನ ಇರಬಾರದೆಂದು
ಅನ್ನವುದಕ ಯಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟಳೊ
ಸಣ್ಣವಾದವು ಕೈಕಾಲು
ಮಣ್ಣಪಾಲವಾಗಲಿಯೆಂದು
ಬಣ್ಣ ವಣಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಳೊ
ಸಂಗ್ರಾಣಿಬ್ಯಾನಂತ ಸರ್ವಾಂಗವೆಲ್ಲ
ವಣಗಿಸಿ ಸಂಣ್ಣದ್ಹಾಂಗ ದೇಹ ಸುಟ್ಟಳೊ
ನಾಡವಳಗ ನವಲಗುಂದ ಕಾಡಶಿದ್ದನ್ನಂತೆಲಿ ಹೋಗಿ
ನೀರ ಮಿಂನದು ಮಡಿಯಂನಂಟ್ಟಳೊ
ಜಂಗಮಂತೀರ್ಥವ ಪಡೆದು
ಅಂಗದ ಮೇಲಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಮರೆದು
ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನ ಇಟ್ಟಳೊ
ಭಕ್ತಿಲಿ ವಿರಕ್ತರ ಕರಶಿ
ತಕ್ಕಡಿ ತಂಂಬ ಭಂಗಾರ ತರಿಸಿ
ತೂಕಾ ಮಾಡಿ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಳೊ
ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡೊ ನಮಗ ನೀನು
ಮಂಕ್ಕಣ್ಣಹರ ಗುರುವೆಯೆಂದು
ಧಾರ್ವಾಡಕ ಹೊಂಟ ಬಂದಳೊ ||ಚ್ಯೇ||

ಚಿಕ್ಕ ಮಗ ಮಲ್ಲಸರ್ಜ ಶಿಕ್ಕನೆಂಬಂದು ಕೇಳಿ
ಜಕ್ಕನ ಜೇರಿಗೆ ಇಳದಳೊ ಈರವ್ವಾ
ಮುಕ್ಕಣ್ಣಹರನ ನೆನದಾಳೊ
ಕೊಡ ಹೊನ್ನಿದ್ದರೇನು ಬಡಿವ್ಯಾಗಿರುವುದು ಲೇಸು
ಮಡದಿಗಿ ರಾಯರು ಮನಿವಳಗಿದ್ದರ
ವಡವಿವಸ್ತಗಳಿಡ ಲೇಸು
ವಡವಿವಸ್ತಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಿಡದೆ ದಾನವ ಕೊಟ್ಟು
ಕಿತ್ತೂರ ದವಲತ್ತು ಕಿರದಾದಿತೆಂಬುತಲಿ
ಭರದಿಂದೀರವ್ವಾ ಅಳುತಾಳೊ ||ಯೇರ||

ಧಾರ್ವಾಡಕ ಬಂದು ತಾನು ಮೂರಾರ ದಿನಿದ್ದು
ಮರಣಕಾಲ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಳೊ

೮ನೆ ನುಡಿ

ಸತ್ತಂತ ಶ್ರವನೆಲ್ಲ ಯೆತ್ತಿ ಕುಂಡ್ರಿಸಿ
ಮುಂಖವ ದೊಳಿದು ವಿಭೂತಿ ಮೇಲೆ ಧರಿಶಾರೂ
ಅತ್ತಿ ಚನ್ನವ್ವಾ ವುಡವ ಮುಂತ್ತಿನ ಶರಗಿನಸೀರಿ
ವುತ್ತುಮುರು ನೀರಿಗ್ಹೊದ ವುಡಶರೂ
ಕಸ್ತೂರಿಗಂಧವ ಪೂಸಿ ವಸ್ತ್ರದಪೆಟ್ಟಗಿ ತರಸಿ
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಮೈಮೇಲೆ ಇಡಶರೂ
ಹತ್ತುಯೆಂಟು ಸಾವಿರದ್ಹೊನ್ನಿನ ರತ್ನವ
ತೆತ್ತಿಸಿದ ನತ್ತು ಮತ್ತ ಮೂಗಿನೊಳಗ ಇಡಿಶರೂ
ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟ ವೂದಿನಕಡ್ಡಿ
ಲೆಖ್ಖವಿಲ್ಲದ ಸುಡುವುತಲೆ ಕುಂಚಾರ್ತಿ
ಕಲಸ್ಗಿಂಡಿ ತುಂಬಿಟ್ಟರೂ
ಪುರಾಣಪುಸ್ತಕ ವೋದುವಂಥ
ಶಾಸ್ತ್ರಕಥಿಯು ನಡಸುವಂಥ
ನಾಡನಾಡ ಜಂಗಮುರ ನೆರದಾರೂ
ಮಾಯುವಾದ ಮರಣವೆಂದು
ಮಾಹನಾಡ ಜನರು ಕೂಡಿ
ನಿಂತ ಸುರುಶಾರೊ ಕಣ್ಣೀರೂ ॥ಚ್ಯೇ॥

ಅತ್ತಿಮಾಂವರು ಇಲ್ಲ ಅತ್ತಿಗಿನದನೆರು ಇಲ್ಲ
ಹೊತ್ತ ಬಂದಾಗ ಮರಗು ಹೆತ್ತವ್ವ ನೀ ಇಲ್ಲೆಂದು
ತೊತ್ತುಗಳೆಲ್ಲಾ ಆಳುತಿಹರೂ
ಅಣ್ಣ ಅಕ್ಕಗಳಿಲ್ಲ ತಂಗಿತಮ್ಮಗಳಿಲ್ಲ
ಅರಮನಿವಳಗ ಇನ್ನ ಅಡ್ಡಾಡವರಿಲ್ಲೆಂದು
ಆಲಿಪರಿವುತ ಅಳುತಿಹರೂ
ಪುರುಷನ ಕೂಡೊಂದು ಕಾಲ ಸರಸವು ಆಡಲಿಲ್ಲಾ
ಅರಸು ಬಾಪುಸಾಬ್ ಇನ್ನೊಂದೊರುಷವಿರಲಿಲ್ಲೆಂದು
ರಾಹುತರೆಲ್ಲಾ ಮರುಗಿದರೂ ॥ಯೇರ॥

ಉಪ್ಪ ವುಂಡ ಮುಕ್ಕಳು ಯೆಲ್ಲಾ ದಪ್ಪನ ನೆಲಕ ಬಿದ್ದು
ಬಾಪುಸಾಹೆಬನ ಮಡದಿ ನೆನದಳುವರು

೯ನೆ ನುಡಿ

ರಾಜರಾಜಿದ ಜನರೆಲ್ಲಾ ರೇಜಗಟ್ಟಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು
ನೆರದಾರು ರಾಹುತರಾಣೆರೂ
ಬಲ್ಲಂಥ ಬಡಿಗೆನ ಕರಿಸಿ ಯೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ ಕೊಡಿಸಿ
ಮಾಡೆರು ವಿಮಾನವಿಸ್ತಾರಾ
ತರತರಕ ಕನ್ನಡಿ ನಿರತ ನೋಡಿ
ಹೊಂದಿಸಿ ಸರತ ನೋಡಿ ಹಾಕೆರ ಹೂವಿನ ಹಾರಾ
ಹತ್ತುಯೆಂಟು ಸಾವಿರದ್ಹೊನ್ನಿನ ಮುಂತ್ತಿನ ಗೊಂಡೆಗಳು
ಸುತ್ತಲಿ ಬಿಗದರು ಶೇಲು ಜರತರಾ
ಸತ್ತಂಥ ಶ್ರವವು ತಾಂವು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನಡದರು
ಹಾರಸ್ತರ ಮೇಲೆ ಛತ್ರ ಚ್ಯಾಮರ
ಬುಟ್ಟಿಬುಟ್ಟಲಿ ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟ ಕಟ್ಟವಿಲ್ಲದ
ಹಾರಸ್ತ ಹಿಡದ ಹೊಂಟರ ಮಳಿಗಿ ಬಾಜರ
ಹಲಿಗಿ ಕಾಳಿ ಕರ್ನಿ ಕರಡಿ ಸಂಬಾಳ ಸಂಪರದಾನಿ
ಬಾರಸ್ತ್ಹೊಂಟ ಮುಂದ ಸರದಾರಾ
ದಿಕ್ಕದಿಕ್ಕಿನ ಮಂದಿ ಯೆಲ್ಲಾ
ಅಕ್ಕಾ ಈರವ್ವನ ನೋಡಿ
ದುಖ್ಖ ಮಾಡ್ಯಾರೆಷ್ಟು ಜನರು ||ಚ್ಯೇ||

ಧಾರ್ವಾಡದ ಮಂದಿ ಭೋರಿಡುತಳುವಾಗ
ಪಹರದಾಗಿದ್ದ ಮಗ ಶಂಕರನ
ಸ್ತುತಿಸುತ ನೂರೊಂದು ದುಖ್ಖ ಮಾಡಿದನೂ
ಯೆತ್ತುಭಂಡಿಗಳು ಹತ್ತುವ ಕುದುರಿಗಳು
ಸತ್ತ ಶ್ರವದ ಮುಂದ ಸಾಗಿ ಹೋಗುದು ಕಂಡು
ಶೋಧಿಸಿ ದುಖ್ಖ ಮಾಡಿದನೂ
ದಾನಧರ್ಮುವ ಕೊಟ್ಟು ನೇಮನಿತ್ತೆವ ತೀರ್ಶಿ
ಮುಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ಕೊಡುವ ಬಸವನ ಸ್ತುತಿಸುತ
ಮಣ್ಣೊಳಗಿಟ್ಟ ತಿರಗಿದರೂ ||ಯೇರ||

ಸುಂದರ ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ ಬಸವ ಕಂಡಷ್ಟು
ಕವಿಯು ಹೊಂದಿಸಿ ಮಾಡಿದ ವಿಸ್ತಾರಾ

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು

ಅಪ್ರಕಟಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಒಂದು

ಲಾವಣಿಗಳು

೧. ॥ಲಾವಣಿ ಪದಾ॥

ವೀರ ಕುಂಪಣಿ ಸರದಾರ ಟಲ್ಲರ ಸಾಹೇಬಗ್ಯಾರು
ಸರಿಯೊ ಯಿೂ ಜಗದೊಳಗೆ ।
ಸಾರಿಹೇಳಿದ ಹನ್ನೆರಡುಂ ಘಂಟೆಗೆ ಸೂರಿಮಾಡಿದ
ಭೀಮರಾಯ ಧೊರಿಗೇ ॥ಪಲ್ಲ॥

ದೇಶದೇಶದೊಳು ಯಲ್ಲಿ ಕುಂಪಣಿಯವರು
ಹುಕುಮುಂ ಮಾಡಿದರೂ॥
ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಿಲ್ಲೇಗಳನು ಕೆಡಹಿದರು ।
ಮಿೂರಿದ ಧೊರೆಗಳ ಸೆರೆ ಹಾಕಿದರು ।
ತಪ್ಪಿಲಿ ಸಿಗಲು ಶಿವನ ಬಿಡದಿಹರು ।
ಧರ್ಮರಾಜ್ಯನೆಲ್ಲಾನಾಳುವರು ॥
ಹಮ್ಮಿಗಿ ದೇಶಾಯಿ ಭೀಮರಾಯರು
ತಿಳಿಯದ್ದಾಗೆಯು ಮಾಡಿದರೂ ॥೧॥

ಚೆನಪಟ್ಟಣ ಹೊನಭರತಿ ಪುರಪುರ
ಪುಣ್ಯಶಾರ ಡಿಳ್ಳಿವಳಗೆ ।
ಮಿಾರಿದ ಧೊರಿಗಳ ಜಗಳದೊಳಗೆ ।
ಸೋತು ಧರೆಯೊಳಿಹ್‌ರು ಇಂದೀಗೆ ।
ದೊಡ್ಡ ಟೀಪು ಯಂದರೆ ತ್ರಿಭೂಮಿಗೇ ।
ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಿಲ್ಲೆಗಳು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನಿಗೇ ॥
ಸೋತುಕೊರೆಡರೆ ಸಾಟಿಯುಂಟೆ
ಯಿೂರೇಟಕ ಭೀಮರಾಯರಿಗೆ ॥೨॥

ಮದ್ದುಗುಂಡು ಸೋರುಪ್ಪು ಗಂಧಕ
ಯಿದ್ದಡಗಿಸಿಕೊಂಡವರು ।
ಭಾರಿ ಶೀಕ್ಷಕಕೆ ವಳಗಾಗುವರು ।
ಕುಂಪಣಿಯವರು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದರು ।
ದೇಶದ ಮದ್ದುಗುಂಡು ಕೊಂಡಾರು ।
ಹಮ್ಮಿಗಿ ದೇಶಾಯಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾರು ॥
ಮದ್ದುಗುಂಡು ಕಠಾಕತ್ತಿ
ನಿಮಗಿದ್ದರೆ ಕೊಡು ಯಂದಾರು ॥೩॥

ಕೇಳಿ ಮಾತವ ಹೇಳಿದ ನೆಂನೊಳಂ
ಬಹಳ ಬೇಡ ತುಂಸ ನೀವು ।
ಹುಂಲಂಬಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಶೀಕ್ಷಕೆ ನಾವು ।
ಪಾತ್ರರು ಯಂನಲಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರಂ ಟಾವು ।
ಯಿಂವರಲಿ ಬಹಳ ಆಯುಂಧ ಯಿದ್ದಾವು ।
ಶ್ಯಾನಭೋಗ ತಿಳಿದುಂ ಬರದ ವುತ್ತರವು ॥
ಧಾರವಾಡಕೆ ವುತ್ರ ಮುಂಟ್ಟಲಂ
ಆಗೆ ಕಂದರಿ ಬಂದಾವು ॥೪॥

ಯೆಂಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಂಗಿ ಯಲ್ಲೆ ದೇಶಾಯಿಂ
ಯಲ್ಲೆ ಮುದ್ದುಗುಂಡುಂ ಯೆನಂತಾ ।
ಟಣ ಪೂಲಸಿ ಬಂದನುಂ ನಗಂತಾ ।
ಕರಸಿದ ಶಾನಭೋಗನ ತಂರ್ತ ।
ತೋರಿಸುಂ ಮುದ್ದುಗಂಂಡುಂ ನವಂಗೆನುತಾ ।
ದೇಶಾಯಿಂ ||ಬಳಿಗೆ॥ ಬಂದರುಂ ತುಂರುತಾ ॥
ಮೆಂಲ್ಲನಿವರುಂ ಯಂಂನ ಕೊಲ್ಲಂಬಂದರೆಂದುಂ
ನಿಲ್ಲದೋಡಿದ ದೇಶಾಯಿಂ ಅಳುಂತಾ ॥೫॥

ಬಂಣಗುಂಂದಿ ಮಾರಿ ಸಂಣದುಂ ಮಾಡಿ
ಬೆಂಣೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ವೋಡಿ ಬಂದುಂ ।
ಭೀಮುಂರಾಯಂಗ್ಹೇಳಿಂತಾನೆ ಶಿವಶಿವ ಯಂಂದುಂ ।
ಸಾವಿನ ಕಾಲ ನವಂಗೆ ಬಂತೆಂದುಂ ।
ಆದ ವರ್ತಮಾನ ಯಿಂತೆಂದುಂ ।
ತಿಳುಂಹಿದ ಕಂಣ ತುಂಂಬ ನೀರ ತಂದುಂ ॥
ಯಂಂನ ಹಣವು ದಳ ನಿಂನದುಂ
ಮುಂರಣಕ್ಕಿಂನು ಭಯಂವ್ವು ಬೇಡೆಂದುಂ ॥೬॥

ಕಷ್ಟ ಬಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತಂಗಳುಂ
ಯುಪ್ಪಾದರುಂ ಆಡಬಹುಂದುಂ ।
ಮುಂರಣವು ಬಂದ ಕಾಲಕಿದುಂ ಯಿರದುಂ ।
[1]ಕುಂಂಪಣಿಯುಂವರುಂ ರವ್ಯೊಲೆ[1] ಕತ್ತಿಹಿರಿದುಂ ।

---

1. ಕುಂಂಪಣಿಯುಂವರ ವ್ಯಾಲಿ (?)

ಟೋಪು ಬಾಜಿರಾಯಂನ ಮುಂರಿದು ।
ನಂಮಿಂಂದೇನಾಗುಂವದರಿದರಿದುಂ ॥
ದಿಟ್ಟ ಭೀಮಂರಾಯಂ ಮುಂಟ್ಟಹಣೆಯಂರಿದುಂ
ರಂಪ್ಪಯಂಂದಂ ಮಿೂಸಿ ಮುಂರಿದೂ ॥೭॥

ಬಿಡುಂಬಿಡುಂ ದೇಶಾಯಿಂ ಹಿಡಿಹಿಡಿ ಕತ್ತಿಯಂ
ನಡಿನಡಿ ಕಂದರಿಯಂನೇರುಂ ।
ಕರಿಯಂ ಖರಿಯಂ ಸಾಹೇಬರಿಬ್ಬಾರಂ ।
ಹೊಂನಂ ತಿಂನೊ ಭಂಟರ ಕರಸಿದರಂ ।
ಹಂಮಿಂಗಿ ಪುರವಾಕ್ಷಣ ಹೊಕ್ಕಾರುಂ ।
ಕಿವಿಮಂೂಗಂ ಶಾನಭೋಗನ ಕೊಯಿಂಸಿದರಂ ॥
ಬಂದ ಸವಾರರ ಕಡಿಬಡಿ ಯಂಂದಂ
ದುಂಂದು ಕರ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾರುಂ ॥೮॥

ಕೊರತಿಯಿಂಲ್ಲ ಹಣ ಭರತಿ ಚಕ್ಕಡಿ
ತಿರಗದೆಳಿಯಂದೆತ್ತುಗಳಂ ।
ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ಡೊಂಬಳದೋಳಂ ।
ಸಂಲಿಗಿ ಮಾಡಿ ತೆಗದ ಹಣಗಾಳಂ ।
ಹಾರೋರಗೇರಿ ಬಡದ ಹಗಲೊಳುಂ ।
ಕೌಲಂರ ಮ್ಯಾಲೆ ಯಿಂಳಿದ ಯಿರಳೋಳುಂ ।
ಚೋರನಾಗಿ ತಾ ದಾರಿ ಹಿಡಿದುಂ
ಮೇಲೇರಿ ಕಂಳತ ಕಂಂಮಂಟದೋಳಂ ॥೯॥

ಗಜಿಬಿಜಿ ಆದಿತಂ ನಿಜವಿದುಂ ಭೀಮರಾಯಂ
ತಜವಿಜಿ ಮಾಡಿದನೆಂದಂ ।
ಪ್ರಜಗಳಂರಿತಿ ಭಯಂದಲಿ ಮಂನ ನೊಂದುಂ ।
ಲಿಂಗಸೂರ ಚ್ಯಾವಣಿ ಭಂಗಿಲೆಂದುಂ ।
ಭೀಮಂರಾಯಂನ ಹೆಂಡರ ಯಿಂಬ್ಬರ ಹಿಡತಂದುಂ ।
ಕೊಪ್ಪಳ ಕಿಲ್ಲೆದೊಳಗೆ ಯಿಟ್ಟರಂದೂ ॥
ಕಾಳಾಯಂುತ್ತಾಕ್ಷಿ ನಾಮಂಸಂವತ್ಸರ
ಜೇಷ್ಟ ಬಹುಂಳ ಮುಂಂದೆ ತಿಥಿ ಮಂದೂ ॥೧೦॥

ಹೆಂಡರ ಶೆರಿಯಂನು ಕಂಡುಂ ಬದುಂಕಂವ
ಭಂಡನೆ ಭೀಮಂರಾಯಂ ತಾನಂ ।

ರಾತ್ರಿಲಿ ಕುಮಟ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಂಟಾನು ।
ಬೆಳಗೊ ಜಾವದೊಳಗೆ ಬಂದಾನು ।
ಕೊಪ್ಪಳ ಅಗಸಿ ಮುರದು ಹೊಕ್ಕಾನು ।
ಹೆಂಡರ ಮಕ್ಕಳನೆ ಕೊಡಿದನು ।
ವಳಗೆ ಶಿಕ್ಕ ಜನರನ್ನು ಜುಲುಮಿಲೆ
ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು ॥೧೧॥

ಭೀಮರಾಯು ಕೊಪ್ಪಳವ ಹೊಕ್ಕಾನೆಂದು
[1]ನಬರ[1]ಸಂಭೇದಾರ
ಲಿಂಗಸೂರ ಚ್ಯಾವಣಿಲಿಂದ ಸಾವೀರ ।
ತುರಪಿನ ಮಂದಿ ತಂದ ಸರದಾರಾ ।
ಕೊಪ್ಪಳ ಸುತ್ತಾ ಕಂದರಿಗಳು ಪಾರಾ ।
ನಾಲ್ಕು ಕಡಿಗೆ ತೋಪು ತಯ್ಯಾರಾ ।
ಹೊಡಿಹೊಡಿ ಯನಲಿ ಯಿಲ್ಲದೆ
ಗುಂಡಂಗಳು ಕಿಲ್ಲೆ ಮಾಡಿದ ಚೂರ್‌ಚೂರ ॥೧೨॥

ಪುಂಡ ಭೀಮರಾಯು ಕಂಡಿ ಚುಣ
ಜೋಡು ಗುಂಡಿನ ಕರೂಲಿ ಪಿಡಿದು ।
ಭಾರ ಜರಿಗಸಿ ತೋಪು ಝಡಿದು ।
ಹೊರಗಣ ದುಂಡಿಗೆ ಹೊಡದ ಹಲ್ಲು ಕಡಿದು ।
ಹಶಿದ ಶಿಂಹ್ವನಂತೆ ಕೂಗ್ಯೊಡಿದು ।
ಕೊಪ್ಪಳ ಮಂದಿಯುಲ್ಲಿ ಭಯು ಹಿಡಿದು ।
ಯಂತ್ರಾಣ ಪೀಡಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿತೆಂದು ।
ಜನಗಳು ಮೌನವ ಹಿಡಿದು ॥೧೩॥

ಧಡಾ ಯುಂದಡೆ ಬಲದೊಳು ಬಿಡದೆ
ಹೊಡವ ತೋಪುಗಳು ಗುಂಡು ।
ಹೊಡಿಯುಲಿಕಾಯುತ್ತು ಅಗಸಿ ತುಂಡು ತುಂಡು ।
ಹುಮಿಗಿ ದೇಶಾಯಿ ಭೀಮರಾಯು ಕಂಡು ।
ಗಚೀಕೋಟಿ ಹೊಕ್ಕಾರು ಭಯುಗೊಂಡು ।
ಕಡಿತನಕ್ಕಾರವಿಲ್ಲ ಮಂದು ಗುಂಡೂ ॥

1?

ಗಡಬಡ ಗದ್ದಲ ಕೂಗಾರ್ಭಟದೊಳಂ
ಅಡಗಿ ನಿಂತಿತಂ ವಳದಂಡೂ ||೧೪||

ಕೊಪ್ಪಳದೊಳಗೆ ಸಪ್ಪಳಡಗಿತಾಪದ ಕಂಡ ಸರದಾರಾ ।
ಖರಖರ ಹಲ್ಲ ತಿಂದನಂ ಬಲ್ಲ ಭಾರಾ ।
ಹಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟ ಕೆಂಪ ಮಾರಿಯಂವರಾ ।
ಪಡಪಡ ಗುಂಡಂ ಸಂಡುಂತ ಮುಲತವರಾ ।
ಬೆಂನ್ಹತ್ತಿ ಕಡಿದಾನಂ ಮುಂನೂರಾ ॥
ಗಚ್ಚಿನ ಕೋಟಿವಳಗೆ ಭೀಮರಾಯಂ
ಹಚೀ ಹೊಡದನಂ ರಣಶೂರ ||೧೫||

ಕಾಲ ತುಳವುತ ಧೂಳ ಮುಂಸಂಕಲಂ
ಕಾಳಗವಾದಿತಂ ಪೂರಾ ।
ಹಾಲಕೋಟಿ ಬಾವಿವಳಗೆ ಸಂಹ್ವಾರಾ ।
ಯಂತ್ರಿ ಕಡಿದ ಮುಲತ ಬಂಟಾರಾ ।
ಕಣನೊಳಂ ಬಿದ್ದೇಳದೆ ಹೊರಳುವರಾ ।
ಜಗಳದ ಹೋಲ್ಕಿ ಕರ್ನ ಅರ್ಜುನರಾ ॥
ಹೇಳಬೇಕಂ ಹಂವಿಂಗಿ ದೇಶಾಯಿಂ
ಭೀಮರಾಯಂರಿಬ್ಬಾರಾ ||೧೬||

ಹಿಂದಣ ಯುಂಗದೊಳಂ ಯಿಂದ್ರ ಜಿತನಂ
ರಾಮಚಂದ್ರನ ಬಲ ಹೊಡದಂತೆ ।
ಅಂಗದ ರಾಕ್ಷಸ ಭಯಂ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ।
ಭೀಮರಾಯಂ ಜಗಳ ಯಿದರಂತೆ ।
ಗುಂಡಿನ ಶಬ್ದ ಅಳ್ಳ ಹುರದಂತೆ ।
ದೇಶಾಯಿಂಗಾಗೆ ಹೇಳಂತಾನೆ ನಿಂತೆ ॥
ಯಿಂದಿನದೋಳೇನಾದ್ರೆ ನಂಮುದಂ
ಮುಂದಿ ಬಂದಿತೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಚಿಂತೇ ||೧೭||

ಕಿತ್ತು ಕತ್ತಿ ಕೈಯ್ಯತ್ತಿ ಸುತ್ತಾಮುಂತ್ತಾ
ತ್ತಾ ಕೇಳೊ ಬಂಟಾರಾ ।
ಕಡಿಯುಲಿ ಹಾರುತಿದ್ದವು ಸೀರಾ ।
ಭೀಮರಾಯಂ ಕೂಡಿ ಹೊಡದ ಸರದಾರಾ ।

ಹರವುತಲಿತ್ತು ಕೆಂಪು ನೆತ್ತಾರಾ ।
ಹಾರಿತು ಗುಂಡು ಒಂದಿಂಗೆ ಸಾವೀರಾ ।
ಹುಂದಿಂಗಿ ದೇಶಾಯಿ ಭೀಮರಾಯರು
ಅದೇ ಕ್ಷಣಕೆ ಸಂಹ್ವಾರಾ ॥೧೮॥

ಸತ್ತಾ ಭೀಮರಾಯ ವರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು
ಒತ್ತಿಲಿರುವ ಭಂಟಾರಾ ।
ಹೊತ್ತ ಕತ್ತಿ ತುಬಾಕಿ ಬಿಸಟುವರಾ ॥
ಹತ್ತುಹತ್ತು ಜನರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ
ಗುಂಡಿಲೆ ಹೊಡದು ಕೊಂದರು ॥೧೯॥

ದಾರು ಹೇಳಿದರು ಊರು ಒಳಗೆ
ಪಿತೂರ ನಡದ ಸಂದ್ದಿಯನು ।
ಟಿಲ್ಲೆರ ಸಾಹೇಬನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದನು ।
ಮೋದಿಂ ನಾಯಕ ರಾಜಿ ನಾಯಕನು ।
ಆರೇರ ದರಮೋಜಿ ರಾಯಣ್ಣನು ।
ದರಿಯಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿ ಹಾಕಿಸಿದ ಬೇಡಿಯನು ॥
ಬೆಣ್ಣೆ ಹಾಲು ಉಣ್ಣುವ ಬಾಯಲಿ
ಮಣ್ಣು ಒಗಿಯುಂದವನು ॥೨೦॥

ಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲೆ ಮದ್ದುಗುಂಡು
ಯಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಕಿಲ್ಲೆವೆಲ್ಲ ।
ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ತೋಪುಗಳ ವಡಶಿದರಲ್ಲಾ ।
ಹರಿಯಿಂದ್ದ ಗೋಡಿಯುನೆಲ್ಲಾ ।
ಕೆಡಹಿಸಿಲಯವ ಮಾಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲ ।
ಜಗದೊಳು ಕುಂಪಣಿ ಧೊರಿಗಣೆಯಿಲ್ಲಾ ॥
ಯಿಂದ್ದ ಮದ್ದುಗುಂಡು ನೀರೊಳಗೆ
ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟದ್ದು ಯಷ್ಟು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲಾ ॥೨೧॥

ಪೂರ್ವಜನ್ಮದೊಳು ಯಿರ್ವರೇನಾಹರು
ಪಾರ್ವತಿನಲ್ಲೆ ಬಲ್ಲರಿದನು ।
ಹುಂದಿಂಗಿ ದೇಶಾಯಿ ಭೀಮರಾಯರನು ।
ಕಾಲ್ಹಿಡದು ಯಳಸಿ ತಂದರು ಶ್ರವಗಳನು ।
ಗವಿಯ ಮಠದ ಬಯಲೊಳು ಹಾಕಶಿದನು ।

ಸುತ್ತಾಲು ವೂರ ಜನರು ಮರುಗಿ
ಅಳುತಾರೆ ನೋಡಿ ಹೆಣಗಳನು ॥೨೨॥

ಐಯ್ಯಯ್ಯೊ ಯಂದು ಭೀಮರಾಯನ
ಹೆಂಡರು ಹೊಡಕೊಂಡರು ಹಣಿಹಣಿಯಾ ।
ಭೋರೆಂದು ಅಳುತಾ ಹರಿದು ಕರೆಮಣಿಯಾ ।
ಕೊಲ್ಲುವರೇನೊ ಶಿವನ ಗುಣಮಣಿಯು ।
ಯಂದಿಗೆ ಕೂಡೆವು ನಿಂನಂತ ಧಣಿಯು ।
ಕಾಣುತ ಸುರಿದವು ಕಂಣೀರು ಹನಿಯಾ ॥
ಕಾಣುತ ಸರದಾರ ಕಳುಹಲು ಕರುಣದಿ
ಬಂದ ಹೊಕ್ಕರ ಬೆಂಣಿಹಳ್ಳಿಯಾ ॥೨೩॥

ಕಾಳಮೂಳ ಮತ್ತೇಳಲಿಲ್ಲ ಬಹಳ
ಬಾಧೆಗಳಾದವೆಂದು ।
ಹಾಸಲು ಕಲುಮು ಇದ್ದದನೊಂದು ।
ಮುಂದಿನ ಜನಕಿದು ಗೊತ್ತಿರಲೆಂದು ।
ಭೀಮರಾಯ ಮಾಡಿದಾಟ ಇಂತೆಂದು ।
ಹೇಳಿದ ಬಾವಾಸಾಹೇಬ ಯಿನೊಂದು ॥
ಭೀಮರಾಯ ಕೊಪ್ಪಳ ಕಿಲ್ಲೆದಲ್ಲಿ
ಯಿನೆರಡು ದಿವಸ ಯಿರಲೆಂದೂ ॥೨೪॥

ರಂಗರಾಯನ ತಾಯಿ ಭೀಮರಾಯ ಸತ್ತ
ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದಳು ।
ಹಾಹಾ ಕಂದನೆಂದು ಮರುಗಿದಳು
ಹಿಂದೆ ಚಕ್ರಭಿಂಹ್ವ ಕೋಟಿಯೊಳು ।
ಅಭಿಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದನು ಕೌರುವರೊಳು ।
ಆ ಪರಿ ಆಯಿತು ಕೊಪ್ಪಳದೋಳು ।
ಪುಂಡರೀಕ ವರನಯನ ಮುನಿದ
ಶ್ರೀ ಭಂಡಿರು ನನೆದಳೂ ॥೨೫॥

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ

೨. ಬಾದಾಮೀ ಕಿಲೆ ಕೆಡವಿದ ಪದ

ಭಾದೂರ ಕಟ್ಟಿಸಿದಂಥ ಬಾದಾಮಿಂ ಕಿಲೇಕ
ಬಂತೊ ಪ್ರಳಯಂಕಾಲಾ।
ಸಂತ್ರ ರಾಜ್ಯದೊಳಂ ಮೇಲಾದ ಕಿಲೆಯಂ
ಆಯಿತೊ ನೆಲದ ಪಾಲಾ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಕಿಲೇದ ಚಮಂತ್ಕಾರ ಹೇಳತೀನಿ ಕೇಳರಿ ಮಂಜಕೂರಾ
ಗಂಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಗಡಾ ಕಾಣತದ ಭಾಳ ಅಪರಂಪಾರಾ
ಮಂನ್ನೂರ ಅರವತ್ಂ ಕಿಲೇವು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಭಾದೂರ ಸಾಹೇಬರಾ
ಕಂಂಟ ಕಂರಂಡರಿಗೆ ಅನ್ನಕ್ಷೇತ್ರ ಅಲಿ ಇಟ್ಟಿದ ಕರಾರಾ
ಬಸರ್ಡ್ಡಿಂಗಸರಿಗೆ ಎರಡಾಳಿನ ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟನ ಮಂಜೂರಾ
ಒಂಬತ್ಂ ವರಂಷ ಕಟ್ಟಿದ ಜನ ಹನ್ನೆರಡಂ ಸಾವಿರಾ
ಸಂತ್ರ ಆಳವಾರಿ ಕಬ್ಬಿಣ ದ್ವಾರಗಸಿ ಇದ್ದವನೂ
ಕಲ್ಲಂ ಗಚ್ಚಿಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಗೊ[ೀ]ಡಿಗೆ ಬರದಾರ ಚಿತ್ತಾರಾ ॥ಚಾಲ॥

ಬ್ರಾಮಂರಿಗೆ ಜಂಗಮಂರಿಗೆ ಭೂಮಿಂದಾನ ಪತ್ತಾರಾ ಪತ್ತಾರಾ
ಕಾಜಿ ಮಂಲ್ಲಾ ಪಕೀರಗೆ ಊರ ಕೊಟ್ಟ ಜಾಗೀರಾ ಜಾಗೀರಾ
ಸಂರ ಶಿಪಾಯಿಂ ಚಾಕ್ರಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಇತ್ಂ ಬಲ ಪೇರಾ ಪೇರಾ
ವರಟಾರಂ ಘನ ಶೀದಾ ಲೋಕದೊಳಗ ಜಾಹೀರಾ ಜಾಹೀರಾ
ಭೂದೂರನ ಹಂಕಂಮಂ ನಡಸಂತಿದ್ದ ಬಲ ದೂರಾ ದೂರಾ ॥ತೋಡ॥

ಪುಣ್ಯವಂತ ಮಹಾರಾಯಂರ ಗಂರತಾ ಉಳಿಯಂಲಿಲ್ಲ ಜರಾ
ಕೂನದ ಕಿಲ್ಲೆವು ಕಂಂಪಣಿಯಂವರಂ ಮಾಡ್ಯಾರ ಸಂವಾರಾ ॥೧॥

ಕಿಲೇ ಕೆಡಂವಾಗ ನಾಡಮೇಗಿನ ಜನ ಮಂರಗಿತೊ ಮಂರಮಂರಾ
ಶಿಪಾಯಿಂ ಸೂರರಂ ಉಪಾಯಂ ಏನದೆ ತಂದರ ಕಂಣಿಗೆ ನಿ[ೀ]ರಾ
ಮಂತ್ರಿನಂತ ಬಂರಜಂ ಸಂತ್ತಲೆ ಬಿದ್ದವು ಹೇಳಲೇನ ಪೆಸರಾ
ಹಂಡಂಗಾಟ ಆದಿತಂ ಕಲಿಯಂಂಗದೊಳಗ ತಿಳಿಯಂ ಚಮಂತಕಾರಾ
ಸರಕಾರ ಬಂದಂ ಕೆಡವಿದ ಮೇಲೆ ಯಾರಿಲ್ಲ ಈ ಧರಾ
ಕಳಸ ಇಲ್ಲದ ತೇರಿನಗತಿ ಬಾದಾಮಿಂ ಶೃಂಗಾರಾ
ಚಪನ್ನ ದೇಶಕೆ ಪ್ರಶಿದ್ಧ ಜಾಗಾ ಆಳಿಕೆ ಧೋಪಾರಾ
ಸಾದಾಸಿ ನೋಡಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದಂತ ಬಾದಾಮಿಂ ಕ್ಷೇತರಾ ॥ಚಾಲ॥

ದೇಸಾಯಿಂ ಅಂತಾನ ಗೋಪವಾದಿತಂ ಹಣೆಭಾರಾ ಹಣೆಭಾರಾ
ಯಂಗತಿದಿಂದತಿ ತೊಗಂಡರಂ ಎಲ್ಲ ರಾಜದ ಕರಾಕರಾ
ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಿಲೇ ಅಳಿದಾರೊ ಗಂಡಿಯಂ ಗೋಪರಾ ಗೋಪರಾ
ದಿನ ಒಂದಕಂ ಹಂಕಂಮಂ ನಡಸಂತಾರ ಇಲ್ಲ ಸ್ಥೀರಾ ಸ್ಥೀರಾ ॥ತೋಡ॥

ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಂ ಬಾದಾಮಿಂ ಪತಿ ವಿರುಪಾಕ್ಷನ ಕರುಣದಿ ವಿಸ್ತಾರಾ
ತಿಳಿದಂ ಹೇಳಿದನಂ ಜಾಣಿಸಿ ಕೇಳಿರಿ ಬಲ್ಲಂತ ಹಿರಿಯಂರಾ ॥೩॥

ಪೇಶವಾನ ಮೊಗಲಾಯಿಂ ಕಾಲಕೆ ಲಡಾಯಿಂ ಆಯಿಂತ ಟೀಕ
ಏಳನೂರ ಪಾಲಕಿ ಕಾಲಿಮಾಡಿದ್ದಂ ಟಾವಿಕಿತ್ತೊ ಜನಕ
ಹತ್ತೆಂಟಸರ್ತಿ ಲಡಾಯಿಂ ಹೊಡದವರಂ ರಾಜ್ಯಕ ಬಿಷ್ಟಂ ಬೆಳಕ
ಟೀಪುಸಂಲ್ತಾನ ಭಾದೂರ ಸಾಹೇಬಗೆ ಮಂತ್ರೊ ಮಾಣಿಕ
ಮದ್ದುಗುಂಡು ಜಂಜಾಲಂ ಟೋಪಗಳು ಇದ್ದವು ಆನೇಕ
ಶಾಣೆ ಮನುಷ್ಯನ ಜಾಣೆಸಿ ನೋಡಿರಿ ಕಂಡ್ಹಂಗ ಪ್ರತಿಲಂಕ ॥ಚಾಲ॥

ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತಕೆ ಆಧಾರ ಇತ್ತು ಈಗಡಾ ಈಗಾಡಾ
ಬಡಂಕೊಂಡಂ ಹೋದರ ಕೇಳವರ್ಯಾರಿಲ್ಲ ನಾಡಾ ಕೇಳ ನಾಡಾ
ಎಂತ ಹೊತ್ತು ತಂದ್ಯೊ ಪರಮೇಶ್ವರ ಕಿಲೆಯಂಕ ಕೇಡಾ ಭಲ ಕೇಡಾ
ಕೆಡುವಾಗ ಶಿಡಲಿನಂತ ಸಪ್ಪಳಾಯಿಂತೊ ಧಡಧಡಾ ಧಡಧಡಾ
ಧುಳ ಮಂಸಕಿ ಸೂರ್ಯಗೆ ಬಂದ್ಹಾಂಗಾಯಿತಂ
ನೋಡಂ ಮಂಡೀಡ ನೋಡ ಮೂಡಾ ॥ತೋಡ॥

ತಿಳಿದಂ ನೋಡ ಲೆಕ್ಕಾ
ಓದಿದ ಮನಂಷ್ಯಗೆ ಕಾಲಗ್ನಾನ
ವಳದಿತಂ ಮನಾಕ ॥೨॥*

*/song stress/ಬಾಳಿ ಇಂಟಿ
ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ೨೯ನೇ ಜಾನೆವಾರಿ ೧೮೭೪ ಇ॥
(ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿ)

೩. ಮಂಡ್ರೋಲ ಸಾಹೇಬರ ಪದ

ಮೊದಲಿಗೆ ಮಂಡ್ರೊಲ ಸಾಹೆಬ ಬಂದಂ ಬೇತಮಾಡೀ ।
ಠಣೆವ್ವಾಕಲಿಬೇಕೆಂದೊಳ್ಳೇ ಕಿಲ್ಲೆವ ನೋಡೀ ॥ಪಲ್ಲಾ॥

ಶ್ರೀಮಂತರ ದೌಲತ ಏಸಂ ಮೌಜಿಲಿತ್ತೂ ।
ಬಲೆ ಭಲೇ ಶಿಪಾಯಿಂ ಬಿಟ್ಟುಂ [1]ಹೋದರಂ[1] ಬ್ಯಾಸತ್ತೂ ।
ಆ ಸಾಹೆಬ ಗೋಕಂಲ್ಯಾ ಲಡಾಯಿಂ ಮಾಡಿ ಸತ್ತೂ ।
ಇಂಗ್ರೇಜರ ದಂಡಂ ಬಿಡದಲೆ ಬೆನ್ನತ್ತೂ ॥ಚಾಲಂ॥

ಪುಂಡ ಪಾಳಗಾರರಂ ಕೂಡೀ ।
ತಂಮೊಳಗ ತಾವು ಮಾತಾಡಿ ।
ಕಳಕೊಂಡರಂ ನೆಂಬಿದ ಗೋಡೀ ।
ಬಿಟಂಕೊಟ್ಟುಂ ಹೋದರವರೋಡಿ ॥ಏರಂ॥

ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿಂತೂ ನೀವು ಕೇಳಿರೀಗ ।
ಪರಂಗೇರ ಠಾಣೆವು ಬಿದ್ದಿತಂ ಪುಂಣೇದಾಗ ॥೧॥

ಧಾರವಾಡದ ಕಿಲ್ಲೆವ ಠಾಣೆವ ಹಾಕತಾರಾ ।
ಅಲ್ಲಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡಾರಂ ಬೆಳಗಾವಿ ಶಾಪೂರಾ ।
ಬಾದಾಮಿಂ ಮೇಲೆ ದಂಡಂ ಕೂಡಿತೆ ಬಲಂ ಪೂರಾ ।
ಗದಿಗಿನಾ ಸೀಮೆ [2]ಮೇಲೆ[2] ನವಲಗುಂದ ಜೇರಾ ॥ಚಾಲಂ॥

ಡೊಂಬಳದ ಕಿಲ್ಲೆವ ನೋಡಿದಾರು ।
ಸನ್ಮಾತದಿಂದ ಬೇಡಿದಾರಂ ।
[3]ದೊಡ್ಡ[3]ತೋಪ ತುಂಬಿ ಹೊಡಸಿದಾರೂ ।
ಕಲ್ಲುಂಗೋಡಿ ಒಡಂ ಕೆಡಿಸಿದಾರಂ । ॥ಏರಂ॥

ಠಡದಾಡಲಿಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟ ದೇಶದ ಮಂದೀ ।
ಜಗಳಕೆ ಜರಿದು ಕೊಟ್ಟುಂ [1]ಹೋದರಂ[1] ತಾವಂಜಿ ॥೨॥

ಸಂತ್ತಲೀ ರಾಜೆವ ಠಾಣೆವ ಹಾಕಂತಾಲೀ ।
ರೈತರಿಗೆ ರಾಜ ಮಾಡಿ ಬರದು ಕೊಟ್ಟರೋಲಿ ।
ಹಿಂಗ ತಿಳಿಯಂದ್ಹೋದಿತಂ ಪರಂಗೇರ ನೇಲಿಽ ।
ಏಕರಾಜ್ಯ ಮಾಡಿದಳಂ ಕಂಪಣಿ ಹೆಂಣ ಬಾಲಿ ॥ಚಾಲಂ॥

ಹೊದರು 2 ಮೆಲೆ 3 ದೆಡ್ಡ

ಆಕಿ ಹೇಳಿದ ವಚನಾದಿಂದ ।
ಬಾರ ನೆಡಿತಂ ಸಾಹೆಬರಾ ಮುಂದ ।
ತಂಪ್ಹಿನಾ ಫೌಜಂ ಹಿಂದಿಂದ ।
ಬಲಕಚೆರಿ ನೆರದತೆ ದಂಂದ ॥ಏರಂ॥

ರೋಣದಾಸಮುತ ತಾಲೂಕ ಸಂದ್ದಿಯೇನು ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಮುಂನಶಿ ಕಂಂತಂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾನಂ ॥೩॥

ಎಂತೆಂತ ಕಿಲ್ಲೆವು ಬಿದ್ದುಂಹೋದವಲ್ಲ ಗೋಡೀ ।
ಮೇಗಿನ ತೋಪಗಳು ಕಿತ್ರುರಂ ಈಡ್ಯಾಡೀ ।
ತಂಮ ರಾಜ್ಯೆದ ನಡತಿ ದೇಶಕೆಲ್ಲ ಮಾಡೀ ।
ರೊಕ್ಕ ತಿಂದವರಿಗ್ಯಲ್ಲಾ ಹಾಕಂತಾರ ಬೇಡೀ ॥ಚಾಲಂ॥

ಸರದಾರ ಸಾಹೆಬ ಸಿಟ್ಟೀಲಿ ।
ಕಂಂತನಂ ಕುರ್ಸಿದ ಮೇಲೆ ।
ದಂಡ ಯಿಂಳವಿದ ಸಂತ್ರಮುಂತ್ರಾಲಿ ।
ರೈತರಿಗೆ ಬರದಂ ಕೊಟ್ಟರೋಲಿ । 4[ಏರಂ]4

ಧರಿಯೊಳಗ ಮೆಂರವ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ ಬಟ್ಟಗೇರಿ ।
ಆತನ ಕರಂಣವಸಕರಡಿ ಬಾಲ ಸಾರಿ ॥೪॥

ಸಮಾಪ್ತ॥*

---

4 ಊ.ಪ. *ಪರಯ್ಯಾ ಬಿಂನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ ಬಾದಾಮಿ. ಶಿನೇ ಫೇಬ್ರುಆರಿ ಸ್ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

೪. ಕೊಲ್ಲಾಪೂರ ಮಹಾರಾಜನ ಪದಾ

ಮೊದಲಿತ್ತ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಊರಾ । ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಶಾರಾ ।
ಶಾಜಕ ಜಾಹಿರಾ । ದೇವ ಅವತಾರಾ ।
ರಂಕಾಳಿ ಪದ್ಮಾಳಿ । ಅಂಬುಂದುಂ ಎರಡುಂ ಹೆಸರಾ ॥ಪಲ್ಲಾ॥

ಆಗ ಗರದಿತ ಹೊನ್ನಿನ ಮಳಿ ।
ಅಂಬು ಭೂವಿಂಗೆ ಕಳಿ ।
ರಂಕಾಳಿ ಪದ್ಮಾಳಿ ಸಮಂಸ್ತ ಕೇಳಾರಿ ॥
ನಿಂವ ಆತ್ಮಜ್ಞ್ಯಾನಿಗಳ
ಸಭಾದೊಳಗ ಕಂಂತೀರಿ ॥
ದೇವಲೋಕದ ಮಂಂದಿ ಆವಾಗ ಇತ್ತ ಭೂವಿಂಮ್ಯಾಗ ।
ದ್ರುವ್ಯವ ಕೆರಿಯಾಗ । ಯಾವ ಪರಿಪರಿ ॥
ಲೆಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಬದಕ ಇಟ್ಟಾರ । ಗೊತ್ತಯಾರಿಗಿಲ್ಲರಿ ॥
ಆ ದ್ರುವ್ಯಕ ಕಾವಲ್ಯಾರದಾ ಯ್ಯೋಳ ಹ್ಯಾಡಿದಾ ।
ಸರ್ಪ ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾ । ಬ್ರಹ್ಮನಿಸ್ತಾರಿ ॥
ಮಂಹಾಶೇಷನ ಬದಿಯಂಲಿ ರತ್ನ ಕೊಟ್ಟಾರ ರಾತರಿ ॥
ಐದುಂ ಮಂಂದಿ [1]ದುಂ[1]ರಾತ್ಮರ ಕೂಡಿ ।
ಸಮಂ ಮಂಸಲತ್ತಾ ಮಾಡಿ ।
ಚಲೋ ಕಲ್ಲ ನೋಡಿ । ಬರದ್ದಾರ ಭಾರಿ ॥
ಅಲ್ಲಿ ಹುಂಟ್ಟಿ ಶಾರ ನೀಛೆದ ಕಲ್ಲ ।
ಯಾರಿಗೆ ತಿಳದಿಲ್ಲ । ಹಾಕಿ ಮಂಂದ್ದರಿ ॥
ಎಂಟರಾವಗಳ ಸಾಧಿಸಿ । ಜ್ಯಾಗ ಬಲಿ ಬೇಸಿ ।
[2]ನೋ[2]ಡ್ಯಾರ ಪುರವಾಸಿ । ಕಂಂತ ಬರಾಬರಿ ॥
ಅಷ್ಟಪಾಲಕರೆಂಟ ದಿಕ್ಕ ।
ಸಂತ್ತಲೆ ನೋಡ್ಯಾರತ್ಯಾರಿ ॥ಚಾಲ॥

ನಾ ನಿಮಂಗ ಹೇಳತೆ । ಕೇಳಿರಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತಾ ।
ಇದುಂ ದೇವಲೋಕದ ಮಾತಾ ॥
ಇದ ಆದ ಪುರಾತ್ಮ ಆಗೆತಿ ಆಗಿನ ಅರ್ಥಾ ।
ಅವ ಬಲ್ಲ ಕೇವಲ ಭಗವಂತಾ ॥

---

1 ವು 2 ನೊ

ಆ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಾ ಲಕ್ಷುಮಿ ಮಾಡಿದ ಬೇತಾ ।
ಕಲಿ[1]ಯು[1]ಗದೊಳಗ ತಿಳಿದಂತಾ॥
ಇಪ್ಪತ್ತ ಯ್ಯೋಳ ನಕ್ಷತ್ರ ಬಿಟ್ಟಿದಿ ಗುಣವಂತಾ ।
ಹಿಂಗ ಹಾಕಿ ಮಾಡಬೇಕ ಗಣತಾ ॥
ಅರವತ್ತ ಸಂವತ್ಸರ । ಹಿಡದ ಆಗೆತಿ ಈ ಮಾತಾ ।
ರುಕಾಳಿ ಅಂಬುದು ಪೂರ್ತಾ ॥ 2 ಯೇ[2]ರ ॥

ಮುಂಚೆ ಹೀಂಗ ಈತ್ತ ಪ್ರಮಾಣ ।
ಬ್ರಹ್ಮನ ವಾರಣ । ಅವನ ಕಾರಣ । ಆತಿ ತಯ್ಯಾರಾ ॥೧॥

ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕ ಯ್ಯೋಳ ಮಂದಿ ರುಷಿ
ಬುದರ ಸಾಧಿಸಿ। ನೋಡತಾರ ಸೊಸಿ ।
ಕೆರಿ [3]ದು[3]ಡಿಲಿ ।
ಆ ಶಿಲ್ಪಿ ತಾಡವಾಲಿ ಇತ್ತ ಅವರ ಹುತಿಲಿ ॥
ಆಗ ತಗದ ನೋಡಿದರ ಕುತ
ಮುನಸ ಬಲಸುತ । ಆತಿ ಅವರುತ। ಅದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ।
ಆನಂದನಾಮು ಸಂವತ್ಸರ ಗುರು ಬೆನ್ನಮಾಲಿ ॥
ಅಲಿ "ನಿಭೆದ" ಕಲ್ಲ ಒಂದಿತ್ತ । ನೋಡ್ಯಾರ ದೃಷ್ಟಾಂತ ।
ಒಲದ ಭಗವಂತ । ಅವರ ಮನದಲ್ಲಿ ॥
ಆಗ ಮ್ಯಾಣದ ಹಲಗಿ ಮಾಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡ್ರು ತಮ್ಮ ಕೈಲಿ ॥
ಆ ನಿಭೆದ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಒತ್ತ್ಯಾರು ।
ತಗದ ನೋಡ್ಯಾರು । ಓದಿಕೊಂಡಾರು ।
ಓಜನಾಥ ಅಲ್ಲಿ ।
ಆ ರುಕಾಳಿ ಕೆರಿಯಾಗ ।
ದ್ರವ್ಯವ ಇರುದ ನಿಭೆದಲ್ಲಿ ॥
ಕೆರಿಯೊಳಗ ಯ್ಯೋಳ ಹೆಡಿ ಸ[5]ರ್ಪ[5] ।
ಅದರ ತಾರೀಫ । ಕೆಳರಿ ನಿಂವ ಸ್ವಲ್ಪ ।
ಬರುದ ರಾತ್ರಿಲಿ ॥
ಆ ಸರ್ಪ ಮಾಡತಿತ್ತ [6]ಜ[6]ತ್ನ ।
ಇರುದ ಒಂದ ರತ್ನ । ಅದರ ಬಾಯಲಿ ॥ಚಾಲ॥

ಆ ಸರ್ಪ ಬರುವಾಗ ನೀರು ಬದಿಗಿ ಆಗೂತಾ ।
ಇದು ಇರುದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾ[7]ತಾ[7] ॥

1 ಯುವ 2 ವ 3 ರು 4 ನಿಭೆದ 5 ಫ಼ ೯ 6 ಓ 7 ಥಾ

ಯ್ಯೋಳ ಮಂದಿ ರಂಪಿಗಳ ಮಾಡತಾರ ಮಸಲತ್ತಾ ।
ಆ ಸರ್ಪ ಹಿಡಿಬೇಕಂತಾ ॥
ಆ ಸರ್ಪಿನ ತೆಲಿ ತಿಂದವಗ ಆಗುಂದ ದೌಲತ್ತಾ ।
ಯಾರು ತಿಳದಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವದ ಮಾತಾ ॥
ಆಗ ಕಬ್ಬಿಣ ಪಿಂಜರ ।
ಉಕ್ಕಿನ ಅಲಗ ಸಂತಮಂತ್ತಾ ।
ಸುದ್ದಿ ಇಲ್ಲದ ಮಾ[1]ಡ್ಯಾ[1]ರ ಗೊತ್ತಾ ॥
ಆ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆದಲ್ಲಿ
ಆಲದ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕುಂತಾ ।
ಆ ಸರ್ಪ ಹಿಡಿಬೇಕಂತಾ ॥ಯೇರ॥

ಆರ ತಾಸ ಆಗ ರಾತರಿ ।
ಸರ್ಪ ಬೆಂಕಿ ವುರಿ ಬಿಟ್ಟಿತೊ ಕೆರಿ ।
ಬಿಚ್ಚತಿತ್ತ ನೀರಾ ॥ ೨ ॥

ಆ ಸರ್ಪ ಬಂತೊ [2]ಭೋ[2]ರ್‍ಯಾಡಿ ।
ತಗದ ಯ್ಯೋಳ ಹ್ಯೆಡಿ । ಸಂತ್ತಲೆ ನೋಡಿ ।
ಕೆರಿಯಂ ಡಿದಂ ವ್ಯಾಗ ।
ಆ ಸರ್ಪಿಗೆ ಬಂತ [3]ಉಲ್ಲಾಸ[3] ।
ಜೀಂವಕ ಹರ್ಷ । ಆತಿ ತನ್ನೊಳಗ
ಸರ್ಪ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ನೋಡಿತಂ ।
ರತ್ನ ಇಟ್ಟಿತಂ ಬೆಳಕ ಬಿದ್ದಿತಂ ।
ಚಂದ್ರ [4]ಹೊಂಟ್ಹಾಂಗ[4]
ಆ ಬೆಳಕಿಲೆ ಅಮೃತ ಮೇಂವುದ ರಾತ್ರಿವಳಗ ॥
ಸರ್ಪ ಮೇಂವುತಿತ್ತ ಅಮೃತಾ ।
ಬೆಳಕ ಸಂತಮಂತ್ತಾ ।
ಬ್ರಹ್ಮನಲಕೀತಾ । ಒದಗಿತಾವಾಗ ॥
ಆ ಸರ್ಪಿಗೆ ಬಂತ ಮರಣಾ ।
ದೇವರ ಕರಣಾ । ಆತಿ ಇಲ್ಲದ್ಹಾಂಗ ॥
ಋಷಿಗಳ ಆದಾರ ತಯಾರಾ ।
ಕಂಡಾರ ಕಂಣ್ಣಾರಾ । ದೇವರ ಹೆಸರಾ ।

---

1 ದ್ಯಾ 2 ಭೊ 3 ಉಲ್‌ಲ್ಲಾಸ 4 ಹೊಂಟಾಗ

ತಮ್ಮ ಮನದಾಗ ಹಿಂಗ ಮಾಡ್ಯಾರ ಸಂಭನ ಸ್ತುತಿ ।
ಆದ ಸಾರಥಿ । ದಯಾ ಆವರ ಮ್ಯಾಗ ॥
ಆಗ ತಗೊಂಡ ಪಿಂಜರ ಕೈಗ ।
ಕಂಂತ ಗಿಡದಾಗ ।
ಇಳಸಿದರ ಹ್ಯಾಂಗ ರತ್ನದ ಮ್ಯಾಗ ॥
ಆ ರತ್ನದ ಜೋತಿ ಕಡಿಮ್ಯಾದಿತ
ಕತ್ತಲ ಗಂವದೀತ ।
ಚಂದ್ರ ಮಂಣಗಿದ್ಹಾಂಗ ॥ಚಾಲ॥

ಆ ಸರ್ಪ ಆತಿ ಬೆಂಕಿ ಪಾರ್ಜ ।
ಪಂಚವರಣಾ ।
ಮಂನಿದಾನ ಹರಿನಾರಾಯಣಾ ॥
ಆ ಸರ್ಪಿಗೆ ದಿಕ್ಕ ತೆಪ್ಪೀತ ।
ಹಾರಿತ ಹಲ್ಲಣಾ ।
ಆ ರತ್ನದ್ಹೋತಿ ಕೀರಣಾ ॥
[1]ಯ್ಯೋಳ[1] ಹೆಡಿ ತೆಗದ
ಪಿಂಜರಕ ಬಡಿತೋ ಪೂರ್ಣಾ ।
ಇದ ಆತಿ ಯೇನ ಕಾರಣಾ ॥
ಗಡಬಡಶ ಅಬರಶ
ಬಂತ ನೋಡ ಆ ಕ್ಷಣಾ ।
ಬಡದ್ಹಾಂಗ ಆದಿತೊ ಬಾಣಾ ॥
ಆ ಅಲಗ ನಟ್ಟ ನಂವಚಿತ್ರ
ಆತಿ ಗೆಣಗೆಣಾ ।
ಆ ಸರ್ಪ ಕೊಟ್ಟಿತೊ ಪ್ರಾಣಾ ॥ಯೇಂರ॥

ಖಂಪಿಗಳ ಗಿಡ [2]ಇ[2]ಳದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ।
ಆತಿ ಪಾಸಂದಾ ಮಾಡ್ಯಾರ ಹಂನ್ನಾರಾ ॥೩॥

ಖಂಪಿಗಳಿಗೆ ದೊರಿತ ರತನಾ ।
ಮಾಡ್ಯಾರ ಜ್ಯಾತನಾ ಆವರ ಸ್ವಾಧೀನಾ ।
ಯೋಳ ಮಂದಿವಳಗ ॥
ಬೆಳಗೀನ ಬೆಳ್ಳಿ ಮಂಾಡೀತ ।

---

1 ಯ್ಯೊ 2 ಈ

ಹೊತ್ತಯೇರಿತ ।
ಬಿಟ್ಟಾರ ಆ ಜ್ಯಾಗ ।
ಆ ಸರ್ಪ ಕೈಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡ
ಮಾಡ್ಯಾರ ತುಂಡ ತುಂಡ ।
ವಿಷಾ ತೊಳಕೊಂಡ । ಆದ ಕೆರಿ ವಳಗ ॥
ಅವರ ಮನಸ ಆತಿ ದಿಲ್ಖಾಕ ।
ಕೊಲ್ಲಾಪೂರಕ । ಬಂದಾರ ಊರಾಗ ॥
ಅವರ ಹಿಡದ ತಿರಗತಾರ ಪ್ಯಾಟಿ ।
ಮುಂದಕಿ ಮಾರಾಟಿ ।
ಆದಿತೊ ಭೆಟ್ಟಿ ।
ಕೂಡಿತ ವಳತಾಂಗ ॥
ನಮಂಗ ಮಾಡಿ ಉಣಸ ಭೋಜಣ ।
ತಗೊ ಹಿಡಿ ಮಿಣಾ ।
ನಿನ್ನ ಮನಿವಳಗ ॥
ನಮಂಗ ಕುಡಸಿಕೊಟ್ಟ ಭಗವಾನಾ ।
ಭರತಿ ಮುದ್ದಿನಾ । ಮಾಡಲಾಕ ಸ್ನಾನಾ ।
ಹೊಂಟರಾವಾಗ ॥
ಆ ಪಂಚಗಂಗ[1]ನ[1]ದಿಯಾಗ ।
ಯ್ಯಾಳ ಮುಂದಿ ಹ್ಯಾಂಗ ।
ಮಾತಾಡದಾರ ಹೀಂಗ ॥
ಮುಂದಕಿ ಆಡಗಿ ಮಾಡ್ಯಾಳ ಗಡಬಡಿ ।
ಯೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿ ಹುಂಡಿ ।
ನೀರ ಲಗುಮಾಡಿ ।
ತರಾಕ [2]ಹೋ[2]ದಾಳಾಗ ॥
ಆ ಮುಂದಕಿ ಮಗ [3]ನೋ[3]ಡಬಂದ ।
ಸರ್ಪಿನ ತಲಿ ತಿಂದ ಹೋದ ಲಗುಂಬ್ಯಾಗ ॥ಚಾಲ॥

ತುಂಬಿದ ನೀರ ಕೊಡದಾಗ ತಂದಳ ಲಗುಮಾಡಿ ।
ಅವರು ಬರುವ ಹಾದಿಯಾ ನೋಡಿ ।
ಯ್ಯಾಳ ಮುಂದಿ ಋಷಿಗಳ
ಬಂದರ ಸ್ನಾನಾಮಾಡಿ ।

---

1 ದ 2 ಹೊ 3 ನೊ

ಸಾಲಾಗಿ ಕಂಂತಾರ ಸಂವ ಜೋಡಿ ॥
ಆ ಮಂಂದಕಿ ನೀಡಿದಳ
ಯ್ಯೋಳ ಯಂಡಿ ಒಳಿ ನೋಡಿ ।
ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದಾಳ ಸಂವ ಮಾಡಿ ॥
ಯ್ಯೋಳ ಮಂಂದಿ ಖಂಪಿಗಳ
ಮಂಂದಕಿನ [1]ಕೇ[1]ಳ್ಯಾರ ಲಗಂಮಾಡಿ ।
[2]ಇದರ[2]ತಲಿ ಹೋತಿ ಯಾವ ಕಡಿ ॥
ಆ ಮಂಂದಕಿ ನೋಡತಾಳ
ಅಡಗಿ ಮನ್ಯಾಗ ಹಂಡಕ್ಯಾಡಿ ।
ತೆಲಿ ಇಲ್ಲ ಕೆಳರಿ ದಯಂಮಾಡಿ ॥ಯೇ೧ರ॥

ಆ ಮಂಂದಕಿ ಹೇಳತಳ ಆಗ ।
ಅದನ ನನ ಮಂಗ। ಕರಸತೆನ ಅವಗ ।
ಕೆಳರಿ ನಿಮಂ ಹುಜರಾ ॥೪॥

ಮಂದಕಿ ಮಂಗ ಬಂದ ಅಡರಸಿ ।
ಯ್ಯೋಳ ಮಂಂದಿ ಖಂಪಿ ।
ಕೇಳ್ಯಾರ ರಮಂಸಿ ।
ವಿನಂತಿಲೆ ಅವಗ ॥
ನೀ ನಡಿ ನಮ್ಮ ಹಿಂಬಾಲ ।
ಇರತೆವ ಭೆನ್ನ ಮ್ಯಾಲ ।
ಭೇದ ಇಲ್ಲ[3]ದ್ಹಾ[3]ಂಗ ॥
ಮಂಂದಕಿ ಮಂಗಾ ಹೊಂಟ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ।
ಹೊತ್ತ ಮಂಂಣಗೆತಿ ।
ಕೆರಿದೂರತಿ ಅರ್ಯಾಣದ ಒಳಗ ॥
ಅಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ಗಂಡ್ಡ ಕಾಂತರ ।
ಸಂಳವ ಇಲ್ಲ ಯಾರಾ ।
ರಾತ್ರಿಯಾ ಒಳಗ ॥
ಆ ಹಂತ್ರಗ ಹೇಳ್ಯಾರ ಪೂರಣಾ ।
ನಿನ್ನ ಪ್ರಮಾಣಾ । ಕೆರಿ ವಳಗ ನೀನಾ ।
ಹೋಗಂದ ಅತಿ ಈಗ ॥

---

1 ಕೆ 2 ಇದ ದರ 3 ಧ್ಹಾ

ಕೆರಿ ವಳಗ ಇರವುದಂ
ದ್ರವ್ಯವ ತರಂದ ನಿನ ದೈವ
ಹೋಗ ಬಲ್ಹಾಂಗ ॥
ಮಂದಕಿ ಮಂಗಾ ಹೊಂಟ ಕೆರಿಯಾಗ ।
ಹಾದಿ ಬಿಟ್ಟಿತವಗ ।
ನಡುನೀರಾಗ । ಹೊಕ್ಕನಾವಾಗ ॥
ಅಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ಭಂಗಾರದ ಗುಡಿ ।
ಕಂಣ ತುಂಬ ನೋಡಿ ।
ದ್ರವ್ಯವ ಅದರೊಳಗ ॥
ಪುತ್ರ ತಗೊಂಡ ಮಂತ್ತ ಮಾಣಿಕಾ ।
ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರ ಬದಕಾ ।
ಬಂದನಾ[1]ಕ್ಷ[1]ಣಕಾ ।
ಕೆರಿ ಬಿಟ್ಟ ಹೊರಗ ॥
ಋಷಿಗಳ ಅಂತಾರ ಯೇನೇನ !
ಆತಿ ಪ್ರಸನ್ನ । ಮಾತಾಹಿದಾರ ಹ್ಯಾಂಗ ॥ಚಾಲ॥

ಆ ಮಂದಕಿ ಮಗ ಮಂಂದ ಮಾತ
ಹೇಳತಾನ ಹ್ಯಾಂಗ ।
ಯ್ಯೋಳ ಮಂದಿ ಋಷಿಗಳ ಬೆನ್ನಮ್ಯಾಗ ॥
[2]ಅ[2]ನಂತ ಕೋಟಿ ದ್ರವ್ಯವ
ಇತ್ತ ಕೆರಿಯಾಗ ।
ತಂದ ಇಟ್ಟಾರ ಪುತ್ರನ ಮನಿಯಾಗ ॥
ಶಿವರಾಯಂನ ಕರಣ
ತಿಳಿಯಂದ ನೋಡ ಹೆಂತವಗ ।
ದೌಲತ್ತ ಆತಿ ಪುತ್ರಾಗ ॥
ಶಿವರಾ[3]ಜ[3] ಮಾರಾಜಾ ಅಂತ ಹೆಸರ ಅಂವಾಗ ।
ಅರಸಂಕಿ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಾಗ ॥
ಕೊಲ್ಲಾಪುರಾ ಶಾರ ಜಾಹಿರ ಆತಿ ನಾಡಾಗ ।
[4]ಕೇ[4]ಳ ಶಿವನ ಸದರ ಇದ್ದ್ಹಾಂಗ ॥ಯೇರ॥

ದೇವಿಂದ್ರ ಸಭಾ ಇಳದ್ಹಾಂಗ ।

---

1 ಕ್ಷಾ 2 ಅ 3 ಜಿ 4 ಕಿ

ದೇವರಾಟ ಹೀಂಗ ।
ದೇಶದ ವಳಗ । ಆತಿ ಜಾಹಿರಾ ॥೫॥

ಭೋಜರಾಜ ಅಂತಾರ ಮಾರಾಜ ।
ಬಹಳ ಸಮಂಜ ।
[1]ಕಂಂತಕೆರ[1]ಸಜಾ। ಸಭೇದ ವಳಗ॥
ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯಂರ ಪುಣ್ಯ ಯೇನ ಇತ್ತ।
ಆತಿ ದೌಲತ್ತ । ಆರಸಂಕಿ ಬಂತ ನಮಗ ॥
ಹಿಂಗ ದೌಲತ್ತ ಆಳ್ಯಾರ ಬಲ್ಂದಿನಾ ।
ಪನ್ಹಾಳಿಪಾವನಾ ।
ಗಡಾ [2]ಸಾಮಾನಾ[2] ಕಟಸಿದಾರ ಆಗ ॥
ಮಂಊರು ಲಕ್ಷ ದಂಡ ತಯ್ಯಾರ ಆತಿ
ಭರಪೂರ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಾಗ॥
ಮನಹಾರ ಮಂನಾ ಸಂತೋಷ
ಐವತ ಆರ ದೇಶ ।
ಅವರ ಕೈವಾಸ । ಮಾಡಿಕೊಂಡರಾಗ ॥
ಆ ಭರತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗುಣ
ರಾಮಲಕ್ಷಂಮಣ ಅಂಣತಮ್ಮರಿದ್ದ್ಹಾಂಗ ॥
ಕೈಲಾಸ್ಥ ವ್ಯಾಲೆ ಚಂದರಾ ।
ಒಳೇಕಂಭಿದಾರಾ ।
ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿಂದರಾ । ಇಲ್ಲಿ ಇಧ್ಹಾಂಗ ॥
ಇರಬೇಕ ಹಿಂತಾಂವ ಶ್ರೀಮಂಂತ ।
ಅಂತಾರ ಪುಣ್ಯವಂತ । ಅರಸ ಮಾರಾಜಗ ॥
ಈಗ ನಡಂದ ಇಂಗ್ರೇಜಿ ದೌಲತ್ತಾ ।
ಬಹಳ ಬಂದೊಬಸ್ತಾ ।
ಮಾಡ್ಯಾರ ತಾಕಿತಾ । ತಮ್ಮ ರಾಜೆದಾಗ ॥
ಈಗ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ದೌಲತ ಬಿಟ್ಟ।
ಹೋಗಿದರ ಹೊಂಟ । ಗೊತ್ತ ಇಲದ್ಹಾಂಗ ॥ಚಾಲ॥

[3]ನಿಂವ[3] ಆತ್ಮಜ್ಞ್ಯಾನಿಗಳ
ಕುಂತಿರಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾ ।

---

1 ಕುಂತರಕೆರ 2 ಸಾಮಾನಾಗ 3 ಸಿಂವ

ನಿಮಂಕಿಂತ ನಾಂವು ಸಂಣವರಾ ॥
ಉರ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ದೊಡ್ಡ ಶಾರ
ಇರುಂದ ಜಾಹಿರಾ ।
ಪ್ರಸನ್ನ ಬಸವಂಣ ದೇವರಾ ॥
ನಮ್ಮ ವಸ್ತಾದ ಮೋದಿನ ಸಾಹಬ
ಬಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರರಾ ।
ದೇವಂಣ್ಣ ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರಾ ॥
ಕವಿ ಅಮೋಜಿ ಲಾವಣಿ ಮಾಡಿದಾನ ತಯಾರಾ ।
ನೀಂವು ಸೋಸಿ ತಗಿರಿ ಅಕ್ಷತಾ ॥
ಅವರ ಡಬ್ಬಿನ ವ್ಯಾಗ
ತಂರಾಯಿಂ ಮುಂತ್ತಿ ಸಾರಾ ।
ನೀಸಾನಿ ಹಚ್ಯಾರ ಜರತಾರಾ ॥ಯೇರ॥

ಸಂತಂ ಬಸಣ್ಣ ಇಬ್ಬರುಂ ಜೋಡಿ ।
[1]ಹೇ[1]ಳ್ಯಾರ ನಿಮಂ ತೋಡಿ ।
ವೈರಿ ಹಿಮ್ಮಾಡಿ । ಕೇಳಿ ಓಡವರಾ ॥೬॥

---

1 ಹೆ

೫. ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲಿನ ಪದ

ಇಂಗ್ರೇಜಿ ದಣಿ ಖಾವಂದ ದೊರಿ
ಯಾರು ಇಲ್ಲರಿ ಇವರ ಸರಿ ।
ಮೂಡು ಮುಣಗಾವಲಿಯೇಕ ಛೆತ್ರಪತಿ
ಅಂತ ಹೊಗಳತತಿ ಶ್ರುತಿ ಸಾರಿ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಪ್ರಥಮ ಬಂದ್ರು ಹಿಂದು ದೇಶಕ್ಕ ।
ವೃದ್ಧಿ ವೆವಹಾರಾ ಮಾಡುಂದಕ ।
ಯೆಲಿಸ್ಬಿತ ಮಾಹಾರಾಣಿಯುವರು ।
ಅಧಿಕಾರ ಆದ್ರಾ ಗಾದಿಯು ಸ್ಥಲಕ ।
ಲಂಡನವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಕ ।
ಸಿಕೆಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟಾರದಕ ।
ರತ್ನ ಜಡಿದು ದೇವೆಂದ್ರ ಸಭಿಗೆ
ಸರಿ ಆಗಿ ಕಾಣತತಿ ಈ ಜನಕ ।
ಸಿಂಹಾಸನ ಭಂಗಕ ಚೊಕ್ಕ ।
ಮುಂತ್ತ ಬಿಗಿದ ಮನ ಪೂರ್ಣಕ್ಕ
ರಾಣಿಯುವರು ಸದಕೇರಿ ಕುಂತ್ರು
ಸುತ ಜಗಜೆಗಿಸುತ ಬೀಳುದ ಬೆಳಕ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಹವೆಲ್ಬ್ಬಸ ಸಾಹೇಬ ಖಾವಂದ್ರು ಬಂದರಾಗ
ಹಿಂದು ದೇಶ ಹೊಕ್ಕರು ನಾಡಾಗ ।
ಪಾಭನ ಹುಕುಮು ಇದ್ದಿತು ಆವಾಗ ।
ಬಂದ ನಡಿಸ್ಯಾರ ವ್ಯಾಪಾರ ವುದ್ಯೊಗ।
ಆ ಪಾಭನ ಮಂಗಳಿಗೆ ವ್ಯೆಯಾಗ ।
ಸ್ವಸ್ತ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಆಕಿಯು ಜೀವದಾಗ ॥ಯೇರ॥

ಬಂದು ಇವರು ಈ ದೇಶದೊಳಗ ಆಕಿ ।
ಗೊಂದು ಔಷಧವ ಕೊಟ್ಟಕ್ಷಸ್ತಕೆ ।
ಚಂದವಾಗಿ ಲೇಸ ಬಂದಿತಿವರಿಗೆ ।
ಮುಂದ ಪಾಭಮನದೊಳಗ ವಿಚ್ಯಾರಕ ।
ತಂದು ಧ್ಯಾನಕ ತಾ ತಿಳದ ಸರ್ದರಗ ।
ಅಂದ ಯೇನ ಬೇಡತಿ ಬೇಡು ನೀ ।

ಮುಂಂದ ಸರ್ದಾರಾ ಆಗ ಪಾಛೆಗ ।
ಅಂದ ನಿಂಮ ನಾಡೊಳಗ ನಂಮಂ ಜನ ।
ಬಂದ್ರ ನಂಮ ಹೆಸರ್ರ್ಯಾರಂ ತಗಿಯಂದ್ಹಾಂಗೊಂದಂ
ಮಾಡಿಕೊಡ್ರಿ ನಂಮಂ ಕಯ್ಯಾಲಿ ।
ಚಂದದಿಂದ ಪಾಛ ತಿಳದ ನೋಡಿದ ಮಂನಕ ।
ತಂದಂ ತಿಳದ ಆವಾಗ ಕೈಯೆಂತ್ರಿ ॥ಯೇಂರ॥

ಸಿಕೆ ಹೊಡದ ಕೊಟ್ಟನಂ ಪಾಛಾ ಆ ಕ್ಷಣಕ ।
ಅಲ್ಲಿಂದಾತಿ ಅಂಜದ್ಹಾಂಗ್ಯಾತ್ಯಾತಕ ।
ತಂಮಂ ಕೈಲಿ ತೊಗೊಂಡ್ರ ಯಂಲ್ಲಾ ಮಾಡಿರಿಕ್ಕ ।
ಮೋಕಳೀಕ । ಆತಿ ಟೀಕ ।
ಯಂಂಕ್ತಿ ಮಾಡೆರ್ರ್ಯಾತ್ಯಾತರದಂ ಇಲ್ಲೊ ಟಕ್ಕ ॥ಇಳವ॥

ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೂಡಶಕ ಧಂಡ ।
ಯಂಂಕ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ।
ಯಂಲ್ಲ ಯಂಳಕೊಂಡ್ರ ತಂಮಂ ಕಯ್ಯಾಗ ।
ತಿಳಿಬಲ್ಲ್ರ ಕಲ್ಪನದ ವಳಗ ।
ವಳಗಿಂದೊಳಗ ಮಾಡೆರ ತಯ್ಯಾರ ।
ಯಂದ್ರ ಪಂದ ಬಾರಾ । ಮಾಡಿ ಹಂಂನರ ।
ಹೊಂಟರ ಆವಾಗ ಯೇಂಕದ್ರುಮಂಕ
ಪಾಛೆನಮ್ಮ್ಂಗ ॥ಯೇಂರ॥

ರಾಜಿಲಿಂದ ದೇಶ ಕೊಟ್ಟನರಿ ।
ಇವರ ಯಂಂಕ್ತಿಗ್ಯಾರಿಲ್ಲ ಸರಿ ।
ಮಂೂಡಂ ಮುಂಣಗುವಲಿ
ಯೇಂಕ ಛತ್ರಪತಿ ಅಂತ
ಹೊಗಳತತಿ ಸಂತಿಸಾರಿ ॥೧॥

ಹೀಂಗ ದೇಶದಾಸಾದುಂಗಿರೊ ।
ಮಾಡಿಕೊಂತ ನಡದರ ಹಂಚಿಕಿ ।
ದೇಶ ಸಾದುಂಣೆರೆ ಮಾಡಿ ತೊಗೊಂತರ
ತಂಮಂ ಬಂದ್ಥಿ ಕಲ್ಪನ ಹಾಕಿ ।
ಮುಚಲಿ ಬಂಗಾಲ ದೇಶ ತಗದ್ರ ಹಾಡಿಕಿ ।

ನಿಜಾಮಂದಿಲ್ಲಿಯೆಂಶಗ್ದುಚ್ಚಿದಕ್ಕಿ
ಸಾಷ್ಠಿಗಡ್ಡಿ ಕನಡ ಕರ್ನಾಟ
ಬಂಂದೆಲ ಖಂಡ ದೇಶ
ತೊಗೊಂಡ್ರು ಪೇಶ್ವನ ದಂಡಕಿ ।
ಕಟಕ ದಿಲ್ಲಿ ಕಾನದೇಶ ಸಂಖಿ ।
ತೊಗೊಂಡ್ರು ಹೋಳಕರನ ಕಡದ ಹಾಕಿ ।
ಅಜಮಿರ ಮಾರಾಷ್ಟ ಪುಣೆ
ಅಸ್ಮ ಅರಕಾನನ ಬ್ರಂಮ್ಹ ದೇಶ
ಗೆದ್ರು ಟಾಣೆಹಾಕಿ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಸಿಂಧಂ ದೇಶ ಗೆದ್ದರೊ ಅಲ್ಲಿಂದ ।
ಅಮಿರನು ಅರಸನ ಕಡಶಿಂದ ।
ಪಂಜೆ ದೇಶಕ ಟಾಣೆವ ಹಾಕಿದಾ ।
ಸಿಕ್ಕರೆಂಬಂ ಅರಶಿನ ಕಿತ್ತ ವಗದಾ ।
ಪೈಗಂ ದೇಶಕ ಹೋದರು ಮಾಡಿ ಜಲ್ದ ।
ನಾಗಪೂರ ತೊಗೊಂಡ್ರು ನಿಜಾಮಂದ ॥ಯೇರ॥

ಮಂತಂ ಅಯೊದ್ಯಾನಗರಕ ಬಂದರು ।
ವತ್ರ ಮಾಡಿ ಧಮಂಕಾಸ್ತ ಪೂರಿಗೆ ।
ನಿತ್ರ ಟಾಣೆ ಹಾಕಿ ಡೇರೆ ಹೊಡದ ಬಲಂ ।
ಶತ್ರು ಕೈದಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಅಯೊದ್ಧೆನ ।
ನೆತ್ರ ಧರಣಿಗೆ ಕೆಡವಿಬಿಟ್ಟರ ಜಗ ।
ಕರ್ತರಂತ ಅನಸಂವರಂ ಭಂವನಕ ।
ನಿತ್ತೆ ಪುಂಣೆದ ಸದಾಚ್ಯಾರವನು ।
ಅರ್ತಿಲಿಂದ ನಡಸಂವರು ಕರಂಣವಿಟ್ಟ ।
ಪಾರ್ಥಗಾಗಿಲ್ಲ ಇವರ್ಧಂತ ಸಮಂರ್ಥ !
ನಿರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಹ ನಿಷ್ಟವುಳ್ಳವರಂ।
ಅರ್ತ ಸಂವರಿಸಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೇರ ॥ಯೇರ॥

ಹೀಂಗ ಹೇಳಿಕೊಂತ ಹೋದರ ತೀರಕಿಲ್ಲಾ।
ಬಲ ವೀರರ ಮಾಡಿದ ಬಲ್ಮಿನೆಲ್ಲಾ।
ಸಾಕ್ಷಾತ ದೇವರಿವರಂ ಮಂತ್ಯಾರಲ್ಲಾ॥
ಧರಿಮೇಲಾ। ಬಂದರಲ್ಲಾ।
ಯೇಕ ಛತ್ರಪತಿ ಅನಸಿಕೊಂಡ್ರು ಮೇಲ ॥ಇಳವ॥

ಪುಂಣೆ ಕಂವಂ ಅರಸರ ಸಂಚಿತಾ।
ಕಳಕೊಂಡ್ರ ದವಲತ।
ಆದ್ರ ಅನರ್ತ ಮಂಂಟ್ಟಲಿಲ್ಲ ದಡಕ।
ಹರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ ಲೌಕಿಕಕ ।
ಮಾಹಾರಾಣಿ ಖಾವಂದರ ಸರಿ।
ಯಂರೆರ ಇಲ್ಲರಿ।
ಪುಂಣೆದ ಜೆರಿ ಇವರ ಹಂತೇಕ।
ಹಾಂಗಂತ ಆಳತರ ಲೋಕ ॥ಯೇರ॥

ಭೂಮಿಂಗೆ ಅಧಿಪತಿ ಆದ್ರ ಧೊರಿ ।
ಬಂದ್ರ ಭಂವನದೊಳು ರತವೇರಿ ॥೨॥

ಪುಂಣೆವಾನ ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಸರಕಾರಾ।
ಹೀಂಗ ನಡಸತರ ಕಾರ್ಬಾರಾ।
ದಿಲ್ಲಿ ಕಾಸಿ ಪರ್ವತ ಮಂಂಮಂಯಂದಾಗ
ದಂಡ ಇಟ್ಟುದರ ತರತರ ।
ಹತ್ತ್ರಲಕ್ಷ ದಂಡ ಬರಪೂರಾ।
ಮಂಂದಿ ಇದ್ದಿತೊದಲ್ಲ ಬಾರಾ।
ತಂರಪ ಘನತುಂರಪ ಕಾಲ
ಫೌಜ ಕರಿ ಮಂಂದಿ ಬ್ಯಾರಿ
ಕೆಂಪ ಸೋಜರ।
ದಂಡಿನೊಳಗ ವೊಬ್ಬ ಸರದಾರಾ।
ಯಂಡಬಲ ಕುದರಿಯಂ ರಾಹುತರ।
ತೋಪು ತಂಬಾಕಿ ಕರಂಲಿ ಪಿಸ್ತೂಲ
ಮಂಸ್ತ ಮಂಂದಿ ಹಿಡುಂ ಹತಿಯಂರ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಹುಂಕಮು ಸರಕಾರಕಾ ಇದೆ ಬಂದುಂ ಬಸ್ತಾ।
ಯಂರ್ಡರ್ಗ ಹೊತ್ತು ನಡಸುಂರುಂ ಕಾವಾತಾ ।
ಗುಂಂಡುಂ ಮಂದ್ದು ಹಿಂಬಲ ಸಾಹಿತ ।
ರಣ ಪೈರಾಗಿ ಯೇಳುಂದುಂ ತಂಬುಂ ನುಡತಾ ।
ತಡಪಡ ಅವಾಜ ಗುಂಂಡಿಂದ ಇಲ್ಲ ಗಣತಾ ।
ಬರರರ ಮಂಳಿಯಂ ಬಡದ್ಹಾಂಗ ವಿಪರೀತ ॥ಯೇರ॥

ಇಷ್ಟು ಸಾಹಿತ ಮಾಡಿ ತಯಾರಾಗಿ ।
ಹೊಂಟರ ಗಡಗೊಳ ಜೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಕ ।
ಬಂಟ ಹೌದ ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಧೊರಿಯಂ ಕೊಪ ।
ತೊಟ್ಟ ಸವರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ ಸಾಮನಗಡ ।
ಶ್ರಿಷ್ಟಿಲಿ ಹಲಗಲಿ ನರಗುಂದ ಪರ್ಸಗಡ ।
ಅಷ್ಟು ತೊಗೊಂಡರ ವಂದ ಬಿಡದಲೆ ।
ದ್ರುಷ್ಟಿಗಡಾ ರಂದ್ರ ಭದ್ರ ಮಂನೋಹರ ।
ಇಷ್ಟು ತೊಗೊಂಡರ ನಂದಗಡ ಚಂದಗಡ ।
ನಿಷ್ಟಾವಂತರ್ಯಾರಿಲ್ಲ ಇವರ ಸರಿ ।
ಅಷ್ಟು ರಾಜರ ವಳಗ ಇವರ ಮಾಹ ।
ಶ್ರೇಷ್ಟರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು ಧರ್ಮದಿಂದ ।
ಯೆಷ್ಟು ಬಲಾವುಳ್ಳ ದಂಡ ಇವರ ವಾಕ್ಕೆ ||ಯೇರ||

ಮುಂಟ್ಟಿ ನಡಂದು ಇವರ್ಧೆಳಿದಂತೆ ।
ಬೆಂಕಿ ಹಾಯೆಂದ್ರು ಅಗ್ನಿಯೊಳ್ಬೀಳಂರಂತೆ ॥
ಬಾಳ ಬರಸ ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಲ ಣಿಯಂದಂತೆ ॥
ಹಿಕಮಂತ್ತೆ । ನಡಸಂರಂತೆ ।
ಸಾರಿ ಪೇಳಂವೆ ಸಭಿಯೊಳಂ ನಿಂತಂ ಮಾತ್ತೆ ||ಇಳವ||

ಜಿದ್ದ ತೊಟ್ಟ ವೈರಿಗಳ ಯಂಲ್ಲಾ ।
ವಬ್ಬರ ವುಳಿಲಿಲ್ಲಾ ।
ಪುಂಣೆದ ಬಲ । ಕಂಮಂ ಅವರಲ್ಲೆ ।
ಹಾಂಗಂತ ಇರಲಿಲ್ಲ ಲೋಕದಲೆ ।
ಇವರೇಕ ಛೆತ್ರಪತಿಯಾಗಿ ।
ನಿಂತರ ಧರಣಿಗಿ ।
ಅಳವ ಯೆಂದೆಂದಿಗಿ । ಇಲ್ಲ ಯೆಂಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ।
ಇವರೊಚನ ಆಗಲಿ ಕಿಲಕಾಲಿ ||ಯೇರ||

ಸತ್ತೆಕರನ ಬೇಕ ಇವರ ಸರಿ ।
ಇವರ ಹೊರ್ತ ಮಂತ್ತ್ಯಾರಿಲ್ಲರಿ ||೩||

ಧರ್ಮ ಸಂಚೆರದ ಧನಿ ಇವರಂ ।
ಲೋಕ ಜನದ ಮೇಲೆ ಬಲ ಪೇರಂ ।

ಗಲ್ಲ ಟಾಪು ಚಳಂವಗ ಯಂಕ್ಟಿಯಂ ಹೇಳಿ
ವುಳವಿಕೋ ಯೆಂಬುವರಂ ।
ಲೋಕದ ತುಂಬ ಸಾಲಿ ಹಾಕಿದರಂ ।
ವಿದ್ದೆ ದಾನಕ ನಿಂತಾರಂ ।
ಸಣದುಂ ದೊಡ್ಡದಂ ಗಂಡ ಹೆಂಣಿಗೆ
ಜ್ಞಾನಬೊಧ ಬಲ ಮಾಡಿದರಂ ।
ಇವರ ಬಂದುಂ ತರ್ವ್ಹ ಕಡದಾರಂ ।
ಮನಿ ಪಾಳೆ ಕೊಡತಿದ್ದ ಬಿಡಸಿದರಂ ।
ಬಹಳ ಆನಂದದಿಂದ ಇಟ್ರ
ತಂಮ ನಾಡನೆನಸಿಕೊಂತರ ಲೋಕದ ಜನರಂ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಲೈನ ದಾರಿ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಸುತ್ತ್ಮ ಕಡಸಿ ।
ಗಿಡಗಳ ಹಚ್ಯಾರ ಯಂಡಬಲ ತರತರಶಿ ।
ನೆರಳ ನೋಡಿ ಜನಕ ಬಂತ ಕೂಸಿ ।
ನಿತ್ತೆ ವುಣತರ ಇವರಂನ ನೆನನೆನಸಿ ।
ವೂರಂರಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೆರಿ ಭಾಂವಿಗಳ ಕಡಸಿ ।
ಅಲ್ಲೆ ಮಂಟ ಮಾನೆ ಗಂಡಿಯೇಂಗಳ ಕಟಸಿ ।
ವ್ಮೈಲಿ ತಗಸಾಕ್ಚಚ್ಚೆರ ತಿಳದ ಸೋಸಿ ।
ಸಂಣ ಸಂಣ ಹಂಡಗರಿಗೆ ಮಾಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಘಾಸಿ ॥ಯೇರ॥

ಪುಂಣೆ ಬಾಳ ಜೋರತ್ತ ಇವರದಂ ।
ಅಂನೆ ಅಂಬುದಂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡಂದಿಲ್ಲ ।
ಸಣದುಂ ದೊಡದಂ ಸಂವನಾಗಿ ನೋಡತರ ।
ಧನಿಕರ ಅಂತನ ಬೇಕ ಇವರಿಗೆ ।
ಮಂಂನ್ನ ಮಂತ್ತ ಯಾರ್ಯಾರು ಆಳಕಿಲ್ಲವರ ।
ಸಂನಿಧಾನದೋಳಿರವು ಜನರಂ ।
ಕುಲಕರ್ಣಿ ಗೌಡ ಕಾರ್ಕುನರು ವಕೀಲರು ।
ಪುಂಣೆ ವುಂಣತೇಮಂತರಿವರದಂ ।
ಇಂನಂ ಸಾರುಂವದಂ ಅಳತಿ ಇಲ್ಲ ಬಲಂ ।
ಹೊನ್ನ ದ್ರುವ್ಯ ಹಾಕಿದರಂ ಲೋಕದಲಿ ।
ಧಂನೆವಂತ್ರ ಅನಬೇಕ ಇವರಿಗೆ ॥ಯೇರ॥

ಈಂನ್ಯಾತ್ಯಾತ್ರ ವಳಗಾದ್ರು ತಗುಹಾಂಗಿಲಾ ।
ಹೀಂಗ ಲೋಕವು ಯಾರ್ಯಾರಂ ಆಳಿದ್ದಿಲ್ಲಾ ।

ಸರ್ವ ಮಾತಿಗಾದ್ರು ಯೇನು ಕಡಿಮಿ ಇಲ್ಲ ।
ಜನರೆಲ್ಲಾ । ಅಂತರಲ್ಲಾ ।
ಸುಖಿಯಾಗಿ ಅದೆವು ಇವರ ಬಲದ ಮೇಲಾ ॥ಇಳವ॥

ಈ ದರ್ಬಾರಿರಲಿ ಬಹುದಿನಾ ।
ಇದರ ಹೊರತೆನ । ಬ್ಯಾಡೊ ಭಗವಾನಾ ।
ನಡಸಿ ಕೊಡಸೀನ ।
ಲಾಲಿಸೊ ಗುರುವೆ ವಚನವನ ।
ಪುಣ್ಣೆ ಬಾಳ ಇವರ ಹಂತೆಕ ।
ಆಳಲಿ ಲೋಕ । ಇರಲಿ ಕಡಿತನಕಾ ।
ಹಾಕಿ ಸಲವನ್ನ । ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಂವ ನೀನಾ ॥ ಯೇರ ॥

ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಇರಂತನಕನರಿ ।
ಇವರ ಮ್ಯಾಗ ಬರಬರದ್ಯೊರಿ ॥೪॥

ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಶಾಣೆ ತಾನೆ ಬಲಾ ।
ಇವರ ಯುಕ್ತಿಗೆನ ಕಡಿಮಿಲ್ಲಾ ।
ಬಹಳ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತಂವು
ಶಹಣೆತನ ತೋರ್ಸಿಬಿಟ್ಟರೊ ಜನಕೆಲ್ಲಾ ।
ತರತರದರಿಬಿ ಸಕಲತಿ ಸೇಲಾ ।
ಅಚ್ಚಿನರಿಬಿ ಮೇಲೆ ತೊಡು ಜ್ಯಾಲಾ ।
ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ದೀಪದ ಕಡ್ಡಿ
ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಕಲಾ
ಅಗಿನಗಾಡಿಗೆ ಮೊಹಲಿಲ್ಲಾ ।
ಯೆತ್ತು ಕುದರಿ ಅದಕ ಬೇಕಿಲ್ಲಾ ।
ಕ್ಷಣದೊಳು ಹನೆರ್ಡ ಗಾವದ್ಹೊಗತತಿ
ಗಾಳಿಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾತೆಲ್ಲಾ ॥ಜ್ಯಾಲ॥

ಜೋಡ ತಂತಿ ನಡಶಾರು ಬಹುದೂರ ।
ಕ್ಷಣದೊಳು ಹೋಗಿ ಬರವುದು ವುತ್ತರ ।
ಕಡಿಮಿ ಇಲ್ಲೊ ಇವರ ಹುನಾರಾ ।
ಹಿಂದಕು ಮುಂದಕು ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲೊ ಯಾರಾ ।
ನೂಲ ಹುಟ್ಟಿಶರು ವೊಂದೊಂದು ತರತರ ।
ಹಸರುಕೆಂಪ್ಹಳದಿಬಿಳದು ಹುಟಸವರ ॥ಯೇರ॥

ವಂತ್ತ ಮಾಡಿದರ ಕಬ್ಬಿಣ ಸಾಹಿತ ।
ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಹುಂನಾರ ತರತರ ।
ಹತ್ತುವ ಚೆಕಡಿ ಬಂಡಿಯು ಗಾಲಿಗೆ ।
ಸಂತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ರಜಿವು ।
ವುತ್ತು ಸಳ್ಳಜಿನ ಗಂಟ್ಟು ಪರಿಪರಿ ।
ಗೊತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಕೀಲಿ ಹುಟಸುಂವರ ।
ಸಿತ್ತೆ ರುಪಾಇ ರೊಕ್ಕಾ ಭಂಗಾರ ಹುಂಟ್ಟಸದು ।
ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ವಂದ ಕ್ಷಣದೊಳಗಾಗುಂದು ।
ಬಿತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟರೊ ತಂಮು ದೇಶದ ವೇಲೆ ।
ಹೊತ್ತ ನೋಡುವ ತಾಸು ಗಡ್ಯಾಲ ಗಣತ ।
ಗೊತ್ತ ಮಾಡಿ ಹರವಿದರುಂ ಲೋಕದ ವೇಲೆ ।
ಚಿತ್ತ ಇಟ್ಟ ನೀವ ಕೇಳರೀಗ ॥ಯೇರ॥

ವಂತ್ತು ಹೆಳತೆವು ಯೇನೆನ ವುಳಿಯುದ್ಹಾಂಗ ।
ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟರೊ ಹೇಳಿದರ ತೀರದ್ಹಾಂಗ ।
ಬಾಳ ಶ್ರೆಷ್ಟವಂತರು ಅಪ್ಟು ರಾಜರೊಳಗ ।
ಯಾಂವ್ಯಾಂವಗ । ತಿಳಿಯುದ್ಹಾಂಗ ।
ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟರು ಯೆಂದೆಂದಿಗೆ ಬಾರದ್ಹಾಂಗ ॥ಇಳವ॥

ಬ್ಯಾರೆಬ್ಯಾರೆ ಇವರ ಹುಂನರ ।
ಮಾಡೆರ ತರತರ । ದಾಂವತಿಲ್ಲ ಜರ ।
ಇವರ ಕೆಲಸಕ್ಕ । ಬುದ್ಧಿಂತ ಹಿರುತರ ರೊಕ್ಕಾ ।
ತಿಳಿಗೊಡುಂದಿಲ ಈ ಜನರಿಗೆ ।
ಹೀಂಗ ಯಾರಿಗೆ । ಬಾರ್ದ ಯೆಂದಿಗೆ ।
ಹಿಂತ ಕವತೂಕಾ । ಹೆಚ್ಚಿಂದ ಆತಿ ಇವರ ಬೆಳಕ ॥ಯೇರ॥

ಆಕಲತ ಗುಂರುಂ ಹೊಂಟ್ಹಾಂಗ ಜರಿ ।
ಖರೆ ಮಾತ ಇದ ಸುಳ್ಳಲ್ಲರಿ ॥೫॥

ನರಮುಂನುಂಷರ ಇವರಿಗನಬಾರದುಂ ।
ಸಾಕ್ಷಾತ ದೇವಲೋಕದ ವರ್ಧವದುಂ ।
ಹಾಂಗ ಅಂತ ಅಗಾದ ಹುನುರಾ
ಮಾಡತಾರ ಯಾರಿಗೆ ಬಾರದುಂ ।

ರಾಟ ಮಾಡೆರ ಹತ್ತಿ ಅರವುವದುಃ ।
ನೋಡರಿ ನೀಗಿ ತಯಾರಿಂದುಃ ।
ರಥಾ ಯೇರಿ ಕಂದರಿಲ್ಲದ ನಡಸತಾರ
ಯಾರ ಮಾಡಿದ್ರು ಹಿಂದ ಹಿಂತಾದ್ದುಃ
ಮಂತ್ತು ಭೂಮಿಃ ಸಾಗ ಆಗುವದುಃ ।
ನೇಗಲ ಮಾಡೆರ ಹೆಚ್ಚಿಂದುಃ ।
ಯೆಂತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಯಂಳಕೊಂಡ ಹೋಗಿ ನೆಲ ।
ಕಿತ್ತ ಬೀಳತತಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದುಃ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ತೊಲಿಕೊರವುದುಃ ಮಾಡೆರುಃ ತಯಾರ
ವಂದ ನಿಮುಂಷಕ ಆಗುಂವ ಐಸೂರ ।
ಹಿಂತಾ ಜಿನ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲೊ ಯಾರಾ ।
ಹಿಂದಿನವರಿಗೆ ಅನಬಾರ್ದು ಸತ್ತೆಕರ ।
ದೊಷಾರದಲ್ಲೆ ಅರ್ಜುನ ರಣಸೂರಾ ।
ಅಂತ ಹೆಳತಾವು ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರ ॥ಯೇರ॥

ಮುಂದ ಸಮೂದ್ರುಕ ಸೇತುಃ ಕಟ್ಟಿದ ಬಾಣ ।
ದಿಂದ ಅವನ ಸಾಮರ್ತ ಹೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ ।
ಹಿಂದುಃ ರಾಮುಃ ಕಟ್ಟಿದನುಃ ಗುಂಡ್ಡಕ ಗುಂಡ್ಡ
ಹೊಂದಿಸಿ ಸೇತುಃ ಕಟ್ಟಿ ಅಚಿಕ ದಾಟಿದನುಃ ।
ಚಂದದಿಂದ ನೀವ ನೋಡರಿವರುಃ ಹೆ ।
ಚ್ಚಿಂದುಃ ಆಗ ಬೊಟಾ ಮಾಡಿ ಸಮುಂದ್ರುದಲಿ
ಇಂದುಃ ಪರಿಯುಂತ್ರ ನಡಸುಂವರುಃ ನೀರಮೇಲೆ ।
ಹಿಂದಿನವರಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚ ಇವರ ಬಲ ।
ಯೆಂದೆಂದಿಗೆ, ಇವರ ಸರಿಯುಃ ಅವರ ಅಲ್ಲ
ಮುಂದ ಮಂತ್ತ ಇಂನ್ಯಾರುಃ ಹುಟ್ಟಾಕಿಲ್ಲಿವರುಃ ।
ಬಂದ್ರು ಅಚಿಕ ರಾಮುಂದ ಶೈನ ಆಗಿ ।
ಚಂದದಿಂದ ಇವರಿದ್ರು ಪೂರ್ವದಲಿ ।
ಮುಂದ ರಾಮಾವತಾರ ಸಮಾಪ್ತವಾಗ್ವಗಿವ ॥ಯೇರ॥

ರಂದ್ರು ನಮುಂಗ ಯೇನ ಕೊಡತಿರಂತ ।
ವರವ ಬೇಡೆರುಃ ರಾಮುನ ಇದರ ನಿಂತ ।
ಯುಂನ ಸಂತರೆಂದುಃ ತಿಳಿದಳಾವಾಗ ಸೀತಾ ॥

ಕರುಣ ಪೂರ್ತಾ । ಇಟ್ಟ ಚಿತ್ತಾ ।
ಬಾಳ ಆನಂದದಿಂದ ಯೆಂತ್ರಿ ಇಟ್ಟರ್ರ್ಸತ್ತಾ ॥ಇಳವ॥

ವಾಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ರಾವಂ ಭೂಪತಿ ।
ಯೇಕ ಛತ್ರಪತಿ । ಆಗರೆಂತ ಪೂರ್ತಿ ।
ಹೊಂಟಿತೊ ವಚನಾ ।
ರಾಮುವಾಖ್ಯ ಸಂಳ್ಯಾಗಂವದೇನ ।
ಹಾಂಗಂತ ಆಳತರ ಲೋಕ ।
ಸ್ವಲ್ಪ ಯಾತೆತಕ । ಹಚಿಕೊಳದಸೇಕ ।
ಆಳತರ ಭುವನ ।
ಯೆಂಪ್ಪ ಹೇಳಿದ್ರ ತೀರದಿವರ ವರ್ಣ ॥ಯೇರ॥

ಯೆಂದೆಂದಿಗೆ ಇವರಿಗೆ ಆಳವಿಲ್ಲರಿ ।
ಬಾಳ ಇವರ ಪುಂಣೆದ ಜೋರಿ ॥೬॥

ಇಂಥದರ ಬರ ಇರಲೇಕಪತಿ ।
ಲೋಕ ಜನರ ಹಿಂಗ ಅಂತತಿ ।
ಈಗ ವಿಕ್ತೊರಿಯೆಂಬಂ
ಮಾಹರಾಣಿಯಂವರ ಗಾದಿ ಹೆಚ್ಚಿಂದತಿ ।
ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿ ಬಹುಶಾಂತಿ ।
ನಡಸಿಕೊಡೊ ಗುರುನಾಥ ಪತಿ ।
ಹರುಷದಿಂದ ಆವರಿದ್ರ
ಲೋಕಕ ಬಾಳ ಶಾಂತವಾಗಿರತತಿ ।
ಗಂರುವೆ ಕೊಡೊ ಇವರಿಗೆ ಶಾಂತಿ ।
ದಯಾ ಇರಲಿ ನಿಂದ ಬಾಳೆ ಪ್ರೀತಿ ।
ಇವರ ವೇಲೆ ಬಂದ ವೈರಿಗಳ
ಹಂವಂ ಮುಂರುಹಾಂಗ ಕೊಡ ಸಾಮರ್ಥಿ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ನಿಂನ ಕರುಣವಿರಲೊ ಗಂರುರಾಯಾ ।
ಬೇಡಿದ ನಡಶಿಕೊಡೊ ಮಾಹಾರಾಯಾ ।
ರಾಣಿಯಂವರ ಮೇಗಿರಲೊ ನಿಂನ ದಯಾ ।
ಹೀಂಗ ನಡಸೊ ಇದರಂತ ಇಟ್ಟ ಮಾಯಾ ।
ಗುರುನಾಥಾ ಜೊಡಸುವೆನು ಕಯ್ಯಾ ।
ಯಂನ ವಚನವು ಲಾಲಿಸಿ ಮಾಡೊ ಸೋಯಾ ॥ಯೇರ॥

ಕಂತಂಹರನೆ ಹೀಂಗ ನಡಿಲಿ ಇವರ ಶಕ ।
ನಿತ್ತೆ ಕಾಲದಲಿ ನೆನಸಂ ಹಾಂಗ ಜನ ।
ಆರ್ತಿಲಿಂದ ದಿಗ್ಗದೇಶನಾಳಲಿ ।
ಮತ್ತು ಯಾರ ಇಂನಿವರ ಮೇಲೆ ।
ವೈರೆಂತು ಬಾರದ್ಹಾಂಗ ಕರುಣವಿರಲಿ ನಿಂದ
ಚಿಂತಿಯಂಲ್ಲ ಮಂನದಂದ ಬಿಟ್ಟ ಬಹು ।
ಶಾಂತದಿಂದ ಈ ಲೋಕನಾಳಲಿ ಆ ।
ನಂತ ಕೋಟಿ ಕೋಟ್ಯಾಂತ್ರ ವರಷ ದಿನ ।
ಅಂತಂ ಪಾರವಿಲ್ಲದಲೆ ಗುರಂವೆ
ನೀನಿಂತಂ ಯಾ ಹೊತ್ತು
ನೀ ಇವರ ಬೆಂನಮೇಲೆ ।
ಹೆಂತೆಂತಾದ ಬಂದದ್ದ ಮಾರಿಯಂಲ್ಲ ।
ಗೊಂತಂ ಇಲ್ಲದ ಕೇಡಾಗಿ ಹೋಗಲಿ ।
ಇವರ ನಿಂತ್ರ ರಣಾಗ್ರಕ ಬಲ್ಮಿ ಕೊಡೊ ।
ಹೀಂಗಂತ ಬೇಡಿಕೊಂಬುವೆನಂ ನಿನಗ ನಾ ।
ಯೆಂತಂ ಪೇಳಲಿ ಗಂರುಂವೆ ಇವರ್ಗೆ ॥ಯೇರ॥

ನೀನಿಂತಂ ಆಸರವಾಗಿ ಬೆಂನಮೇಲೆ ।
ಕೊಡೊ ಜೈಸಂ ಹಾಂಗ ಯೆಂಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ।
ಯಲ್ಲಾ ಸ್ವಾದಿನ ಇರಲಿ ಈವರ ಕೈಲಿ ।
ಆಗಲಿ । ಜಗದ ಕೀಲಿ ।
ಸರ್ವಲೋಕ ಇರಲಿ ಇವರ ಆಜ್ಞದಲಿ ॥ಇಳವ॥

ವಿಕ್ಟೋರಿಯಂ ಯಂಬ ರಾಣಿ ವಚನ ।
ನಡಶಿಕೊಡ ನೀನ । ಸರ್ವ ಲೋಕವನ ।
ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಂವರಂ ।
ಲೋಕ ಜನರ ಮೇಲೆ ಬಲಪೇರಂ ।
ವೂರ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಟೀಕಣ ।
ಅಪ್ಪ ದ್ಯಾಮಂಣ । ಕವಿತದಲಿ ಪೂರ್ಣ ।
ಸೂರಿ ಮಾಡುಂವರಂ ।
ಬಾಳ ಸ್ವಭ ಜ್ಞಾನ ತಿಳದವರಂ ॥ಯೇರ॥
ಪರ್ಸ ರಾಮಂನರಶಿಂಗ ಹೆಳತಾರರಿ ।
ಧನಿ ಇಂಗ್ರಜಿ ಕರ್ತಂಕ ಸಾರಿ ॥೭॥

೬. ಸೋಮಾನಗಡದ ಪದ

ಸೋಮಾನಗಡದ ಪದಾ ಬರಿಯುಂವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಬ ॥

ಪ್ರತವಂ ಜಗಳದಾಕಾರಾ । ಕೇಳ ಚಾತೂರಾ ।
ಆಗಿ ಗಡಕರ್‍ಯಾರಾ । ಮಾಡ್ಯಾರ ಹೆಸರಾ ।
ಹೋಗುಂತನಕಾ ಪ್ರಾಣಾ ।
ಗಂಡವೆಂಟ್ಟ ಜಾಗೆ ಬಾದೂರ ಗಡಾ ಸೋಮಾನಾ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಸೋಮಂನಗಡಾ ಜಾಗ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ । ವಂಂದಿ ಬಹಂ ತೇಟ ।
ತೆಲಿಲೆ ಯೊಳೆಂಟ । ವತನದರಿಕಲ್ಲೆ ।
ಸೌರಾಜ ಮಾರಾಜಾ ಯಿಂಟ್ಟಾನ ಬಹಂ ಪ್ರೀತಿಲೆ ।
ಸೌರಾಜಾ ಕಂಣಿಲೆ ಕಂಡನಲ್ಲಾ । ಬಂತ ಮೊಗಲಾ ।
ಮಂೂರ ಲಕ್ಷ ಬಲಾ । ಸೋಮಾನ ಗಡಕ ಹಲ್ಲಾ ॥
ಯೇರ್‍ಯಾರ ದುಂಮಂಕಿಲೆ । ಐನೂರ ಟೋಪ ವಂದ ಭಾರ।
ರಂಜಕವರದಾರ । ವಳೀ ಶಿಟ್ಟಿಲೆ ॥
ವುಚ ಮುಂಸಲ ಮೊಗಲ ಪಾಟಿಣಾ ।
ಮಾಡ್ಲಿಲ್ಲೊ ಆನಮುನಾ ಅಂಬಂತ ದಿನದಿನಾ ।
ಟೋಪ ಗರ್ದಿ ಬಾಣಾ । ಬಿಟ್ಟಾರ ಹೊಂದಿಕಿಲೆ ।
ಅರವತ್ತ ಸಾವಿರ ಅರಬಿಕಿ । ಯೇರಿತ ಚಿಕಿಚಿಕಿ ।
ಹಿಡದಾರೊ ಕಿಲ್ಲೆ ।
ಚೋಳೊಬನಸಂಬಗಚ್ಯಾರಕವಲಾ ।
ಭೀಮಂರಾವ ಕೊಟ್ಟ ಬಲ್ಲಾ । ಗಡಕರ್‍ಯಾರೆಲ್ಲಾ ।
ಟವಳಿ ಅಂಗ್ಯಾರಲ್ಲೆ ।
ಗೋಲಂದಾಸ ಟೋಪ ಹಚ್ಯಾನ ಬದಿಲೆ
ಕಂಮಾರ ನಿಂತಾರ ಜೋಡಿಲೆ ॥ಚಾಲ॥

ಭೀಮೋಜಿನಾಯಂಕಗಾತಿ ಅನಕಂಲಾ ।
ತೊಗೊಂಡ ಕತ್ತಿ ಡಾಲಾ ।
ಯೋಳನೂರ ಕಾಲ ಬಲಾ
ಹಿಂದಕ ತಿರಗವರಲ್ಲಾ ॥
ಭೀಮೋಜಿ ಮಂಗೇರ್‍ಯಾರಚಲಾ ।
ಕೈಯಾಗ ತ್ರಿಸೂಲಾ ।
ಹಿಂದ ಮುಂಂದ ನೋಡಲೀಲ್ಲಾ ।

ವುಪ್ಪಿಗ್ಗ ಲಾಲಾ ||
ರಾಣೋಜಿ ತೊಂಡ್ಯಾ ತಿಂದಾರ ಹಲ್ಲಾ।
ತಡಾಪ ಮಾಡಲಿಲ್ಲಾ।
ಅಗಶಿಬಾಗಲಾ । ತೆರದಬಿಟ್ಟಾರಲ್ಲಾ||
ಅರಬರ ಮಾತ ಕಿಲಬಿಲಾ ।
ಕಯಾಗ ಪಿಸ್ತೂಲಾ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ ಮ್ಯಾಲಾ ।
ಬಾದ್ರಿವತ್ತ್ಯಾರಲಾ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ ಬಿದ್ದಾರ ಬಾರಲಾ ।
ತೆಲಿಗಿ ಹಚ್ಚಿ ಡಾಲಾ ।
ಲಾಗೂ ಆಗಲಿಲ್ಲಾ।
ಗುಂಡ ಹೋದುವ ಮ್ಯಾಲಾ
ತಾಶೀಮು ಹೊಡುತಾರಲ್ಲಾ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ್‍ಯಾಲ್ಲಾ ।
ಕಮುರಿ ಬಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ ।
ಸುತ್ತ ಹಾಕ್ಯಾರ ಜಾಲಾ ||ಯೇರ||

ದುಡಿನೊಳಗ ಹೊಕ್ಕಾಂಗ ಹೆಬ್ಬುಲಿ ।
ಹೆಣಾ ಮುದರ ಮ್ಯಾಲಿ ।
ಬಿದ್ದಾವ ಜೆಕಿಮುಲಿ ।
ನೆತ್ತರ ಕಾವಲಿ । ಹರಿತೋ ಜಾಣಾ ।
ಹಿಂಗ ದುಂಡ ಕಡದಾರ ಸುತ್ತಾಡಿ ।
ಆದಿತ ಹಿಂಮೊಡಿ ।
ಸಾವಿರ ಬಿದ್ದುವ ಹೆಣಾ ||೧||

ರಣಮುಂಡಲಾತಿ ಜಗಳಾ ।
ಕುರ್‍ಯಾಗ ಹೊಕ್ಕ್ಯಾಂಗ ತೊಳಾ ।
ಮಾಡ್ಯಾರ ಹಿಂಗ ಗೋಳಾ ।
ಬಿದ್ದಾವ ಹೆಣಗೊಳಾ । ಇಲ್ಲದ ಗಣತಿ ।
ಅರಬರ ಅಂತ್ರಾರ ಅರೆ ಅಲ್ಲಾ ।
ಕಚ್ಚಿದಾರ ಹುಲ್ಲಾ। ಚೆಲ್ಲಿದರ ಕತ್ತಿ।
ಮೋರ್ಚೆದ ಆತಿ ಹಿಂಮೊಡಿ ।

ಹೋಗತಾರ ವ್ಹೋಡಿ । ಡೆರೆದಾ ಕಡಿ ।
ವೊಗಲ ಹಿಂಗ ನೋಡಿ ।
ಕರಗ ಮಾಡಿದ ವೋತಿ ।
ಲುಟಿ ತೊಕ್ಕೊಂಡ ಗಡಕರ್‍ಯಾರೆಲಾ
ಆಗಶಿ ಹೊಕ್ಕಾರಲ್ಲಾ। ಹೊತ್ತ ಮುಣಿಗೆತಿ ॥
ವೊಗಲ ಕಡಕೋಲಾನ ತಂನ ತೂಟಿ ।
ಇರೆಶಾಬಲಿಕೊಟ್ಟಿ।
ಮಂದಿ ಹಿಡದದ ಬಿಟ್ಟಿ।
ಮಂಣಿನ ಹಂಡೆ ಕಟ್ಟಿ।
ಇಟ್ಟಗಡದಳತಿ ।
ಹಿಂಗ ಮಾಡಿದಾನ ಸಂಜೊಕಾ ।
ಬೆಳಗ ಆಗಂ ತನಕಾ ।
ಹಚ್ಚಿಕ್ಯಾರಯಾತಿ ॥
ವೊಗಲ ತಾ ಆದ ತಯಾರಾ ।
ಟೋಪ ಹದನಾರಾ ।
ಕಂಂಪಿ ಮ್ಯಾಗ ಪೂರಾ ।
ಮಾಡಿದ ಮಂದ ಭಾರಾ ।
ಕೊಟ್ಟ ಪರಬತ್ತಿ ।
ಗುಂಡ ಹಾರತ್ತಾವ ದಡಧಡಾ ।
ಆವಾಜ ತಡಪಡಾ ।
ಅಳ್ಳ ಹುರದ್ಹಾಂಗಾತಿ ॥
ಗನಚಕ್ರಟೋಪಿನವಾಜ ।
ಮಂದ್ದಗುಂಡಿನ ವೋಜ ।
ಹೋಗಿ ಹಿಡಶಾರ ಮುಂಜ ।
ಯಾರದಿಲ್ಲ ಅಜ್ಜಿ । ಅಲ್ಲಿ ನಡದತಿ ।
ಗಡಕಂವಶಾರ ಕಾಳಗತ್ತಲಾ ।
ಸುರದ್ಹಾಂಗ ಗರಗಲ್ಲಾ ।
ಗುಂಡಿಂದಿಲ್ಲ ಅಳತಿ ॥
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ ಆಗ್ಯಾರ ವುಲ್ಲಾಸಾ ।
ಶನಿವಾರ ದಿವಸಾ ।
ಕಂಮಾರ ಗೊಲಂದಾಸ ।
ಹುಕುಂ ತಂದ ಕಾಸಾ ।

ಬಂದ ಟೋಪಿ ನಂತಿ ।
ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದ ಕೊಳಿವಿದುರದಂಬಿ ।
ಟೋಪಿಂದ ಗರದಿ । ಹೊರಗ ನಡದತಿ ॥ಚಾಲ॥

ಗೋಲಂದಾಸ ಯಿದ್ದ ಬಹಳ ಸೂರ ।
ಹಿಡದನ್ಯಾವರ ।
ಟೋಪಯಿಟ್ಟಗೂರಿ ।
ಹೊಡದ ವಂದ ಬಾರಿ ॥
ಟೋಪಿನ ಬಾಯಾಗ ಬಡಿತೊ ಗುಂಡಾ ।
ಮುಂರದ ಆತ ತುಂಡಾ ।
ಮೊಗಲ ನೋಡಿಕ್ಯಾರಿ ।
ಆದಾನ ಗಾಬರಿ ।
ಗೋಲಂದಾಸಗ ಬಂದಿತೊ ಶಿಟ್ಟ ।
ವಗದ ಮತ್ತೊಂದಿಟ್ಟ ।
ಹರಿತೊ ಡೇರಿ । ಮಾಡಿದ ಹೀಂಗ ಸೂರಿ ॥
ಜಗಳಾ ಆತಿ ಬಹಳ ದಿವಸಾ ।
ಹನ್ನೆರಡೊರಂಷಾ । ಕುಂತಾರ ತುಂಬಿಕ್ಯಾರಿ ।
ನೋಡತ್ತಾರ ಹವ್ವಹಾರಿ ॥
ತಾಂವ ಬಂದಾಗ ಹಟ್ಟಿದರ ಮಾವಿನ ಗಿಡಾ।
ಹಣ ತಿಂದ್ರು ಪಾಡಾ ।
ಹೋದಾರ ತಿರಿಗಿಕ್ಯಾರಿ । ರಾತರಾತುರಿ ॥ಯೆರ॥

ಗಡಾ ಆಗಲಿಲ್ಲಾ ಕೈವಾಸಾ ।
ಕುಂತ್ತಾರ ಹಂನೆರಡ ವರುಂಷಾ ।
ಮೊಗಲವುದ್ದಾಸಾ । ಆಗಿದುರದೇಶಾ ।
ಬಹಳ ಹೈರಾಣಾ ।
ಹೀಂಗ ವಡಿ ಹೋದಾರ ಬೆಳತನಕ ।
ತಪ್ಪಿಕ್ಯಾರದಿಕ್ಕ । ಹಾರಿತ ಹಲ್ಲಣಾ ॥೨॥

ಬಾಹು ಸಾಹೇಬ ಬಂದ ಶ್ರೀಮಂತ ।
ಗಡಾ ತೊಗೊ ಬೇಕಂತ।
ಮಂದಿ ಕರವಿಂಸ್ತ ।
ಪೋಣಾ ಲಕ್ಷ ಯಿತ್ತ ಹೋದ ಅಬ್ಬರಲಿ ।

ಗಡಕರ್‍ರ್ಯಾರ ವಗದಾರೋ ಗುಂಡಾ ।
ಮುಂರದ ಹೋತ ದಂಡಾ । ಬಂದ ಹಾದೀಲಿ ॥
ಕರಣಿಸ್ತಂವನಿರಾಣಿಕಾರಾ ।
ದಂಡ ತಯ್ಯಾರಾ ।
ಸಂಗಾಟ ಕೋಮುಟಿಗೆರಾ ।
ಸೋಮಾನಗಡಕ್ಯಾರಾ ।
ಹಚ್ಚಿದಾನ ಗುಂದಲಿ ।
ಗೋಲಂದಾಸ ಗುಂಡ ವಗದಾ ಮುಂರಾ ।
ವೋಡಿದ ನಿಪಾಣಿಕಾರಾ ।
ನಿಂದರಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ॥
ಹಂತ ಹಿಂತಾವದಾದಿತ ಈ ಗತಿ ।
ಜಗದ ಕರಮುತಿ । ಮುಂನಸೂಬನಸತಿ ।
ಚೋಳೋಬ ಸಾರತಿ ।
ಭೀಮುರಾವವೋ ಅಲ್ಲಿ ।
ಹಿಂಗ ಪಿರಂಗ್ಯಾ ಹಚ್ಚಿದ ಸಂಜಾನಾ ।
ಆರತಿಂಗಳ ದಿನಾ । ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದಲ್ಲಿ ॥
ಅರಸ ಮಾರಾಜನ ಮುಕ್ಕಳಿಬ್ಬರಾ ।
ಸಂಣಾವ ಹರ್‍ರ್ಯಾವಿಂಕೊರಾ ।
ಅಂವಗ ಪಿರಂಗ್ಯಾರಾ ।
ಮಾತಿನ ಮಂಜಕೂರಾ ।
ಕೇಳ್ಯಾನ ಯಿಂ ಗತಿಲಿ ।
ನಾವ ಬಿಡತ್ತೇವ ನಿಂಮಾ ನಾಡಾ ।
ಕೊಡರಿ ಸೋಮಾನಗಡಾ ।
ಮಾಡಿಕ್ಯಾರ ಖಾಲಿ ॥
ಸಂಣ ಅರಸ ಸಾಹೇಬ ಹೇಳತಾನಲ್ಲಾ ।
ಮಾತಿನ ಅನಕೂಲಾ ।
ಗಡಕರ್‍ರ್ಯಾರೆಲ್ಲಾ ।
ನಮ್ಮ ಕಯಾಗಿಲ್ಲಾ ।
ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾಡುಂನ ಖಾಲಿ ।
ನೀವ ಮಾಡರಿ ನಿಂಮಂ ತಿಳದಾಂಗ ।
ನಿಂಮಂ ಕಯಾಗ । ರಾಜೆದಾ ಕೀಲಿ ॥ಚಾಲ॥

ಅರಸನ ಮಾತ ಸಾಹೇಬ ಕೇಳಿದ ಸಾಪ ।
ಹೊಂಟ ಗಪಚೂಪ ।
ನೋಡಿಕೊಂಡ ಖರಾನಾ ।
ಮಂಗಳವಾರ ದಿನಾ ॥
ಅಂವ ಬಿಟ್ಟಾನ ಬೆಳಗಾಂವಿ ಸ್ತಳಾ ।
ವಾರ ಮಂಗಳಾ ।
ಮಂದ ಯಿಂತ್ನ ಹೋಣಾ । ದಣಿಶಿತೋ ಅವನಾ ॥
ಬಾದ್ರಿಪದಾ ಶುದ್ದ ಅಷ್ಟಮಿಂ ।
ಯಿಂತ್ತ ಕುಮಿಂಕಂಮಿಂ ।
ಮಾಡಿದ ಹೊರಪ್ಯಾಣಾ । ಬಂದ ಗಂಂಮಾನಾ ॥
ಯಿಂಟ್ಟಣಿಗಿ ಪೂರ ಬದಿಯಂಲಿ ।
ಹೊಳಿ ದಾಟಿದಲ್ಲಿ ।
ಆತ ಅಸ್ತಮಾನಾ , ಯಿಂಳಿತೋ ಶೈನಾ ॥
ಸಾಹೆಬ ತಗದ ನೋಡಿದ ಚವಕಾಶಿ ।
ಗಡದಾಗ ಪಡನೇಶಿ ।
ತರಶಿಕೊಂಡವಂನಾ । ಪಿತಊರ ಸಂಜಾನಾ ॥
ಪಡನೇಶಿಗೆ ಹೇಳತಾನ ಸಾಹೇಬ ಕಾಸ ।
ರೂಪಾಯಿ ನೋಡ ಲಕ್ಷ ।
ಕೊಟ್ಟರಾಕ್ಷಣಾ । ಪಿತಊರ ಕಾಗದನಾ ॥ಯೆಂರ॥

ಪಡನೇಶಿ ಹಿಡದ ಪಿತಂರದೇಲಿ ।
ಸಾಹೇಬನ ಹಂತೆಲಿ ।
ಬಂದವಾರ ವುದಿಯಾಲಿ ।
ಬರಿ ಅಂತ ಮ್ಯಾಲಿ । ಹಿಂಗ ಆತಿ ವಚಿನಾ ।
ರೊಕ್ಕ ಕಾಶ ಮಾಡಿದ ಹಾರವ್ವ
ತೊಳದ ರಾಜ್ಯವ್ವಾ । ಆಳದ ಸಂಸ್ತಾನಾ ॥ ೩ ॥

ಕಿವಡ ಸಾಹೇಬ ಮಾಡಿದ ಮಸಲೊತ್ತಾ ।
ಡೆರೆದಾಗ ಕಂಂತ್ತಾ ।
ದಂಡಿಗಿ ತಾಕಿತ್ತಾ । ಬದ್ದರಗಡಕಂತ್ತಾ ।
ಅವಾಯಿಹಾಕಿದಾ ।
ಹಿಂಗ ಹೋದಾನ ರಾತಂರಾತರಿ ।
ಕಂಚಿಮಾಡಿಕ್ಯಾರಿ । ಹಲಕರಣಿಗೆ ಯಿಂಳದಾ ॥

ಸಾಹೇಬಾ ನೋಡತ್ತಾನ ಗಡಾ ಹಣಿಹಣಿಕಿ ।
ಬಂತ ಅಂಜಿಕಿ ।
ಪೂರಾಣಾ ತಿರಿತಿರಿವಿಹಾಕಿ ।
ನೋಡಿ ಆದ ದಂಕಿ ।
ಹನಾರ ಬಂತ ಮಂಂದಾ ।
ಯಿಂಪ್ಪಾದರೇನ ಚಾತೂರಾ ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಬಹಾದೂರಾ ।
ತಿರಗಲಿಲ್ಲ ಹಿಂದಾ ॥
ಸಾಹೆಬ ದುರದುಂಬಿ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದಾ ।
ಆಕಾರ ತಳಗಿಂದಾ । ಸುಳವ ಮಂದಿದಾ ।
ಯಾರ ಯಿಂಲ್ಲದಾ । ತಂಸ ಯಿಂತ್ತ ಮಂದ್ದಾ ।
ಮೂರ ಮಂದಿ ಕಂಡ ಕಂಣಿಲಿ ।
ನಕ್ಕ ಕಿಲಿಕಿಲಿ । ಬಂತ ವುಂಮೆಂದಾ ॥
ಗವರ್ನಲ್ ಸಾಹೇಬ ಆದ ತಯ್ಯಾರಾ ।
ಆಗಿ ಮಂಸಲೊತ್ತಕೊರಾ ।
ರಾತ್ರಿ ಬಂದಂವಾರಾ ।
ಐದ ಮಂಂದಿ ಸೋದರಾ ।
ತೊಕ್ಕೊಂಡ ಮಂಂದ ಹೋದಾ ।
ಇಂನ ಹರದಿದ್ದಿಲ್ಲ ಮಂಡಲಾ ।
ಅಗಶಿ ಬಾಗಲಾ । ದಾಟಿ ವಳಗ್ಹೋದಾ॥
ಸೋಮಾನಗಡದವರ ಯಿಂದ್ದಾರ ಬೇಪೊಮಂ ।
ಕಾದ ಶ್ರೀರಾಮಂ ।
ಪಿರಂಗ್ಯಾಗ ಬಂತ ಹಂಮು ।
ಇಟ್ಟ ಅಂವ ದಂಮಂ ।
ಚವಿಕಿ ವಳಗ್ಹೊದಾ ।
ಚವಿಕೆವರ ಅಂತ್ತಾರ ನೀವ್ಯಾರ ।
ಲಗಾಮು ಹಿಡದಾರ ।
ಬಿಡಲಿಲ್ಲೊ ಮಂಂದಾ ॥ಚಾಲ॥

ಸಾಹೇಬನ ಕಯೊಗ ಇತ್ತ ನೋಡ ಸಾಂಗ ।
ವಗದ ಅಂವ ಹಾಂಗ ।
ಸತ್ತ ವದ್ದಾಡಿ । ಕಾಲ ಹೊಸದಾಡಿ ॥

ಮಂತ್ರೊಬ್ಬ ಚವಿಕ್ಯಾಂವ ಯಿದ್ದ ಕಾರ ।
ತುಂಬಿದಾನ ಬಾರ ।
ಸಾಹೇಬನ ಯಂದಿ ನೋಡಿ ।
ಹೊಡದ ಲಗು ಮಾಡಿ ॥
ಐದ ಮಂದಿ ಸೋದರನ ಕೊಂದ ।
ಶಿಟ್ಟಿಗೆಂವ ಬಂದ ।
ರಂಗ ಚಾವಡಿ । ಹೆಣಾ ಬಿದ್ದುಂವ ಕೂಡಿ ॥
ಚವಿಕ್ಯಾಗ ಆತಿ ಗಲಬಿಲಾ ।
ಗಡದಾನ ನಾಯಿಕರೆಲ್ಲಾ ।
ಬಂದಾರೋ ವೋಡಿ । ನಿಂತ್ತಾರ ಹೆಣಾ ನೋಡಿ ॥
ಕಿವಡ ಸಾಹೆಬ ಕಂಣಿಲಿಂದ ಕಂಡ ।
ಯಂಬ್ಬಶಾನ ಸೋದರ ದಂಡ ।
ಬೆಂಕಿ ಹಂತ್ತಾ ಕೀಡಿ । ಬಂತ ತಾರ್ತಡಿ ॥
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ ಕಂಡ ತಿಂತಾರ ಹಲ್ಲಾ ।
ತೆಳಗ ಇಳದಾರಾಲ್ಲಾ ।
ನವಕೊಳ್ಳದ ಮಡ್ಡಿ । ಬಿತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ರಗಡಿ ॥ಯೆಂರ॥

ಜಗಳಾ ಆತಿ ಯಿಂದರಬದರಾ ।
ಕಾದ ಈಶ್ವರಾ । ಕಡದಾರ ಗಡಕರ್‍ಯಾರಾ ।
ಐನೂರ ಸೋದರನ । ಕಾಣಿಶಾರ ಮಂಣಾ ।
ಆವರಿಗೆ ಲೇಸ ಕೊಟ್ಟಿತೊ ಕತ್ತಿ ।
ತಿರಿವ್ಯಾರ ಬೆಂನ್ನತ್ತಿ । ಇಳಶಾರ ಗುಡ್ಡನಾ ॥೪॥

ಪಡನೇಶಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿತ ಆಗ ।
ನೀರ ಕೊಡದಾಗ । ತೊಕ್ಕೊಡವ ಬ್ಯಾಗ ।
ಹೊಕ್ಕಾನ ಗಡದಾಗ । ವಂದ್ದ ಯಿಂಟ್ಟ ತೋಶಿ ।
ಇಕಡೆ ಕೊಟ್ಟಾನ ಪಿರಂಗ್ಯಾಗ ಕೂಲಾ ।
ಬರಿ ಅಂತ ಮ್ಯಾಲಾ । ಕರದ ಶಿಲ್ಲೆ ಬೀಶಿ ॥
ಮೋರ್ಚೆ ಯೇರಿದಾನ ಇಂಗ್ರೇಜಾ ।
ಐನೂರ ಸೋದರ ಫೋಜಾ ।
ಮಂಂದ ಆನಿ ಜಾಜಾ ।
ಬೆಂನಿಲೆ ನಡಿಶಿ ।
ವಂದ್ದ ಗುಂಡಿಂದ ಮಾಡಂತ ಗೋಳಾ ।

ಹಾರಂತ ಕೆಂದುಂಳಾ । ಸನೇವುಳಿತಗಶಿ ॥
ಗಡಕರ್‍ಯಾರದ ನಡಿವಲ್ಲದ ಆಟ ।
ಯಂಳ್ಳಕಾಳಷ್ಟ ।
ಗೋಲಂದಾಸ ಬಂಟ । ತಿದ್ದಿದಾನ ವಿೂಶಿ
ತಗದ ನೋಡಿದ ಜೆಕೆರಿ ಬಾಗಲಾ ।
ಮಂದ್ದ ತೋಶಿಟ್ಟ ವಡಿದ ಪಡನೇಶಿ ॥
ಗೋಲಂದಾಸ ಮಂಗಾ ಅಂವ ಜಾತ ।
ಕಂವಾರ ಮಾಡಿದಾ ಕಸ್ತ ।
ಟೋಪ ಇಟ್ಟ ಸರತ । ಅಂವಾ ಬಹಂ ಬೇಶಿ ।
ಮಂದ್ದ ಹಂರದ ಮಾಡಿದಾನ ಜಲ್ದ ।
ಟೋಪ ಇಟ್ಟ ತೆಗ್ಗಶಿ ॥
ಮಂಂಜಾವ ನಾಯಿಂಕಗ ಹೇಳ್ಯಾನ ಗೋಲಂದಾಸಾ ।
ನೋಡರಿ ನಿವೊಂದ ತಂಸಾ ।
ಟೋಪ ಹಾರಿಶಾನ ಕಾಸಾ ।
ಐನೂರ ಸೋದರ ಸರಸಾ ।
ಬಿದ್ದಾವ ಹೆಣಾ ಹಾಶಿ ।
ಆನಿ ಅಂಬಾರಿದ್ಹಾರಿತೊ ತೆಲಿ ।
ಸತ್ತಾವ ವಿೂನಲಿ । ತಡದ ಬಂತ ಆಶಿ ॥ಚಾಲ॥

ಅಲ್ಲಿ ಆಡ ಹತ್ತ್ಯಾವ ರಣಾ ।
ಬಿದ್ದಾವ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣಾ ।
ಬೋರಪಿರಂಗಿ । ಟೆಪಿಗಿ ಸೂರ್‍ಯಾಗಿ ॥
ಕಿವಡ ಸಾಹೆಬ ಆಂಜಿ ಆದ ಗಾಬ ।
ಇತ್ತ ಅವಗ ಜರ್ಬ ।
ಬಿಟ್ಟಾನೊ ಜಾಗಿ । ಇಳದ ಬೈಲಿಗಿ ।
ಮಂರದಿನಾ ಮಂೂರಂ ಸಂಜಿ ವೇಳೆ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರಾಗ್ಯಾರ ಗೋಳೆ ।
ಬಿದ್ದಾರ ಸ....ಹೋಗಿ । ಸಾಹೇಬನ ಡೇರೆಗಿ ॥
ಮಾರಾರ ಇಪ್ಪತ್ತ ಕಡದ ಹಾಕಿ ।
ಬಂದಾರೊ ಶಿಗದ । ಅವರ ಕೈಯಿಂಗಿ ।
ಹೊಕ್ಕಾರ ಗಡ ಹೋಗಿ ॥
ಕಿವಡ ಸಾಹೆಬ ಮಾಡಿದಾನ ಜಲ ।

ಕಾಗದ ಅವ ಬರದ ।
ಪಟವರ ದಂಡಿಗಿ । ಬರ್ಯೋಕುಮಿಃಕಿಗಿ ॥ ಯಂರ ॥

ಫಿರಂಗ್ಯಾನ ಕಂಮಂಕ ಆದಾರಲ್ಲಾ ।
ಪಡವರಧನೆರ್ಯಾಲ್ಲಾ ।
ದೇಶಾಯಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಖಲ್ಲಾ ।

೭. ಗಲಗಲಿ ದೇಸಾಯಿಯ ಪದ

ಗಲಗಲಿ ದೇಸಾಯಿ ನವರತ್ನ ಬಿಟ್ಟ ಹೋದ
ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನ
ಚಂದ್ರಮನಂತ ಚಲುವನ ಮೋಗ
ಶಿವಾ ಮುನಿದನಾಯಂತವಾರದಿನ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಏನು ಹೇಳಲಿ ದುಃಖ ಬರತೈತಿ
ದೊರೆಗಳ ಮನದನ ಅಕ್ಕರತಿ
ಲೋಡ ಲೇಜಮಿ ತಾಲಿಮುಖಾನೆ
ಶಿವಪೂಜಿಯು ಮೇಲೆ ಬಲ ಪ್ರೀತಿ
ಚಲ್ವಿಕೆ ಚಿತ್ರ ಬರದೈತಿ
ಕೈಕಾಲ ಬಾಳಿ ದಿಂಡ ಗತಿ
ಕಾಮನಂತೆ ಸುಣ ನಾಮು ಹಚ್ಚುವ
ಸದರಿಗೊಪ್ಪುವ ಸೂರಪತಿ
ಶಿಪಾಯಿ ಶಿಲೇದಾರ ಬಲಭರ್ತಿ
ಚಾಬುಕ ಸ್ವಾರ ಕುದರಿಯು ಹತ್ತಿ
ಅವನ ಮುಂದ ಮುಂದ ಹೊಗಳು
ಚೋಪದಾರ ಅಂತಾನ ದೊರೆಗಳ ಕೀರತಿ
ಸಂತ್ತ ನಾಡಾಗಿನ ದೇಸಗತಿ
ಎಲ್ಲರ ವಳಗೆ ಅವಚಡತಿ
ಯಾರೊಬ್ಬರಂತರ ಏನ ಧೊರಿ ಇವನ
ಪೂರ್ವದ ಪುಣ್ಯ ಹೆಚ್ಚೈತಿ ॥ಚಾಲ॥

ಸರ್ವ ಮಾತಿಗೆಲ್ಲ ಸಂಪನ್ನ
ಆವಗ ನಡಸತಿದ್ದ ಭಗವಾನಾ
ಜೈನಾಪುರಕೆ ಹೋದಾರ ಒಂದಿನಾ
ಧೊರಿಗಳಿಗೆ ತಟ್ಟಿತೋ ವಿಘ್ನ
ಉರಿ ಬಡದ ಬಿಗೀತೊ ಬೆನ್ನ
ಬಾಯಿ ಇಸಾ ಕಯಿ ಆಯಿತೊ ಅನ್ನಾ
ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಕೇಳೋ ನೀನಾ
ನಂನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲೊ ಚಯುನ ॥ತೋಡ॥

ತಿರಿಗಿ ಬಂದರೊ ಮರದಿನ
ದೊರೆಗಳಿಗಿಲ್ಲೊ ಸಮಾದಾನಾ

ಚಂದ್ರಮಂನಂತೆ ಚಲವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮಂನಿದನ ಆಯಿಂತವಾರದಿನ ॥೧॥

ಒಂದಿನ ಗಲಗಲಿ ಊರಾಗ
ಕಂಂತಿದ್ದ ಹೊಸಮನಿ ಸದರಾಗ
ಮೋಸ ಮಾಡಿಕಾರ ವಿಷಾ ಹಾಕಿದಾರ
ದೂದಪೇಡೆ ಸಕ್ಕರಿಯೊಳಗ
ಫಳಾರ ಮಾಡ್ಯಾರ ರಾತ್ರ್ಯಾಗ
ಧೊರಿ ಮಂಲಗಿದ ಮಂಚದ ಮೇಗ
ಕನಸ ಬಿದ್ದಿತೊಂದುಂ ಮನಸಿಗೆ
ಟಾವಿಕೆ ಧೊರಿ ಕಂಂತನ ಚಿಂತಿಯಂ ಒಳಗ
ಮಂರದಿನ ಮುಂಜನಿ ಹರಿಯಾಗ
ಶಿಪಾಯಿ ಬಸಪ್ಪಾ ಬಾ ಈಗ
ಹೊಟ್ಟಿ ಉಬ್ಬೈತಿದೇನಕಾರಣ
ಬೇನಿ ಇಕ್ಕೆವ ಗಂಟಲದಾಗ
ಶಿಪಾಯಿಂ ಬಸಪ್ಪಂದ ಧೊರಿ ನಿಮಂಗೆ
ಕಸಾರಕಿ ಬಂದೈತಿ ಮೈಯಾಗ
ಇತ್ತವರಾಗ್ಯಾಟ ಗಂಟಲದಾಗ
ಉಗಳಿದ್ದಿರಿ ಏ ಹೇಸಕಿ ಮೇಗ ॥ಚಾಲ॥

ಆ ದಿನಾ ಹೊದರ ಕೋಲಂರಿಗೆ
ಗಂಂಡಪ್ಪ ಸ್ವಾಮಿಂ ದೇವರಿಗೆ
ಅಲ್ಲಿ ಜಡಾ ಆಯಿಂತ ಧೊರಿಗಳಿಗೆ
ಎಂಟಾನ ಎಂಟ ದಿನ ಮಲಗಿ
ತಿರಿಗಿ ಬಂದಾರ ಎಡಳ್ಳಿ ಊರಿಗೆ
ತಾ ಇರಂವ ಸದರ ಅರಮನಿಗೆ
ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಮಂನಿಯಂ ದೇವರಿಗೆ
ಉಣಿಸೇನಂತ ಐಗೊಳಿಗೆ ॥ತೋಡ॥

ರಾಮಪ್ಪ ಅಂತಾನ ಕಾರಕೂನಾ
ಮಾರಿ ಕಪ್ಪ ಹಿಡದೈತಿ ಚಿನ್ನಾ
ಚಂದ್ರಮಂನಂತ ಚಲವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮಂನಿದನಾಯಂತವಾರದಿನಾ ॥೨॥

ದೇಸಾಯಿ ಅಂತಾನ ಸಮರ್ತಾ
ಯಾಕ ಮುನಿದ ನೀ ಭಗವಂತಾ
ಎಂತಾ ಬೇಸಿದು ಯಾರಿಗೆ ಟಾವಿಕೆ
ವೈಯಲ್ಲ ಇಟ್ಟತಿ ಇರತಾ
ಬಾಯಿ ಸಾಬಳು ಹೇಳ್ಯಾಳು ಅಳತ
ಗೋವಿಂದಪ್ಪ ಕೇಳೊ ಮಾತಾ
ಎಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಗಾರನ
ಈ ವೇಳ್ಯಕೆ ತರಸರಿ ತಂತ್ರಾ
ಗೋವಿಂದಪ್ಪಾ ತಾ ಗುಣವಂತಾ
ವೈದ್ಯಗಾರರ ಕರಿಸೆನು ಮಸ್ತಾ
ವೈದ್ಯಗಾರರು ತಿಂದ ಹೋದರೊ
ರುಪಾಯಿ ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತಾ
ಅಗಸುದ್ದೆ ಮಾಡಸ್ತ ಮಾಡಸ್ತಾ
ಪರಸದಿನಾ ದೊರಿ ಬೇಸತ್ತಾ
ದಿನಕ ದಿನಕ ಚಡತಾದಿತ ಬೇನಿ
ತಿಳಿಯುವಲ್ಲದಿದರ ಅಂತಾ ॥ಚಾಲ॥

ಅಬಿಷಾಕ ನಡಿಸ್ಯಾನ ದೇವರಿಗೆ
ಸಾಹಿತ್ತ ಕೊಟ್ಟ ಬ್ರಾಮರಿಗೆ
ಜಾಗಾ ಬದಲು ಮಾಡಬೇಕು ಧೊರಿಗಳಿಗೆ
ಅಂತ ಓದರ ಹಂಚಿನಾಳ ಊರಿಗೆ ಧೊರಿಗೆ
ಹೇಳ್ಯಾನ ತಂನ ಮಂದಿಗೆ
ವೈಯಬೇಡರಿ ನಂನ ಬೇಲುರಿಗೆ
ತಾ ನೋಡಿ ತಂನ ಮಂಡದೀಗೆ
ನೀರ ತಂದಾನ ಕಂಣೀಗೆ ॥ತೋಡ॥

ಬಾಯಿಸಾಬಳು ನೆನಸ್ಯಾಳು ಶಿವನ
ನೀ ಕಾಯೊ ನಂನ ಮುತ್ತೇದಿತನ
ಚಂದ್ರಮನಂತ ಚಲುವನ ಮುಂದ
ಶಿವಾ ಮುನಿದನಾಯಂತವಾರದಿನಾ ॥೩॥

ಹಂಚಿನಾಳ ಊರಾಗ ದೊರಿಯಿದ್ದ
ಜೈನಾಪುರ ದೇಸಾಯಿ ಬಂದ

ಸೊನ್ನದ ದೇಸಾಯಿ ಗುರಸಿದ್ದಪ್ಪಾ
ಧೊರಿ ಮೋರಿ ನೋಡಿ ಅಳತಿದ್ದ
ದೊರಿಗೊಳ ತಂಗೆರ ದುಃಖ ಬಂದ
ಏನು ಹೇಳಲಿ ನಿಂಮ ಮುಂದ
ಅಕ್ಕತಂಗೆರ ಮಹಾದುಃಖ ಮಾಡತಾರ
ಅಳತಾರ ಧೊರಿ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದ
ಸದಾಶಿವಪ್ಪನ ಧೊರಿ ಕರದ
ಲಗುಮಾಡಿ ಮೇಣೆವು ಬರಲಂದ
ಎಡಳ್ಳಿ ಊರಿಗೆ ತೊಗೊಂಡ ನಡೀರಿ
ಬೇನಿ ಹಗರ ಆದಿತ ನಂದಾ
ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಹೀಂಗ ತಿಳಿದ
ಲಗುಮಾಡಿ ಮೇಣೆವು ತರಸಿದ
ಮೇಣೆದ ವಳಗೆ ಮನಗ್ಯಾನ ದೊರಿಯು
ಎಡಳ್ಳಿ ಊರಿಗೆ ತಾ ಬಂದ ||ಚಾಲ||

ಅರಮನಿ ಮನಗುವ ಕೋಲಿ
ಧೊರಿ ನೋಡುತಾನ ಸುತ್ತಲಿ
ಬಾಯಿಸಾಬಳ ಕುಂತಹಂತೀಲಿ
ನೀರ ಚಲ್ಲತಾಳ ಕಣೀಲಿ
ಬಹು ಚಿಂತಿ ಆಗಿ ಮನದಲ್ಲಿ
ಯಾಕೆ ಶಿವಾ ಮುನದಿ ನನಮೇಲಿ
ಸವಸವದು ಸಿಂಪಿಯಾದಲ್ಲಿ
ದುಃಖ ಬರತತಿ ಏನು ಹೇಳಲಿ ||ತೋಡ||

ಹೀಗ ಮಾಡಿದಿ ಭಗವಾನಾ
ಎದ್ದ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಧನಿತನ
ಚಂದ್ರಮನಂತ ಚಲುವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮುನಿದನಾಯಂತವಾರ ದಿನ ||೪||

ಹೊರಕಡಿಗ ಹತ್ತಿತು ಧೊರಿಗೊಳಿಗೆ
ಶಕ್ಕಿಯಾದಿತೊ ವೈವಣಗಿ
ಕಿತ್ತ ಬೀಳುವ ನೆತ್ತರ ಬಾಯಿಲೆ
ಧೊರಿ ತಿಳದನ ತುನ ಮನಸೀಗೆ

ಸುಕ್ರಾರ ದಿನ ತಂವು ಗುರಗೊಳಿಗೆ
ಕರಸಿಕೊಂಡ ತಂನರಮನಿಗೆ
ಎರಡ ಆಕಳಾ ಅಚ್ಚೆರ ಬಂಗಾರ
ದಾನಕೊಟ್ಟ ತಂವ್ಮೈಗೊಳಿಗೆ
ಉಪ್ಪೆಂಣಿ ಕೊಟ್ಟರ ವುಠದವರಿಗೆ
ಒಂದೊಂದು ಬಿಳಿ ಹೊಳ ಎಲ್ಲರಿಗೆ
ಆದೇ ದಿನಾ ಒಂದು ಕಂದರಿ ಕೊಟ್ಟನೊ
ಪುಣೇದ ಐಗುರ ಸ್ವಾಮಿಂಗೆ
ಶನಿವಾರ ಮೂರು ತಾಸ ರಾತ್ರಿಗೆ
ಕರಸಿಕೊಂಡ ತಂನ ಮುಡದೀಗೆ
ಜವಂದರ ಖಾನಿ ಕೀಲಿಕೈ
ಹಿಡಿ ನೀ ಕೊಡಬೇಡ ಯಾರೀಗೆ ॥ಚಾಲ॥

ಹೀಂಗಂತ ಹಾಕಿದಾನ ಉಸರಾ
ಮಾತಾಡತ ಹಾರಿತೊ ಖಬರಾ
ಧೊರಿ ಮಾಡತಾನು ಎತ್ತಾರಾ
ಮೇಲುಸರ ಇಕ್ಕಿತೋ ಫೇರಾ
ಬಾಯಿಸಾಬಳ ಎದಿ ವಡದ ನೀರಾ
ದುಃಖ ತುಂಬಿ ಬಂತೊ ಸವುಂದರಾ
ಆಳತಾರೊ ಅಕ್ಕ ತಂಗೇರ
ಬಿಟ್ಟ ಹೊಂಟೊ ನಂವು ಸರದಾರಾ ॥ತೋಡ॥

ಬೆಳಗು ತಾಸ ಉಳಿದೀತ ಇನ್ನಾ
ಜೀವ ಬಿಟ್ಟ ಮನಮೋಹನ್ನಾ
ಚಂದ್ರೆವುನಂತ ಚಲುವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮುನಿದನಾಯುತವಾರದಿನಾ ॥೫॥

ಆಯುತವಾರದಿನ ಹರಿಯೂಗ
ಸುದ್ದಿ ಹರಿತ ಸುತ್ತ ನಾಡೀಗ
ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಎದಿಬಾಯಿ ಬಡಕೊಂಡು
ಬಿದ್ದಳತಾರ ಧರಣಿಯು ಮೇಗ
ಅಗಾಧ ಹದಿನಾರ ಹಳ್ಳ್ಯಾಗ
ಘೊಳಿಟ್ಟತಿ ಅರಮನಿಯಾಗ

ಕೊಂಣೂರ ಮಂಟೂರ ಚಿಪಲಕಟ್ಟಿ
ಅಕ್ಕತಂಗೆರ ಬಂದರಾವಾಗ
ಜೈನಾಪೂರ ಧೊರಿಯರ್ಾಗ ಸುದ್ದಿಕೇಳಿ
ಮಂದವಳದಾಗ
ಬತ್ತಲಿಗಂದರಿ ವತ್ತುರಮಾಡಿ ಹತ್ತಿ ಬಂದ
ಮಂಹೂರ ಘಳಿಗ್ಯಾಗ
ಏನಂ ಹೇಳಲಿ ನಾ ನಿಮಂಗೆ
ಸರ್ವ ಸಾಹಿತ್ತ ಮಾಡ್ಯಾರಾಗ
ಡಂಕೆ ನಿಶಾನಿ ನಗಾರಿ ನೌಬತ್ತ
ಬಂದ ನಿಂತವೊ ಅಂಗಳದಾಗ ॥ಚಾಲ॥

ಸರ್ವ ಶಿಂಗರ ಕಂದರಿಗೆ ಮಾಡಿ
ಚಾಬಕ ಸ್ವಾರ ಬೋರ್ರ್ಯಾಡಿ
ಇಮಾಮಂ ಗೈಬ ದಂಃಖ ಮಾಡಿ
ಅಳತಾರೊ ಮಂಣಾಗ ಹೊರಳಾಡಿ
ಮಂಂದ ಹಿಡದವೊ ಕಂದರಿಯಂ ಜೋಡಿ
ಕಂದರಿ ಅಳತಾವೊ ಮೊಕ ಬಾಡಿ
ಕಂದಂರಿಯಂ ಕಂಣನ ನೀರ ನೋಡಿ
ಅಳತೈತಿ ಜನಾ ಬೋರ್ರ್ಯಾಡಿ ॥ತೋಡ॥

ಹೊರಗ ಹೊಂಟಿತೊ ಇಮಾನ
ಸಂತ್ತಗಟ್ಟಿ ಅಳತತಿ ಜನ
ಚಂದ್ರಮಂನಂತ ಚಲಂವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮಂನಿದನಾಯಂತವಾರದಿನಾ ॥೬॥

ಸ್ವಾರಿ ಹೊಂಟಿತೊ ಊರ ಹೊರಗ
ಧೊರಿ ಕಂಂತ ಇಮಾನ ಸದರಾಗ
ರತ್ನ ತಂಂಬಿದ ಹಡಗ
ಮಂಣಗಿತೊ ದಂಃಖ ಎಂಬ ಸಮಂದರದಾಗ
ಬಾಯಿಂಸಾಬಳ ಹೇಳ್ಯಾಳಾಗ
ಕೊಟ್ಟ ನಡದಿ ಯಾರ ಕೈಯಾಗ
ದಿಕ್ಕ ಇಲ್ಲದೆ ಪರದೇಶಿ ಮಾಡಿ
ಬಿಟ್ಟ ಹೊಂಟೆ ನಡ ನೀರಾಗ

ಧೊರೆಗಳ ತಂಗೇರಾವಾಗ
ಏನು ಹೇಳಲಿ ನಾ ನಿಮಂಗೆ
ತವರಮನಿ ಶರಿಸೂರಿ ಆದಿತಂತ
ಬಿದ್ದಳತರ ಭೂಮೀ ವೇಗ
ಇಳಿವ್ಯಾರ ತಂಮನ ತಡಿಯಾಗ
ಬಾಯಿಂಸಾಬಳ ಹೊಕ್ಕಳ ವಳಗ
ತೆಕ್ಕಿಹಾದ ಮಾ ದುಃಖ ಮಾಡತಾಳ
ಮಂಣಗ್ಯಾಳ ಚಿಂತೀ ಮಂಡದಾಗ ॥ಚಾಲ॥

ನಂಮ ಧೊರೀನ ಕಂಣ ತುಂಬ ನೋಡಿ
ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋಗುನ ಮಂಣ ಮರಿಮಾಡಿ
ಭಾಳ ಮಂದಿ ಜನ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ
ಬಾಯಿಂಸಾಬಳ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ
ರೊಕ್ಕ ರುಪಾಯಿ ದಾನಾ ಮಾಡಿ
ತಿರಿಗಿ ಬಂದರ ಊರ ಕಡಿ
ವಿರಗೈಬು ಪಾದಾ ನೋಡಿ
ಹಂಶೆನ ಸಾಹೆಬ ವಸ್ತಾದ ಕವಿ ಮಾಡಿ ॥ತೋಡ॥

ಬಾಳಾರಾಮ ಅಂತಾನ ರಹಿಮಾನ
ಸೂರಿ ಆದಿತ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನಾ
ಚಂದ್ರಮಂನಂತ ಚಲುವನ ಮೇಲೆ
ಶಿವಾ ಮಂನಿದನಾಯಂತವಾರದಿನಾ ॥೭॥*

---

* /songstress/ ಬಾಳಿ ಇಂಟಿ
ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ೩೦ನೇ ಜಾನೆವಾರಿ ೧೮೭೪
(ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿ ಇದೆ).

೮. ಹಲಗಲಿಯ ಪದ

ಮುಂಧೊಳ ನಾಡ ಹಲಗಲಿ ಬಾರ ಭರತಿಲಿ
ಗದ್ದುಂರಿಸಧಾಂಗ ಹುಂಲಿ ಆಯಿಂತೊ ಗಂಡ್ಡದಾಗ
ಎಷ್ಟುಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮುದಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಬಡ್ಡಿಂದ ಕೇಳರಿ ಮಂಜಕಂರಾ
ಲಢಾಯಿಂದಾಕಾರಾ
ಕಂಂಪಣಿ ಸರಕಾರಾ ಇದರ ಯಾರ ಇಲ್ಲ
ಶ್ರೀಮಂತ ಆದ ಹಿಮ್ಯೆಡಿ ಹೋದರೊ
ಓಡಿ ಹತ್ಯಾರ ಹಿಂಬಾಲ ಕಂಂಪಣಿ
ಇರಂವ ಇಲಾಖೆ ವಿಲಾತಿ
ಕವಲ ಕಟ್ಟೇತಿ ನಾಡಾಗಿನ ಕತ್ತಿ
ತೊಗೊಂಡಾ ಎಲ್ಲಾ
ಮುಂದವಳಕೆ ಬಂದಿತೋ ವರದಿ
ಮುಂಂದಿನ ಗರ್ದಿ ವದಗಿತೋ ಮುಂಳಾ
ಬಾಬಾಸಾಹೆಬ ಲಕುಂಟಿ ವಡದನಂ ಓದಿಕೊಂಡನು
ಉಸರ ಹಾಕ್ಯಾನ ಹೋದವ ಕೈಕಾಲಾ
ಕುಂತಿತ್ತ ಭರಕಚೇರಿ
ಶಿಪಾಯಿ ಮಾನ ಕರಿ ನೋಡ್ಯಾರ ಸಂತ್ತೆಲ್ಲಾ ॥ಚಾಲ॥

ಬಕ್ಷೀನ ಕರದ ಕೇಳ್ಯಾನಂ
ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾಡಂನಂ ಹೇಳರಿ ಹಂಚೀಕಿ
ಹೆಳರಿ ಹಂಚೀಕಿ
ಶಿಟ್ಟಿನ ಕಾರಸಾಹೆಬ
ಒಳೇ ಜರಬ ಬರದನ ಬದಾಕಿ
ನಿಂಮಂ ನಾಡಾಗಿನ ಹತಾರ ಕತ್ತಿ ಕಟಾರ
ಕಳಸಂದ ತಂಬಾಕಿ ತಂಬಾಕಿ
ಬಕ್ಷೀ ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರ
ಸ್ವಾಮಿಂ ಈಶ್ವರ ಮಾಡಂವವ ಜೋಕಿ
ಮಾಡಂವವ ಜೋಕಿ
ಕಾರಬಾರಿ ಹೊಡಿಸಿದ ಡಂಗಂರ

ಬಡವರ ಹತ್ಯಾರ ಎಲ್ಲ ಕೂಡಾಕಿ
ಎಲ್ಲ ಕೂಡಾಕಿ ॥ತೋಡ॥

ಶಿಪಾಯಿ ಮಂದಿ ಅಂತಾರ ಸಾಪ ಉತ್ತರ
ಕೈಯಾಗಿನ ಹತ್ಯಾರ ಕಂಡೋದಿಲ್ಲೀಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮಂತಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥೧॥

ಶಿಲೆದಾರ ಮಂಡಲಿ ಬಣ
ಹೊಂಟರಾಕ್ಷಣ ಮಾಡ್ಯಾರ ಹೊರಪ್ಯಾಣ
ಬಂದ ಊರ ಹೊರಗ ಹೊಂಟಾರ
ಬಿಟ್ಟು ಮನಿಮಾರಾ
ಹೋಗಿ ಕುಂತಾರಾ ಮಡ್ಡಿಯ ಮೇಗ
ಮಾರಾಜ ಅವರನ್ನು ಕರಸಿ ಕೇಳ್ಯಾನ ರುಂಬಿಸಿ
ಹತಾರ ತರಸಿ ಇಟ್ಟನ ಊರಾಗ
ಇನ್ನ ಮುಂದ ಐತಿ ಬಲ ಗೋರ
ಹೆಂಡರ ಮಕ್ಕಳ ಜೋಕಿ ಮನಿಯಾಗ
ಏನು ಆಗೋದು ಆಗಲಿ
ಸಾಕಿದ ಹುಲಿ ಐತಿ ಹಲಗಲಿ
ನಮ್ಮ ನಾಡಾಗ ಹಳಬರ ಮಂದಿ
ತರತುರಿ ಕತ್ತಿ ಕಟಾರಿ ಇದ ಕ್ಷಣಾದಾಗ ॥ಚಾಲ॥

ಬಕ್ಷೀ ಹುಕುಮ ಮಾಡಿದ
ಕಾರಕೂನ ಹೋದ ಹಲಗಲೂರೀಗ
ಹಲಗಲೂರಿಗ
ಹಳಬರನೆಲ್ಲ ಕರಸಿ
ಕೇಳ್ಯಾನ ರುಂಬಸಿ ಉರಾನ ಮಂದೀಗೆ
ಊರಾನ ಮಂದೀಗೆ
ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಾಗಿನ ಹತಾರ
ಕೊಡಬೇಕು ಎಲ್ಲರ ಇಂಗ್ರಾಜರೀಗೆ
ಇಂಗ್ರಾಜರೀಗೆ
ಇನ್ಯಾಕ ಮಾಡತೀರಿ ಚಿಂತಿ
ಕೈಯಾಗಿನ ಕತ್ತಿ ಕೊಡೊದು ಅವರೀಗೆ

ಕೊಡೊದು ಅವರೀಗೆ
ಕರಾಕರಾ ತಿಂದರೊ ಹಲ್ಲಾ ಹಳಬರೆಲ್ಲರಾ
ಬಂದಾರ ಚಾವಡೀಗೆ
ಚಾವಡೀಗೆ ॥ತೋಡ॥

ಜಮಾದಾರ ಶಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದ
ಬಾಯಿಮೇಲೆ ಬಡದ ಕಾರಕೂನನ ಹೊಡದ
ಹೋಂಟ ಊರ ಹೊರಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮದಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥೨॥

ಕಾರಕೂನ ತಿರಗಿ ಹೋದನು
ಹಲಗಲೊರ್ತಮಾನ ಹಾರು ಹೇಳ್ಯಾನು
ಟೀಕ ಕಾಣುಂದಿಲ್ಲ-ಬೈಶಾಕ
ಬಾಯಿಗೆ ಬಡದ
ಎನ್ನ ಚಂಡ ಹಿಡದ ನೂಕಶಾರೆಲ್ಲಾ
ಮಾಚಕನೂರ ಬೀಮಂಣ
ಮಾತಿಲೆ ಜಾಣ ಮಾಡಿ ಕರಶರಣ
ಇಳಿಯುವ ಹಿಡಿದಲ್ಲಾ
ಬಾಬಾಜೀ ನಿಂಬಳಕಾರ ಬರದ ಪತ್ತರ
ಯಾರೀಗ ತಿಳಿಲಿಲ್ಲಾ
ಬೀಮಪ್ಪ ಹೊಂಟನಾವಾಗ ಮೂರು ಸಂಜಿನಾಗ
ಹಲಗಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಲ್ಲಾ
ಜಡಗಪ್ಪ ಕಂಡ ಕಂಣಿಲೆ
ಬಂದ ಶಿಟ್ಟಿಲೆ ಹೊಡದ ಕುದರಿ ಮೇಲ ॥ಚಾಲ॥

ಹಳಬರು ಅಂತಾರ ಕಡಿ ಬಡಿ ಕಂದರಿಯು
ತಡಿ ಹೊರಶಾರ ತಲಿ ಮೇಲ
ಬೀಮಪ್ಪ ಹೋದನೊ ಓಡಿ
ಬಂಗಾರದ ತಡಿ ಅವಗೆ ದೊರಿಲಿಲ್ಲಾ
ಅವಗೆ ದೊರಿಲಿಲ್ಲಾ
ಮುಂದವಳಕ ಹೋದ ಬೀಮಪ್ಪ
ಆದ ತಾರೀಪ ಹೇಳತಾನೆಲ್ಲಾ

ಹೇಳತಾನೆಲ್ಲಾ
ಮಾರಾಜಘತ್ರಿತೊ ಚಿಂತಿ
ಬಡೀತೋ ಭ್ರಾಂತಿ ಅನ್ನ ಉಣವಲ್ಲಾ
ಅನ್ನ ಉಣವಲ್ಲಾ ॥ತೋಡ॥

ಕಾರ ಸಾಹೆಬಗ ಮುಂಟ್ಟಿತೋ ವರದಿ
ಹೇಳಿದಾಗ ಸುದ್ದಿ
ಮುಲಕನ ಸಾಹೆಬ ಹೋಗಬೇಕೀಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮುದಕೊಲಿ...ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥೩॥

ಮುಲಕನ ಸಾಹೇಬ ಬಾದೂರಾ
ಬಂದ್ದಿ ಸಮುಂದಾರ
ಮಾಡಿ ತಯ್ಯಾರ ಕಂದರಿಯು ಮುಂದಿ
ಅವರ ಸರಲಿ ಹೋದ ಕಾದು ಕಾದು
ಹರಕೇರಿ ಮೊಕಾಮು ಕೂಡಿತೋ ಗರದಿಕ್ಯಾದಾರಿ
ಬಾಡಪೆದಾರ ಬಂದ ಅವಸರ
ಹಲಗಲಿ ವಿಚಾರ ಹೇಳತಾನ ಸುದ್ದಿ
ಊರ ಸುತ್ತಲಿ ಬಂದೋ ಬಸ್ತಿ
ತಿರಗತತಿ ಗಸ್ತಿ ಏಳನೂರ ಮುಂದಿ
ಸಾವಿರ ಮುಂದಿ ಬೇಡಿಕಿ ನಿಂತ ಚೇವಕಿ ಮಾಡಿ
ಹಂಚಿಕಿ ಲಡಾಯಂದ ವರದಿ
ಮುದ್ದುಂ ಗುಂಡುಂ ಮಾಡ್ಯಾರುಂ ತಯ್ಯಾರಾ
ಮುಕ್ಕಳುಂ ಹೆಂಡರಾ ಹಿಡಿಸಿದರ ಹಾದಿ ॥ಚಾಲ॥

ಊರಾನ ರೈತರ ರಾಣೆರ
ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಾ ಅವರ ಕೈಯಾಗ
ಅವರ ಕೈಯಾಗ
ಹಳಬರುಂ ಉಣತರೊ ಕುಂತು
ಬಂಗಾರದ ತುತ್ತು ಲಡಾಯಿಂದ ಕಾಲಾಗ
ಲಡಾಯಿಂದ ಕಾಲಾಗ
ಹತ್ತೆಂಟ ಕಡೂತಾರ ಬೇಟಿ
ಶರೇದ ಬಟ್ಟಿ ಇಟ್ಟತಿ ಊರಾಗ

ಇಟ್ಟತಿ ಊರಾಗ
ಮೈಯಲ್ಲ ಹಳದಿಯ ಮಣ್ಣ
ಕೆಂಪಿಯ ಚೊಣ್ಣ ತೊಸ್ತ ತಾನಿ ನಡಿನಾಗ
ತೊಸ್ತ ತಾನಿ ನಡಿನಾಗ
ಹಣಿ ಮೇಗ ಕೇಸರೀ ಗಂಧಾ
ಹೂವು ಮಕರಂದ ತಂರಾಯಿ ತಲಿಮ್ಯಾಗ
ತಂರಾಯಿ ತಲಿಮ್ಯಾಗ ॥ತೋಡ॥

ಜಾವಿಗಿ ಹಚ್ಚಿ ಲಾಲಬಂದ
ತಯಾರ ಗಂಡ ಮದ್ದ ರಂಜಕ
ಹರದೀತ ಬೆಂಕಿ ಕೈಯಾಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮದಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥೪॥

ಮಲಕನ ಸಾಹೆಬ ಕೇಳಿದ
ಬರದ ಕಾಗದ
ವಿಜಾಪುರಕೋದ ಕಂದರಿಯ ಸ್ವಾರಾ
ಕಾರ ಸಾಹೇಬ ಓದಿಕೊಂಡ ಚೀಟಿ
ಹೋದ ನಡಕಟ್ಟಿ ಆಗಿ ತಯ್ಯಾರಾ
ಹೊಂಟೀತ ಕಂದರಿ ಇನ್ನೂರಾ
ಕಾನಿ ಶಿಲೆದಾರಾ ಬಿಟ್ಟ ವಿಜಾಪುರಾ
ಶಿಪಾಯಿ ರಣಸೂರಾ
ಸಂಗಾಟ ತೊಗೊಂಡ ದಲ್ಬಲಾ
ಹೊಂಟನವಸರಾದಿನ ಆಯತವಾರ
ಬೆಳತನಕ ಬಂದಿತೊ ದಂಡ
ತಯ್ಯಾರ ಮದ್ದಗಂಡ
ಹಲಗಲಿ ಪುಂಡ ಕೇಳತಿವಿ ಹೆಸರಾ
ಅಂತಾನ ಕಾರಸಾಹೆಬ ಹೊಡೆತಿ
ರಣಗಂಬ ಕಾಯೊ ಈಶ್ವರಾ ॥ಚಾಲ॥

ಹದಿನೈದ ಮಂದಿ ಬೇಡಿಕಿ
ಇತ್ತ ಚವಕಿ ಕಲಾದಗಿ ಹಾದ್ಯಾಗ
ಕಲಾದಗಿ ಹಾದ್ಯಾಗ

ಅಲ್ಲೆ ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿತೊ ಆಣಿ
ಒಳ್ಳೆ ಕಣಪಿಣಿ ಆಯಿಂತೊ ಆಡವ್ಯಾಗ
ಚಿಕ್ಕಂಣವರ ಬೀಮಂಣ ಮಾಡಿ ಕರಶರಣ
ಕತ್ತಿ ಹಿರದಾಗ
ಇನ್ನೂರ ಕಂದುಂರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಾಡಿದಾನ
ಗಾಬ ಒಂದ ಕ್ಷಣದಾಗ
ಒಂದಂ ಕ್ಷಣದಾಗ
ಇನ್ನೂರ ಲಳಿಗೆ ಆವಾಗ
ಅರಳ ಹುಂರಿಧಾಂಗ ಸಂತ್ರ ಅವನ ವೇಗ
ಸಂತ್ರ ಅವನ ವೇಗ ||ತೋಡ||

ಬೇಟ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದಿತೋ ಹಂಲಿ
ತೊಕೊಂಡರ ತಲಿ
ಪುಂಡ ಹಲಗಲಿ ಹೆಸರ ನಾಡಾಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮಂದ ಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ||೫||

ಸರದಾರ ಹೇಳತಾನಲ್ಲಾ ಲಡಾಯಿಂ ಮಾಡುಂದಿಲ್ಲಾ
ಕಾಳ ಕತ್ತಲಾ ಆಗಲೀ ಬೆಳಕ
ಹಿರಿತಾನ ಮಂದಿ ಕರಶ್ಯಾನು
ಬಂದ್ದಿ ಹೇಳ್ಯಾನಂ ಮಾಡಬೇಡ ಸೊಕ್ಕ
ಬೇಡಿಕಿ ಜನಾ ಮಂಳ್ಳ ಕಂಲಾ
ಆಗಿ ಕಂಶಿಯಾಲಾ ಕತ್ತಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲಾ
ಆಗಿನ್ಯಾಳೀಕ
ಮ್ಯಿಮಂರತಂ ಮಂಲಗಿತೊ ಮಂದಿ
ಹತ್ತಿತೊ ನಿದ್ದಿ ಹೊತ್ತ್ಂ ಏರಂ ತನಕ
ಮಂಲಕನ ಸಾಹೆಬ ಬಾದೂರಾ
ಕಂದಂರಿ ಮುಂನ್ನೂರ ತೊಗೊಂಡ
ಅವಸರ ಬಂದ ಬೆಳತನಕ
ದಂಡಾಯಿಂತೊ ಊರ ಸಂತ್ರಲಿ
ಹಚ್ಚಿಧಾಂಗ ಬೇಲಿ ಮಾಡಿದಾನಂ ಗಿರಕ ||ಚಾಲ||

ಬೆಳಗಾಗಿ ಬಂತೊ ಹೊತ್ತೇರಿ
ಬಂದವೋ ಕಂದುಂರಿ ಕೆರಿಯಂ ದಂಡ್ಯಾಗ

ಕೆರಿಯಂ ದಂಡ್ಯಾಗ
ಐವತ್ತ ಮಂದಿ ಹಳಬಿಕಿ ಇತ್ತ ಚವಕಿ
ಕರೆಂಣನ ಹಂಡೆದಾಗ ತಯ್ಯಾರ ಆದಾರ
ನಡಕಟ್ಟಿ ನಿಂತರ ಸಂತ್ರಗಟ್ಟಿ ವಗದರಾವಾಗ
ವಗದರಾವಾಗ
ಕಂದುರೆವರಂ ವಗದರೊ ಗಂಂಡಂ
ಹಳಬರ ಬಂಡು ಏನ ಹೇಳಲೀಗ
ಏನ ಹೇಳಲೀಗ ॥ತೋಡ॥

ವಂಳಿ ಸುರಿಧಾಂಗ ಆದಿತೋ ಗಂಂಡ
ಕೈಕಾಲ ರಂಂಡ ಹಾರಿಧಾಂಗ ಚಂಡ
ಚಿಣಿ ಪುಟಧಾಂಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ವಂದ ಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥೬॥

ಗಂಂಡಿನ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿ ಹಿಡಿತಂ ಹಂಲಿಗಾಳಿ
ಹೆಂಡರ ಗಂಳದಾಳಿ ಹರದರಾವಾಗ
ಕಾಲಂಂಗರೊಡರೊ ಬಳಿ ಉಬ್ಬಿಯಂ
ಹೋಳಿ ಹತ್ತಿತೊ ಊರಾಗ ಊರೆಲ್ಲ
ಓಣಿ ಹೂಡಕಿ ಶಿಕ್ಕ ಬೇಡಿಕಿ
ಇಟ್ಟ ತಂಬಾಕಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದರಲ್ಲಾ
ಬಾಬಾಜಿ ನಿಂಬಳಕರ ಕಂಡಲಿಲ್ಲ ಹತಾರ
ಒಗದರಾವಾಗ ಅಂತಾನ
ಜಡಗ ಬಾಲಂಣ ಮಾಡಿ ಕರಶರಣ
ತೆರಿಬೇಕೊ ಕಂಣ ಹಳಬರಾ ವೇಗ
ಏನಂ ಮಾಡುದೆಲ್ಲ ಮಾಡರಿ
ಕೊಲ್ಲಬೇಡರಿ ವೈದಂ ಅಡಿವ್ಯಾಗ ॥ ಚಾಲ ॥

ಊರಸಂತ್ರ ಹಚ್ಚಿದಾರ ಬೆಂಕಿ
ಸಂಟ್ಟಂಗ ಲಂಕಿ
ಹೋಗಿ ಹಣಿವಂತ
ಊರಾಗ ಆಯಿಂತೊ ಗಡಬಿಡಿ
ದಂಡನಾ ತಂಕಡಿ ಮಾಡಿದ ಶವಂರಂತ

ಮಾಡಿದ ಶಮರಂತ
ಜಗಳಾದೀತೊ ಶರಸೂರಿ
ಕಡಧಾಂಗ ಕಂರಿ ಹರೀತ್ಹೊ ರಗತ
ಹರೀತೊ ರಗತ
ಬೇಡಿಕೆ ಮಂದಿ ಮಂರದಿತಂ
ಮನಿಯಂ ಹೊಕ್ಕಿತಂ ಮಂನಿದ ಭಗವಂತ
ಮಂನಿದ ಭಗವಂತ
ಕಾರ ಸಾಹೆಬ ಬೆನ್ನ ಹತ್ಯಾನು
ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚ್ಯಾನಂ ಸತ್ತರಾವಾಗ
ಸತ್ತರಾವಾಗ ॥ ತೋಡ ॥

ಊರ ಸಂಟ್ಟ ಹಾರಿತೊ ಹೊಗಿ
ರಯಂತರ ಜಿವ ಹೋಗಿ
ಆಯಿಂತೊ ಸೂಲಗಿ ಮಊರ ಘಳಿಗ್ಯಾಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮಂದ ಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥ ೭ ॥

ಊರೆಲ್ಲ ಬಿದ್ದವೋ ಹೆಣ
ಆದತತಿ ರಣ ಲಂಕೆ ಪಟ್ಟಣ ಹಾಳಬಿಧಾಂಗ
ಸರಕಾರ ಜರಬ ಕಂಂಪಣಿ
ನೋಡತರ ಮನಿಹೊಕ್ಕ ಆವಾಗ
ಆರವತ್ತ ಮಂಂದಿ ಹಳಬಿಕಿ
ಹೊತ್ತ ತಂಬಾಕಿ ನಿಂತ
ಬೇಡಿಕಿ ಎರಡಂ ಆಗಶ್ಯಾಗ
ಓಡ್ಯಾಡಿ ಕಡಂವ ಹಂಡಂಗರಂ
ಓಡಿ ಹೋದರಂ ಗಂಡ್ಡದ ವಳಗೆ
ಕಾರ ಸಾಹೇಬ ಆಗಿ ವಳಿ ಶಿಟ್ಟ
ಅಂತಾನೊ ಬಂಟ ಹಳಬರಾ
ಚೆಟ್ಟ ಹಾರಿಶ್ಯಾನಾಗ
ಆಗ ತಯ್ಯಾರಾದರ ಸಂಗಟ
ಬಿದ್ದಿತೊ ಗಂಟ ಹಲಿಗಲಿಗೆ ನಮಂಗ ॥ ಚಾಲ ॥

ಶಿಕ್ಕಪ್ಪ ಹಳಬರೆಲ್ಲರು
ಹಿಡದ ವೈದರಂ ಶಾರ ಮಂದವಳಕ

ಶಾರ ಮಂದವಳಕ
ನಿಂತಾನ ಬಾದನಿ ಬೀಮಂಣ
ಚುರಚಿ ರಾಮಂಣ ಸಾಹೆಬನಂಥ್ಯಾಕ
ಸಾಹೆಬನಂಥ್ಯಾಕ
ಅವರಿಬ್ಬರನ ಕೂಡಿಸಿ
ಕೊಟ್ಟರೋ ಪಾಶಿ ಆಗಿನಾಕ್ಷಣಕೆ
ಆಗಿನಾಕ್ಷಣಕ
ಬಾಲ ಬಸರಂಣಾ ಇಬ್ಬರಿಗೆ
ಕಟ್ಯಾ್ಯರ ತೋಪಿಗೆ ಬಿದ್ದವೊ ತಂಣಕ
ಬಿದ್ದವೊ ತಂಣಕ ॥ ತೋಡ ॥

ಒಂಬತ್ತ ಮಂದಿ ಹಳಬರಾ
ಕಂಬಕಂಬಕ ಕಟ್ಯಾ್ಯರ
ಗಂಂಡಿಲೊಗಶಾರ ಮಂದೊಳದೂರಾಗ
ಎಷ್ಟಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆತ ಮಂದ ಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥ ೮ ॥

ಕಂಬಕ ನಿಂತ ಜಡಗಂಣ
ಲಕ್ಷಮಿಂ ಭರಮಂಣ
ಆಮಾತ್ಯಾ ಗೋವಿಂದಂಣ
ಹುಚ್ಚ ಬಾಯೀಲೆ ಅಂತಾನ
ಹೊಲ್ಯಾರ ದ್ಯಾಮಂಣ ಎಲ್ಲಪ ಬಾಗಂಣ
ನೋಡಿರಿ ಮೇಗ ಆರ ಮಂದಿನ
ಹಲಗಲಿಗೆ ತಂದಂ ಹಚ್ಚಿರ ಜೇರ ಬಂದಂ
ಕಂಬಕ ಬಿಗಿದಂ ವಗದಾರ ಗಂಂಡೀಲೆ
ಆಳತಾನ ಸರವಿ ಸಾಬಂಣನರಿ
ರಾಮಂಣ ನೋಡಿ ಹಲಗಲಿಗೆ ಬಂದ
ಭಂಡಿಗಂಣೆನ ನಿಂಗಪ್ಪ
ಹಂಡೇದ ಕರಿಯಂಪ್ಪ ಗಿಡ್ಡ ಎಲ್ಲಪ್ಪ
ನೋಡಿರಿ ಸುತ್ತಾಲಿ ಅಂತಾನ
ಶಿರಗುಂಪ್ಪಿ ಹನುಮಪ್ಪ
ಒಗಿ ನಂಮಪ್ಪ ಜೀವ ಹೋಗಲಿ ॥ ಚಾಲ ॥

ಉಳಕಿ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟರು
ಹುಕುಮು ಕೊಟ್ಟರು ಊರಾಗ ಇರಲಾಕ
ಊರಾಗ ಇರಲಾಕ
ಇಂಗ್ರಾಜ ಭಾದುರಾ ಧನಿ ಹುಕುಮು
ಕುಂಪನಿ ಸುತ್ತ ರಾಜೇಕ
ಸುತ್ತ ರಾಜೇಕ
ಅನ್ಯಾಯು ಮಾಡಲಾಕಿಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇಂಜಾಲ
ಓದಿ ಪುಸ್ತಕ ಕೃಷ್ಣ ದುಂಡಿಲಿ
ಗಲಗಲಿ ಊರಾಗೈಬು
ದೇವರ ನಿತ್ಯ ಸೇವಾಕ
ನಿತ್ಯ ಸೇವಾಕ
ಹಶೆನ ಸಾಹೆಬ ನುಮು ವಸ್ತಾದ
ಕವೇಶ್ವರ ಮರ್ದ ಇದ್ದ ಅಬದಾಕ
ಇದ್ದ ಅಬದಾಕ ॥ ತೋಡ ॥

ಬಾಳರಾಮು ಹೇಳಿದ ರಹಿಮಾನ
ಹಲಿಗಲೊರ್ತಮಾನ
ಕೇಳತತಿ ಜನ ಕುಂತ ಸಭೆದಾಗ
ಎಷ್ಟುಂತ ಕೇಡ ಹೇಳಲಿ
ಆದ ಮಂದ ಕೊಲಿ ಕತ್ತಿ ಕಾಲಾಗ ॥ ೯ ॥*

---

* /song stress/ ಬಾಳಿ ಇಂಟಿ
ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ೩೦ನೇ ಜಾನೆವಾರಿ ೧೮೭೪ ಇ ॥

(ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿ ಇದೆ.)

೯. ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವನ ಪದ

ಧೊರೀ ಚನ್ನವನ ಸೊಸೀ ಹೋದಳು ಶೆರೀ
ಕಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯಕ ಇಲ್ಲ ದೊರಿಯೇ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಸುಬೇದಾರ ಬಂದಾನು ಹೊಂಗಾಲತಳಕೆ ನಿಂತಾ ದಂಡ
ಕಂಡಿಶ್ಯಾನೊಂದ್ವಿಪರೀತ ದಂಡಿಘೇಳತಾನ
ಬಾಳೆಚ್ಚರ ಇರಂತಾ
ರಾಯಣ್ಣಾ ರಾತ್ರಿ ಬರತಾನಂತಾ ಡಂಗರ ಹೊಡಿಶ್ಯಾನ
ಅವನೂರ ನೋಡಿರೆಂತ
ನಾಳಿ ಹೋಗೂನು ಸೋಮಾರದೊತ್ತ
ಚವಕಿ ನಿಂತತಿ ಸವಾನೂರ ಕುಂದರಿ
ಕಿತೂರ ರಾಜ್ಯಕೆ ಇಲ್ಲ ದೊರಿಯೆ ॥ ೧ ॥

ಸೋಮಾರದುಂದಿಯಂಕೆ ಮಂಸಲತ ಮಾಡ್ಯಾರಲ್ಲ
ಪಾಲಕೀ ಮಾಲಿಗೋದರಲ್ಲ
ದುಂಖಾ ಮಾಡ್ಯಾಳ ಶಿವ ಸಾವ ಕೊಡಲಿಲ್ಲಾ
ಎಡಾ ಬಲ ಮನಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ
ಹನ್ನೆರಡ ಸಾವಿರದರ್ಬಲಾ ಮಂಣಗಿತಲ್ಲ
ಶಿಲೇದಾರ ಸರದಾರ ಒಬ್ಬಲ್ಲ
ಮನಿಯು ದೇವರ ವೀರಭದ್ರ ಪರಬುನಲ್ಲ
ಆಕಿ ವೆಳ್ಳಕ ಯಾರ್‍ಯಾಕ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ
ದುಃಖಾ ಮಾಡ್ಯಾಳ ಅತ್ತಿ ಮಾವ ನೆನೆಸಿ ಭಾರಿ
ಕಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯಕೆ ಇಲ್ಲ ದೊರಿಯೆ ॥ ೨ ॥

ಪಾಲಕಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನೋಡು ಕೆಂಪ ಕಂಡತಿ ಭಾರಿ
ಸಿಲೇದಾರ ಸರದಾರ ರಾವುತರು
ರಾವಜೀಟ್ಯೆತಿ ಮುಂದ ಮುಂದ ಸುಬೇದಾರಗ
ಟೇಪೋಲ ಸಂಗಾಟದಲ ಬಾಲಾ
ಹೊಂಗಲನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನುರನ ಹೊಂಡಿಶ್ಯಾರು
ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ಹಾದಿ ಹಿಡಸಿದರು
ಅತ್ತಿ ರುದ್ರವ್ವಗೆ ನಿಂತ ಕಾಯಿ ಮಡಸಿದರು
ಕೊಡಾಪುರ ಮುಕ್ಕಾಮು ಮಾಡಿದರು

ಗರಗಧಳ್ಳ್ಯಕ ಅಲ್ಲಿ ಢೇರೆ ಹೊಡಿಸಿದರು
ರಾಯುಂಣಾನ ಹಾದಿ ನೋಡಿದರು
ರಾಯುಂಣ ಬರಲಿಲ್ಲ ಸುಭೇದಾರ ಶಿಟ್ಟು ಭಾರಿ
ಕಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯಕೆ ಇಲ್ಲ ದೊರಿಯು ॥ ೩ ॥

ಸುಬೇದಾರ ಹೇಳತಾನ ಯಾಕ ದುಃಖಾ ಮಾಡಿ ಅಳತಿ
ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಲ್ಲಿ ಖುಶಾಲ ಇರುವಂತೆ
ಮಾಲ ಇಳದಾಳ ಇಂದೀಗೆ ಎರವಾಯಿತು
ಪಾಲಕಿ ತಯ್ಯಾರನಾಗೇತಿ
ದುಃಖ ಮಾಡಿಕೊಂತ ಪಾಲಕಿ ತಾನು ಹತ್ತಿ
ಆಕಿ ಹಿಂದ ಮುಂದ ಬಟುಂಗಿ ಆಗುಂತೈತಿ
ಚೌರಿ ಚಾಂಬೂರಿ ಹಾರ್‍ಯಾವು ಎಡಬಲಕೆ
ಆಕಿ ಇಡ ತೇಜಿ ಮುಂದ ನಡೂತತಿ
ಹಗಲಿ ದೀವಟಿಗೆ ಹಿಡಿಶ್ಯಾರ ಅಪತಗೀರಿ
ಕಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯಕೆ ಇಲ್ಲ ದೊರಿಯು. ॥ ೪ ॥

ಬುಧವಾರದುಧಿಯಾಕ ಧಾರವಾಡಕೆ ಓದರಲ್ಲಾ
ಆಕಿ ಮುಜಕೂರ ಟೀಕ ಕಾಣಲಿಲ್ಲಾ
ಕುಸುಂಗಲ್ಲ ಶಹರಾ ಅಲ್ಲಿ ಮುನಿ ಮಾಡ್ಯಾರಲ್ಲಾ
ಆಕಿ ದುಃಖ ಸಮುಸವರ್‍ಯಾರಿಲ್ಲ
ಮುಲರ ಫಕೀರ ಕಂಡಷ್ಟು ಹೇಳಿನಲ್ಲಾ
ಆಕಿ ಮೋಜಿನ ಸಿದ್ಧಕ್ಯಾಲ_ಬಾಳಾಡಮುಂಗಿ
ಬಸುಂಣ ಡಪ ತುರಾಯಿ ಹಚ್ಯಾನ ಬಾರಿ
ಕಿತ್ತೂರ ರಾಜ್ಯಕೆ ಇಲ್ಲ ಧೊರಿಯೆ ॥ ೫ ॥*

---

* /song stress/ ಬಾಳಿ ಇಂಟಿ
ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ೩೦ನೇ ಜಾನೆವಾರ ೧೮೭೪ ಇ॥

(ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿ ಇದೆ)

೧೦. ನರಗುಂದ ಮೇಲಿನ ಹಾಡು

ದೊಡ್ಡ ಶಾರಾ ಪಗಡಿ ಬಾಜಾರಾ ।
ಐತಿ ಬಾಳ ದೂರಾ । ಕಾಣಸ್ತೈತಿ ಚಂದಾ ॥
ಬೆಳವಲಾ ದೇಶ ಬಲಂ ಸೂರಿ ಆತೊ ನರಗುಂದ ॥ಪಲ್ಲ॥

ನಾಡವಳಗ ಇಲ್ಲ ಇದರ ತಾಡಿ ।
ಕಲ್ಲ ಪಡಿಪಡಿ ।
ವೆಂಕೋಬಾನ ಗುಂಡಿ । ಗುಂಡ್ಡದೋರ್ಯಾಗ ।
ಆ ಗುಂಡೀ ವಿಸ್ತರಾ ವರ್ಣಿಸಿ ಪೇಳ್ವೆನಂ ನಿಮಂಗ ।
ಏನಂದರದರ ವಿಸ್ತಾರಾ ।
ಗಚ್ಚ ಮೌನಾಗಿರಾ ಗಡ್ಡಿಯಾ ತೇರ
ಚಾವಣಿವೇಂಗ । ಹಂಚಿನಾ ಲ್ಯಾವಿ ನೋಡಂ
ಇಳವಿದ ವಿಸ್ತಾರ ಹ್ಯಾಂಗ ।
ಏನ ಗರಡಗಂಬದ ವೇಂಗ [1]ಗ[1]ಡಗಿ ।
ಖಂಡೇದ ವಂಡಿಗಿ ಹೊಂದಿಶಾನ ಬಡಗಿ
ಶಹಣೆ ಬಲ್ಹಾಂಗ ।
ಯೇನ ಪದರಗಂಬ ನೋಡೊ
ಚದುಂರ ವಿಚಿತ್ರದರೊಳಗ ।
ಯಂಡಬಲಕ ನೋಡಿದರ ಹಂಡಿಕಿ ।
ಬಣ್ಣದಾ ಕಿಡಿಕಿ ॥
ಒಂದಂ ಬೆಟ್ಟಡಿಕಿಯಂಷ್ಟು ಕೊರದೀಗ ।
ಏನ ತಂಳಸಿಕಟ್ಟಿ ಶೃಂಗಾರವು
ನಡುಗುಂಡಿಯಾಗ ।
ಕೆತ್ತಿ ಪಡಕ ಹೊಂದಿಸ್ಯಾನ ವೇಂಲೆ ।
ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೀಲ ।
ಉಕ್ಕಿನಾ ತಾಲ ಕೊಂಡಿ ಆದರಾಗ ।
ಏನ ಗಂಟಿ ಜಾಗಂಟಿ
ಪಾತಾಳಂಕಣದಾಗ ॥ಇಳವು॥

ಬಹಳ ಚಾತೂರ್ಯದ ಗಂಡಿಯೊ ।
ಸಂತ್ತಿನಾ ಪೌಳಿ ಕಲ್ಪಡಿಯೊ ।
ಜರದ್ಧಣಿಯಂದವ್ಮಾಸಬರ್ಧಿಡಿಯೊ ।

---

1 ಗು ? ಗೂ ?

ಆವೇಲೆ ತೋರಸ್ತೀನ ನಡಿಯೊ ।
ನೆಲಕ್ಕಿ ಗಚ್ಚು ತಿಳಿಮಂಡಿಯೊ ।
ಅಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಬಿದರಿನಾ ಚಡಿಯೊ ॥ಏರಂ॥

ಬಹಳ್ಹೊತ್ತು ನಿಂತಂ ನೋಡಿದೆ ।
ಅಕಲದ್ಹಾಂಗದೆ ।
ಹೀಂಗ ಪದೆಪದೇ ನೋಡೊ
ಸಂತ್ರು ಬಂದಾ । ಬೆಳವಲಾ ॥೧॥

ಉದಿಯಂಕ್ಕ ವೆಂಕೋಬಾನ ಪೂಜಿ ।
ಆಗೋದಂ ಬಲ ಸಾಜಿ ।
ಬಾಗಿಲದೊಳಂ ಬಾಜಿ ಆಗತಾವ ನಾಲ್ಕು ।
ಕಂಚಿನಾ ಕಾಳಿ ನೋಡಂ
ಹಿಡುಂವತಾವು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕೆ ।
ವಾದ್ಯವಾಗೂದಂ ಅವನ ಬದೀಲೆ ।
ಶಂಖು ಜಾಗುಂಟಿಲಿ । ತಾಳ ಮಂದ್ದಲಿ ।
ಬಾರ್ಸಿ ಹಾಡಾಕ ।
ಏನ ವೀಣ ತಾಂಬೂರಿ ಸಾರಂಗಿಯಂ
ಸ್ವರ ಟೀಕ ।
ಸ್ನಾನಾ ಮಾಡಿ ಬಂದರೊ ಬ್ರಾಹ್ಮರಾ।
ಹಿಂಡಂ ಥರಥರಾ ।
ವೋದಿ ಮಂಂತರ ಮಾಡಿ ಅಭಿಷೇಕ ।
ಏನ ತಾಲಿ ತಂಬಿಗಿಯಿಂಟ್ಟಕೊಂಡರಂ
ಯಂಡಬಲಕ ।
ಅಕ್ಷತೀ ಹಚ್ಚಿದರಂ ಗಂಧ ।
ಪುಷ್ಪ ಒಂದೊಂದ ಕಿರೀಟವ ತಂದ
ಮಂಸ್ತಕದ ವೇಂಲೆ ।
ಏನ ಹಸರ ಪಚ್ಚ ಶಿರಪೇಚ
ಹೊಳೂತಾವ ಜಂಳಕ ।
ಆಗ ಬಂದಿತೊ ಉಪಾಧ್ಯರಗಂವಿಷಾ ।
ಗುಡಿಯಂಂ ದಿಮಿಂದಿಮಿ ಕಂಚಿನಾ ಸವೇಂ
ಉರುತ ಲಕಲಕ ।
ಆ ದೀವಿಗಿ ಬೆಳಕಂ ಬಿದ್ದಿತೊ ಸಿಂಹಾಸನಕ ।

ಅವರಂ ಮಲಗಂ ಮಂಚ ಬಲು ಇಂಬು ।
ತೀಪ ಅದರ ತಂಬು ।
ಕುತನಿ ತಲಿಗಿಂಬು । ಅವಗ ಮಲಗಾಕ ।
ಬಹಳ ಸ್ನೇಹದಿಂದ
ಸ್ವಪ್ನ ನಿದ್ರಿ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಬೆಳತನಕ ॥ಇಳವು॥

ದೃಢ ಭಕ್ತಿವಂತ ಪೂಜಾರಿ ।
ಅವ ನೈವೇದ್ಯ ತಂದನೊ ಬ್ಯಾರಿ ।
ಹಸೆ ಹಾಲಂ ಚಿನ್ನಿ ಸಕ್ಕರಿ ।
ತಂಪ್ಪದಾ ಆಣ ಬುರಬೂರಿ ।
ಕಾರೀಕಾ ಖಜೂರ ವಣಖೊಬ್ರಿ ।
ಮೇಲೆ ಫಳಾರ ತಂದ ಚೂರಮರಿ ॥ಏರಂ॥

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತಂದ ತನ್ನ ಸ್ವತಾ ।
ದೇಹಕ ಹಿತಾ । ಕಂತ ಅರ್ಪಿತಾ ।
ಸ್ವಾಮಿಂ ಸಲಿಸಂದಾ ॥೨॥

ಆ ಊರಿಗೆ ಬಾಬಾಸಾಬ ಧೊರಿ ।
ಪಾಗಾದ ಪನ್ನಾಗ ಕುದರಿ ।
ಚಿಪಾನಿಯಂ ಮರಿ ಬಂತೊ ಶೃಂಗರಿಸಿ ।
ಅವರಳಿವಿನ ಬಂಣದ ಚೌಡಾಲಂ ಅಂಬಾರಿ ಬಿಗಸಿ ।
ತನ್ನ ರಂಗಮಾಲಿನಾಗ ಧಣಿ ಕೊಟ್ಟ ಅರಮನಿ
ಪಾತ್ರದ ಚಂದ್ರಾಸಾನಿ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಯಂರಸಿ ।
ಏಕಾಂತ ಕೋಣೆಯೊಳಂ ಹೋಗಿ ಕಂತರೊ ಪುರಮಾಸಿ ॥
ಏಕಾಂತ ಕೋಣಿ ತಾರೀಪ ।
ರಂಗಮಂಟಪ । ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ತೀಪ ।
ಕುತನಿಯಂ ಗಾಸಿ ।
ಏನ ಬಂಣದ ರಾಜಿಯಂ
ಗಂಜಿಯಂ ಹಚ್ಚಡ ಹಾಸಿ ।
ಅಲ್ಲೆ ಹೋಗಿ ಕಂತರಿಬ್ಬರುಃ ।
ತಬಕದಾಗ [1]ಮಾ[1]ರಂ ।
ತಂದ ಅಭೀರಂ ಕೊರಳಿಗೆ ಧರಿಸಿ ।

---

1 ಪೂ

ತನ್ನ ಮಾನಿನಿ ಕಂಡಂ
ಹಂರಿಯಂ ಮಾಡತಾನ ವಿಲಾಸಿ ।
ಬಹಳ ಮೌಜಿಲಿ ಮಾಡಂವರೋ ಹ್ಯಾಂಗ ।
ಮಂಚದ ವೇಗ ।
ಆಡಿ ಚದರಂಗ ಅವನ ಸೋಲೀಸಿ ।
ಬಹಳ ಕುಶಾಲದಿಂದ ಮಾಡತಾರೊ ನಗಿಹಾಸ್ಯ ॥ಇಳವು॥

ಅವ ಬಂದ ಹರಿಯಾಗಿನ ಹೊತ್ತು ।
ಮಹರ್ಬಲಾ ಅವನ ಮಂದಿ ಸಂತ್ತು ।
ಇರಬೇಕಂ ಇಂಥಾ ದೌಲತ್ತು ।
ಏನಬರದ ಬ್ರಮ್ಹ ಲಿಖಿತಂ ॥ಏರು॥

ಧನಿ ತಾನಂಬೂದಂ ಹಬಿಹಬಿ ।
ಹೊನ್ನಿನಾ ಹಬಿ ।
ದೇವೇಂದ್ರನ ಸಭೆ ಇಳದ ಬೇಗಬಂದ ॥ಬೆಳವಲ॥ ॥೩॥

ದೊಡ್ಡ ಮಂಹರಾಯಂಂದಂ ಧನಿಕಿಲ್ಲೆ ।
ಗಂಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಐತಿ ಬಹಳ ಶಲೆ ।
ನೀರಿನಾ ಜವಳಾ ।
ಆ ಗಡದ ಒಳಗ ನೀರಿನ ವಿಶಾಲ್ಯವು ಬಹಳ ।
ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಡ್ಯಾನು ಮಸಲತ್ತು ।
ಜಕೇರಿಯು ಗೊತ್ತು ।
ಸಕಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊಟ್ಟಿಯಾ ಕೂಳಾ ।
ಏನ ಹಗೇವ ಅಂಬರೀ ಕಡಿಸಿ
ತುಂಬಿದರ ಜೋಳಾ ।
ಆಗ ಬಿಟ್ಟಿತು ಪಡವಲ ಗಾಳಿ ।
ಬಂತೊ ಜಡಿ ಮಳಿ ।
ಹತ್ತಿರೇ ಖಾಳಿಗೊಂಡು ರ್ಝುಳರ್ಝುಳಾ ।
ಆಕಾಶಕ ಟೋಪ ಹೊಡುವತಾರೊ ಕೆಂಧೂಳಾ ।
ಕಾದಾಡಿ ಕಲಕಿದವೊ ಕಣ್ಣ ।
ಬಾರೊ ಕಾಳಣ್ಣ ಮಾರಿ ಸಣ್ಣಣ್ಣ ।
ಮಾಡಿದಾನೊ ಕಾಳಾ ।

ದಂ[1]ಖ[1]ದಲಿ ಕಣ್ಣತುಂಬ
ನೀರ ಬಂದವೊ ಬಳಬಳ ॥ಇಳವು॥

ಅಸ್ಕರೀ ಆತೊ ಲಢಾಯಿಂ ।
ಆಗ ತಪ್ಪಿತೊ ಕಾಳಣ್ಣನ ಕೈಯಿಂ ।
ಶಿಷ್ಟಿಲೆ ರಾಮಂದುರ್ಗ ಬಾಯಿಂ ।
ಇನ್ನೇನೊ ಇದಕ ಉಪಾಯಿಂ ॥ಏರಂ॥

ಬಪ್ಪರೇ ಪುಂಡ ಬಹದೂರಾ ।
ದೊಡ್ಡ ಸರದಾರಾ ।
ರಾಜ್ಯಕ ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿದೊಂದೊಂದಾ ॥ಬೆಳವಲ॥ ॥೪॥

ಹಿಂದಿನಾ ಕರ್ಪದನತಗಿ ।
ಆರೇವು ಅದರ ಬಗಿ
ಹಿಂದಕ್ಕ ಹೀಂಗಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತೊ ಹಳೆಮಾತಂ ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಅವರಿಗೆ
ಮತ್ತೊಂದ್ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಮಸಲತ್ತು ।
ಬಾಜಿರಾಯಂ ಇದ್ದಾಗಿನ ಗಂಟ್ಟಾ
ರಾಜನ ಬೊಬ್ಬಾಟ । ಮಾಡಿದಾರ ಹಟಾ ।
ಕತ್ತಿ ಕೊಡರೆಂತ ।
ಬಹಳ ಬಹಳ ಥಾಂದಲೆ ಪಾಳ್ಯಗಾರರ ಸುತ್ತ ।
ಈ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳುಂವದು ತಡಾ ।
ಜಲದ ಭಡಭಡಾ ಹೋಗಿ
ತನ್ನ ಗಡದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಂತಾ ।
ತನ್ನ ಮಂದಿಗ್ಹುಶಾರಿ ಹೇಳತಾನೊ ತಾ ಸ್ವಸ್ಥಾ ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಶೋಧಿಸೀ ನೋಡಿ ।
ಆದಿತೊ ಗಡಿಬಿಡಿ ।
ಬಂದರೋಡೋಡಿ ಊರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ।
ನಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಾರೊಂದದಾವು ಮೂರ ಮಾತಾ ।
ನಾ ಬರುಂವದಿಲ್ಲೊ ನಿಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿ ।
ಮಾಡಬ್ಯಾಡ್ರೊ ಹಟಿ ।
ಬರದ ಲಕೋಟಿ ಕಳುಹಿ ತಾ ಕುಂತ ।

---

1 ಖ

ನೀವು ಹೇಳಿದ ಚಾಕರಿಗ್ಹಾಜರ ಇರತೇನಂತ ।
ಇಷ್ಟ್ಯಾಕೊ ಬಿಡೊ ನಿನ್ನ ಕೋಪಾ ।
ಚಲ್ಲಿಶಾವೊ ಟೋಪ ।
ಗಂಧಕ ಮದ್ದಿನಂಪ್ಪ ಹೇರಿ ಕಳಸಂತ ।
ರಖವಾಲಿ ಕಂದರಿ
ಧಾರವಾಡಕ ಕಟ್ಟಿದವು ಸೇತ ॥ಇಳವು॥

ಆವರಿಬ್ಬರದಂ ಸುರಳೀತಾ ।
ಮಾತಾಡತಾರೊ ಏಕಾಂತ ।
ನೀ ಬಿಡೊ ಮನಸಿನನ್ನ ಚಿಂತಾ ।
ಬಂದ್ಧಿ ಹೇಳತಾರೊ ಹೀಂಗಂತಾ
ಸವಿ ಅಡಿಗಿ ಊಟ ಮಾಡೊ ಕುಂತಾ ।
ನಿನ್ನ ಮಾಲಿನೊಳಗ ನೀ ಸ್ವಸ್ಥಾ ॥ಏರಂ॥

ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಆದರೊ ಏಂತ್ರ ।
ನನಗ ಬಾಯಿಂ ಸತ್ವ । ಆಗುಂವ ಕರ್ತುಂತ್ವ ।
ಪೇಳುವೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದ ॥ಬೆಳವಲ॥ ॥೫॥

ಧನಿ ಕಡೇ ಇಲ್ಲ ಜರ ಕುಂದ ।
ಅನ್ನೇವು ಯಾವದಾ ।
ಹೇಳಿ ಕಳುಂವಿದಾನೆಲ್ಲ ನುಣ್ಣಗ ।
ಮುಸಲತ್ತ ಹುಂಟ್ಟಿತೊ
ಮುಹಾ ಚದುರ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ ।
ಈ ಊರ ಪೈಕಿ ಹಳಬರಾ ।
ಸವ್ವಾನೂರ ಬಾರಾ।
ಹಿರದ ಕತ್ತಿ ಪಾರಾ ಬಂತೊ ಅಗಸ್ಯಾಗ ।
ನಾವು ಲಢಾಯಿಂ ಮಾಡತೇವು
ಟೋಪ ಕೊಡಂವದಿಲ್ಲ ನಿವಂಗ ।
ಧನಿ ತೆರದ ಹೇಳತಾನ ಬಾಯಿಂ ।
ವಂಗದನೊ ಕೈಯಿಂ ।
ನನಗ ಅಪಾಯಿಂ ತಂದಿರೋ ಈಗ ।
ಬಹಳ ದೈನಾಸ ಬಿ[1]ಟ್ಟು[1] ಹೇಳತಾನೊ ಮುಂದ್ಯಾಗ ।

---

1 ಟು

ಆಗುಂವಂತ ಸತ್ತಕೀತ್ರ್ಯಾಗಲಿ ।
ಹೋಗಲೀ ನಮ್ಮ ತಲಿ ।
ಆದಾವೇನ ಮೊಲಿ ನಮ್ಮ ಯಂದಿವೇಗ ।
ಸಂಕದಾಳ ನಾಯಿಕಾ ಶಿಟ್ಟಾದನೊ ಧನಿವೇಗ ।
ಏನು ಮುನಿದೊ ಮೋಕಿನ ಮೇಗಿನ ದಂಡಾ ।
ವೆಣಸಿನ ಸಾಹೇಬನ ಚಂಡಾ ।
ತಂದಾರು ಕೋಕೊಂಡ ಕಟ್ಟಿದರು ಹೊರಗ ।
ಬಹಳ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಿತೊ ಇಂಗ್ರೇಜರ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ ।
ಟೋಪ ಹೂಡಂದ ನರಗುಂದ ಮೇಲಾ ।
ಸಣ ಜಂಜಾಲಾ ।
ಟುಬಾಕಿ ಪಿಸ್ತೋಲ ಕರೂಲಿ ಕೈಯಾಗ ।
ಏನ ಗದ್ದಿಕಡಾಟಾ ಮುಂಗಳಾರ ಮಧ್ಯಾನದಾಗ ॥ಇಳವು॥

ಮಳ್ಳರಸು ಕಿಲ್ಲೇದ ಮೇಗಿಂದಾ ।
ತಿಳಿಯಂದಲೆ ಇಳಿದು ತಾ ಬಂದಾ ।
ಮನದೊಳಗ ಹುಟ್ಟಿತೊ ಜಿದ್ದಾ ।
ಹರುಷದಲೆ ಇಳದ ಹೊರಬಿದ್ದಾ ।
ಅವರ ಕೂಡ ಮಾಡಿದನೊ ಯುಂದ್ಧಾ ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಸೋಲಿಸಿ ಗೆದ್ದಾ ॥ಏರು॥

ಸೊಜರಾ ದಂಡ ಬಿತ್ತು ತೂರೆ ।
ಕಡದ ಶರೆಸೂರೆ ।
ಹುಡಕತಾರ ಧೊರಿ ।
ಕೈಶರೀ ಆದಾ ॥ಬಳವಲಾ॥ ॥೬॥

ಆ ಲಢಾಯಿ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಣ್ಣಾ ।
ಕತ್ತಿ ಛಣಫಣಾ ।
ದಾರಿಗುಂಟ್ಹೆಣಾ ಬಿದ್ದಿದವೊ ಎಷ್ಟಾ ।
ಇಂತಾ ನಷ್ಟಾ ।
ಪ್ರಾಯದವರ ಮಾರಿ ಮೇಗ ದೆಸಿ ।
ಕಾಣಂತೈತಿ ಬೇಸಿ ।
ಮತ್ತಿ ಮುಕ ಮೀಸಿ ।
ಬಂದದಾವೀಟೀಟಾ ।

ಏನ ಬಗರಿ ಗಡ್ಡ
ರಣಗೂದಲ ಜಾಡಿಸಿ ಬಿಚ್ಚಿ ।
ಅವರು ತೊಟ್ಟಾರೊ ಚಬಕಿನ ಚಂಣಾ ।
ಎದ್ದಿ ಸ್ಯಾರೊ ಮಣ್ಣ ।
ಸುತ್ತಿದರೊ ಸುಣ ಕಾಸಿ ನಡಕಟ್ಟಿ ।
ಮೈ ವಳಗ ಚಂದ
ಚಿಲಕೋತಿನ ಅಂಗಿಯು ತೊಟ್ಟ ।
ತಮ್ಮ ಧಣಿಯರಿಗೆ ಮುಜರಿಯಾ ಹೊಡದು ।
ಕತ್ತಿಡಾಲ್ಹಿಡಿದು ।
ಕರೂಲಿ ಗುಂಡ ಬಡಿದು
ಕಾಯು ಘಟ ಬಿದ್ದು ।
ರಣದೊಳಗೆ ಮಡಿದ ಮಲಿಗ್ಯಾರೊ
ದಾರಿಗೆ ತಲಿಗೊಟ್ಟು ।
ಕೋದ ಕುರೀ ಹಾಕಿದ್ಹಾಂಗ ಪಾಲಾ ।
ರಕ್ತ ಝುಲರಝುಲಾ ।
ಭೂಮಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಒಂದು ಯಳ್ಳಷ್ಟು ।
ಏನ ಕರಳ ಪುಚ್ಚ ಹೊರಬಿದ್ದವೊ
ಹೊಟ್ಯಾಗ ನಟ್ಟು ॥ಇಳವು॥
ಅವರ್ಹೆಂಡರದು ಬಹು ಸೂರಿ ।
ಬಳಿ ವಡದು ಕರಿಮಣೀ ಹರಿದು[1]
ಅವರಕ್ಕತಂಗೇರು ಗೋಳ್ಯಾಡಿ ।
ಬಡಕೊಂಡ ಬಾತದಾವೊ ಮಾರಿ ।
ಅವರವ್ವನ ಹೊಟ್ಯಾಗ ಕುಮರಿ ।
ಗೂಡಿಸೀ ಹಾಕತಾಳ ಭೋರಿ ॥ಏರು॥
ಏನ ಲಢಾಯಿ ಮಾಡಿದರೊ ಗುರ್ತಾ ।
ಸತ್ತುಹೋದರು ವ್ಯರ್ಥಾ ।
ಅವರದೇನ ಸ್ವಾರ್ಥಾ ।
ಆಗಲಿಲ್ಲೊ ಮುಂದಾ ॥ಬೆಳವಲಾ॥ ॥೭॥
ಏನ ಫಿತುರ ಮಾಡಿದೊ ಬೇಮಾನ ।
ದೊಡ್ಡ ಕಾರಕೂನ । ಉಂಡ್ಯೊ ನನ್ನ ಬೋನ ।

1...

ತಿರಿಗಿದ್ವಾ ಕೂವಾ ।
ಮುಂದ ಹ್ಯಾಂಗ ಗುಣಕ ಮೆಚ್ಚುವನೋ ದೇವರಾ ।
ನನ್ನ ಗಂಡನ ಪಂಚ್ಯಾಲೆ ಉಂಡಿ ।
ಐಶ್ವರ್ಯವು ಕಂಡಿ ।
ಶೇಲ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿ । ಶರಗ ಜರತಾರ ।
ಅಂತಾದು ಏನ ಮಾಡಿದ್ದರಯ್ಯ ನಮ್ಮವರ ।
ನನಗ ಏನು ತಂದ್ಯೊ ವನವಾಸ ।
ಹತ್ತಲಿ ನನ್ನ ದೋಷಾ ।
ನನ್ನ ಸರಿಯಿಲ್ಲ ನಿನಗ ಯಾರ್‍ಯಾರ ।
ಏನ ಅತ್ತಿಯು ಸೊಸಿಯು
ತಗದ ದುಃ[2]ಖ[2] ಮಾಡುವರಾ ।
ಎಷ್ಟಿತ್ತೊ ಮನಸಿನಾಗ ಜಿದ್ದಾ ।
ತೋಸಿದೆಲ್ಲೊ ಮುದ್ದಾ ।
ಟೋಪ ಹಾರಿಹೋಗಲಿಲ್ಲೊ ದೂರದೂರಾ ।
ನಿಮ್ಮವ್ವನ ನೆಂಟ
ಬಹಳ ಮಾಡಿದೆಲ್ಲೊ ಘೇರಾ ॥೩೪ವು॥

ಕಾರಕೂನ ಬಹಳ ಶಿಟ್ಟಿಲೆ ।
ಗುರುಕಾಸಿಹೋದ ಮ್ಯೆಮೇಲೆ ।
ನಿನಗ್ಯಾಕ ಹೆಂಗಸೂ ಬಾಲೆ ।
ಕಳಿಶಾನ ಉಟ್ಟಿರುವ ಶಾಲೆ ।
ಈ ಕ್ಷಣಾ ಸೋಜರು ದಂಡ ಬರಲೆ ।
ನಿನ್ನ ಹಿಡಕೊಡತೇನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ॥೩೫॥

ಅತ್ತಿ ಮನಸಿನಾಗ ಕಸವಿಸಿ ।
ಕುಂದರಿ ಮೇಗ ಸೊಸಿ ।
ಹೋಗಿ ಧುಮುಕಾಸ್ಗಿ
ಹೊಳಿಯೊಳು ಬಿದ್ದು ॥ಬೆಳವಲಾ॥ ॥೮॥

ಅರಮನೀ ಆದಿತೋ ಲೂಟಿ ।
ಮಹಾರಾಯ ದೊಡ್ಡ ಪ್ಯಾಟಿ ।

---

2 ಖ

ಜಿಂದಗಾವಿ ಕಟ್ಟಿ ಹೇರಂವದಂ ಕಂಡೆ ।
ಪಾಂಡವರ ಮಂನಿಯು ಕೌರಂವರಃ
ಸಂಲಿಗಿಯಾ ಮಾಡೆ ।
ಧನಿ ಹೊರಂವ ಶೇಲ ಶಕಲಾತಿ ।
ಮಂಂಡಾಸವು ಬತ್ತಿ ।
ಹಾಕಿದವೊ ಸಂತ್ತಿ ಗೂಟಕ ಮೋಡಿ ।
ಏನ ಚಂದ ಚಂದದಡಗಲಿಟ್ಟಿವೊ
ಮಂಂರಿಗಿಯಂ ಮಾಡಿ ।
ರಾವುತರ ಕಂದರಿ ಸಾಮಾನ ।
ಹೇಳಲಿನ್ನೇನ ।
ಹಾಕಂವ ಜೀನ ರೇಸಿಮಿಾತಡಿ ।
ಏನ ಮಾರಿ ಮಾರಿ
ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಾಸರಿ ಗೊಂಡೆ ।
ಪಟ್ಟಣಕ ದೊಡ್ಡ ಸಾವಕಾರ ।
ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರಂ ಮಾಣಿಕಕ ಚೂರ ।
ಮಂಂತ್ತಿನಾ ದಂಡಿ ।
ಏನ ಬೆಳ್ಳಿ ತಳಿಗಿ ಹರಿವಾಣದ ಚಿನ್ನದ ಗಿಂಡಿ ।
ಒಕ್ಕಲಿಗೇರ ಮಂಂರವತ್ತು ।
ಕಂಡಮಿಂಣಿ ಸಂತ್ತು ।
ಹೂಡಂವ ಎಂಟೆತ್ತು ದೊಡ್ಡಹಳಿ ಬಂಡಿ ।
ಏನ ಜತ್ತಿಗಿ ನಾಗೋಸ
ಬಿತ್ತುವ ಕೂರಿಗಿ ಶಡ್ಡಿ ।
ರೇಸಿಮಿಾ ಬದಕ ಬಲ ಹಸಾ ।
ಕಾಣಸ್ತಾವ ಕಾಸಾ ।
ಶೀರಿ ಕಂಪ್ಪಸಾ ಬ್ರಾಹ್ಮರಂಡಂ ಮಂಡಿ ।
ಏನ ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿ ಹೊಕ್ಕ
ಸಂಲಿಗಿಯಾ ಮಾಡಿ ।
ರೇವಡಿಗಾರಾ ಅಂಗಡಿಯಂ ಮೇಲಾ ।
ಮಾಜೂಮಂದ ಹಾಲಾ ।
ಗರ್ದಿ ಹಂರಕಡ್ಲಿ ಚೂರ್ಮಂರಿ ಉಂಡಿ ।
ಏನ ಸಕ್ಕರಿ ಬದಕಂ ಮಂಂಕ್ಕ್ಯಾರ ಪಾವನ ಮಾಡಿ ॥ಇಳವು॥

ನರಗುಂದಕ ಬಂದಿತೋ ಕಾಲಾ ।
ಯಾರ‍್ಯಾರಂ ಇಳವಿಕೊಳಲಿಲ್ಲ ।
ಗೋಣತದ ರೊಕ್ಕದಾ ಚೀಲಾ ।
ಕಳಕೊಂಡ ಕಂಂತಾನೊ ಚಿನಿವಾಲಾ ।
ಊರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರೋ ಎಲ್ಲಾ ।
ಮನಿಮಾರಿನೊಳಗ ಯಾರಿಲ್ಲಾ ॥ಏರಂ॥

ಧರಿಯೊಳು ಕಬ್ಬೂರ ಶಾರ ।
ಕಲ್ಲಮೇಶ್ವರಾ ।
ಮಾಡಿದ ಚಮಂತ್ಕಾರಾ ।
ಲಾವಣೀ ತಂದಾ ॥ ಬೆಳವಲಾ ॥ ॥೯॥

ಸಮಾಪ್ತಿಯಂ ॥

೧೧. ನರಗುಂದ ಮೋಲಿನ ಪದ

ಬಾಬಾಸಾಬ ಮಹಾರಾಯನ ದೌಲತ
ಬಹಳ ದಿನದ ರಾಜೂಕಿ ।
ಬ್ರಾಮ್ಹರ ಧರ್ಮಾ ಸರಿತೊ ಇಲ್ಲಿಗೆ
ಮುಣಗಿತುಣ ಆರಸೂಕಿ ॥
ಜನರೆಲ್ಲ ಮಾಡತಾರೊ ದುಖೀ ॥ಪಲ್ಲ॥

ಪುಣೇದ ಪ್ರಾಂತ ಹಿಡದ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣಕೆ
ಮೆಣಸಿನ ಸಾಹೇಬ ಒಬ್ಬ ಧೊರಿ ।
ವಿಲಾಯತಿಲೆ ಹುಕುಂ ತರಿಸಿದಾ
ರಾಜರಿಗ್ಹಾಕೂದು ಶರಿ ।
ಕತ್ತಿ ಕಸ್ತ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಹೊರೀ ।
ಮೊದಲ ಬಂದ ಜಮುಖಂಡಿ ಅರಸಗ
ಹಿಡಿದನಲ್ಲೊ ಕೈಶರಿ ।
ಮೇಣೇವು ಪಿಂಜರದಾಗ್ಹಾಕಿ ಕಳಿಸಿದಾ
ಜಮುಖಂಡ್ಯಾತೊ ಶರೆ ಸೂರಿ ।
ವಾಡೇದಾಗ ಕೊಶಾನ ದನ ಕುರೀ ।
ಮುನಸಿಗ್ಹೇಳತಾನ ಬಹಳ ಶಿಟ್ಟಿಲೆ
ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬಗ ಬರಿ ।
ಪತ್ರ ಒಂದು ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬಗ ಬರೀ ।
ಜಲ್ದಿ ಪತ್ರ ರವಾನಿ ಆಗಬೇಕು
ಪಾನ ತುರುಂಪಿನ ಕೂದರಿ ।
ಕುದರಿ ಕರ್‍ಯಾಕ ಬಂದವು ತರತೂರೀ ।
ಪತ್ರ ಓದಿ ನೋಡುವಾಗ
ಬಾಬಾಸಾಬರು ಸುಣದ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಮಾರೀ ।
ವೆಂಕೋಬಾನ ಹೆಸರು ತಕೊಂಡು
ರಾತ್ರಿಲೆ ಹಿಡದಾರು ಜಮುಖಂಡಿ ದಾರಿ ।
ಸಾಹೇಬನ ಹುಜೂರಿಗೆ ಹೋತ ಇವರ ಸ್ವಾರಿ ।
ಖುರ್ಸೇ ಮೇಲೆ ಕುಂತಾನ
ಸಾಹೇಬ ಹಲ್ಲ ತಿಂದ ಕರಕರಿ ।
ಇಂಥಾ ಭಂಡಾಯಿಖ ಏನ ಮಾಡೇವು ನಾವೂ
ಯಾಕ ಹಲ್ಲ ತಿಂತಿರೀ ।

ನಿಮ್ಮ ಕೈಯನ ಗುಬ್ಬಿ ಮರೀ ।
ಆಪಣಿ ಕೊಟ್ಟ ನಡಿಯಧ ನರಗುಂದಕ
ಕಿಲ್ಲೇವು ತೆರವು ಮಾಡರೀ ।
ಹೊಂಡ ಒಡಸಿ ತಟ್ಟ ಬಂದಿ ಕೆಡವಿಕ್ಯಾನ
ಸುತ್ತಲ್ಯಾಗ ಬೇಕೊ ದಾರಿ ।
ಇದರ ಹೊರ್ತ ಊರಾಗಿನ ಕೆರಿ ।
ತಿರಿಗಿ ಬಂದ್ರು ನರಗುಂದಕ ಬಾಬಾಸಾಬ
ತೆಪ್ಪಿತಂಣ ಹಂಚಿಕಿ ॥ ೧ ॥

ತನ ಮಂದಿ ಕರಸಿ ವೀಳ್ಯವ ಕೊಟ್ಟರೊ
ತಮ್ಮಾ ಶುಕ್ರವಾರ ದಿನಾ ।
ವೆಂಕೋಬಾನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ತಗಸಿ ಕಾಸ
ತೋಪ ಹಾರ್ಸೀರು ಧಂಧನಾ ।
ಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಕೇಳಿತ ಜನಾ ।
ನವಲಗುಂದ ಸುಭೇದಾರ
ಮೆಣಸಿನ ಸಾಹೇಬಗ
ಪತ್ರ ಬರದ ಮರದಿನಾ ।
ನರಗುಂದರಸ ಭಂಡಾಯಿ ಮಾಡೂದು
ತಯಾರ ಮಾಡಿಸ್ಯಾನ ಸಾಮಾನ ।
ಹೀಂಗ ಬರದಿದ್ದ ವರತಮಾನ।
ಮೆಣಸಿನ ಸಾಬ ರಾಮದುರ್ಗಕ ಬಂದನೊ
ನೇಮಸಿ ಆಯಿತ್ಯಾರ ದಿನಾ ।
ತೋಟದಾಗ ಇಳದ ಕರೇಕಳಿಸಿದಾ
ಶಿಟ್ಟಿಲೆ ರಾವ ಸಾಬನಾ ।
ಬಾಯಿ ಬಿಡತಿತ್ತೊ ಶಿಪಾಯಿ ಜನಾ ।
ಅಡ್ಡಬಿದ್ದ ರಾವಸಾಬ ಸಾಹೇಬಗ
ಕರಗಲಿಲ್ಲೊ ಅವನ ಮನಾ ।
ಅಣ್ಣನ ಮಾತಿನಾಗ ತಸ್ಮಾತ್ರಿಲ್ಲಾ
ಕ್ರಿಯವ ಕೊಟ್ಟರಾದಿನಾ ।
ಕುಮಕಿಗೆ ತಕೋ ನಮ್ಮ ಕುದರಿನಾ ।
ಧೀರೆ ಆಗಲಿಲ್ಲೊ ಹೊಂಟ ಸಾಹೇಬ
ಇಳದಾನ ಸೂರೇಬಾನ ।

ಬಸವಣ್ಣನ ಗಂಡಿಯಾಗ
ವದಗಿ ಬಂತಲ್ಲೊ ಅವನ ಮರಣ ।
ಬಾಬಾಸಾಬ ಅಂದ ಅರ್ಜುನ ।
ಬಾಬಾಸಾಬ ಜೀವದಿಂದ ಹಿಡೀ ಅಂದ್ರು
ಕೇಳಲಿಲ್ಲೊ ಕೂಡಿದ ಜನಾ ।
ಹಿರೇಕೊಪ್ಪದ ಶಾನಭೋಗ ಬಂದಕ್ಯಾಸ
ಕೊಯಿಂದ ಸಾಹೇಬನ ಕಂತ್ರಿಗಿನಾ ।
ರಣಕತ್ಲ ಆತೊ ಆ ದಿನಾ ಜಿ ।
ರಂಡ ಬಿತ್ತ ಚಂಡಂ ತಕ್ಕೊಂಡ
ರಾತ್ರಿಲೆ ಬಂದರಲ್ಲೊ ತಿರಿಗ್ಹಾಕಿ ।
ಬ್ರಾಮ್ಹರ ಧರ್ಮಾ ॥ ೨ ॥

ಸೋಮಾರ್ಹೋತಂ ಮಂಗಳಾರಂದೇಕ
ಕೂಡಿತಣ್ಣ ದರ್ಭಾರಾ ।
ಅಮರಗೊಳ್ಳದ ವೇಗ ತಂದ ಇಳಸಿಕ್ಯಾಸ
ಹೊಡಸಿದಾನ ತಂಬೂರಾ ।
ವಂಲಕನ್ ಸಾಹೇಬ ದಂಡಿನ ಸರದಾರಾ ।
ಕಾಲ ಕೆದರಿ ಕೆಂಗಳಿಸಿ ಲಢಾಯಂಕೆ
ಹೊಂಟನಂಣ ರಣಧೀರಾ ।
ಬಾಬಾಸಾಬ ಹೊಂಟನಂಣ ರಣಧೀರಾ ।
ತಲಿ ಮೇಲೆ ಮಂತ್ರಿನ ಅಪ್ಪಾಗಿರಿ
ಕೈಯಾಗ ಹಿಡಿದ ಹತಿಯಾರ ।
ಮಂಂದ ಹುಂಶಾರಕಿ ಕೊಡುವ ಮಾಲದಾರ ।
ದಿಬ್ಬಕ್ಹೋಗಿ ಫರೆಗಟ್ಟಿ ನಿಂತರೊ
ಬಿಗಲ್ಮಾಡಿದ ಸರದಾರ ।
ಏಕದಮ್ಮ ಧುಂಮಕಿಶಾನ ಕಂದರಿ
ಮೈಸೂರ ಶೀಮಿ ರಿಸಾಲದಾರ ।
ಬಾಳ ದಂಡ ಆತಂ ಚಕಚೂರಾ ।
ಅಮರಗೊಳ್ಳಕ್ಹರದಾರಿ ನರಗುಂದ ।
ಹರಿದಾಡಿ ಹೋತೊ ನೆತ್ತರ ।
ಹಾಲಭಾವಿಗೆ ತಂದ
ಟೋಪ ಹಚ್ಚಿದಾ ದಂಡ

ದುರಬಿನ ಸರದಾರಾ ।
ಮಂದಿ ಬಿಟ್ಟ ನಡೀತೊ ಮನಿಮಾರಾ ।
ಬಾಬಾಸಾಬ ಬಂದ ಸದರಿಗೆ ನಿಂತರೋ
ಸಂತ್ರಲಿಲ್ಲ ಯಾರ್ಯಾರ ।
ದಗೇ ಆತಿ ಕೈವಾಸ ಆಗತೀನಿ
ಪಾರಮಾಡೊ । ಈಶ್ವರ ।
ಕಂದರಿ ಹಿಡದಿದ್ದ ಮೋತದಾರ ।
ಯರಡು ತಾಸ ಹೊತ್ತಿತ್ತು
ಕಂದರಿಮೇಗ್ಗತ್ತಿ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ನಮಸ್ಕಾರ
ಸಂಣ್ಣ ಅಗಸಿ ತೆರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೊ ಕಂದರಿ
ದಿವಸ ಇತ್ತ ಮಂಗಳವಾರ ।
ಬಿಟ್ಟ ಹೋದರೊ ನರಗುಂದ ಶಾರಾ ।
ಅರಣ್ಯವಾಸ ಜಗದೀಶ ಮಾಡಲಿಕೆ
ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾ ಅರಸುಕೀ ॥
ಬ್ರಾಮ್ಹರ ಧರ್ಮಾ ॥ ॥೩॥

ಬಾಬಾಸಾಬರಾ ಮಡದಿ ಪತಿವ್ರತಾ
ಸರಿಯಿಲ್ಲಿವರ ಪುಣ್ಯಕ ।
ವಿಷಾ ಉಂಬುದು ಪರಾಭವ
ಮಾಡು ತಾಯಿಗಿಂತ ವೇಳೆ ಬರಬೇಕ ।
ಹೀಂಗ ಮರಗತೈತಿ ಜನಲೋಕ ।
ಅತ್ತಿ ಸೊಸಿಗೆ ಹೇಳತಾಳ
ಪ್ರಾಣ ಇನ್ನೇನಂತ ಇಡಬೇಕ ।
ಕಿಲೇದಾಗಿಲ್ಲ್ಯಾತಕ ಇರಬೇಕ ।
ದಂಡಿನ ಜಪಾಟ್ಯಾಗ ಶಿಗಬಾರದಪ್ಪಾ
ಮಣುಗೂನು ನಡಿ ಹೊಳಿಯಾಗ ।
ಮಗ ಬಿಟ್ಟ ಹೋದ ನಮ್ಮಾಗ ।
ಮೇಣೇವ ಪಾಲಕ್ಯಾಗ ಕಂಡರವರು ನಾವು
ನಡದ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋಗಬೇಕ ।
ಇಂಥಾ ಅನ್ನೇವು ಏನು ಮಾಡಿದ್ದೇವ
ಠಾವಿಕಿ ವೆಂಕೋಬಾಗ ।
ದುರಮಣ ತಂದ ನಮ್ಮಾಗ ।

ಕಲ್ಲ ತುಳದ ಮುಳ್ಳ ನಟ್ಟಿ
ನೆತ್ತರಾ ಹರೂತಾವು ಇಬ್ಬರ ಕಾಲ ।
ಹೊಳಿದಾರಿ ಹಿಡದ್ಹೋಗುವಾಗ
ಬಾಯಿಂ ತೆರವರು ಆಕಾಶಕೆ ॥
ಹೊಳಿದಂಡಿಗ್ಹೋದರಾವಾಗ ।
ನಡಕ ನಡಾ ಸುತ್ತಿ ಅಂಗವಸ್ತ್ರದಲೆ
ಬಿಗದಾರ ಗಂಗಾದಾಗ ।
ಹರಹರ ಜಿಗದರು ಗಂಗಾದಾಗ
[1]ತು[1]ಳಸಿದಳಾ ಬಾಯಾಗ್ಹಿಡದಿರ್ದಂತ
ಹೋದರು ಕೈಲಾಸಕ ।
ನೆನವಿಟ್ಟರೊ ಮರ್ತ್ಯದೊಳಗ ।
ಕೆರೂರ ಮುಲಕರಿ ಹುಕುಂ ತರಿಸಿದಾ
ಟಪಾಲ್ಕುದರಿವೇಗ್ಹಾಕಿ ।
ಅತ್ತಿಸೊಸಿಗೆ ನಿಂತ ದಹನ ಮಾಡಿದಾ
ದೇವರಿಡಲಿ ಅವಗ ಸುಖೀ ॥೪॥

ಇಷ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಳಗ
ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಮ್ಮ ಬಾಬಾಸಾಬರ ಹುಚಿಕೀ ।
ಎಷ್ಟ ತೆಪಸಿದರ ತೆಪ್ಪಲಿಲ್ಲ
ಬರದಿದ್ದ ಬ್ರಮ್ಹ ಲಿಖಿ ।
ಬಿಟ್ಟ ಹೋದರೊ ಚುದರ ಮುಖಿ ।
ಕಾಲಕುಪಾಯಿ ಯಿಲ್ಲಂತ
ಕೈಯು ಮುಗದ ಹೊಂಟ ತುಳಸಿ ಮುದ್ರಿಕಿ ।
ವೈದಿಕಿ ಬ್ರಾಮ್ಹರು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಅಳುವಾಗ
ತೆಲಿವ್ಯಾಗಿಟ್ಟರ್ಪಸ್ತಿಕಿ ।
ಮಾರಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ ತಿರಿಗ್ಹಾಕಿ ।
ಒಳ್ಳೆ ಲೋಡಿಗಾಂತ ಕುಂಡ್ರು
ದೀಕ್ಷಿತರಿಗೆ ಕುಂಡ್ರಾಕಿಲ್ಹೊ ಹಾಸಿಕಿ ।
ಜಾಡಿ ಹಾಸಿಕಾಸ ಮುಲಗುವಾಗ
ಅಳುವರೊ ಕಣ್ಣೀರ್ಹಾಕಿ ।
ಮುಗಲ್ಹರದ ಬಿತ್ಹೊ ತಾರಕಿ ।

---
1 ತ

ಅರಸಪಿಂಡ ಮುಂಕಣ್ಕಂಡ
ಖರೇ ನಿನಗ ಸಲ್ಲದೊ ಶಿಕೇದ ಮುಂದ್ರಿಕಿ ॥
ಬ್ರಾಮ್ಹರ ॥ ॥೫॥

ಅಪಾಸಾಬ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬರು
ದೇವರ ಮೇಗ ಭಗತಿ ।
ಯಾವ ದೇವರ ಅಡ್ಡಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ
ಶೆಟಿವಿ ಹಾಕಿದ ಮಿಂತಿ
ಏನ ಸರಿತೊ ದೌಲತಿನರತಿ ।
ಗಂಡಿ ಮೇಲೆ ಅನಛತ್ರ ಭೋಜನಾ
ಸದಾ ಅದಲ್ಲೆ ನಡಂತೈತಿ ।
ದೇವರ ಮುಂದ ಸಂಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳು
ಹಚ್ಯಾ್ಯವು ಅಮರ ಬತ್ತಿ ।
ಮುಂದ ಹರಿದಾಸ ಬಾವಾರ ಕಥಿ ।
ಪಾತ್ರ ಕುಣಿಯೂದು
ಸಾರಂಗಿ ವೀಣಿ ಮೃದಂಗ ತಾಲ ನಡಂತೈತಿ ।
ಸರ್ವ ವಾದ್ಯ ತಯ್ಯಾರ
ದೇವರ ಮುಂದ ಆನಿ ಜಲಾಸತೈತಿ ।
ಮುಂದ ಸಂಕ ಸನಾದಿ ಸಂತೀ
ತಳಲುಂಬೊತಾಟಿಮಾಯಮುರತಾಬ
ನಿಶಾನಿ ಮುಂದ ನಡಂತೈತಿ ।
ಯುರಡು ಬಾಜಿತಿ ಚೋಪದಾರ
ಭಟ್ಟಂಗಿ ಸಾರತೈತಿ ।
ಪಾಯಾಸುದ್ದ ದೌಲತ ನಡೀತಿ ।
ಅರಸರೊಳಗ ಬಲ್‌ಸರಸಿತ್ತೋದ
ಮುಂದಿದ್ದವರಿಗಿಲ್ಲೊ ಸುಖಿ ।
ಬ್ರಾಮ್ಹರ ॥ ॥೬॥

ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ರಾಮನೀ ಪುರೋಹಿತ
ಸವಾಲ್ ಮಾಡಿದ ಸದರೀಗೆ ।
ಸದರಿನ ಕಂಬಾ ಪೇಟಿಗ್ಹಾಕಿಸಿ
ಮಾರಿದ ಸಾವಕಾರಿಗೆ ।
ಬ್ರಾಮ್ಹಣನ ಬೇಕೆನೊ ಅವನೀಗೆ ।

ಧಣೇರ ಉಪ್ಪ ಉಂಡಂ
ನಿಂದೆ ಮಾಡತಾರ ತಿಳಿವಲ್ದೀ ಜನರಿಗೆ ।
ಠಳಕಠಕ ನಂಡಿಕಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದೆನು
ಸಂಪಾಸಿನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ।
ನೆನಸ್ತೇನಂ ನಮ್ಮ ವಸ್ತಾದಿಗೆ ।
ಸೈದ ಹಂಶೇನಿ ಸೋನಾಜಿ
ಹೇಳತಾರ ತಾಲ ಹಿಡಿರಿ ಗತ್ತೀಗೆ ।
ರಾಜಂವಂಲ್ಲ ಉವ್ಮಾಜಿಯಂ
ದನಿಯಂ ಕೇಳಿರಿ ಬೇಗಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ।
ಬೆಲಿ ಇಲ್ಲ ಜಾತ ಮಂತ್ರೀಗೆ ।
ಹಳೇಹಾಡ ಹಳವಂಡ ತಗೂತಿ
ತಂಸಾ ಯಿಂಲ್ಹೊ ನಾಚಿಕಿ ।
ಹರದಾಸಿ ನಿನಗ ತಂಸಾ ಯಿಂಲ್ಹೊ ನಾಚಿಕಿ ।
ಸಭೆ ರವ್ಮ್ಯ ಆಗಂವಂತಾದ್ಹೇಳೊ
ಬಂದಿತ ಶಹಬಾಸಿಕಿ ॥
ಜನರೆಲ್ಲ ಮಾಡತಾರೊ ದಂಖೀ ॥ ॥ ೭ ॥

ಸಮಾಪ್ತಿಯಂ ॥

೧೨. ನರಗುಂದ ಪದ

ಶಖ ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಬಹದಂರ [1]ಕಾಂ[1]ಪಣಿ ಸರಕರ
ಆತಿ ಜಾಹಿರ ಆವರ ಕಾರ್ಬಾರ ಸಂತ್ತಿನ ರಾಜೇಕ ।
ತಂಮನಾಡಿಗಿಟ್ಟುದರ ಸಂಖ
ಮಾಡಂದಿಲ್ಲ ದುಃಖ್ಖ ಈಗಿನ ವ್ಯಾಳೆಕ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಪಾಣಿ ಹಾಕೆರ ಸುತ್ತಿನ ವಾಡ ಹತ್ತಲಿಲ ತಡ
ಬೆಳಗಾಂವಿ ಧಾರವಾಡ ಇರಂವ ಆವರ ಜ್ಯಾಗ
ತಂಮ ದಂಡಿಗಿಟ್ಟರ ಬಂದಂಬಸ್ತ
ದಿನ ಕವಾತ ಯರಡಂ ವ್ಯಾಳೆದಾಗ
ಮಂಮಯಂದೊಳಗ ಹಂಕಂಮ ಆತಿ ಜೋರ
ಬರದರ ಪುತ್ತರ ಮೊದಿಕೊಂಡ ಸರದಾರ
ನಾಡನ ಹತಿಯರ ಕಳಸಬೇಕ ಬ್ಯಾಗ
ಇಷ್ಟ ಮೋದಿಕೊಂಡರ ಫಿರಂಗೆರ
ಹೊಡಶರ ಡಂಗೂರ ತಾಲೂಕದ ತೆಳಗ ।
ಬಾಲೆ ಬಾಕ ಕತ್ತಿ ಕಠಾರಿ ಕಂಜರ ಕೈಚೂರಿ
ಟೋಪ ಪಿಸ್ತೂಲ ಬ್ಯಾರಿ
ಬಂಡಿ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ ಕಳವಿದರ ಆಗ ।
ಹಲಗಲಿ ಪೂರ ರೈತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಹತಿಯರ
ಸಂಟ್ಟರ ಗಳಿಗ್ಯಾಗ ।
ಸಂರಪುರ ಧೊರಿ ಮಾಡೆನ ಹಿಕಮತಿ
ಕೊಡಬಾರದಂಣ ಕತ್ತಿ ದಂಡ ಬಹಳತಿ
ಲಡಾಯಂ ಮಾಡಂ [2]ಪ್ರೀ[2]ತಿ ಆವನ ಮಂನದಾಗ ।
ಸಂದ್ದಿಕೇಳಿ ಫಿರಂಗ್ಯಾ ಬಂದ
ಸಂರಪುರ ಹೊಡದ ಮಂದ ಕ್ಷಣದಾಗ ॥ ಚ್ಯಾಲ ॥

ಮೇನಶಿನ ಸಾಹೆಬ ಇದ್ದನೊ ಧಿಟ್ಟಾ
ಜಿಮಂಖಿಂಡಿಗೆ ಹೊಂಟ ಆಂವ ಸರದೀಂದ
ಡೇರೆ ಹೊಡದಿಳದಾ ।
ರಾವಸಾಬನ ಕರಿಯಂ ಕಳಸಿ
ಮಾಡೆರ ಚವಕಶಿ ತಿಳದ [3]ನೋ[3]ಡೀದಾ ।

---

1 ಕು 2 ಪ್ರಿ 3 ನೊ

ಕಲ್ಬಣದಿಂದಾ ।
ರಾವಸಾಬಗ ಮಾಡೆರ ಬಹಂ[1]ಪ್ರೀ[1]ತಿ
ಮುದಗುಂಡ ಯೆಲ್ಲೆತಿ ಕೊಡರಿ ನಮಂ[2]ಗಿಂ[2]ದಾ ।
ಲಗುಂಬಗಿದಿಂದಾ ।
ಸಾಹೆಬನ ಮಾತ ಕೇಳಿಕೊಂಡ
ಕೊಟ್ಬರ ಮುದ್ದಗುಂಡ
ಸುರವಿದರ ಮುಂದ ।
ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ಕಳವೀದಾ ॥ ಯೇರ ॥

ವಳಗಿಂದೊಳಗ ಬರದ ಟಪಾಲ ।
ಕಲಾದ್ಗಿ ದಂಡೆಲ್ಲಾ ಬಂದಿತೊ ಹಲ್ಲಾ
ಜಿಮುಖಂಡಿ ವೂರ ಮೇಲಾ ।
ಹೋತಿ ಟಾಕೊಟಾಕ ।
ಅಲ್ಲಿ ತಂಮಂ ಪಾಣೆವು ಹಾಕ್ಯಾರ
ರಾವಸಾಬನೋದರಂ ಬೆಳಗಾಂವಿಯಂ[3]ಸ್ಥ[3]ಳಕ ॥ ೧ ॥

ಜಿಮುಖಂಡೆ ವಂದ ಆತಿ
ಈ ಹಾಡ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡಗಡಾ
ಇದ್ದವು ಬಹುಂಚಡಾ
ಜ್ಯಾಗ ಅವಗಡ ಮುಂಂನುರ ಅರವತ್ತ ।
ಹಿಂತಾವ ತೊಗೊಂಡ್ರು ಫಿರಂಗೆರ
ಇಲ್ಲ ದರಕರ ಮಾಡಿ ಕಸರತ್ತ ।
ಮೇನಶಿನ ಸಾಹೆಬ ಅಕಲ ತಗದ
ವುಳಿತ ನರಗುಂದ ಹೋಗಬೇಕಂದ
ಮುನಶಿಗೆ ತಂದ ಹೊಂಟ ನಗನಗತಾ ॥
ಬಾಬಾ ಸಾಬಗ ಹಚ್ಚರ ಸಂದಾನ
ಹತಾರ ಕೊಡರಿನ್ನ ಯಲ್ಲ ದರಂಬಸ್ತಾ ॥
ಮುದ್ದಗುಂಡ ಟೋಪ ಬಂದುಕ ।
ಕೊಡರಿ ಗಂದಕ ವುಳಿಯಂಬಾರದ ಸಿಲ್ಕ
ನಿಂ[4]ಮಂ[4] ಹಂತೆಕ ಯಾಕ ಸಾಹಿತ ।
ಈಗ ನಂಮಂ ಜಿವಕ

---

1 ಪ್ರಿ 2 ಗೀಂ 3 ಸ್ತ 4 ವ

ಬಂದಾಗ ಕೊಡಬೇಕ ನೀವ ಈಗ ।
ಯೆಂನಂತೆ [1]ಹೇ[1]ಳ ತಂರತ ।
ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬ [2]ಕೇ[2]ಳಿನ ಇಷ್ಟಮಾತ
ಇಲ್ಲ ನಿಂಮ ಹೊರ್ತ
ಮಾಡ್ತೆನ ತಾಕಿತ
ಕೆಲಸ ಹರಕತ ಮಾಡಂದಿಲ್ಲಂತ ।
ಇಷ್ಟ ಹೇಳಿ ಬರದಕೊಟ್ಟರು
ಸಾಹೆಬನ ಕಳಸಿರಂ ಮಾಡಿಕೆರ ಬೇತ ॥ ಚ್ಯಾಲ ॥

ಬಾಬಾಸಾಬನ ಸತಿಗೆ ಹತ್ತಿ ಸಂದ್ದಿ
[3]ನೀ[3]ವೆಲ್ಲಿ ಇಟ್ರಿ ಬಂದ್ಧಿ
ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಬಾರ ತಿಳದ [4]ನೋ[4]ಡ್ರಿ ಪೂರಾ ।
ನಂದ್ದಗಂಂಡ ಯಂಲ್ಲ ಸಾಹಿತ ಕೊಟ್ಟ
ಇಲ್ಲೆನತಿ ಗಂಟ ಮಾಡರಿ ವಿಚಿಯಾರ ।
[5]ಹೋ[5]ದಂಗ ಸತಿಯಂರ ।
ಹಿಂದ ಮುಂಂದ ಇಲ್ಲ ಮಂಕ್ಕಳ
ಮಾಡುಂನ ಜೆಗಳ
ಆದಿತ ಹೆ[6]ಸ[6]ರ ರಾಜೆದ [7]ಮೋ[7]ಗ ದೂರಾ ।
ಗಡದಲ್ಲಿ ಹೋಃಗಲಿ ನಂಮ ತೆಲಿ
ಸಿಗಬಾರ್ದ ಕೈ[8]ಯಂ[8]ಲಿ
ಹಿಡಿರಿ ನೀವದೀರ ಬಹಳ ಹುಷಿಯಾರಾ ॥ ಯೇರ ॥

ನಂಮುನ ಕಾಯಂಂವ ಯಂಂಕಟರಮಂಣ
ಆವನ ದಯಂ ಕರಣ [9]ಅ[9]ತಿ ಸಂಪೂರ್ಣ
ಮಾಡಿಕೆರ ಶರಣ ಬಿದ್ದರ ಪಾದಕ್ಕ ।
ದೇವರನ ಕೇಳೆರ
ಕವಲ ಕೊಟ್ಟನು ಬಲ ಹೊಡಸತರ ಡಂಕ ॥ ೨ ॥

ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬ ಆದನು ಖಂಷಿ
ನೋಡಿದನು ಸೋಸಿ
ಕಾರ್ಕೂನರ ಕರಶಿ [10]ಹೇ[10]ಳಿನ [11]ತ್ರಿ[11]ಳಸಿ

---

1 ಹೆ 2 ಕೆ 3 ನಿ 4 ನೊ 5 ಹೊ 6 ಸೇ 7 ಮೆ 8 ಯ್ಯಾ 9 ಅೀ
10 ಹೆ 11 ತೀ

ಆದ ಕಂಸಿಯಾಲಾ ।
ನಂಮ ದಂಡ ಮಾಡರಿ ತಯಾರಾ
ಹೊಡಸರಿ ಡಂಗರ ಸಭೇದ ಹಳ್ಳಿಗೆಲ್ಲಾ ।
ದಂಡ ಕೂಡಿತ ಮೂರ ಸಾವಿರ ।
ಆನಿ ಕುದರಿ ಸ್ವಾರಾ
ತೊಗೊಂಡ್ರು ಹತಿಯಾರ
ಬಂದಂಗ ಹೊಳಿಪೂರಾ ಆತಿ ಗದ್ದಲಾ ।
ಫಿರಂಗ್ಯಾನ ದಂಡ
ನದರಾಗ ಇಲ್ಲ ಯಾಂವೆಂವಗ ।
ಜೀವದ ಪರಿವಿಲ್ಲಾ ॥
ಯಲ್ಲ ಅಗಸಿಗಿಟ್ಟರ ಚವಕಿ
ಮುಂನೂರ ಹಳಿಬಿ
ಇಲ್ಲ ಅಂಜಿಕಿ ಜೀವದಲಿ
ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರ ಕಾವಲಾ ।
ವಳಗಿನ ಮಂದಿಯು ವಳಗ
ಬಿಡಂದಿಲ್ಲ ಹೊರಗ
ಹಾಕೆರ ಬಾಗಿಲಾ ।
ವಳಗಿತ್ತ ಅನ್ನ ನೀರ ಜೋರ
ಕೊಟ್ಟರ ರೈತರ ವುಣಸಿ ಹಾರಂರ
ಮಾಡೆರ ನಮಸ್ಕಾರಾ ಬಿದ್ದರೊ ಕಾಲಾ
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿತರಣನ ಬಂದ ವುಳದರ
ಮುಂದ ಕೊಟ್ಟೆನ ಕವಲಾ ॥ ಚ್ಯಾಲ ॥

ಗಡ ಟೋಪ ಪೂಜಿ ಮಾಡಶಿ
ಕುರಿಯು ಕಡಶಿ
ಮಾಡಿದರ [1]ಶಾಂ[1]ತ
ಬೇಡಿಕೊಂಡ್ರು ನಿಂತ ।
ಯಲ್ಲ ಅಗಶಿಗೆ ಕೋಣ ಕಡದ
ಮಾಡಿ ದರದುಂದ ಚೆಲ್ಲಸೆರ ರಕ್ತಾ
ಗಡದ ಸುತಮುತ್ತ ।
ಟೋಪ [2]ಏ[2]ರಶಾರ ಮೇಲಕ

1 ಶಾಂ 2 ಏ

ನೋಡಿಕೆರ ದಿಕ್ಕ ಇದ್ದಂವ ವಂಭತ್ತ ।
ಇಟ್ಟುದರ ಸರ್ತ ।
ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಬಂದ ಗೊಲಂದಾಸ
ಶುಕ್ಕರವಾರ ದಿವ್ಸ ಹಾರಸ್ಯಾನ ಟೋಪ ವಂಸ್ತ
ಲಡಾಯಂಕ ಬರೆಂತ ॥ ಯೇರ ॥

ಪಿರಂಗ್ಯಾಗ ಸುದ್ದಿ [1]ಹೋ[1]ತಿ
ಮತ್ತ ಬಂದರ ವೋಡಂತ
ಮಂಂಗಯ್ಯ ಕಡಕೊಂತ ಹಲ್ಲ ತಿನ್ನುತ ।
[2]ಹೋ[2]ದರ ರಾಮದುರ್ಗ್ಗಕ
ನರಗುಂದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ
ಗಟ್ಟಿ ಬರದ ಲಕಂಟಿ
ದಂಡ ಕಂಡಸಂದಕ ॥ ೩ ॥

ಅಪ್ಪ ಸಾಹೆಬಗ ತಾಕಿತ ಮಾಡಿದ ।
ರಾಮದುರ್ಗ್ಗ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ
ಸೂರೆಬಾನಕಿಳದಾ ।
ಡೇರೆ ಹೊಡಶಿದಾ ದೀವ್ಸ ಶನಿವಾರಾ ।
ವೆಂನಶಿನ ಸಾಬಗ ಬಂತ ವೂಮೆದ
ಮಂನಶಿನ ಕರದ । [3]ಹೇ[3]ಳಿನ ಯಂಚ್ಚರಾ ॥
ನಾಳಿ ಹೋಗಬೇಕ ನರಗುಂದಕ ।
ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬನ ಹಂತೆಕ ।
ಹೇಳಂನಂ ಟೀಕ
ದಂಡ ಯಾತಕ ಮಾಡ್ತನ ತಯಾರಾ ।
ನಂಮ ಪದರಿ ನನ್ನ ದೇಸ್ಗತಿ
ಸೊಕ್ಕ ಬಂದತಿ ಇಳಸುನಂ ನೀರಾ ॥
ಇದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಹತ್ತಿತಂ ಬಾಬಾ ಸಾಬಗ ।
ಮಾತಾಡತಿದ್ರ ಹೀಂಗ ಸೂರೆ ಬನದಾಗ ।
ಕಂತ [4]ಡೇ[4]ರೆದಾಗ ಅಂದ ಸರದಾರಾ
ಇಷ್ಟ ಕೇಳಿ ಆದನೊ ಸಿಟ್ಟಾ
ಹಾರಸುನಂ ಚೆಟ್ಟಾ ನಡಿರಿ ಯಂಲ್ಲಾರ ॥

---

1 ಹೊ 2 ಹೊ 3 ಹೆ 4 ಡೆ

ಅಂವ ಹೊಂಟ ರಾತೊರಾತರಿ ।
[1]ಐ[1]ವತ್ತ ಕೂದರಿ ಶಿಪಾಇ ಮಂದಿ
ಬ್ಯಾರಿ ಹಾಕೆರ ಸರವಾರಿ ।
ಕತ್ತಿ ತಿವಳಿ ಜೋರಾ ।
ಅಲ್ಲಿ[2]ಗ್ಯೋ[2]ಗಿ ಮಾಡೆರ ಗಡಬಡಿ
ಯೆಲ್ಲೈದನ ಹಿಡಿರಿ ಅಂತಾರ ವಾಲಿಕರ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

ಮೆಂನಶಿನ ಸಾಹೆಬ ನೋಡಿದ ಗದ್ದಲ ।
ವೋಡಿ[3]ಹೋ[3]ದನಲ್ಲಾ ಗಂಡಿಯಂ ಮರೀಗೆ
ಅಂಜಿ ಗಾಬರ್ಯಾಗಿ ।
ಸಾಹೆಬನ ಮಂದಿಯಂ ಕಡದ
ಕಂದರಿಯಂ ಬಡದ
ಹಾಕ್ಯಾರ ಮುತ್ತೀಗಿ ಅನಮನ ಇಲ್ಲವರ್ಗಿ ।
ಮೆಂನಶಿನ ಸಾಹೆಬನ ಹಿಡದರೊ ಬಂದ ।
ಹೆಡಮುಂರಗಿಯಂ ಬಿಗದ
ಧನೆನ ಇದರೀಗೆ । ನಿಂದರಸೆರ ಹೋಗಿ ।
ಮೆಂನಶಿನ ಸಾಹೆಬ ಅಂತನ
ಕೊಲ್ಲಬೇಡ್ರಿ ಬಿಡರಿ ಕೈಶರಿ
ಬಿದ್ದೆನ ಕಾಲೀಗೆ ಇರತೆನ ಮಗನಾಗಿ ।
ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ದರಕರ
ಕೋದರೊ ಸಿರಾ ।
ಇದ ಮೊದಲೀಗಿ ರಗತ ಬಟ್ಟ ಹಣಿಗೆ ॥ಯೇರ॥

ಮೇನಶಿನ ಸಾಹೆಬನ ಮಾಡೆರ ಮೂರ ತುಂಡ ।
ತೊಕೊಂಡರ ರುಂಡ । ತಿರಗಿತೊ ದಂಡ ।
ನರಗುಂದ ವೂರ ಕಂಡ ಹೊಕ್ಕರ ವಳಿಯೇಕ ।
ಫಿರಂಗ್ಯಾಗ ಸುದ್ದಿ [4]ಹೋ[4]ತಿ ಜಲ್ದ ।
ಟೊಪ್ಪಿಗಿ ನೆಲಕ ವಗದಾ ಮಾಡತರ ದುಃಖ ॥೪॥

ದುಂಡ ತೊಗೊಂಡ ಬಂದರ ಫಿರಂಗೆರ ।
ಮುಂಂನೂರ ಸೋಜರ । ಸಾವಿರ ಕರಿಬಾರಾ ।

---

1 ಅೈ 2 ಗ್ಯೊ 3 ಹೊ 4 ಹೊ

ಬಂತ ವತ್ತರ ವಳೆ ಸಿಟ್ಟೀಲಿ ।
ಸಂತಮುಂತ್ರ ಹಾಕಿದರ ಜ್ಯಾಲಾ
ಗಡದವರ್ಗೆ ಹಾದಿಲ್ಲ ಹೋಗತರ ವೇಲೆ ॥
ಗಡದವರು ವಗದರೊ ಗುಂಡ ।
ಫಿರಂಗೆರನ ಕಂಡ ।
ಸತ್ತಿತೊ ದಂಡ ಆದರೊ ಬಂಡಾ ।
ಬಿದ್ದರೊ ಜಕಿವಿಂಲಿ ।
ಹೀಂಗ ಲಡಾಇ ಹತ್ತಿತೊ ಕಡಕ ।
ಗುಂಡ ಯೇಕ ದುಂವಂಕಬಿಟ್ಟರ ವತ್ತರಲಿ ॥
ದಂಡ ಸತ್ತಿತಣ್ಣ ವಂದ ನೂರಾ ।
ಅಂತರ ನಿರನೀರ ಇಲ್ಲ ಖಬರ ।
ಕಯ್ಯಾನ ಹತಿಯುರವುಳಿಡತರ ಚೆಲ್ಲಿ ।
ಹೀಂಗಾತಿ ಫಿರಂಗೆನ ಗತಿ ।
ಹೌವ್ವಹಾರೆತಿ । ಬಿದ್ದರ ಭೂವಿಂ ವೇಲೆ
ವುಸಲತ ಮಾಡಿದ ಸರ್ದಾರಾ ।
ವುಂಂನೂರ ಸೋಜರ । ಜಾಗಕೊಂನರ ।
ತುಂಬಿಕೆರಬಾರ ಇಟ್ಟನ ಕದ್ದಿಲಿ ।
ವಳಗಿಂದೊಳಗ ಪಿತುರ ಸಂದಾನಾ
ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಕೂನ ಗಡಾದವೇಲಿ ॥ಜ್ಯಾಲ॥

ಫಿರಂಗೆರ ಹೋದ್ರ ಮೇಲಕ
ಗಡದ ಸನಿಯಂಕ ಹೋದರೊ [1]ಏ[1]ರಿ ।
[2]ಐ[2]ವತ್ತ ಕೂದರಿ ।
ಗೊಲಂದಾಸ ನೋಡಿಕೆರತಾನ
ಮಾಡ್ಲಿಲ್ಲ ಅನವಾನ
ಹಿಡದ ವುಂಂಜ್ಯಾರಿ । ಹೊಡದ ತರತೂರಿ ।
ಗಡವವರು ಇಳದರೊ ತೆಳಗ
ಸಿಟ್ಟ ವುನದಾಗ ಬೆಂಕಿಯಾ ಚೂರಿ
ಹಾರಿತೊ ಖಬರಿ ।
ಗಡದವರ ತಿರಿವಿದರ ಬಂದ ।

---

1 ಏ 2 ಅೈ

ಹತ್ತೆರ [1]ಬೆ[1]ನ್ನಿಂದ
ಬಾಬಾ ಸಾಬ ದೊರಿ ಮಾಡೆನ ಶರಿಸೂರಿ ॥ಯೇರ॥

ಗಪ್ಪಾದ ದಂಡ ಯೆದ್ದಿತಲ್ಲಾ
ಆದಿತ ಗಲಬಲ
ಗಡದವರ ಕೈಕಾಲ ಬಿಟ್ಟರೊ ಯಂಲ್ಲ
ಆಗಿನಾ ಕ್ಷಣಕ ।
ಗಡದವರಂ ಹೋದರಂ ಮಂರದ ।
ಹಿಂದಕ ಸರದ ಆಗಸಿ ಬಾಗಿಲಕ ॥ ೫ ॥

ದಂಡ್ಡಿಗಾಸಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಕಂನ
ವುಂಡ ಅವರನ್ನ ತಿರಿಗಿಬಿದ್ದ ತಾನ
ಬರಲಿಲ್ಲ ಅಂತಃಕರಂಣ ಅವನ ಮಂನದಾಗ ।
ಅಗಶಿ ಹಾಕ್ಸಿದಾನ ತಾನಿಂದ ।
ದಂಡ ಬಾಳ ಬಂತ ತಗಿಯಂಬ್ಯಾಡ್ರೆಂವಗ
ಇಷ್ಟ ಹೇಳಿ ಹೋದ ಗಡದ ವೇಗ
ಮದ್ದ ತೊಶನಾಗ ಗೊಲಂದಾಸಗ
ಚೆಲ್ಲೆನ ಗಡದ ತೆಳಗ
ಮೋಸ ಮಾಡೆನಾಗ ।
ಸಂಸ್ಥಾನಕ ಹಿಡರೊ ನೀರ ।
ಹಿಂತ ಹಾರೂರ । ದಂಡ್ಡಿನ ಕಾಲಾಗ ।
ಪಿರಂಗ್ಯಾ ಮಾಡಿದನ ತಡಕ
ಅಗಶಿ ಬಾಗಿಲಕ ।
ಟೋಪ ಹಚಿ ನಾಕ
ವರದ ರಂಜಕ ಶಿಟ್ಟಿ ಮಂನದಾಗ ।
ಅಗಶ್ಯಾಗ ಆತಿ ಗದ್ದಲ
ಹೊಗಿ ಕತ್ತಲ ಕಾಳಗಂವದಾಂಗ ।
ಯಂಡ್ರಂ ದಂಡ ಬಿದ್ದವು ತಳಕ
ಕಡುಂತರ ಹೊಕ್ಕ ತೆಪ್ಪಸೆರ ದಿಕ್ಕ
ಇಲ್ಲದಲೆ ಲೆಬ್ಬ ಬಿದ್ದವ ಅಗಶ್ಯಾಗ ।
ವೊಬ್ಬನ ಮಾರಿ ವೊಬ್ಬಗ ಕಾಣಂದಿಲ್ಲಾ
ಕೆಂದಂಳ ಹಾರಿತಲ್ಲಾ ತೆಕ್ಕಿ ಮಂಕ್ಕಿ ವಳಗ ॥ಚ್ಯಾಲ॥

---

1 ಬೆಂ

ದರಜಿಲ್ಲದ ಕಡುಂತರ ದಂಡ
ಹಾಕಿಡತವರುಂಡ ಮುಂರುತರಗೋಗಿ
ಹೋಗತವ ಪ್ರಾಣ ।
ವದ್ದಾಡತಾವ ಅವರ ದಡಾ
ಮುಂರದ್ದವ ನಡ ಹೊರಬಿದ್ದವ ಕಂಣ ।
ಬಾಇ ತುಂಬ ಮಂಣ ।
ಕಂದರೀವ ಕಡುಂತರ ಕಾಲಾ
ಬಿದ್ದವೊ ಬಾರಲ ಚುಂಚಿ ಬಾಲೇನ
ಅಂತಾರ ಧಿನಧೀನ ।
ಹೆಣ ಆಗಿದಾವ ಚಿಪ್ಪಡಿ
ರಗತ ಸೂರೆಡಿ
ಮುಂಕ್ರಿದವ ನೊಣ ಸಾಂಬ ಭಗವಾನಾ ।
ಸಪ್ಪಳಾಗತಾವ ತಡಪಡ ತೋಪ
ಧಡಬಡ ಬಿಟ್ಟರ ವಂದಸ[1]ವ್ವ[1]ನ ।
ಮುಂಣಸೆರ [2]ಸ್ಯೆ[2]ನ ॥ಯೇರ॥

ಅಗಸ್ಯಾಗ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಯಾರೆರ ।
ಹೆಕ್ಕರ ಸೋಜರ ಹಿಂಬಲ ಸರದರ
ಹಲ್ಲ ಕರಕರ ತಿಂನಂತ ವಳಗ್ಹೊಕ್ಕಾ ।
ಬಾಬ ಸಾಹೆಬ ಗಡದ ಆಸೆ ಬಿಟ್ಟಾ
ಕಯ್ಯ ಮುಂಗದ ಹೊಂಟ ಅಡಿವಿ ಆರೆಣಕ ॥೬॥

ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬ ಹೋದನು ವೋಡಿ
ಪೊಲೊಸಿ ಸಾಹೆಬನ ನೋಡಿ
ಸಂತಮುಂತ ಹಂಡಿಕ್ಯಾಡಿ
ಹೋದನ ತೊರಗಲ ಕಡಿ
ಗಂಡ್ನ ನೋಡಿ ಸೋಸಿ ।
ಕಂದರಿ ಹೆಜ್ಜಿ ಹಿಡದರೊ ಕುನಾ
ಹೋದರು ಬೆಂನಬೆಂನ
ಹಿಡದರ ಅಡರಾಸಿ ।
ಬಾಬಾ ಸಾಹೆಬ ಕಂಣಿಗೆ ತಂದ ನೀರ ।

---

1 ವ 2 ಶ್ಯೆ, ಸ್ಯೆ

ಮುಂನದ ಈಶ್ವರ
ಸ್ವಾಮಿಂ ಚಿದಂಬರ ವೆಂಕಟಪತಿ
ಪೂರ ಬಿಟ್ಟ ಮುಂಣಗಸಿ
[1]ಏ[1]ನಿಲ್ಲ ದೇವರ ಹಂತೆಕ
ಈಗಿನ ವ್ಯಾಳೆಕ ಆದ್ನಿ ಪರದೇಸಿ ।
ಸಂತಮುಂತ್ರ ಬಿಚಗತ್ತಿ ಸೋಜರ ಪಾರಾ ।
ಮೋದರ ಚಮತ್ಕಾರಾ
ಯೊಳ ಮುಂದಿ ಸರದಾರಾ
ಮಾಡುನು ಅಂತಾರ ಚೂರ ।
ಇವನ ಕಡಿಕಡಿಸಿ ।
ಬಾಬಾ ಸಾಬನ ಹಾಕಿದರ ಗಲ್ಲ
ತಡಾ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ತೀರಿತವನಾಸಿ ॥
ನರಗುಂದುರಾಗ ಇಲ್ಲ ಮಂದ ಪ್ರಾಣಿ
ಹೋದನೊ ಧಣಿ ಬಿಟ್ಟರೊ ಮನಿ
ಬಡಕೊಂಡರ್ಬಣಿಹಣಿ
ತಾಯಿಂ ಅತ್ತಿ [2]ಸೊ[2]ಸಿ ।
ಮಂಗನ ನೆನಸಿ ತಾಇ ಗಳಗಳ
ಆದಳ ತಳಮಳ
ಸತ್ತರಂ ನೆನ ನೆನಸಿ ॥ ಚ್ಯಾಲ ॥

[3]ಜೇ[3]ಷ್ಟ ಅಧಿಕ ಶಂದ್ಧ ಪೂರ್ಣಮಾ
ಕಾಳಾಯಂಕ್ತ್ಯಾಕ್ಷಿ ನಾಮಂ ಇತ್ತ ಸಂವ[4]ತ್ಸ[4]ರ ।
ವಾರ ಮಂಗಳಾರ ।
ಶ[5]ಕ[5] ಸತ್ರಾಸೆ [6]ಐಂ[6]ಸಿ ವರಷ
ಆತಿ ಕೈವಸ
ಜೆಂಡೆ ಜರತರ ಹಚೆರ ಫಿರಂಗೇರ ।
ಬಾಳ ದಿನ ಕುಂತ ಕಡದಾಡಿ
ಬಹದುರ ಹೋದ ಮೋಡಿ
ಬಂತ ಹುಂನಾರ ತೊಗೊಂಡರ ಇವರ ।
ನರಗುಂದ ಮಾಡಿದರ ಲೂಟಿ

---

1 ಎ 2 ಸೋ 3 ಜೆ 4 ತ್ಸೇ 5 ಖ 6 ಆ್ಯಂ

ಬಡದರೊ ಪ್ಯಾಟಿ
ಹೊಕ್ಕರ ಸೋ[1]ಜ[1]ರ ಕೆಡಸಿ ಹೆಂಗಸರ ।
ವಂಂರಗೋಡ ವೂರ ಬಾಳ ಚಂದ
ಗಂವಿಶಿದ್ದಂದ ದಯಾ ಬರಪೂರ ।
ವಂಂಗಿತ ಆಇತವಾರಾ ॥ಯೇರ॥

ಧೊಂಡಂ ಪರಸ ಹೇಳಿದರ ಪದ ।
ಡಬ್ಬಿನ ವೇಂಗಿಂದಾ ನಿಶಾನಿ ಕಲ್ಲಿದಾ
ಬಾಬಾಜಿ ಅಂದ ಟೀಕ ।
ರಾಣಂಕು ಬಂಣ ವಾಡೆರ ಪಾವಡ
ಹಾಡತರ ಜೋಡ ವೈರಿಗೆ ಬಿತ್ತ್ರದಾಕ ॥ ೭ ॥

1 ಜ

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಎರಡು

ಜೋಗುಳದ ಪದಗಳು

೧ ಜೋಜೋ ಶಂಭುಲಿಂಗಾ

ಜೋಜೋ ಶಂಭುಲಿಂಗಾ ಕೃಪಾಂಗಾ
ಜೋಜೋ ಶಂಭುಲಿಂಗಾ ಶಿವಸಂಗಾ ॥
ಜೋಜೋ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಜೋಜೋ ಗುರು-ಲಿಂಗ
ಮಂತ್ರ ಅಂಗಾ ಜೋಜೋ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಮೃತ್ಯ ಲೋಕದೊಳು ಶಿಂದು ಬಲ್ಲಳನು
ಸತ್ಯದಿಂದಲೆ ಸೀಮಿ ಭೂಮಿ[ಯ] ಆಳುವನು ।
ಅರ್ಥ ಸಂಪದು ಅಷ್ಟಭೋಗದೊಳ ಇಹನು
ತಾನು ಭಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವನು ಎಂದು ಬಿರದ ಸಾರಿಸಿದನು ಜೋಜೋ ॥ ೧ ॥

ಕಾಳಿಯು ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಬಂದನು ಶಿವನು
ಕೇಳಿದ ಸಿಂದುಬಲ್ಲಳನ ವಾಕ್ಯವನು ॥
ತಾಳಿದ ಹದಿನಾರು ವರುಷ ತಾಳಿದನು
ಚಲ್ವ ಸೂಳಿಗೇರಿಗೆ ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನೊ ಶಿವನು ಜೋ ॥ ೨ ॥

ವರಗ ಮುಂಡಸ ಗೀರಿ ಬೆರಳ [1]ಚಳ್ಳುಗರು[1]
ತುರಾಯಿ ಮುತ್ತಿನ ಶರಗು ಜರತಾರಾ ॥
ಕರ್ನಿಯು ಉಟ್ಟು ಕಾಸಿಯು ಕರದಿ ಕಠಾರಾ
ಹತ್ತು ಬೆರಳಿಗೆ ಇಟ್ಟನೊ [2]ರವಿರತ್ನದ[2] ಉಂಗರ ॥ ೩ ॥

ಕಂಟಿ ನಾಗರಸುತ್ತು ಟೊಂಕಕೆ ಉಡದಾರ
ವಂಟಿ ನೀಲದ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರಾ ।
ಕಂಟಸ್ತ ಪಾವಡ ಕುಸುಮದ ಹಾರಾ
ಬಂದು ಮಂಟಪ ಹೊಕ್ಕನೊ ಮದನ ಸಂಹಾರಾ ಜೋಜೋ ॥ ೪ ॥

ಹತ್ತಿ ಗಡ್ಡಾ ಮೀಸಿ ಮುತ್ತಿನ ಪಾವಡಾ
ವಸ್ತ್ರ ಸಿವದಾರ ಸಜ್ಜಿ ಕಾಂವಿ ಪಾವಡಾ ॥
ಹೊದ್ದು ಗೊಂಗಡಿ ಬಿಳಿಯ ಹುವ್ವಿನ ಹಚ್ಚಡಾ
ಶಿವನು ಭಕ್ತರ ಮನೆಯೊಳು ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದನು ನೋಡ ಜೋ ॥ ೫ ॥

ನಸಲೊಳು ವಿಭೂತಿ ಹಸಮಂಗನು ಜೋಗಿ
ಎಸವ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಪದ್ಮದ ಹಾವಿಗಿ ॥

---

1 (ಚಳ್ಳ + ಉಗರು) 2 (ರವಿ + ರತ್ನದ)

ಕುಸಂಮು ಕಸ್ತುರಿ ಗಂಧ ಪರಿಮಳದ ಭೋಗಿ
ಎಳೆಯು ಬಿಸಲೊಳಂ ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದ ಶಿವಯೋಗಿ ॥ ೬ ॥

ಸಿಂದುಂ ಬಲ್ಲಳರಾಯಾ ಶಿವ ಬಂದನಂ ಎಂದುಂ
ಇಂದುಂಶೇಕರನಿಗೆ ಬಂದುಂ ಶರಣೆಂದುಂ ॥
ಒಂದನೆಯಂ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮಂದರ
ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮೋರ್ತ ಮಾಡಂ ಎಂದುಂ ॥ ೭ ॥

ಬೇಡಿದ ಬಯಂಕಿಯು ನೀಡಂವರಂ ಎಂದುಂ
ನಾಡಂ ಎಲ್ಲಾ ಹೇಳಿತೊ ಹಂಗೆ, ನಮಂಗೆ ಎಂದುಂ ॥
ನೋಡಂತ ಬಂದೆವೊ ಭಕ್ತಿ [1]ಒಂದೊಂದಂ[1]
ಮಂದವಿ ಮಾಡಿಕೊಡುಂ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡರೊಳ ಎಂದುಂ ॥ ೮ ॥

ಏಳನೂರಂ ಹೆಣ್ಣಂಗಳ ಬಾಲೆರ್ನ ಕರಸಿ
ಬಾಲೆರಿಗೆ ವುಡಗರಿಗೆ ವಸ್ತ್ರವ ತರಿಸಿ ॥
ನಾರೆರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಂಗಿಸಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿವಿರಿ
ಗಂಧ ವೀಳ್ಯವ ಕಳಂಹಿಸಿ ॥ ೯

ಪನ್ನಿರಂ ಎರಕೊಂಡಂ ಹೆಂಣಂಗಳಂ ಎಲ್ಲಾ
ಚನ್ನಾಗಿ ವಸ್ತ್ರವ ದರಸಿ ತಾವು ಎಲ್ಲಾ ॥
ಬಂದು ಪನ್ನಾಂಗಹರ ಸ್ತುತಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದರಂ ಎಲ್ಲಾ ಜೋ ॥ ೧೦ ॥

ಗೊಂಬಿ ಪುತ್ತಳಿ ನಿಂಬಿ ಹಂಣೆನಂಥ ಅವರು
ಕಂಂಭ ಕಂಚದ ಮೇಲೆ ಶರಗನ ಹಾಕಿ ಇಹರು ॥
ಚೆಂಬ ನೀರಲ ಬಳಿ ಜೋಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿಹರು
ದಾಳಿಂಬ್ರ ಬೀಜದಂಥ ದಂತುಗಳಂ ಜೋ ॥ ೧೧ ॥

ಜೋಡ ಮುಂತ್ತಿನ ವಾಲಿ ಚಂಡೆ ಇಟ್ಟಿಹರಂ
ಸಿಡಿದಂರ್ಗ ಸಣ್ಣ ಶಾಲಿಯಂನಂ [2]ಉಟ್ಟಿಹರಂ[2] ॥
ಉಡಂಪತಿ ಸೋಮಂನ ಮಂಖದ ಕಾಂತಿಯರಂ
ಬಂದುಂ ಹರಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೆ ನಿಂತಂ ಕೊಂಡಂ ಇಹರು ॥ ೧೨ ॥

---

1 (ಒಂದು + ಒಂದು) 2 (ಉಟ್ಟು + ಇಹರು)

೨. ತೊಟ್ಟಿಲ ತೂಗುವ ಜೋಗಳ ಪದಗಳು

ತೂಗು ತೂಗು ನನ್ನ ನಾರಿಯು ಕಂದಾನ
ನಾಗಭೂಷಣ ತಿರಭುವನ ನನ ಮನೆಯು
ತೂಗು ಪಂಜರದ ಅರಗಿಳಿಯೆ ॥ ೧ ॥

ಶರಗ ಬಿಡೊ ನನ್ನ ಶೇರ ಭಂಗರ ಧೀರ
ನೀರಿಗೆ ಬಿಡೊ ನನ್ನ ಗಿಣಿರಾಮು । ನಿನ ಕಂಡು
ಬಾಲೇರು ಬಸುರು ಬಗದಾರು ॥ ೨ ॥

ಮಕಮಾಲ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಮುತ್ತು ಹಚ್ಚಿದ ಅರಳೆಲೆ
ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಾರು ನನ ಬಾಳ । ನಾ ನಿನಗ
ಸೆಡಗರದ ದೃಷ್ಟಿ ತೆಗದೇನು ॥ ೩ ॥

ಇಂದು ಬರತೇನಂತ ಗಂಧದ ಆಣೆಯು ಕೊಟ್ಟ
ತಿಂಗಳದ ಮೇಲೆ ಸರಿದೀನ । ನನ ಮನೆಯು
ನಂಬಿಗೀ ಬಾಳ ಬರಲಿಲ್ಲ ॥ ೪ ॥

ಯಾಲಕ್ಕಿ ಮಾಟಾದ ಎರಡಂಗಿ ತೊಟ್ಟಾನೆ
ಯೆಲೆಯು ಬಳ್ಳ್ಯಾಗ ಸುಳದಾನೆ । ನನ ಕಂದವ್ವ
ಯೆಲೆಗೊಂದು ಮಾತು ಕಲಿತಾನ ॥ ೫ ॥

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಹಾದೀಲಿ ಇಬ್ಬಾರು ಬರುತಾರ
ಕಬ್ಬಿನ ಗರಿಯಂತ ಕಶಿ ಅಂಗಿ । ನನ ಕಂದವ್ವಗಳು
ಒಬ್ಬರಕಿಂತ ಒಬ್ಬರು ಚಲುವರು ॥ ೬ ॥

ಎಲ್ಲವನ ಗುಡಿಯಾಗ ಯೆಂಳದ ಮಾತು ಹೇಳವರ್ಯಾರು
ಬೆಳಗಾಂವಿ ಧೊರೆಯು ನನ ಬಾಳ । ನಿನ ಮುಂಡಾಸ
ಎಳೆ ನಾಗರ ಹಾಂಗೆ ಹೊಳದಾವು ॥ ೭ ॥

ಹಾಲ ಕುಡಿ ಬಾರೊ ಹನ್ನೈರಡು ಬಟ್ಟಾಲ
ಕೀಲದಡ್ಡಣಿಗಿ ಕಿರಿ ಸಿಂಪಿ । ನನ ಬಾಳಯ್ಯ
ಹಾಲ ಕುಡಿಯೋದು ವಿಸ್ತಾರ ॥ ೮ ॥

ಹಾಲ ಕುಡದ ಚಿಕ್ಕ್ಯ ಬೂದ್ಯಾಗ ಮಲಗೈತಿ
ಬೇಳೆಂತ ಕಂಣಿ ತೆರದೈತಿ । ನನ ಬಾಳೈನ
ಸಿಂಗರದ ನಿದ್ದೆ ಕೆಡಸ್ಯೇತಿ ॥ ೯ ॥

ಬಾಳೆಲ್ಲಿ ಆಡ್ಯಾನ ಬ್ಯಾಳಿಲ್ಲಾ ಚೆಲ್ಯಾವು
ಬಾವು ಮುತ್ತು ವುದರ‍್ಯಾವು । ಕೇರನ್ನ ಅವ್ವಗಳಿರ‍್ಯಾ
ಬಾವುಲಿ ಕಂಡವರುಂ ಕೊಡರೆವ್ವ ॥ ೧೦ ॥

ಮುಂದ್ದು ಮುಲಗೈತಿ ನನ ಸದ್ದುಂ ಮಾಡಲಿ ಬೇಡ
ರಂದ್ರಮಣಿ ಯೆಂಬ ಹಲಗಿ । ತೊಟ್ಟಲದಾಗ
ಮುಂದ್ದುಂ ಕಂದವ್ವ ಮುಲಗ್ಯಾನ ॥ ೧೧ ॥

ಬಿಂದೂಲಿ ಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಾಗಿಲದಾಗ ಆಡುವಳುಂ
ಬಿಂದುಂಲಿ ಮುರತಾಳ ಕೇರ‍್ಯಾಗ । ನನ ಕಂದವ್ವನ
ಬಿಂದುಂಲಿ ಕಂಡವರುಂ ಕೊಡರೆವ್ವ ॥ ೧೨ ॥

ಬನ್ನಿಯುಂ ಗಿಡಕ ಬಣ್ಣದ ತೊಟ್ಟಲ ಕಟ್ಟಿ
ಬಂದಾರ ನನ್ನ ಬಳಗೆಲ್ಲ । ನನ ಕಂದವ್ವಾಗ
ಚೆಂನಾದ ಹೆಸರ ಇಡತೇವ ॥ ೧೩ ॥

ಅಪ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಮುಜ್ಜಣದ ಬಾವ್ಯಾಗ
ಸಜ್ಜಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮೊಕ ತೊಳದುಂ । ಬೇಡ್ಯಾರ
ಗೆಜ್ಜಿಯುಂ ಕಾಲ ಕುಂವರಾನ ॥ ೧೪ ॥

ಆಡಿಗೀಯು ಮನೆ ತನಕ ನಡದ ಬಾ ದೀವಿಗಿ
ಸಡಗರದ ಕೆಲಸ ನನಗಾಗಿ । ನನ ಕಂದವ್ವ
ನಿನ ಮುಡದಿ ಮಾಣಿಕ ಹಡದಾಳುಂ ॥ ೧೫ ॥

ಕಟ್ಟಾಣಿ ಸರದೊಳಗ ಕಲಪೆಲ್ಲ ಭಂಗಾರ
ಶಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದರ ನಗಿಸೂನ । ನನ ಕಂದವನ
ಬಿಟ್ಟೊಂದುಂ ಜಾವ ಇರಲಾರೆ ॥ ೧೬ ॥

ಸರಗಿ ನನ ಫಲವಣ್ಣ ಸರಮುಂತ್ತು ಭಾವುರಾಯಾ
ಚಂದೂರ ಹಾರ ಧರಮುಂಣ । ಬದಿಯುಂಲ್ಲಿರುವ
ಕುಂಂದುಂಣದ ಹಳ್ಳ ನನ ಶಾಂತ ॥ ೧೭ ॥

ನೆನಿಯುಕ್ಕಿ ನೆನಗಡಲಿ ಗೊನೆಯುಂ ಬಾಳೀಹಣ್ಣು
ಓದುಂ ಸಾಲ್ಯಾಗ ಪನಿವಾರ ಪನಿವಾರ । ಸರಸತಿ ತಾಯಿಂ
ನನ ಓದುಂ ಕಂದವ್ವಗ ಮತಿ ಕೊಡುಂ ॥ ೧೮ ॥

ಹೋಗುಂಬ್ಯಾಡ ಕಂದವ್ವಾ ಹೋಳಿಗೆ ಹುಂಚಿಟ್ಟೇನೆ
ಬೇಗ ಸ್ಯಾವಿಗಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟು । ನನ ಬಾಳ್ಯಿನ
ಹೋಗುಂ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ತರಬೇನ ॥ ೧೯ ॥

೩. ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮನ ಜೋಗಳ ಪದವು*

ಜೋ ಯಂನಿರಿ ಶರಣ ಸತಿಯರು ಕೂಡಿ ।
ಜೋ ಯಂದು ಪಾಡಿರಿ ನಲಿನಲಿದಾಡಿ ।
ತಾಯಿ ನಾಗವ್ವನ ಮಗನ ಮುದ್ದಾಡಿ ।
ಜೋ ಯಂದು ಚೆಂನಬಸವನ ಕೊಂಡಾಡಿ ಜೋಜೋ ॥ಪ॥

ಶರಣ ಕಕ್ಕಯ್ಯನವರ ವರಪ್ರಸಾದವನಂ ।
ಯರಡಾರು ವರುಷವ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿಹನಂ ॥
ದೊರಕಲು ಮನದೊಳು ಹರುಷ ತಾಳಿಹನಂ ।
ಭರದಿಂದ ಕೈಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಸವನಂ ॥೧॥

ಮಿಕ್ಕ ಪ್ರಸಾದವ ಬಸವಂಣ ತಂದು ।
ಅಕ್ಕ ನಾಗವ್ವಗೆ ಕೊಟ್ಟರು ಬಂದು ।
ಮುಕ್ಕ್ಯತ ನಾಗಾಯಿ ಶಿವಶಿವ ಯಂದು ॥
ಮುಕ್ಕಂಣ ಗತಿ ಯಂದು ಸಲಿಸಿದಳೆಂದು । ಜೋಜೋ ॥೨॥

ಪ್ರಸಾದ ಸಲಿಸಲು ಅಕ್ಕನಾಗಂವಿಗೆ ।
ಸೂಸಲ ವಡಲೊಳು ನಿಂತಿತು ಬ್ಯಾಗ ।
ಆಸರಿಕಿ ಬ್ಯಾಸರಿಕಿ ಮನದೊಳಗೀಗ ॥
ಮಾಸ ಮಾಸಕೆ ದೇಹ ಪಲ್ಲಟವಾಗೆ ಜೋಜೋ ॥೩॥

ವಂದು ಮಾಸಕೆ ಬಾಯಿ ಹೇಸಿಕಿದೋರಿ ।
ವಂದಂಬು ಯರಡಕೆ ಮೋರಿ ಬಿಳ್ಪೇರಿ ।

---

* ಈ ಹಾಡಿನ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರತಿಗಳಿವೆ. ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಅವೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳೇ ಹೊರತು ಪಾಠಾಂತರಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪೂರ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅಪೂರ್ಣ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಅಪೂರ್ಣ ರೂಪದ ಒಂದು ಪ್ರತಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಕೈಬರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುವಂತೆ ತಿದ್ದಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮೂಲ ಭಾಷೆಯನ್ನುಳ್ಳದ್ದೆನಿಸಿದ ಪೂರ್ಣರೂಪದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪುಟದ ಮಾರ್ಜಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಪೆನ್ಸಿಲ್ ಬರಹದ ಒಂದು ವಿವರಣೆ ಇದೆ ಅದರ ಪೂರ್ಣಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ: This is not sung every day in the house—But when a child is put in a cradle for the first time on the 13th day after birth, may people assembled it is a festival and this song is sung...says like it–

ಮಂದಂಬಂ ಮಂೂರಕೆ ಯಂದಿ ಹಸರೇರಿ ॥
ಮಂದಂಬಂ ನಾಲ್ಕಕೆ ಕಂಣೊಳ ಸೇರಿ ಜೋಜೊ ॥೪॥

ಬಿಡದೈದಂ ಆರೇಳಂ ಮಾಸವೆಂಟಾಗೆ ।
ತೊಡಿತೋಳ ತಂಬಂತ ಕಂಚಕರ್ದಗಾಗೆ ।
ವಡದೆದ್ದಂ ನಾಭೆಂದಂ ನಡೆ ಮಂದವಾಗೆ ॥
ಮಂಡದಿ ನಾಗವ್ವನ ನಡ ದೊಡ್ಡದಾಗೆ ಜೋ ॥೫॥

ಶರಣೆ ನಾಗವ್ವನ ರೂಪವ ನೋಡಿ ।
ಭರದಿಂದ ಮಂಚಂಣ ಬಂದನಂ ವೊ[ೇ]ಡಿ ।
ಅರಸನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತಂ ಮಾತಾಡಿ
ನೆರದಂಥ ಸಭೆಯೊಳಂ ಹೆ[ೇ]ಳ್ಯಾನಂ ಚಾಡಿ ಜೋಜೊ ॥೬॥

ಕಂಡಂ ಕೊಂಡಿಮಂಚದೇವನಂ ಬಂದಂ ।
ಮಂಡಲಪತಿಯಂಲ್ಲಿ ವುಸರಬೇಕೆಂದಂ ।
ದಂಡನಾಯಂಕನ ಖ್ಯಾತಿಯಾಗಲಿ ಇಂದಂ ॥
ಪಂಡಿತರ ಸಭೆಯಂಲ್ಲಿ ಕರಸಬೇಕೆಂದಂ ॥೭॥

ಬಸವಂಣ ದೊಡ್ಡಾತ ಯಂಲ್ಲಾ ಲೋಕದಲಿ ।
ಬಸಂರಾದಳವರಕ್ಕ ಗಂಡನಿಲ್ಲದಲೆ ।
ಯಂಸವ ಬೂದಿ ತಂತ್ರಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ॥
ವಸಂಧೀಶ ಕೇಳಯ್ಯ ಕರಸಿ ಬ್ಯಾಗದಲಿ ಜೋಜೊ ॥೮॥

ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ಬಾಲಿ ಬಸಂರಾದಳಲ್ಲ ।
ಪಿಂಡ ಶಿಸವು ತಾನಂ ಮಾತಾಡಂದಲ್ಲ ।
ಮಿಂಡ ಜಂಗಮಂರಂ ಮಂತದೊಳಂ ಸೊಲ್ಲ ।
ಭಂಡಾಟ ಆಗಂದಂ ಶಿವ ತಾನೆ ಬಲ್ಲ ಜೋಜೊ ॥೯॥

ಗುಡಿಗಂಡಿಸುತ ರಾಯಂ ಬಲಂ ಕೋಪದಿಂದ ।
ಕಡಂಬ್ಯಾಗ ಬಸವಂಣ ಹೇಳು ಹೇಳೆಂದ ॥
ನಂಡಿದನು ಮಾತಿನೊಳರಸಿನೋಳಂದಂ ॥
ಪೊಡವಿಯೊಳೀ ಮಾತಂ ಶಿವಬಲ್ಲನೆಂದ ಜೋಜೊ ॥೧೦॥

ನವಮಾಸ ತಂಬಂತ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯಂ ।
ತವಕದಿ ಕರಂಸಿದಕ್ಕನಾಗಾಯಂ ।

ಹವಣಿಸಿ ನುಡಿದನು ಇದೇಕೇನುಪಾಯು ॥
ಸವರಿಸು ಕಿವಿಮೂಗು ಹೊಡಿಸು ಬಾಯಿ ಬಾಯು ಜೋಜೋ ॥ ೧೧ ॥

ಮಾನ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯು ಬಿಡ ನಿನ್ನ ಸಿಟ್ಟ ।
ಕನ್ನ್ಯಯು ಬೈಲಿಗೆ ತರಿಸಿದ ದುಷ್ಟ ।
ಮನ್ನಿಸಿ ಕಳುಪಯ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟ ॥
ಬೆನ್ನಿಲೆ ಹುಟ್ಟುದು ನೋಡಿನ ದೃಷ್ಟಾ ಜೋಜೋ ॥ ೧೨ ॥

ಆಗ ಕೈಮುಗಿದನು ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಗೆ ।
ಬ್ಯಾಗನೆ ವುಡುಗರಿ ಕೊಳ್ಳವ್ವ ಶರಣಿ ।
ಬ್ಯಾಗನೆ ನಡೆಯುವ್ವ ಮೊದಲಿದ್ದ ಬಳಿಗೆ ॥
ಸಾಗಿ ಬಂದಳಾಗ ತುನರಮನಿಗೆ ಜೋಜೋ ॥ ೧೩ ॥

ದಿನ ತುಂಬಿ ಹೊತ್ತುಹೊತ್ತಿಗೆ ಬ್ಯಾನಿ ಬರುತ ।
ಮನಿಯು ಹೆಂಗಳೆರೆಲ್ಲ ನಡಕೆ ಕೈಯಿಡ್ವುತ ।
ಘನವಾದ ತುರಬನು ಬಾಯೊಳಗಿಡುತ ॥
ಮನಿಯುನವನು ತೆರು ಚಿಂತಿಸಿ ಬಾಯ್ಬಿಡುತಾ ಜೋಜೋ ॥ ೧೪ ॥

ಆಲಸ್ಯವ್ಯಾಕೆಂದು ಬಾಲೆರು ನುಡಿಯೆ ।
ಬಾಲಶ್ರೀ ಚುನನ ಬೆನ್ನಿಲೆ ಪಡಿಯೆ ।
ಬಾಲೆಯು ಕಣಿಗೆ ತುಣೀರ ಬಡಿಯೆ ।
ಸೂಲಗಿತ್ತಿ ನೀನು ಹೊರೆಯುಕ ನಡಿಯೆ ಜೋಜೋ ॥ ೧೫ ॥

ಅಕ್ಕಯ್ಯ ಹಿಡಿ ಮುರ ಕುಡುಗೋಲು ತುನೆ ।
ಹೊಂಕಳ ಹುರಿಯುನು ಕೊಯ್ಯುವನು ಬುನೆ ।
ಬಕ್ಕನೆ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪವ ತುನೆ ॥
ಚಿಕ್ಕ ಕಂದನ ಮೈಯ್ಯ ತೊಳೆವುನು ಬುನೆ ಜೋಜೋ ॥ ೧೬ ॥

ನಾರಿಗೆ ಸುಪಿಗಿ ಯುಣಿಯು ಪೂಸಿ ।
ನೀರನೆರೆದು ಪಟ್ಟೆ ಮುಚವ ಹಾಸಿ ।
ವಾರಿಗಿ ಗೆಳತೆರು ಬೆಂಕಿಯು ಕಾಸಿ ।
ಧೀರ ಕಂದಯ್ಯನ ಮುಗ್ಗಲಗೊಳಿಸಿ ಜೋಜೋ ॥ ೧೭ ॥

ಹಿಪ್ಪಲಿ ಕೊಬ್ಬರಿ ಲವಂಗ ಮೋಡಿ ।
ಮಪ್ಪುವ ಭಜಿ ಕಾಳ ಹುವ್ವ ಕಾಯು ಕೂಡಿ ।

ತಪ್ಪದೆ ಪತ್ರಿಯ ಕಾಯಿ ಹದಮಾಡಿ ।
ತಂಪ್ಪದೊಳಗೆ ಕಾರಕಳ್ಳಿಂದು ನೀಡಿ ಜೋಜೊ । ॥ ೧೮ ॥

ಚಿಕ್ಕ ಚಂನಬಸವ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ।
ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಕಾಳಿ ಸಾರಿದವಂದು ।
ಅಕ್ಕರ ದಿನದಲ್ಲೆ ಶರಣೆರು ಬಂದು ॥
ಹೊಕ್ಕರು ಬಸವಂಣನರಮನಿಗಂದು ಜೋಜೊ ॥ ೧೯ ॥

ಸತ್ಯಕ್ಕ ಚೋಳಕ್ಕ ಕದಿರಿರೆಬ್ಬವ್ವ ।
ಸತ್ತ ಗಂಡನ ಪ್ರಾಣ ಪಡಿದ ಚಂನವ್ವಾ ॥
ವುತ್ತುಮ ಶಿವದೇವಿ ವೀರ ಸಂಗವ್ವಾ ॥
ಮುಂತ್ತ್ಯದೆ ಶರಣೆರು ಬಂದರು ಬಾಗಿನಕೆ ಜೋಜೊ ॥ ೨೦ ॥

ಕೊಳೂರು ಕೊಡಗೂಸು ದೋಸಿ ಪಿಟ್ಟವ್ವಾ ।
ಸೂಳೆ ಬೊಂತಲ ದೇವಿ ಬಾಲೆ ನಿಂಬೆವ್ವಾ ।
ಬೋಳಕ್ಕ ಮುಲಹಣಿ ಮಾಯಿದೇವೆವ್ವಾ ॥
ಮೇಲಾದ ಶರಣೆರು ಬಂದರು ಬಾಗಿನಕೆ ಜೋಜೊ ॥ ೨೧ ॥

ಕಂಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗಿ ಹಚ್ಚಿ ಬಹು ಚಂದವಾಗಿ ।
ಬಂಣದ ತೊಟ್ಟಿಲ ಕಟ್ಟ್ಯಾರು ಬ್ಯಾಗ ।
ಚಿಂಣನ ಮಲಗಿಸಿ ಜೋಯೆಂದು ತೂಗಿ
ಚಂನ ಬಸವನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಕೂಗಿ ಜೋ ಜೊ ॥ ೨೨ ॥

ಹೆಸರಿಟ್ಟ ಶರಣೆರು ತೆರಳಿದರಂದು ।
ಬಸವ ನೀಲವ್ವನ ಮಠದೊಳಗಂದು ।
ಬಸವನ ಸಲಹುದು ನಾಗವ್ವಗಂದು ।
ಶಿಸುವೆ ಗತಿ ಯುಂದು ಇರುತಿರ್ದಳಂದು ಜೋಜೊ ॥ ೨೩ ॥

ಗುರು ಚಂನಬಸವನ ಜೋಗಳ ಪದವ ।
ಹರುಷದಿ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ವರವ ।
ಕರುಣದಿ ಕೊಡುವನು ಮಕ್ಕಳ ಫಲವ
ತರುಬಿಯ ಗುಂಡ್ಡದ ಶಿವಲಿಂಗ ವರವ ಜೋಜೊ ॥ ೨೪ ॥

ಅಕ್ಕನಾಗವ್ವನ ಜೋಗಳ ಪದ ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು ॥ ಶ್ರೀ ॥ ಶ್ರೀ

೪. ॥ ಜೋಗಳ ಪದ ॥

ಹಸ್ಸೆಪ್ಪ ಅಂದರೆ ಹಾಲ್ಯಾಕ ಕಾಯಾವ
ಬೆಳ್ಳಿ ಬಟ್ಟಾಲ ಬೆಳಗ್ಯಾವ । ನನ್ನ ಶಾಂತಣ್ಣನ
ತೆಳ್ಳಾನ ಹೊಟ್ಟಿ ಹಸಿದಾಗ ॥ ೧ ॥

ತೊಟ್ಟಿಲದ ಕಂದವ್ವಾಗ ದಿಷ್ಟಿ ಮುಡ್ಯಾವೆಂದು
ಕಟ್ಟೇನಿ ನವಲ ಗರಿಗಳ । ಕಂದವ್ವಾಗ
ದಿಷ್ಟಿ ಪೇರುಣಿಗಿ ಇಳಿವೇನ ॥ ೨ ॥

ತೊಟ್ಟಿಲದೊಳಗ ತೊಳದ ಮುತ್ತನು ಕಂಡೆ
ಹೊಟ್ಟಿಯು ಕುಣಿಸಿ ನಗುವ । ನನ್ನ ಕಂದವ್ವಾಗ
ಜಡೆಗೆ ಮಾಣಿಕವ ಬಿಗಸೇನ ॥ ೩ ॥

ಕೂಸು ಕುಂಬಳ ಕಾಯಿ ರಾಸಿ ಬೋರಿ ಹಣ್ಣ
ಶಾವಂತಿಗಿ ಮೊಗ್ಗಿ ನನ ಬಾಳಾ । ನಿನ ಬೇಡಿ
ಈಶ್ವರಗ ಕೈಯು ಮುಗಿದೇನು ॥ ೪ ॥

ಕೂಸು ನೀ ಅಳಬ್ಯಾಡ ಕುಸುಮ ನೀ ಅಳಬ್ಯಾಡ
ರಾಸಿಯು ಮುತ್ತ ಅಳಬ್ಯಾಡ । ನನ ಮನೆಯು
ದೇಸಾಯರ ಮೊಮ್ಮಗನೆ ಅಳಬ್ಯಾಡ ॥ ೫ ॥

ಕೂಸಿನ ಕೊಂಚಿಗೆ ರೇಸಿಮಿ ಗೊಂಡೇವ
ದೇಸಕ ಹಡದವ್ವ ಕಳಿವ್ಯಾಳ । ಆ ವೂರ
ದೇಸಾಯಿ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದ ॥ ೬ ॥

ಆಗಸ್ಯಾಗ ಇರುವವರು ನನ ಕಂದವನ ಕರಿರೆವ್ವಾ
ದಾಳಿಂಬರ ಮುತ್ತು ಕಿವಿಯಾಗ । ನನ್ನ ಸಾಂತಣ್ಣ
ಸರಕಾರ ಸಾಕು ನಡಿ ಮನೆಗೆ ॥ ೭ ॥

ಅಳುವ ಕಂದನ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಳಿಯು ನೀರಿಗೆ ಹೋದೆ
ಅಳಬ್ಯಾಡೊ ರಾಮ ರಗುರಾಮು । ನಿಮ್ಮವ್ವ
ಹೊಳಿ ನೀರಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಡದೊಳೊ ॥ ೮ ॥

ಕಂದವ್ವ ಕಾಡಿದರೆ ಹೊರಿಯಾಕ ತಂದೇನ
ಚಂದ್ರಾಮನ ನೋಡ ಕಳಿವೇನ । ನನ ಕಂದವ್ವಾ
ಕಂಡಗದ ದಗದ ತರಬ್ಯಾನ ॥ ೯ ॥

ಸುಲಿದ ಬಾಳೀ ಹುಣ್ಣು ಶೀಳಿ ಸಕ್ಕರಿ ತುಂಬಿ
ಬಾಳಾನ ಕೂಡ ಕಳಿವೇನ । ಶಿವನ ಮನೆಯು
ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಮುಂದೆ ಪನಿವಾರ ॥ ೧೦ ॥

ಗಂಡೂ ನೀ ಮಕ್ಕಳ ಭಂಗಾರ ಕರಡಿಗಿ
ಮುಂಜೇಲೆ ಕರದ ನೊರೆಹಾಲ । ಪಾಯುಸ
ಯಾರಿಗೆ ಶಿಕ್ಕೀತೆ ಕಂದವ್ವಾ ॥ ೧೧ ॥

ಧರ್ಮರ ಚಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ತಿರಿಗಿ ಇಟ್ಟವರ್‍ಯಾರ
ಧರಮುಳ್ಳ ಧೊರೆಯು ನನ ಬಾಳಾ । ನಿನ ಮನೆಯಾಗ
ಧರಮಾದ ಕಥೆಯು ನಡಿಸ್ಯಾರ ॥ ೧೨ ॥

ಬಿಂದಲೀ ಕಂದವ್ವಗ ಬೆರಕೀಗೆ ನೀರಿಲ್ಲ
ಹೊರ ಕೇರಿಯುಲ್ಲಿ ಅವರಕ್ಕ । ಸೀತಾಬಾಯಿ
ಬೆರಕೀಗೆ ನೀರ ತರಬಾರ ॥ ೧೩ ॥

ಯಾಕ ಯಾಕೊಳಿ ಸಾರ ಬೇಕ ಜೋಮುಲಿ ಸಾರ
ಯಾಕ ನನ ಬಾಳ ತಡದಾರ । ಕಿತ್ತೂರ ನಾಡಾ
ದೊರೆಗಳ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ॥ ೧೪ ॥

ಪುಂಡ ನನ ಧರ್ಮಣ್ಣ ಚಂಡಾಡ ಹೋಗ್ಯಾನ
ಚಂಡ ತಾಗ್ಯಾವ ದುರಗಾಕ । ಬಾಲೇರು
ದುಂಡುತ ಬಾಯು ಬಿಡುತಾರ ॥ ೧೫ ॥

ಹರಿದ ಹಳ್ಳದ ನೀರು ದುರಗದ ಶೀಗೀಕಾಯು
ಧೊರೆ ನನ ಕಂದವ್ವಗ ಜಳಕಾವು । ಮಾಡಿದ ನೀರು
ಬಾದಾಮಿ ಬನಕೆ ಹರದಾವ ॥ ೧೬ ॥

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಮೂರು

ದಂಡಕಗಳು

೧. ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರದ ಪೂರ್ವಣಿ ದಂಡಕಾ

ಪೂರ್ವಣಿಯಂ ದಂಡಕವ । ಬೇರ್ವಂತ್ತ ಪೇಳಂವೆನಂ ।
ಸರ್ವೈಖಾತೇದ । ಪೂರ್ವಪರ ವಿಸ್ತರವ ।
ಊರರೂರ್ಗೆ ಓರೋರ್ವ, ಬೇರ್ಬೇರೆ ಕಾರ್ಕೂನ ।
ಮೋಜಣಿಗೆ ಬರಲಾಗಿ, ಗೋಜಿ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ,
ಕಾಜಂಮ್ಮಿಲ್ಲವಂತದ್ಯೆ ; ತ್ಯಾಜ್ಯಾಗ್ರ ಬಲಊತಿ,
ದಾರ್ಜನರ ತಾವಾಗ, ಬೇಜಬರ್ಂ ಹಿಡತರಿಸಿ,
ನಿಶಾನಿಗಳ ಕೊಡಿಸಿ, ನೆಲ್ದೆಸೆಯೊಳವನಡಿಸಿ,
ಮಧ್ಯ ಶಂಕಂವ ನಿಲಿಸಿ, ಕೊಂಕಂಕೊರತೆಯಂ ತೆಗಿಸಿ,
ಸಂಕಳಿಗಳಿಂದಳಿಸಿ, ಅಂಕಿತಕೆ ಕಲ್ನಡಿಸಿ,
ಐದೈದಂ ಸರಪಳಿಗೆ ಒಂದಂ, ನಡಂವೆ [1]ತುಂಡ್ಪಾಂದಂ[1],
ದಾರಿಸರ ಬಾಂದಂ, ಹಾಕಿಸಿದರಂದಂ,
ಹೊಲಹೊಲಕೆ ಇದರಂತೆ ಹೊಲೆಯಂರಿಂದಳಸಂತ್ತ,
ನಾಲ್ವತ್ಂತ್ತ ಸರಪಳಿಗೆ ಒಂದಂ, ಎಕರೆಯಂತೆಂದಂ,
ಲೆಖ್ಖದೋಳ್ತಂದಂ, ಆದರಂತೆ ನಕಾಶ,
ಏಕಪತದಲಿ ತೆಗೆದಂ, ಹಾಕಲಾಸಾಹೇಬನಕಡಿ,
ನಿಮ್ಮಾನ ನೋಡಿ, ಚೌಕಸಿಯಂ ಮಾಡಿ
ಕಂಡಲ್ಲಿ ಘಪ್ಪೆಟ್ಟ ಮೊರಡಿ, ದಂದರ್ಂಬಿ ಹಚ್ಚಿ,
ಒಂದಂ ಕಣ್ಣಂಚ್ಚಿ, ನೋಡ್ಸಮತ ಮೆಂಚ್ಚಿ
ಸಂಬಳವ ಹೆಚ್ಚಿ, ಕ್ಲಾಸರಾ ಭೂಮಿಂಯಂಲಿ,
ಹಾರಿಗಳ ಹಾಕಿ, ಬೇರ್ಬೇರೆದರ ಕೂಡಿಸಿತಂ
ಖರಾಬಂ ವಜಾಮಾಡಿ, ಬೇರಿಜಂ ಉಳಿದದ್ದೆ ತಮರ್ಂ,
ಸರಕಾರಧಮರ್ಂ, ಪುಂಡರ್ಗೆ ಗಮರ್ಂ,
ತೋರಂವದಂ ಯಂಮುನಂತೆ,
ಜಮಿಂದಾರಜನಕೆ ಇದಂ ಕಂತ್ಂತ್ತ,
ಇನಾಮಂಜನಕೆ ಮೃತ್ಂಯ್ಯ,
ವರ್ತಕರಿಗೊಪ್ಪತ್ಂತ್ತ, ಶೂರರಿಗೆ ವಿಪತ್ಂತ್ತ,
ರೈತರಿಗೆ ಸಂಪತ್ಂತ್ತ,
ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಬಲಂಹಣವಬಿಟ್ಂಟ್ಟ,
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಂಟ್ಟ, ಇಂದಿನಾ ತೊಟ್ಂಟ್ಟ,
ಇಷ್ಟೆ ಹಣ ಕೊಡಿರೆಂದಂ,

1 ತುಡ್ಪಾಂದು

ಘಟ್ಟ್ಯಾಗಿ ವದರ್‍ಹ್ವೇಳಿ, ಬಿಟ್ಟರಾ ಮೂತರ್ಪು
ಬಲೂತಿಯಲಿ ಸೊಪ್ಪುಗುತ್ತಿ, ವಿಲಾಯತಿ ಹತ್ತಿ,
ಬಿತ್ತ್ಯೋಳಿಸವಿಗಲಿಸಿ, ತಂತಿಯಂತ್ರವ ನಡಿಸಿ,
ಕೆರಿಭಾವಿಗಳ ಕಡಿಸಿ, ಶ್ಯಾಯಿಂದೊಕ್ಕವ ಬಿಡಿಸಿ.
ಹೊಸರೊಕ್ಕ ಹಂಟ್ಟಿತು ಬಿಲ್ಲಿ, ರುಂಡ ರುಪಾಯಂದಲಿ,
ಲೈನಮಾರ್ಗದಲಿ, ಪಾವು ತೂಕದಲಿ,
ಕಲ್ಲು ಮೋಹರದಲಿ, ಮಾಪು ಮುದ್ರಿಯಲಿ,
ಛಾಪಿಸಿದ ಅಕ್ಷಾರ, ದೀಪರಿಯೆ ಲೆಖ್ಖಗಳು,
ಪೂರ್ಣಾಂಕ ಅಪೂರ್ಣಾಂಕ, ಬಿಜ್ಗಣಿತ, ಸಿದ್ಧಾಂತ,
ಭೂಗೋಳ ಕಾಯ್ದೆಗಳು, ಫಂಧರಾವಡೆತವಡಿಯು,
ಬಂದ್ಸ್ವೋದ ಪತ್ರಿಕೆ, ಶಿಮಾಯಿ ರಪೋಟು,
ಇನಾಮು ಸರಂಜಾಮಿ, ಖಾನೆಸುಮಾರಿ,
ಪೊಡ್ಬಂದು ಫೈಸಲಿನ ಪತ್ರಾ,
ಕಂದುರೆಯು ರಿಜಿಸ್ತ್ರಾ, ಹತ್ಯೆಗಸಿನಿಕಾತಿ ಪತ್ರ,
ಮತ್ತ ಜನನಮರಣ್ಣಾಬಕ್ಕು,
ನಿತ್ಯದಾ ರೋಜ್ನಾಮಿ, ಲಗ್ನದಾ ಪತ್ರಿಕೆಯು,
ತಪ್ಪಿನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯು, ಇಪ್ಪತ್ತು ಎರಡ್ನಮೂನೆ,
ತಪ್ಪಲೆ ಹೇಳುವೆನು ॥

ಹೊಲಗಳ ಚೆತುಶ್ಶೀಮ,
ಅನುಕ್ರಮದ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಒಂದು.
ಜಾಮೀನ ಪತ್ರ ಹನ್ನೊಂದು,
ಗ್ರಾಮದ ಸಂಮಂಧ ಖರ್ಚಿನ ರಶೀದಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಒಂದು,
ವರುಷದ ವಸೂಲ್ಬಾಕಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಎರಡು,
ಕಂತಿನ ವಸೂಲ್ಬಾಕಿ ಹಂನೆರಡು,
ಕಿರ್ದಿವಹಿ ಎರಡು, ಮತ್ಖಾತೆವಹಿ ಮೂರು,
ಪತ್ರಿಕೆ ರಶೀದಿ ನಾಕು. ಜಪ್ತಿಯು ಪತ್ರಿಕ್ಹದಿನಾರು,
ಸಂಶ ಹದಿಮೂರು, ತಕಾವಿ ಬಾಕಿ ಆರು,
ಏಳನೆಯು ಟಿಪ್ಪಣವು.
ಬೀಳ್ಭೂಮಿ ಪತ್ರಿಕೆಂಟು,
ಕೇಳ್ವಾಹಣಿ ಒಂಭತ್ತು,
ಸಾಗವಳಿಯು ಪತ್ರಿಕೆಯು ಹತ್ತು.
ಉಚ್ಚಾಪತಿ ಇಪ್ಪತ್ತು, ಬಂದ್ಕಾಗದ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು,

ಹಿಂದ್ಹೋದ ವರುಷದ ವಸೂಲ್ಬಾಕಿ ಅದು ಐದುಂ,
ಮುಂಂದಿನಾ ಕಮ್ಜಾಸ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಹದಿನಾರುಂ,
ಸಂಧಿಸಿದಾ ಜಮಾಬಂದಿ ಚಿಠ್ಠೆ ಹದಿನ್ಯೆದುಂ,
ಎಂದುಂ ತಿಳಿ ಚಾವುಖ್ಖದಿನೆಂಟುಂ,
ಹದಿನೇಳ್ರಪೋಟುಂ, ಕುಲಕರ್ಣಿಗಿಟ್ಟು,
ಸರ್ವೆಕಾರ್ಯದ್ದೋದ ಸಾರಾಂಶ ಪೇಳುವೆನುಂ,
ಸರ್ಕಾರಿ ಹೊಲಗಳಲಿ, ಯಾಭಾರಿ ಪ್ಯೆಮಾಡೆ,
ತಮ್ಹೆಚ್ಚು ಆಗದಿದು ಒಂದು,
ಅದರಲ್ಲಿ ಫಲವೃಕ್ಷ, ಮೊದಲಿರೆ,
ಅದ ಛೇದಿಸಕೂಡದಿದುಂ ಎರಡುಂ,
ಪಡೆಬೀಳೆ ಎಷ್ಟೋರುಷ ಕೊಡಬಾರ್ದ,
ತರ್ಮಿಂಗೆ ಕಡಿಮೇಗಿ ಮೂರುಂ,
ಗದ್ದಿ ಹೊಲ ತೋಟ ಕೂಡಿದ್ದರೇನ್,
ಖರಾಬಿತ್ತಿದ್ದರೇನ್,
ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಹಣ ಕೊಡುವದಿದುಂ ನಾಲ್ಕು,
ತರ್ಮಿನ್ಹಣ ಕೊಡುಂವರಿಗೆ
ಬಿಡಿಸಬಾರ್ದ್ಯಾರ್ಯಾರುಂ ಐದು,
ಲೆಖ್ಖದಲಿ ಹೆಸರಿರಲ್, ಪಕ್ಕನವಮೃತವಾಗೆ,
ಮಂಕ್ಕಳೋರಸರುಂಗೆ,
ತಕ್ಕದಾ ಹೊಲವೆಂಬ ದಾರುಂ,
ಎರಡುಂ ಜನ ಕೂಡಿ, ತಾವಿರಲೊಂದುಂ ನಂಬರದಿ
ಮರಣಹೊಂದಲೋರ್ವ
ಎರಡನಿಗೆ ಕೊಡುಂವದಿದುಂ ಏಳುಂ,
ಒಂದುಂ ನಂಬರದಿ ಬಹುಂಮುಂದಿ ಕೂಡಿರಲು,
ಮೃತಹೊಂದಲೋರ್ವನು,
ಕ್ರಮದಿಂದ ಕೇಳ್ ಎಲ್ಲರನುಂ,
ವಲ್ಲದಿರೆ ಬಿಡಿಸೆಂಬದೆಂಟುಂ,
ಹೆಸರಿದ್ದ ಮನುಂಜ ತಾ,
ದುಂಸರೆ ಗ್ರಹಸ್ಥನಿಗೆ ಖುಷಿಯಿಂದ ಕೊಡಲವನ
ಹೆಸರ್ಹಚ್ಚುದೊಂಭತ್ತು,
ಇನಾಮ್ದಾರ್, ಜೂಡಿದಾರ್,
ಜನ ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳಲಿ,

ಏನೆಂನ ಮಾಡಲಿ, ಗಿಡಗಳ ಕಡಿಯಂಲಿ,
ಸನಂವಂತದಂ, ಖಾಲ್ಸಾತ ಜನ ಮಾತ್ರ
ಗಿಡಹಂಟ್ಟಿದಂದಂ, ಹೊಲಮಾಡಂತ್ತಿದ್ದಂ,
ಕ್ರಯಕೆ ಕೊಂಡಿದ್ದಂ, ಕಡಿಯಂಬಹಂದತ್ತು,
ಹತ್ತನೆಯ ಕಲಮಿಂನಲಿ, ಗೊತ್ತಾದ ಹೊಲ ಹೊರ್ತರ್ಂ,
ಮತ್ತುಳಿದ ಹೊಲದ ಗಿಡ ಕಡಿಯಂ ತಪ್ಪ್ಹಂನೊಂದಂ,
ಬೀಳಿದ್ದ ಭೂಮಿಂಯಾರ್ಕೇಳಿದ್ದೆಯಾದರೆ,
ಹೇಳ್ತರಮಂ ಪೂರಾ, ನಂಬರವ ಕೊಡಂ ಹಂನೆರ್ಡಂ,
ಖರಾಬಂ ಭೂಮಿಂ, ಸಾಗ್ಯಾರಾದ್ರು, ಮಾಡಿದರೆ
ಸಾರೆಲಿದ್ದೊಲದ ದರದಂತೆ ತಗೊ ಹ[1]ದಿ[1]ಮೂರಂ,
ಯಾ ಊರ ಅಡಿವಿ, ಆ ಊರ ದನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ
ಮೇವುದಕೆ ಕೊಡಂ ಹದಿನಾಲ್ಕು,
ಛಲೋ ಹಂಲ್ಲಿನ ಗಡ್ಡಿ, ಬಲಂ ಬೆಳಿಯಂ
ತಮರ್ಂಗ್ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾರಂ ಹದಿನೈದು,
ಬೀಳ್ಭೂಮಿಂ ಒಂದೂರ್ಗೆ, ಬಾಹಳಾಗಿರೆ,
ಯಾರಂ ಕೇಳ್ದರ್ಗೆ ಕೊಡಂ ಕ್ರಯಕೆ ಹದಿನಾರಂ,
ಮೊದಲು ಕೆಳಗಿನ್ನೊಲ, ಇದಂ ಎಂಬ ಗೊತ್ತಿತ್ತು,
ಅದಂ ಇಲ್ಲದೀಗೆಂಬದದಿನೇಳಂ,
ಇನಾಮ್ದಾರ್, ಜೂಡಿದಾರ್,
ಜನತರ್ಮಿಂಗ್ಹೆಚ್ಚಿನ,
ಲಾವಣಿ ಮಾಡಲನಂಮಾನಿಲ್ಲದಿನೆಂಟಂ,
ಬರಲವು ಸರ್ಕಾರಕೆ, ತರ್ಮಿಂಂಗೆ ಕೊಡಂ,
ಬಂದ ವರಂಷ ಮಾತ್ರ ವರ ಕರ್ಬಾರಿಯಂ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು,
ಬಿಡಂವವರಂ ಹೊಲಗಳನಂ,
ಕೊಡಬೇಕಂ ರಾಜೀನಾಮ್, ತಡಬೇಡ,
ಮೇ ಪಹಿಲೆ ತಾರೀಖಿನಲಿ, ಅದಕೆ ಪೂರ್ವದಲಿ,
ಗ್ರಾಮಂಸ್ಥರಿಗ್ಹೇಳಿದೆಂಬದಿದಂ ಇಪ್ಪತ್ತು,
ಕಂತಂ ಮಂಂಗಾರಿ ಊರ್ಗಂತಂ
ನವಂಬರ ಪಹಿಲಾ ಡಿಸೆಂಬರ ಹದಿನೈದಂ,
ಫೆಬ್ರುವರಿ ಪಹಿಲಾ, ಮಾರ್ಚಿ ಹದಿನೈದಂ,
ವಂ........ಒದನೇದಂ, ಜನವರಿ ಹದನೈದಂ,

---

1 ವಿ.

ದಿನ ಮಾರ್ಚಿ ಮಂದನೆ, ಎಪ್ರೇಲ್ ಹದಿನೈದು,
ಜೂನ ಪಹಿಲೆ, ತಗೋ ಕಂತಿನ್ನಣ ಇಪ್ಪತ್ತು ಒಂದು,
ಮರುಪೊರುಪ, ಬೆಳಿನೋಡ್ ತ್ವರಿತ,
ಮೆಂದೆಂಬುದಿದು ಇಪ್ಪತ್ತು ಎರಡು,
ದರಮರುಪ ಬಾಂದುಗಳ, ದುರಸಿಡಿಸು,
ಮೇರಿಗಳ ಮುರದ್ದರಗಿದರೆ ಶೀಕ್ಷಾ,
ಸರಬಾಂದು ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು,
ಮೇಲಾಗಿ ಮಾಮ್ಲೇದಾರ್,
ತಾಲೂಕ ಬಾಂದ ತನಿಖಿ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿ,
ಕಳಿಸುದಿದು ಕಡಿಕಲಮು,
ಕೊಡ ಕೊಂಬುವೆಮಹರಕೆ ಕೋಟು,
ಶಮುನವಾರಂಟು, ಹಿಡಿದೊಯ್ವದುಂಟು,
ಬೇಕಾಗಿ ವಕೀಲಿ, ಲಾಖೊ ರೂಪಾಯಿ ವೈದು,
ಪ್ಲಾಪ್ಕೊಂಡು ಕೊಡಬೇಕು ಖುದ್ದು,
ಹ್ಯಾಮಕೆ ಬಿದ್ದು, ನ್ಯಾಯಂದಾ ಜಿದ್ದು,
ನಾಸೋತೆ ನೀಸೋತೆನೆಂಬ
ಭೀತಿಯು ಹಿಡಿದು,
ಮಾತು ಮಾತಿಗೆ ರೊಕ್ಕ ಸೂರಿ,
ಮನಿ ಬದಕು ಮಾರಿ, ಕೊಡಬೇಕು ಭಾರಿ,
ಆಗಮರ ಅರ್ಜಿ ಅನಸರು
ರಿಜೆಂಟರಿ ಫಳಿ ಸಾಕ್ಷಿ ದಸ್ತಾವೀಜ ನೋಡಿ,
ವಕೀಲರ್ದೊಡದಾಡಿ, ಬಲು ವಾದ ಮಾಡಿ,
ಸಾರಾಂಶ ನೋಡಿ,
ಮುನಸಫರು ಫೈಸಲು ಬರದೋದಿ
ತೋರುಮರು ಮುಂದೆ ಅಫಿಲಿನ್ಹಾದಿ,
ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿ, ಮೃತನಾಗು ಪರಿಯಂತರ,
ಪರಿಹರಿಸಿದು ವ್ಯಾಜ್ಯಾ,
ಅತಿ ಚತುರರಾದವರ್,
ಸುರಕ್ಷಿತ ಇರುವದೆಂತೆಂದು,
ಕುತರ್ಕಕೋಟಿಯು ಕತರ್ಕ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ
ಅರ್ಥಿಕುವರನು ಕೃಷ್ಣಗೌಡನು
ಸಾರಿದನು ದಂಡಕವ

ಜಯು ಜಯುಸ್ತೆ ಜಯುಃ

೨. ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರದ ದಂಡಕ*

ಕಂಂಪಣಿ ಸರಕಾರದ ದಂಡಕ ಬರೆಯುಂವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಾ ॥
ಧೊರಿತಾನ ಪಳ್ಳಿತೀ ಸರಕಾರ ಕಂಂಪಣಿಯಂ ।
ಯಿಂರಬೇಕಂ ಸರಿ ಯಿಂತಾ । ಧರ್ಮದಾ ದರ್ಬಾರಾ ।
ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ । ಗರ್ವವನು ತಾ ಮುರಿದು ।
ಊರ್ವಿಯೊಳಂ ವೈಕಂಂತ ತೆರನಂತೆ
ತೊರ್ವದೆಂದೊರಿಯಂಲ್‌ಕೆ ಸಂಧ್ಯೆ ।
ಕಿರಿಯಂರಿಗೆ ಕಿಂ ತಾನಂ ಗುರುಂಗಳಿಗೆ ಯಂರಗಿ
ನಾ ಪಿರಿಯುರಿಗೆ ಅಭಿನವಿಂಸಿ । ವಿರಚಿಸಿದೆ ವಿಸ್ತರದಿ ।
ತಪ್ಪಿದ್ದರೇ ಕ್ಷಮಿಂಸಿ । ತಂಪ್ಪದೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪ ।
ವಪ್ಪದಂತೆಗಿವಂತೆ । ತಪ್ಪ ಸಾರಿಸಿ ತಿದ್ದಿ ।
ತರುಳ ತಂನಯು ಬಂದ್ಧಿ । ಯಿಾಶ ಕರುಣದಿ ಶುದ್ಧಿ ।
ದೇಶದೊಳು ಪ್ರಖ್ಯಾತ । ದೊವಂದಿಪರೀತ ।
ಬಾಜಿರಾವ್ ಘಂರ್ನಾಥ । ವಾಜಿದಪ್ಪಿದನಾತ ।
ರಾಜಧಾನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು । ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಭಯಂವಿಟ್ಟು ।
ಪರಸತಿಗೆ ಮಂನಗೊಟ್ಟು । ಸಲೆ ಚಲುಂವ ಸತಿಯಂರನಂ ।
ಜುಲುಂಮಿಂದ ಹಿಡತರಿಸಿ । ಬಲುಂಭಂಗವಂಬಡಿಸಿ ।
ಪತಿವ್ರತವ ತಾ ಕೆಡಿಸಿ । ಬಿಡಲವರ ಗಂಡಗಳು ।
ಕಂಡುಂ ಕೋಪ ತಾಳಿ । ಧೊರಿಯಂಂದು ಫಿರಿಯಾದಿ ।
ಬರಲವರ ಗಂಡಗಳು । ದಂಡದೇಹವ ಕಟ್ಟಿ ।
ಚೆಂಡಿಕಿಯಂನೆರ್ಗಟ್ಟಿ । ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪಿಯು ಮಾಡಿ ।
ರುಂಡಗಳ ಕೊಯಿಸವರ । ಹೆಂಡರನು ಯಂಳತರಿಸಿ ।
ಕಳಿಸಿ ಸೀರಿಗಳೆಲ್ಲಾ । ಗೆಳಿಯೆರ್ಗೆ ತೋರಿಸಲು ।
ಮಂರಿಯಾದಿಯುಂಳ್ಳಂತಾ । ಮಾನಿನಿಯಂರಾಕ್ಷಣದಿ
ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವಮಾಡಲಿನಿತಲ್ಲದವನಿಯಂಲಿ ।
ಬಲು ದ್ರೋಹಮುಂ ಮಾಡೆ । ಭೂದೇವಿ ಬ್ಯಾಸತ್ತು ।
ಭುಂಜಗಶಯಂನಗೆ ಪೇಳೆ । ಅಜಪಿತನು ಆ ಕ್ಷಣದಿ
ಆಲೋಚೆನಿಯಂ ಮಾಡಿ ।
ತ್ಯೆಜಿಸಬೇಕಿವನಮಲಪುಂಣ್ಯ ತೀರಿತು ಮುಂಂದೆ ।

* Krishnagauda Kurtikoti's Dandaka copied out by himself at Cimigeri, 12th May 1874.

ವುಣಲಿವ ಕಷ್ಟಪುಣಿವಿಯಂ ಕಳಿದುಳಿದ ಶಶಿಯಂತೆ
ಯೀರಬಿಯೆಂದೊಗಂಧಿಯೊಳು ವಿಷ್ಣು ತಾ ಉದಸಿದನೊ
ಬಲಂಧ್ಯನಾಗಿವರಲ್ಲಿ । ಯಿಂಗ್ರೇಜರೆಂದೆನಿಸಿ ।
ವಸನ ವರ್ಜಿತರಾಗಿ । ವಾರಿಯೊಳುಂ ನೀರಾಟ ।
ನಾರಿಯರ ಭಂಗಿಸುತ । ತೋರುವರು ಕ್ರೀಡೆಗಳ ।
ಮಾರಜನಕನು ಕ್ಷೀರವಾರುಧಿಯಂ ತಾ ಬಿಟ್ಟು
ಸಾರಿದನೊ ಪುಣಿಯಂಕ್ಕೆ । ಘೊರಿಸಿತು ಮಂತ್ರಿಗೆಯಂ ।
ನೂರಾರು ಲಕ್ಷ ಸಾವಿರ ಶಂಖೆ । ತೋರಿ ವಂದೇ ರೂಪ ।
ಬ್ಯೆರೆ ಹೆಸರನು ವಂತ್ತೆ ಸಾರುವೆನು ॥
ಆಜಾನ ವುಂಡ್ರೋಲ ಆಂಡ್ರ್ಯಸಾ ಜಾಪ್ಲೀನ ಕೋ ಪಟ್ಟ ।
ಹರಿಶನ್ನ ಕ್ಯಾತ್‌ಕಟ್ಟ । [1]ಟಿಪಗಿನ್ನನಿಸ್ಯಬೂಟ[1] ।
ಮುಲಕಂಣ ಯಂಲಿಯಾಟ ಯುರಗಬೇಬರಬುರಿನ
ಟಾಕರಿನ ಸಾಹೆಬ ಕಿಂತ್ಸಾನೇಕ ಶರ್ದಾರರೆಕಾಗಿ
ವಿಂಣೆಯಂಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದರು ಮಂತ್ರಿಗಿಯಂ ।
ಹತ್ತೀ ಬತ್ತುಲ ಹಯುವ । ಯಂತ್ರಿಪಿಡಿದಾಯಂಥವ ।
ವತ್ತಿಬಹ ತೋಪುಗಳ ಸುತ್ತಲೆ ಚಟೇಗಾರ ।
ಹತ್ತೊಂದು ಮುಂದಿಯೊಳುಂ । ಮುತ್ತೊಬ್ಬ ದಫೆದಾರ ।
ಬಿತ್ತರದಿಲ್ಯೆನ್‌ಗಟ್ಟ । ಗೊತ್ತಿಲೇ ಬಾರಿಸುವ
ತಂಬೂದ ಲಯಂದೊಳಗೇ ವತ್ತಿ ಊದುವ ಕೊಳಲುಂ ।
ಕಹಳೆ ಕಂಚಿನ ಹಲಗಿ । ಸ್ವರದಿಂದ ಪಾಡುತ್ತ ।
ಬುರಜುಂಗಳ ಹೂಡುತ್ತ । ಸರಸರದು ಕೂಡುತ್ತ ।
ಕಾವಾತವನು ಮಾಡಿ । ತೋಪುಗಳ ತಂಥೂಡಿ ।
ಮುದ್ದಿನಾ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ । ಬದ್ಧ ಆರಿಭಟ ಬಲವ ।
ಸದ್ದಿಲ್ಲದೋಡಿಸುತ । ಪೇಣಿಗಳ ಹೂಡಿಸುತ ।
ಹಲ್ಲಾಯ ಮಾಡಿಸುತ । ಸಲ್ಲಾಯದಿಂದಿಳಿಸಿ ।
ಕಿಲ್ಲೆಗಳ ತಕೊಂಡು । ಬಲ್ಲಿದರೆಂದೆನಿಸಿ ।
ಬಯುಲ ಭಂಜೆನೆ ತೋರಿ ಕೌಲು ಕರಾರು ಮಾಡಿ ।
ನಡಿಸುವದ ಜನ ನೋಡಿ ತಂಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಿ ।
ಭಡಭಡನೆ ಠಾಣೆಗಳ । ಗಡಗಡಂಗಳ ಬಿಟ್ಟು ।
ನಡನಡದು ತಾಲು ಬಂದು । ಕೊಡುಂಕೊಡುಂ ಕೌಲೆಂದು ।

---

1 ಈ ಶಬ್ದ ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಮಸ್ಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕರದೊಯ್ಯಲಾಕ್ಷಣದಿ । ಖಾಸ ಸ್ವಾರಿಯಂ ಬರಿಸಿ ।
ನಿಶಾನಿಗಳ ನಿಲಿಸಿ । ಭಾಸಿ ಭರವಸಿ ಕೊಡಿಸಿ ।
ದೇಶದೇಶಗಳೆಲ್ಲಾ । ಕೈವಾಸವಾದಾ ಬಳಿಕ ।
ಬಾಜಿರಾವಜಿ ಕರಸಿ । ಫೌಜ ಪಹರೆವ ಕೊಡಿಸಿ ।
ಧರ್ಮ ಸರಿದುಂದುಂ ನಿಂನ । ಕರ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿರಿಹುಂದುಂ ।
ನಿರ್ಮಳಾ ಮಂನಸಿನಲಿ । ಬ್ರಂಮ್ಹಾವರ್ತದಿ ಕುಳಿತುಂ
ಬೊಂಮುನಾ ಪಿತ ಹರಿಯು ಸುಂಮುನೇ ಧ್ಯಾನಿಸಂತ ।
ಕರ್ಮ ಜಪ ಮಾಡೆಂದುಂ ಕಾಸಿಯಾತ್ರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ
ಶಾಸನವ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ।
ಲೇಸೇಸುಂ ಸುಭೆಗಳನುಂ । ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂತೆನಲುಂ ।
ಸಭೆಗಧಿಕ ಸಂಭೆದಾರ । ಸಮಂನೆನಿಪ ಸಿರಸ್ತಾರ ।
ತರ್ವಾಯಂ ಪೆಸರಷ್ಕರರ । ಬರಿವಂತ ಗುಂಮುಸ್ತಾರ ।
ಬೆರ್ಮತ್ತೆಮುಂನಸಿ ರಿಪೂಟ ಸರಾಫ ಸಮತಿಂಗೆ ಜಿಲೆದಾರ।
ಕ್ರಮದಿಂದ ಪೆಸರಿಟ್ಟ । ತಾಲೂಕ ಹತ್ತೆಂಟ ।
ಕೂಡ್ಯಾಳ್ವ ಸರ್ಲಾಟ ।
ಸಬ್ಬ ತುಕಡಿಯೊಳಗೊಬ್ಬ । ಸರ್ದಾರನೇ ಖುದ್ದುಂ ।
ಕಾರ್ಭಾರ ನಿರ್ವಹಿಪ ವಿಸ್ತಾರ್ಮಾಡಿ
ಪೆಳ್ವಿನಾ ಬಂಗಲಿಯಂ ಶ್ರಿಂಗರವ ।
ತಂಗಾಳಿ ಬರುಂವಂತೆ । ತಗದಿರ್ದ ಖಿಡಿಕಿಗಳುಂ ।
ಬಿಗಿದಿರ್ದ ಮುಡಕಿಗಳುಂ । ಕಂನಡಿಯು ಬೆಳಕಿನೊಳುಂ ।
ಥಳಥಳನೆ ಹೊಳುಂವಂತ । ಅಚ್ಚಿಗಚ್ಚೀನ ಭಿತ್ತಿ ।
ಹೊಚ್ಚಿರುಂವ ಹಂಚಿನಾ । ಕಚ್ಚೆರಿಯು ಮಧ್ಯದಲಿ ।
ಅಚ್ಯುತನ ತೆರನಾಗ । ಕುಳತಿರುವ ಸಮುಯುದಲಿ ।
ಬರಲೊಬ್ಬ ವಕೀಲ । ಪರಾಕು ಪೇಳುವರು ।
ಸಾಹೇಬ ಮೆಹರ್ಬಾನ್ ಗರೀಬ
ಪರವರಸಲ್ಲಾಂಬಾದ ಸಲ್ಲಾಮು ।
ಯಿಂತೆಂದು ಹೊತ್ತಿರುಂವ । ಚಿತ್ತದರರಾಜ್ರುವಿಯು ।
ಚಿತ್ತೈಸುವನಿತರೊಳ್ । ಭರದಿಂದ ಮುಂನಿಸಿಗಳುಂ ।
ಕರದೊಳಗೆ ಕಾಗದವ ಥರಥರದಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ।
ಅರ್ಜಮಾಡುಂವರಿಂತುಂ । ಖಾವದ್ದ ಅರ್ಜಿ ।
ತಾಲೂಕ ಮಿಂರ್ಜಿ । ಕ್ರಿಷ್ಣೊಬನಾಜಿ ।
ದೇಶಮುಂಖವೃತ್ತಿ । ವತನ್‌ಹಯುಸುಜಪ್ತಿ ।

ಕರ್ನಾದರ್ಯಾಃಪ್ತಿ । ಖತಪಾಭ್ಯಾತರ ದೀಯೆಂ ।
ಕೊಚದಿಕ್ಕತನ್ನೈ ಆಯೆಂ । ಬಹುತ ರೋಜಸಿ ಹೊಯೆಂ ।
ಪುಥೊ ಚಾಪವಾಯೆಂ । ಐಸಿ ಅರ್ಜ ಪೂಭಕರ ।
ಅಭ್ಯಾಕೆಂ ನೈಹೊತಿ । ಜವಾಬಂದಿವಃಕ್ತಿ ।
ಹಂಮು ಖುದ್ದ ಆತಿ । ಬಹಲೇಕರದೇತಿ ।
ಯಂಥೆಳಿ ಕಳುಂಹಲಾ ಕಳವು ಖೂನಿಯಂ ಜನರ ।
ನೆಣ್ಗಳಿಂತೊಳ್‌ಗಟ್ಟಿ । ಅಳ್ಗಳೈತರೆ ನೋಡು
ಹೆಳ್‌ಖರಿಯು ಮಾಡಿದ್ದಾ ಖೂಳ ಮುಂಡೆಮಗನೆನಲುಂ ।
ಗದ್ಗದನೆ ನಡಗುತ್ತ । ಹೃದಯಂ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತ ।
ಹೆದರಿಹರದೆಂದೆನಲುಂ ।
ಬುಕ್ಕದೊಳಗಿನ ನೀತಿ ಮಿಕ್ಕ ಪಂಡಿತಶಾಸ್ತ್ರಿ ।
ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪೇಳಂವೆನು ।
ಕೊಂದವಗೆ ಕೊಲಿ ಕಳಕ । ತಂದವಗೆ ಕಾಲ್‌ಬೇಡಿ ।
ಯಂದು ಬರದಿಹ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನೋಡಿಸುತ ।
ದೋಷ ರುಜುಮಾಡಿಸುತ, ಬೆಡಿಗಳ ಜೋಡಿಸುತ,
ಪ್ಯಾಟನವನೆಳದೊಯಿಂದು ।
ತಿವಟಣೀಯೊಳು ಪೊಗಿಸಿ ।
ನೀಟಂ ಸುಂಣವ ಬರದು । ಕೋಟಿಮಾಸಂಲಮಾಡಿ ।
ಪಾಟಿಸಿದವರಾವನು ಪರಿಹರಿಸುತಿರಲಿತ್ತ
ಯಿರ್ವರು ದಿವಾನ್ನರೂ । ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕರಾಗಿ ।
ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮನಂತೆ । ತೋರ್ವರಾಜನದೊಳಗೆ ।
ಧ್ವನಿಗೈದು ಮಾತಾಡಿ । ಘನರಭಸವಂ ಮಾಡಿ ।
ಕರಣಿಕರ ಕರದಾಗ । ಬರಿಯೀರೈ ಲೆಖ್ಖವನು ।
ಧೊರಿ ಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು ।
ಬರಲಿ ಯಿರಸಾಲ್ ಬೈಗ ಸಾಗವಳಿ ಚಿಡಾ ।
ಹಾಗೆ ಕುಳವಾಕ ತಃಕ್ತೆ । ನಟ್ಟುನಾಗರ ಕೌಲಂ ।
ಕೊಟ್ಟ ಜಕಾಯಿತಿ ಸಿಂದಿ । ಜನನ ಮರಣದ ಲೆಖ್ಖ ।
ದಿನದಿನದ ಅಹವಾಲು । ಫೌಮಾಷಿ ಅಜಮಾಷಿ ।
ತರ್ಮುವಸರತರ್ಮು । ದೀಟಿನ ಲೆಖ್ಖ ।
ನೀಟಾಗಿ ಗೆರಿಗೊಯಿದು । ಕಾಸಟಿಟದಂದದಲಿ ।
ಹಾಷಿಸದಕನ ತುಂಬೆ । ಕಾಸುರುವಿಬಿಡದೆ ।
ಬೆರೀಜಗೂಡಿದ ಬಳಿಕ ।

ಬಂದಿತಾಜಮಾಬಂದಿಗೆಂದು ಸರ್ವರ ಕರಸಿ
ಬರಿವ ತಾರೀಫವಿದು । ನಾದಾರ ಕಂವಿಾ ।
ನಾಟೀಕಕಂವಿಾ । ದಿನಕಷ್ಟಕಂವಿಾ ।
ಜನಲಯಂದಕಂವಿಾ । ಪಡಬಾಬು ಕಂವಿಾ ।
ಫಸಲ್‌ನೋಡಿ ಕಂವಿಾ । ಕುಳವರ್ಗ ಕಂವಿಾ ।
ಮುನಿನಷ್ಟ ಕಂವಿಾ । ತಮ್ಹಿರ್ಚು ಕಂವಿಾ ।
ತಕರಾರು ಕಂವಿಾ ।
ಥರಥರದ ಕಂವಿಂಗಳ ಬರಲಂತ್ತಸೂಟೆಂದು ।
ಹತ್ತಕೆರಡರ ತೆರಿಗಿ । ಸತ್ಯದಿಂದಲಿ ಮಾಡಿ ।
ವತ್ತಿ ಕುಶನುವರಾಗ ಪತಗಳ
ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿ ಪಾವ್ಯೆರೈತರು ನೀಉು ।
ಯಿಂಪ್ಪು ತೆರಿಗಿಯು ಹೊರ್ತು । ಕೊಟ್ಟಿರೊಂದುಮುಂಡಿಯು ।
ಪಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ । ತಳ್ಳಿ ತಗಾದಿಲ್ಲ ।
ಸುಲ್ಲಂಗೂಳೆಗಳಿಲ್ಲಾ । ಬೆಳಿಭಂಗರವೆಲ್ಲಾ ।
ಬಯಲಿಗ್ಪರವಿದರೇನು ಭಯುಲು ನಿಮಂಗಿಲೆಂದು
ರಯಂತರನು ಕಳುಹಲಿತ್ತಿಳಿಯೊಳೂರ್ದಂಡ
ಪುಂಡ ಪ್ರಚೆಂಡರೂ । ಬಂಡಾಯಿಗಳ ಮಾಡೆ ।
ದಂಡ ಕೂಡಿಸಿ ಬೇಗ । ದಂಡಣೆಗಳು ಮಾಡಿ ।
ಖಂಡಣೆಗಳಂಗೊಂಡು । ಬಂಡಾಯಿಂಗಳ ನಿಲಿಸಿ ।
ಮಂಡಲವ ಪಾಲಿಸುವ । ಸರ್ಕಾರ ಛಂದಾ ।
ವೈಭವದಿ ಯಿಂದ್ರಾ । ಸತ್ಯೆಕ್ಟರಿಶ್ಚಂದ್ರಾ ।
ನುತಿರುವದಹುದೆಂದು ।
ಪೃಥ್ವಿಯೊಳು ಕುರ್ತಕೋಟಿಯು ।
ಕರ್ತು ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಆರ್ಥಿಕುವರನು
ಕ್ರಿಷ್ಣಗೌಡನೆಂಬಭಿದಾನ
ಜೆಯು ಜೆಯು ಜೆಯೆಂಸ್ತಿ ಜುಯುಃ ॥

ಯಿತಿ ದಂಡಕ ಸಮಾಪ್ತ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ

೩. ಇಂಗ್ರಜಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಂಡಕ

ಧೊರಿತಾನ ಒಳ್ಳೇದುಂ । ಸರಕಾರ ಕುಂಫಣೀ ।
ಇರಬೇಕು ಸರಿಯಿಂಥ ।ಧರ್ಮದಾ ದರ್ಬಾರ ।
ಕರ್ಮದೀ ಕಾರ್ಯಗಳುಂ । ಗರ್ವಂತಾ ಮುರಿದುಂ ।
ಊರ್ವಿಯೊಳು ವೈಕುಂಠ । ತೆರನಂತೆ ತೋರಲ್ಕೆ
ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ ॥

ಕಿರಿಯುರಿಗೆ ಕಿಂಕರನು । ಹಿರಿಯುರಿಗೆ ಅಭಿನಮಿಸಿ ।
ಗುರುಗಳಿಗೆ ಎರಗಿ ನಾ । ವಿರಚಿಸಿದೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ।
ತಪ್ಪದೇ ರಕ್ಷಮಿಸಿ । ತುಪ್ಪದೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪು ।
ಒಪ್ಪದಿಂ ತೆಗಿವಂತೆ । ತಪ್ಪನಾರಸುತಿದ್ದೆ ।
ತರುಳೆ ತನುಯುಂ ಬದ್ಧಿ । ಈಶ ಕರುಣದಿ ಸುದ್ದ ।
ದೇಶದೊಳುಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತ । ದೋಷವಂದಿಪರೀತ ।
ಬಾಜಿರಾವ ರಘುನಾಥ । ವಾಜಿದಪ್ಪಿದನೀತ ।
ರಾಜಧಾನಿಯುಂ ಬಿಟ್ಟು । ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಭಯುವಿಟ್ಟು ।
ಪರಸತಿಗೆ ಮನಗೆಟ್ಟು । ಬಲುಚಲ್ವ ಸತಿಯುರನ [।]
ಜುಲ್ಮೆಯಿಂದ್ದಿಡತರಿಸಿ । ಬಲುಂ ಭಂಗವುಂ ಮಾಡಿ ।
ಪತಿವ್ರತವ ತಾ ಕೆಡಿಸಿ । ಬಿಡಲವರ ಗಂಡಗಳ [।]
ಕಂಡುಂ ಕೋಪವ ತಾಳಿ । ಧೊರಿಯೊಂದುಂ ಫಿರ್ಯಾದಿ ।
ಬರಲವರ ದಂಡ ದ್ರೋಹಗಳಟ್ಟಿ ।
ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆಯುಂ ಮಾಡಿ । ರುಂಡಗಳ ಕೊಯಿಸಿ ।
ಅವರವರ ಹೆಂಡರನ ಎಳತರಿಸಿ ।
ಕಳಿಸಿ ಸೀರೆಗಳೆಲ್ಲ ಗೆಳಿಯುರಿಗೆ ತೋರಿಸಲುಂ ।
ಮರಿಯಾದಿಯುಳ್ಳಂಥ ಮಾನುನಿಯುರಾಕ್ಷಣಕೆ ।
ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲ್ಕೆ । ನಿಂತಲ್ಲಿ ಅವನಿಯೋಳ್ [।]
ಬಲುದೋಷವುಂ ಮಾಡಿ । ಭೂದೇವಿ ಬ್ಯಾಸತ್ತು ।
ಭುಜಗ ಶೈನಗೆ ಪೇಳಿ [।] ಅಜಪಿತನು ಆ ಕ್ಷಣದಿ [।]
ಆಲೋಚನೆಯುಂ ಬಿಟ್ಟು। ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಿವನಮುಲ ।
ಪುಣ್ಯ ತೀರಿತುಂ । ಉಣಲಿಕ್ಕನಿಕಷ್ಮ ।
ಹುಣಿವೀಕಳದುಳಿದುಂ । ಶಶಿಯಂತೆ ಯಿರಲಿವನು ।
ವಸುಂಧೆಯೋಳ್ ವಿಷ್ಣು ತಾ ಉದಿಸಿದನು ।
ಬಹುದ್ಯನಾಗಿವರಲ್ಲಿ । ಇಂಗ್ರೇಜರೆಂದೆನಿಸಿ ।

ವಸನವರ್ಜಿತರಾಗಿ । ವಾರಿಯೋಳ್ ನೀರಾಟ ।
ನಾರಿಯುರ ಭಂಗಿಸುತ । ತೋರುವರು ಕ್ರೀಡಿಗಳ ।
ಮಾರಜನಕನು । ಕ್ಷೀರವಾರಂಧಿ ಬಿಟ್ಟು ।
ಸಾರಿದನು ಪುಣೆಯಂಕ್ಕ ।ಘೋರಿಸಿತು ಮುಂತ್ರಿಗೆಯು ।
ನೂರಾರು ಲಕ್ಷ । ಸಾವಿರ ಕೋಟಿ । ಅಸಂಖ್ಯೆ ।
ಮಾರಿ ವಂದೆ । ರೂಪ ಬ್ಯಾರೆ ।
ಅವರವರ ಪೆಸರುಗಳು ಮಂತ್ರಲುಸುರುವೆನು ॥
ಅಜನ ಮುಂಡ್ರೋಲ । ಅಂಡೈಸ । ಚಾಪ್ಲೀನ । ಕ್ರಾಪಟ ।
ಹಾರಿಸಂನ । ನಿಸ್ಪೋಟ । ಕ್ಯಾತ್ಕಟ್ಟ । ಎಲಿಯಾಟ ।
ಎಂಗಬೇಬರ । ಮುಲಿಕಾನ ।
ಟಾಕರ ಸಾಹೇಬರಿಂಥಾ ಸರದಾರರೇಕಾಗಿ ।
ಹಾಕಿದರು ಪುಣೆಯುಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ।
ಹತ್ತಿ ಬತ್ತಲೆ ಥೋರ ಹಯುವು ।
ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಾಯುಂಧವು । ವತ್ತಿ ಬಹ ತೋಪಗಳು ।
ಸುತ್ತಲೇ ಚಟಿಗಾರು ।
ಹತ್ತೊಂದು ಮುಂದಿಯೊಳು । ಮುತ್ತೊಬ್ಬ ದಫೆದಾರ ।
ವಿಸ್ತರದಿ ಲೈನಗಟ್ಟಿ । ಗೊತ್ತಿಲೇ ಬಾರಿಸುವ ।
ತಾಂಬೂದಲಯುಂದೊಳಗೆ । ವತ್ತಿ ಊದುವ ಕೊಳಲು ।
ಕಾಳಿ ಕಂಚಿನ ಹಲಿಗಿ । ಸ್ವರದಿಂದ ಪಾಡುಂತ್ತ ।
ಬುರುಜುಗಳ ಹೂಡುತ್ತ । ಸರಸರದು ಕೂಡುತ್ತ ।
ಕವಾತಗಳ ಮಾಡಿ । ತೋಪಗಳ ತಂದೂಡಿ ।
ಮುದ್ದಿನಾ ಕೊಲಿ ಮಾಡಿ । ಬಂದ ಅರ್ಭಟ ನೋಡಿ ।
ಬಲುವಾಸದಿಂದಲೀ । ಸುದ್ದಿಯಿಲ್ಲದೆ ಓಡಿ ।
ಸುತ್ತ ಏಣಿಗಳ ಹೂಡಿಸುತ । ಹಲ್ಲಾಯ ಮಾಡಿಸುತ ।
ಸಲ್ಲಾಯುದಿಂದಿಳಿಸಿ । ಕಿಲ್ಲೆಗಳ ತಕ್ಕೊಂಡು ।
ಬಲ್ಲಿದವರೆಂದೆನಿಸಿ । ಬೈಲಭಂಜನ ತೋರಿ ।
ಕೌಲು ಕರಾರ ಮಾಡಿ । ಖಾಸ ಸ್ವಾರಿಯು ಬರಿಸಿ ।
ನಿಶಾನಿಗಳ ನಿಲಿಸಿ । ಬಾಜಿರಾಯುನ ಕರಿಸಿ ।
ಫೌಜು ಪಾರವ ಕೊಡಿಸಿ । ಧರ್ಮ ಸರದಿತು ನಿಂದು ।
ಕರ್ಮ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು । ನಿರ್ಮಳದಿ ಮನಸಿನೋಳ್ ।
ಬ್ರುಹ್ಮವಾರ್ತವ ಕುಳಿತು ।
ಬ್ರುಹ್ಮನಾ ಪಿತ ಹರಿಯು । ಸುಂಮನೇ ಥೇನ್‌ಸೆಂದು ।

ಕರ್ಮಜಪ ಮಾಡಂತ । ಕಾಸಿಯಾತ್ರೆಗೆ ಕಳುಹಿ ।
ದೇಶೇಸಂ [1]ಸ[1]ಭೆಗಳನಂ । ಕೈವಾಸವಾದ ಬಳಿಕ ।
ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂತೆನಲಂ । ಸಭೆಗಧಿಕ ಸಂಭೆದಾರ ।
ಸರಿಸಮಾನ ಸಿರಸ್ತಾರ । ತರುವಾಯ ಪೇಷ್ಕಾರ ।
ಬರುವಂತ ಗುಮಾಸ್ತಾರ । ಬ್ಯಾರೆ ಮತ್ತ ಮುಂನಸಿ ।
ರೀಪುರಟ ಸರಾಫ । ಸಂಮಂತಿಗೆ ಜಿಲೆದಾರ ।
ಕ್ರಮಂದಿಂದ ಪೆಸರಿಟ್ಟು । ತಾಲೂಕ ಹತ್ತೆಂಟ್ಟು ।
ಕೂಡೇಳು ।
ಸರ್ಲಾಟಸಬ ತುಕ್ಕಡಿಗೊಬ್ಬ ಸರದಾರನೇ ಖುದ್ದ ।
ಕಾರಭರದಿ । ನಿರ್ವಃ ಹಾಕಿಸಿದ ಬಂಗಲೆಯಂ ಶ್ರಿಂಗಾರ [।]
ತಂಗಾಳಿ ಬರುವಂತ । ತಗದಿದ್ದ ಕಿಡಿಕಿಗಳುಂ ।
ಬಿಗದಿದ್ದ ಮಂಡಿಕಿಗಳ । ಅಚ್ಚಗಚ್ಚಿನ ಗೋಡಿ ।
ಹೊಚ್ಚಿರುವ ಹಂಚಿನಾ ಕಚೇರಿ ಮಧ್ಯದೋಳ ।
ಅಚ್ಚುತನ ತೆರನ್ಹಾಂಗ । ಕುಳತಿರುವ ಸಮಯಂದಲಿ ।
ಬರಲೊಬ್ಬ ವಕೀಲ । ಪರಾಕಂ ಹೇಳುವರು ।
ಸಾಹೇಬ ಮೆಹರ್ಬಾನ । ಗರಿಬವರ ಪರವು ಸಲ್ಲಾಂ ।
ಬಾಬಯಂತ ಸಲ್ಲಾಂ ।
ಎಂತ್ತೆಂದು ಹೊತ್ತಿರುವ । ಬೆತ್ತದವರ ।
ಅರ್ಜವಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ।
ಭರದಿಂದ ಮುಂನಿಸಿಗಳುಂ ಕರದೊಳಗೆ ಕಾಗದವ ।
ಥರಥರದಿ ಪಿಡುಕೊಂಡುಂ । ಅರ್ಜವಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ।
ಖಾವಂದ ಅರ್ಜಿ । ತಾಲೂಕ ಮಿರ್ಜಿ ಕೃಷ್ಣಾಬನೋಜಿ ।
ಹೇ ಕೂಜಿ ಶಕ್ತನಿಯೇ । ಅಯಿಂಕೂಚ ಬಾಪಮಾಯಂ ।
[2]ಐ[2]ಂಸೆ ಅರ್ಜಿಕಂ ಚಕರಾತೇಕ । ನೈ ಹೋತೇ ।
ಜಮಾಬಂದಿ ವಕ್ತೇ । ಹಮು ಖುದ್ದ ಆತೇ ।
ಬಾಲಕರದೀತೇ । ಎಂದ್ಹೇಳಿ ಕಳವಲಂ ।
ಖೂನಿಯಾ ಜನರುಂ । ಹೇಳಿ ಖರೆ ಮಾಡೆನಲಂ ।
ಖೂಳ ಮುಂಡೆ ಮಂಗನಂತ । ಗದ್ಗದ್ದ ನಡಗುತ್ತ ।
ಹೃದಯಂ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತ । ಹೆದರಿ ಹವದೆಂದೆನಲಂ ।
ಬುಕ್ಕದೊಳಗಿಸ ನೀತಿ । ಮಿಕ್ಕ ಪಂಡಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

1 ಸು   2 ಅ್ಕೆ

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಪೇಳುವೆನು । ಕೊಂದವಗ ಕೊಲಿಯುಂಟು ।
ಕಳವ ತಂದವನಿಗೆ ಕಾಲ್ಬೇಡಿ । ಎಂತೆಂಬ ।
ಬರದ ನೀತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರ । ಮುಂ ನೋಡಿ ।
ದೋಷ ರುಜು ಮಾಡಿ । ಪ್ಯಾಟಿಗವನೆಳದೊಯ್ದು ।
ತಿವಟಣೆಯೊಳಬಾಗಿಸಿ । ನೀಟ ಸುಂಣವ ಬಡಿದು ।
ಕೋಟಿ ಮಾಸುಲ ಮಾಡಿ । ಪಾಟಿಸಿದ ಪಾಪವನು ।
ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಸುತ ।
ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮನ್ಹಾಂಗ । ತೋರುವರು ಜನರೊಳಗ ।
ದೊರಿಗೊಯ್ದು ಮಾತಾಡಿ । ಘನರ ಭಸ್ಮವ ಮಾಡಿ ।
ಕರುಣಿಕರು । ಕರದ್ಹಾಂಗ । ಬರಿರಿ ಲೆಖ್ಖವನೆಂದು ।
ದೊರಿಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಾಯ್ತು । ಬರಲಿ ಯಿರಸಾಲು ।
ಬ್ಯಾಗ ಸಾಗವಳಿ ಚೀಟಿ । ಹಾಂಗು ಕುಳವರ ತಕ್ತೆ ।
ನೆಟ್ಟ ನಾಗರ ಕವಲು । ಕೊಟ್ಟ ಜಕಾತಿ ಸಿದ್ಧಿ ।
ಜನನ ಮುರಣದ ಲೆಖ್ಖ । ದಿನದಿನಕ ಅಹವಾಲು ।
ಪೈಮಾಷಿ । ಅಜಮಾಸು । ಸರತರವುಂ ।
ಧಿಟಣಿ ಲೆಖ್ಖಗಳೆಲ್ಲ ನೀಟಾಗಿ ಗೆರೆ ಹೊಡದು ।
ಕಾಸಿಪಟ್ಟ ತಪ್ಪದ್ಹಾಂಗ ।
ಕಾಸುರುವಿ ಬಿಡದ ಬೇರಿಗೂಡಿದ ಬಳಿಕ ।
ಬಂದೀತು ಜಮಾ ಬಂದಿಗಿಂದು ।
ನಾದಾರ ಕಮ್ಮೆ । ನಾವೀಕ ಕಮ್ಮೆ ।
ದಿನ ನಷ್ಟ ಕಮ್ಮೆ । ಜನಲಯು ಕಮ್ಮೆ ।
ಪಡಬಾಬು ಕಮ್ಮೆ । ಪೊಸನಾಡು ಕುಮ್ಮೆ ।
ಮುಳಿ ನಷ್ಟ ಕಮ್ಮೆ । ತಕರಾರು ಕಮ್ಮೆ ।
ತರವೆಂಚ್ಚು ಕಮ್ಮೆ । ಥರಥರದ ಕಮ್ಮಿಗಳು
ಬರುವಂತ ಸೂಟಿನಲಿ । ಹತ್ತಕೆರಡರ ತೆರಿಗಿ ।
ಸತ್ಯದಿಂದಲಿ ಮಾಡಿ । ಮತ್ತಿ ಕೂಗುವರಾಗ ।
ಪಟ್ಟಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿರಿ । ಪಾಶ್ಚ ರೈತರು ನೀವು ।
ಇಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಯು ಹೊರತು । ಕೊಟ್ಟಿರೊಂದುಮುಡಿಯೆ ।
ಪಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ । ತಳ್ಳಿ ತಗಾದಿಯಿಲ್ಲ ।
ಹುಲ್ಲುಗಾವಳಿಯಿಲ್ಲ । ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರವನು ।
ಬೈಲಿಗ್ಹರವಿದರೇನು । ಭಯುವು ನಿಮುಗಿಲ್ಲೆಂದು ।
ರೈತರನ ಕಳುಹಲೊ । ಈ ಯಿಳೆಯೊಳಗ ದುಂಡಾ ।

ಹೌದುಂ ಪ್ರಚಂಡಾ । ಬಂಡಾಯಿಂಗಳ ನಿಲಿಸಿ ।
ಖಂಡಣೀಗಳ ಸೂಸಿ । ಸರಕಾರ ಛಂದ ।
ವೈಭವದಿ ಇಂದ್ರ । ಸತ್ತೈಕ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ । ನಂತಿರಂವ ।
ಕಂರ್ತಕೋಟಿಯಂಲಿ । ಕರ್ತುಂ ಕಲ್ಮೇಶನ ವರದಿನಿಂ ।
ದಂಡಕವ । ಕೃಷ್ಣಗೌಡಾನೆಂಬ । ಭಿದಾನ ।
ಪ್ರಹಂಧರಿದನಂದ್ದರಿಸಿ । ಪೊಸರಿಪುದಂ
ಕಂಶಲಾತ್ಮಂಜಯಂ ಜಯಾ ॥*

* ಪರಯ್ಯಾ ಬಿಂನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ ಬಾದಾಮಿ. ೬ ಫೇಬ್ರುಅರಿ ಸನ್ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

೪. ನರಗುಂದ ವೆಂಕಟೇಶನ ದಂಡಕ

ಜಯಜಯ ಜಗನ್ನಾಥ ಶ್ರೀರಮಣ ಸತ್ಕರುಣ । ಮಯೂಖಕಿರಣ ।
ಶತಶಶಿಯನತಿಗಳಿವೆ ಅತಿ ಪ್ರಭೆಯು ಪೊಸರಿಸುವ
ಪತಿರಹಿತ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ತುತಿಸಲೆನಗಳವಹುದೆ ।
ಮತಿ ಮನೋಗತ ಚೇತನಾತ್ಮಕನು ನೀನೆಂದು
ಸ್ತುತಿ ಸಾರುತಿಹವೀಗ ತಂದೇ । ಕುಂದೆಚ್ಚುನಿಂದೇ ।
ತನಗಲ್ಲವೆಂದೇ । ತೊದಲ್ನುಡಿಗಳಿಂದೇ ।
ಸ್ತುತಿಸುವೆನು ಮುಂದೇ ।
ಶೇಷಾದ್ರಿ ಶಿಖರದೋಳ್ ವಾಸವಾಗಿರುತಿರಲು ।
ಕಾಶೇಷ ಜನರೆಲ್ಲ ಬರವುದಕೆ ಬೇಸರವುರಾ—
ಸಕ್ತ ಜನರುಗಳ । ದೋಷನಿಃಶೇಷಗೈದಪೆನೆಂದು ।
ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಗುಣರಾಸಿಯು । ರಾಮರಾಜಗವಲಿದು ।
ನೀ ಬಂದ ನರಗುಂದ ಪುರಕೆ । ಚರಣಪಡಿದೊತ್ತಿದನು ಶಿರಕೆ ॥
ಕೈಗೂಡಿತಿಂದೆನ್ನ ಹರಿಕೆ । ಎಂದೆನುತ ನಂದದಿಂ ।
ದೊಡ್ಡಿತಃ ಗಂಡ್ಡವನೆ ವಡಿದು ।
ಗಂಡಿಗೋಪುರವ ಕಡುಹರುಷದಿಂ ಕಟ್ಟಿ ।
ಶಾವೆಯನು ಮಾಡಿದನು ಮನವುಟ್ಟಿ ।
ನಂದಿಸಿದನು ಮೋಕ್ಷದೀ ಬಟ್ಟೆವಿಡಿದಾತ ನಡಿಯಲ್ಕೆ
ಬಿಡದಿತ್ತ ಅಂಶಕರು ನಡಸುತ್ತ ಬರಲೀಗ ॥
ಉದಸಿದನು ದಾದಾಜಿರಾಯಾ । ಬುಧಜನಕ ಪ್ರಾಯಾ ।
ಪುಣ್ಯಮಯಕಾಯಾ । ನೆಂದೆನಿಸಿ ಚಂದದಲಿ ।
ಸಂದಿಸುವ ಭಾಗ್ಯಪದ ನಿಂದೆ ವೆಂಕಟರಮಣ ।
ತಂದಿ ವೆಂಕಟರಾಯಾ । ಬಂಧು ವೆಂಕಾಪತಿಯು
ಕಂದ ವೆಂಕೋಬನೆಂತೆಂದು ।
ಭಾವಿಸುತ ಭಾಳಭಾಳ ಬಗೆಯು ।
ಸೇವೆಯನು ಕೈಗೊಳಸುತಿಹ ವಿಸ್ತಾರವನೆಲ್ಲ
ಬಿತ್ತ ತಾರಿಪ ಸಲ್ಲ । ಚಿತ್ತೈಸಿರೆಲ್ಲ ।
ಜನ ಮುಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾಜಾ । ವರಹಾನು ಹಿಂದೆ ।
ನಡಿವೆ ಕಡೆ ಶೋಭಿಸುವ । ನಾಲ್ದೆಸಿಗೆ ಸವಧಗಳು ।
ಎಡಬಲದಿ ಪೌಳಿ ಮೇಲ್ಮಾಳಿಗೆಯು
ಕಿಡಿಕಿ ಕಂನಡಿ ವಳಗ । ನುಡಿವ ವೇದ ಘೋಷ ।

ಇಕ್ಕೆಲದಿನೋದಿಸುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜನ ವಂಧ್ಯೆ।
ತಕ್ಕ ತೈತೈಯೆಂದು । ನರ್ತಿಸುವ ನಾರಿಯರು ।
ಬಾರಿಸುವ ಸಾರಂಗಿ । ಮೃದಂಗ । ಮೋರ್ಚಂಗ ।
ತಂಬೂರಿ ತಾಳ ಲಯಂ ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯ ।
ಸ್ವರಭರಿತ । ಸರಿಗಮವ ನುಡಿಸುತಿಹ
ರುಂದ್ರ ವೇಣಾ ನಾದಾ । ಘುದ್ರಿಸುವ ಕಾಳಿಧ್ವನಿ ।
ಭದ್ರವುಯು ಭಜಂತ್ರಿ ।
ಭೋಂ ಭೋಂ ಭೋಂಬೆಂದು ಭೋರ್ಗರಿವ ।
ಶಂಖಗಳು । ಬಿಂಕದಿಂ ಪಾಠಕರು ।
ವೆಂಕಟಾಚಲದತ್ತ । ಹುತ್ತದೊಳಗೊತ್ತಿದ್ದ ।
ನೆತ್ತಿ ಶೀಳಲು ಭಾಳ । ಅತ್ಯಧಿಕ ತಾಪದಿಂ ।
ದ್ವಿತ್ತೆ ನೀ ಶಾಪವನು । ವ್ಯರ್ಥವಾ ಚೋಳರಾಯನಿಗೆ ।
ಬ್ಯಾಂಟೀಯು ನೆವದಿಂದ । ತುರವೇರಿ ಚರಿಸುತ್ತ
ತರುಣಿಯೋರ್ವಳ ಕಂಡು । ಮರುಗುತ್ತ ।
ಮಾತೆಗೇ ಪೇಳಿ ಕೊರವಂಜಿ ವೇಷದಲಿ ।
ಕುರಹು ತೋರಿಸಿ ನೀನು ಮದಿವಾದಿ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸತಿ ಸುತರ ಕ್ಷಿತಿಪನೊಳಿಡಲವರು ।
ಮೃತವಾಗಿ ಅಸ್ತಿ ತೀರ್ಥೆಂಬ ಅಮೃತದಿ
ಚೇತನರ ಮಾಡಿ । ಬಹುಕೀರ್ತಿಗಳ ಪಡಿದಂಥ
ಒಡಿಯ ವೆಂಕಟಭೂಪ ಬಹುಪರಾಕ್ ॥
ಇಂತೆಂದು ಭಟ್ಟಂಗಿ ಬಲಹರಣ ।
ಕೊಟ್ಟಾಗ ದೇವರಿಗೆ । ಅಷ್ಟವಿಧ ಪೂಜೆಗಳು ।
ಪುಷ್ಕರಣಿ ಜಲ ಪಂಚಮೃತದಭಿಷೇಕ ।
ಆದರಿಂದ । ಪೊಂಗವಚ ಕಿರೀಟ ತೊಡಸಿ ।
ಪಿತಾಂಬರುಡಸಿ । ಆಭರಣವಿಡಸಿ ।
ಫಣಿಗೆ ನಾಮವನಿಟ್ಟು । ಮೇಲೆ ಕಸ್ತೂರಿ ಬೊಟ್ಟು ।
ಗಳದಿ ಹಾರಗಳೆಷ್ಟು । ಎಳೆದುಳಿಸಿ ನವಮಾಲೆ ।
ಥಳಥಳಿಪ ಮುತ್ತಿನೆಳಿಪದಕ ।
ಗಣಿಕೆಯರು ಹೆಣದಿರ್ಪ ನವಕುಸುಮದ್ಹಾರವನು ।
ಪರಿಪರಿಯ ತರಿತರಿಸಿ । ಧರಧರಕೆ ಧರಿಸುತ್ತ ।
ಧೂಪದೀಪವನೆತ್ತಿ । ಉದಯದಲಿ [1]ಒಂದ್ಹಾಗ್ಗಿ[1] ।

1 ಒದ್ಹಾಗ್ಗಿ

ಮಧ್ಯನದಿ ಸ್ನಾನ । ರಾತ್ರಿಯೊಳು ಪರಮಾನ್ನ ।
ಹೊನ್ನ ಬಟ್ಟಲ ಚಿನ್ನದ್ವರಿವಾಣ ನೈವೇದ್ಯವೈದುಣಿಸಿ ।
ಕೈದೊಳಿಸಿ । ಕರ್ಪೂರ ತಾಂಬೂಲ ಕ್ರಮವು ।
ಲಾವಂಗ । ಕಾಚಿನ ಗುಟಕ ಕೊಟ್ಟು ।
ದಕ್ಷಿಣಗಳಿಟ್ಟು ಫಲಗಳಿಂ ಬಿಟ್ಟು ।
ಕಾಷಾಯು ಕೊಟ್ಟ । ಕರ್ಪೂರದ ಆರತಿಯು ಅರ್ಪಿಸುತ ।
ಅರ್ಥಿಯಲಿ । ರುತ್ವಿಜರು । ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನಿತ್ತು ।
ನಿಷ್ಠಿಯಲಿ । ಅಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಮ ಪ್ರದಕ್ಷಣೆ
ಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ । ತ್ರಿತಿಯು ಕಾಲದಿ ಬಿಡದೆ ।
ನಡಿಸುವರು ಆದರೊಳಗೆ ।
ಆಶ್ವೀಜ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪಾದ ಬಂದಲ್ಲಿ ।
ಹುವ್ವಿನಾ ಉಚ್ಛಾಯು ಉದಿಯುಕ್ಕ
ಆ ರಾತ್ರಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಸಿ ಸಕಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾವತ್ತು ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಲ್ವುಥ ಯೋಜನದ ಪರಿಯಾಂತ್ರ ಬರಲಾಗಿ ।
ಹರುಷದಿಂ ಮಂದಿ ಮಾರ್ಬಲ ಸಹಿತ ಬಂದು
ಮೃತ್ತಿಕಾ ಘಟ್ಟ ಇಟ್ಟಾಗಲೇ ಕಟ್ಟುವರು ।
ಗರುಡ ಪಠ ಗುರು ತರುಣಿ ಮೊದಲಾದ
ನವಗ್ರಹದ ಜಪಹೋಮ ಹವನಗಳ ನಡಿಸುತ್ತ ।
ಕಡುವೇಗದಲ್ಲಿರಿಸಿ । ಕರ್ನಿ ಪಾತ್ರೆಯು ಬಡಿಸುತಿಹ ।
ಬಹುಪರಿಯು ಅಡಿಗಿ ಷಡುರಸ ಅನ್ನ ಪರಮಾನ್ನ ಚಿತ್ರಾನ್ನ ।
ಪರಿಪರಿಯು ಪಕವಾನ್ನ । ಬುರಿಬುರಿಯು ಬುತ್ತಿವಡಿ ।
ಕರಿಕಡಬು ತವಿಸಾರು । ಸುರಳಿಹೋಳಿಗಿ ಅಚ್ಚಭಕ್ಷಾ ।
ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷಾ । ದ್ವಿಜರಿಗಳ ಕುಕ್ಷಿಯು ತುಂಬಿ ।
ತೃಪ್ತಿಯುಬಡಿಸಿ । ಕೊಡುವ ದಕ್ಷಣ ತ್ವರಿತ ।
ಗುಡಿಯೊಳಗ ನಿತ್ಯದಲಿ ನಡಿಸುವರು । ಹರಿಕಥೆಯುನಾಗ ।
ಪಂಡಿತಸುಮೋಗ । ಕರಸಲ್ಕೆ ಬೇಗ ।
ಬಂದನಂದದಿಯಿಂದು । ಇಂಧಿರೆಷ ಗೋವಿಂದ
ಸರನಾರನೋವಂತ ।
ಕಾರಕೂನ ಕಲಿಮಂತ್ರಿ । ಗುರಿಕಾರ ಸಿಲೆದಾರ ।
ಬಲುಮಂದಿ ತುಮ ತುಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು ।
ಹರಿಶ್ಚಕ್ರ ಮಂತ್ರಿನಂದಣದೊಳಗ ಅರ್ಥಿಯಲಿ ।
ಹೊರಹೊಂಟು । ಹತ್ತುತಿಪುಷ್ಪವಾಹನವ ಧನ್ಯಕ್ಕೆನಲು ।

ಪದ್ಮಿನಿಯುನೆಂಬಂದುಂ । ಧೃಡಧ್ಯಾನಾಭಕ್ತ
ಹೃತ್ಕುಮುಂದನೋದಂದುಂ ।
ಬಲಿಗೊಲಿದೂದವಿತ್ರಪದಪದ್ಮ ವಿಧಿಯೆಂಂದುಂ ।
ತ್ರೈಭುಂವನ ಹೆದರಿಸುಂವ । ವುಂದನಾಸ್ತ್ರವಿಧೆಯೆಂದುಂ ।
ಸುಂಮುಂನಸಂಪುಷ್ಪಕವ । ಸಹಜವೇರುಂವರೆಂದುಂ ।
ಇಂತಾರು ಬಗೆಗಳನು । ತರಲೇಂದೇರಿ । ಬಹಸ್ನಾರಿ ।
ಸಂಭ್ರಮಂಭಾರಿ । ವಾದ್ದೆದೋರುಂವ ಭೇರಿ । ನಗಾರಿ ।
ನಪೂರಿ । ತಂತೂರಿ । ತಂಮುಟ್ಟ । ಎಡವಡಿಯುಂವ
ನುಂಡಿವ । ಗಿಡಿಬಿಡಿ । ಡಮುರುಂಗ । ಡಂಕೆ ।
ಡೊಳ್ಳುಕರಡಿ । ಸ್ವರಗೂಡಿ । ಲಾಗರಂ ಬಿರಿದೆರೆಂಬಂತೆ
ಕುಂಭಿನಿಯುಳಂ ಬಿಡದೆ । ತುಂಬಿರ್ಪ ಜನದೊಳಗೆ ।
ಬೊಂಬಳಂ ಬೆಳಕಿನೊಳ್ ಬೆಂಗ । ಡಿಗಿ ನಡಿವಾನಿ ಕುಂದರಿ ।
ವಾರಂಗನೇಯುಂರದರಂತೆ । ನಡವುತ್ತ ಪಾಡುಂವರು ।
ನಲಿದು ಹಾಡುಂವರು । ವಲಿದುಂ ಕೂಡುಂವರುಂ ।
ಜಲಧಿ ಬಿಡುಂವಾ ಬಾಣ ಬಿರಸು ಹೂಬತ್ತಿ
ಸುಂರವಿಯುಂ ಲಳಿಗಿ ಕಡಂ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಚಂಕ್ರಬಾಣ ।
ಚಂದ್ರನ ಜೋತಿ । ಎಡೆಬಿಡುಂವ ಸೂಸುಂವ
ದ್ರಾಕ್ಷಿಬಳ್ಳಿ ಆಕಾಶಬುಂಟ್ಟಿ । ಲಂಕಾದ್ರಿಕಟ್ಟಿ ।
ರೌದ್ರದ ರಭಸ ಗಡಗಡನೆ ಗದ್ದರಿಸಿ ।
ಧಡಧಡನೆ ಹನುಂಮ ಜಗಜಟ್ಟಿ ।
ಬಾಲದಲಿ ಮುಂಟ್ಟಿ । ಸುಂಡುಂವ ಲಂಕಾದ್ರಿ ।
ಕಿಡಿಕಿಡಿ ಚಟಚಟ ಚಢಾಳಿಸುಂವ ।
ಕವತಕ ಕಣ್ಗೆ ಕಾಣಲ್ಕೆ ।
ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸಾಹವಾಹನ । ಒಂದ್ಬೊಸತಹಂದುಂ ।
ದ್ವಿತಿಯಂದಲಿ ಗಜರಾಜ । ತ್ರಿತಿಯುದಲಿ ಮೃಗರಾಜ ।
ಚವತಿಯುಂಲಿ ವರರಾಜ । ಪಂಚಮಿಂಗೆ ಹಂಸಾ ।
ಷಷ್ಠಿಗೆ ಸುಂಧಾಂಶ । ಸಪ್ತಮಿಂಯೊಳಶ್ವಾ ।
ಅಷ್ಟಮಿಯೊಳಂಜನಾ । ಆತ್ಮಜನ ನವಮಿಂಗೆ
ಕಡಿಯುಂ ವಾಹನ ಗರುಂಡ । ವೆಂಕಟ ಪ್ರಹುಂಧ ।
ಪತಿಯುಂರ ಕೂಡ । ಮೆಂರವುತ್ತ ಬರುಂವಂಥರವುಂವೈಭವ ।
ವಿಭುಂದಾಶ್ಚರ್ಯಮೇನೆಂಬೆ । ನತಿಚಿತ್ರಾಧ್ವಜಾ ।
ಪೂಜಿ ಅನುಂರಾಧಯೊಳಲಗ್ನ । ವಿಜಯುಂದಶಮಿಂ ।

ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ । ಸಂಧಿಸುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ।
ಬಂದಡೋರ್ವನು ಸ್ವಾಮಿ । ಸಿಂದುನಂದನನ ಸಹಿತ ।
ದುಂದುಭಿಯ ಸ್ವರವೆಂತೆಂದಡೆ ।
ದಾಂದಣೂರ್ಧಾಂದಣಾರ್ಧಡಲ್ಲೆಂಬ
ತೋಪತುಬಾಕಿಗಳು ।
ಏಕವ್ಯಾಳ್ಯದಿ ಪೊಡಿಯಲಡಿಗಡಿದು ।
ಎಂನೂಡಿಯ ತಪ್ಪುತಪ್ಪೆನಂತ ।
ಚಪ್ಪಳಿಕ್ಕಲು ಜನರು । ಪಿಡಿಯದಲೆ ನಡವ ರಥ ।
ಶಡಗರವನೆಂತೆಂದತ್ತ । ನುಡಿವರಾರಳವಲ್ಲಾ ।
ಪಿಡಿದೆರಡು ಶತ ಛತ್ರ ಚಾಮರಿಗಳು ।
ಹಿಡಿವ ಕೊತ್ತಲ ತೇಜಿ । ಹೊತ್ತುಹುಂದೆ ಕತ್ತಿಗಳು ।
ಬತ್ತರದಿರೊತ್ತಿಲೆಂದೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ।
ಇತ್ತಾಂಡದೊಳ್ । ಈಟೆ । ಗರಿವಟಿಗಿ । ಶಬರಿಗಳು ।
ಶಿಂಗಾಡಿ ಮಂಗಳದ ಮಕರ ತೋರಣ ತಳಿರು ।
ಅತಿಚೋದ್ಯ ನೋಡುತಿಹ ಸತಿಯರೆಂತೆಸವುವೆನು ।
ಕಂತುಪಿತ ಕಲಿಯುಗದಿ ।
ಒಲಿದಿತ್ತ ಚಂನ ನಿಜ ಪ್ರಜಿಗೆ । ತೋರಿಪೆನೆನಲು ।
ಭಜಿಪರಾರುನೆಂದು । ಸೃಜಿಸಿ ಪೇಳುವೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನು ।
ಮಾಯ ಮೋಹದ ಮೋಡಿ । ಮಾಡಿಹಾಕಿಸುವ ।
ಹೆಮಾರ್ಗದೊಳು ನಿಂತು । ಸೂರ್ಮಾಡುವ
ಕಾರಿಕ ಖಬ್ಬು ಕೊಬ್ಬರಿ ಬೆಲ್ಲದಚ್ಚು ।
ಚಿದುರೆರೆದಿಗಿಚ್ಚು । ಮಂದಮುಖಮೂರ್ತ್ತು ।
ನೋಡಿದರ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವರು ।
ಕೆಲರು ಶಶಿವರನೆ ಬಿಸಜಾಕ್ಷಿ । ನಸುನಗೆಯ ಮಲ್ಲಿಗಿಯು ।
ದಶನಗಳು । ಕುಂದಮೆನಿತೆಸವ ಸಂಪಿಗಿ ನಾಸಿಕ ।
ನಡೆಕರಿಯು । ನುಡಿಹರಿಯು ।ನಡಸಿಂಪ್ವ ।
ಕುಚವೆರಡು ಕುಂಭ್ಯೋ । ಊರ್ವಸೀ ರಂಭ್ಯೋ ।
ಚಿತ್ರಸಿದ ಗೊಂಭ್ಯೋ । ಎಂಬಂತೆ ತೋರುವರು ।
ನಾರಿಯರು । ನೀರಿಯರು । ವಿರಹನಪಹಾರಿಯರು ।
ವಿಟರ ಮನ ಸೂರೆಯರು । ಕಠಿಣಗುಣ ಧ[ೀ]ರೆಯರು ।
ಕೋಮಲ ಕುಮಾರಿಯರು । ಪತಿವ್ರತದಿ ಪೂರಿಯರು ।
ಪರರಿಗುಪಕಾರಿಯರು ನಳಿತ ವಿಂಗಿಲ್ಬೆಚ್ಚಿದ ದರು

ನಗತ ಮುಂಡಿ ಬಿಚ್ಚಿದರು । ನಾಚಿ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿದರು ।
ನಾನಾ ಗುಣೇಚಿಯರು । ನಾಲ್ಕು ಜಾತಿಯು ।
ಬ್ಯಾರೆ ಬ್ಯಾರೆ ! ವಿಟ ವಿದೂಷಕ । ನಾಗಲೀಕ ।
ಪೀಠವರ್ಧನ । ಇಂತೆಂಬ ಪುರುಷ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಲಿತು ।
ಆಹಲೆಯನಿತ್ತ । ಆಕ್ಷಣದಿ ಮತ್ತ ನಡದು
ಚತುರಂಗ ಬಲದೊಡನೆ । ಸಂತಸದಿಂದ ।
ಕೋಮಲಂಗವ ಮಾಡಿ । ಸಮಯವನು ನೀಡಿ ।
ರಾತ್ರಿಯನು ಕಳದಾಗ । ಮರ ದಿನದಿ ।
ಅಷ್ಠಮುಂಡಾಡಿ । ಸುಖದಿಲೋಲ್ಯಾಡಿ ।
ಲಲಿತವನು ಮಾಡಿ । ರಾತ್ರಿಯನು ಕಳದಾಗ ।
ಮರದಿನ ಓಕಳೋತ್ಸವ ಮಾಡಿ ಪಾಪವನು ಈಡ್ಯಾಡಿ ।
ವೆಂಕಟನ ಕೊಂಡಾಡಿ । ನೀರೋಪವು ಬೇಡಿ ॥
ಅಂಗಾರವು ಕೊಟ್ಟು ಇದ ನಿಮಗೆ ಭಂಗಾರ ।
ಸ್ತ್ರೀಜನಕ ಶೃಂಗಾರ ಧರಿಯೊಳಗ ಕ[ಂ]ರ್ತಕೋಟಿಯ
ಕರ್ತು ಕಲ್ಮೇಶನ ವರವಿನಿಂ । ದಂಡಕವ ಹೇಳಿದನು ।
ಕೃಷ್ಣಗೌಡಾನೆಂಬ । ಭಿದಾನ । ಪ್ರಹುಂಥರಿದನುದ್ಧರಿಸಿ ।
ಪೊಸರಿಪುದು ಕಂಶಲಾತ್ಮಜಯ ಜಯಾ ॥೧॥*

---

* ಪರಯ್ಯಾ ಬಿನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ. ಬಾದಾಮಿ.
೬ನೇ ಫೇಬ್ರುಅರಿ ಸನ್ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು: ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಳು

1. A LULLABY FOR SWINGING CRADLES

1—Swing the child of my friend; swing the parrot that talks and which is of the house of Siva.

2—Leave the end of my cloth, my loved child, (who is as precious as a sheer of gold); let me go, my parrot, to fetch water, test women will desire of you to them your enjoyment.

3—I will remove the effects of evil looks to my child who is playing with hat of velvet and head ornament decorated with pearls.

4—He gave an oath of sandal-wood that he will come back today, yet my child, the [1]trust[1] of my house, did not come for last two months.

5—He, having put on two jackets engraved with Cardmums, went in betel-leaves-plants-and learned to speak words for each leaf.

6—My two children, having put on jackets with strings like leaves of sugar-cane, come on the road to Hooblee and are more beautiful on another.

7—Who is he speaking emphatically in the temple of Ellavâ? My child, the king of Belgaum. Your turban, my child, shone like a young cobra.

8—Come, my child, (who drinks milk in a small shell putting it over a bench of three legs), to drink twelve cups of milk.

9—The cat which drank milk and which is slept in ashes with her eyes opened (which seem like pulses), has disturbed the good sleep of my child.

10—Where did my child play? All pulses are scattered; his pearled earrings are fallen down; give, neighbouring women, if you have seen them.

---

1 tust

11—Don't make noise, for my lovely child is slept in a craddle made of a flank of Rudramani.

12—My child left bracelets in the street while playing having them in hands; give if any woman has seen them.

13—If any one bind a coloured-craddle to Banni-tree, I with all my relations, give a favourite name to my child.

14—The people, having washed their faces in a well where Brahma was used to bathe, begged him of a child having small round-bells around his feet.

15—Come to kitchen walking, my child a lamp and a pleasing thing to me; you have born from a woman who is a ruby of women.

16—If I became angry-he causes me to smile (as a pearl-necklace glitters from the gold around it), since I cannot leave him a minute.

17—He (Phalavanna) is my gold-necklace saragee; he (Bhavooraya) the pearl of my necklace saramutu; he (Dharmana) the chandrahara necklace; and he (Syanta) a bead of pure gold.

18—O Muse, if you give knowledge to my child who is fit for reading, I will distribute soaked split rice and pulse, and a bunch of plantain-fruits, among the boys of the school.

19—Don't go child, I have put a pot for baking cakes; and having put water for boiling syavigee I stopped the palanquin of my child.

2. ABOUT SOME PERSONS

Lalirudrappa was an ayya of samidath - died 10 years age– He would writes & occasionally compose Kathas & Purânas and was a sanyâsî without wife or children—

He was very pure, and work fine...... in spite of being a sanyâsî. He used to delight in feeling on the choices food—

He studied with Muppina swami of Solapur & Ainelli Karabasappa—

Adiveppa was the founder of the Math at Ankaligi in Belgaum about 40 years ago—

He was very holy. He was mitahari, ate very little by measure, and mitabhasi, talked very little—He had the Math built—

He was called Adiveppa because before that he used to perform austerities in the jungle (adavi). Don't know his previous name—

He built the Math out of money offered to him in devotion. —All the Swamis of that Math are now called Adiveppa.

It is Lingayath Math and independent. It is a Virakta Math.

He died about 90 years of age—

He used to feed from 500–1,000 people twice every day at his Math–He amassed 1 Elephant, 30 Horses, and Cows, Sheep, Pani etc.—

Muru Savira is his surname. Tande means father to the people-Yatimani, honoured among Yatis. Siddhalinga had great enmity with the Brahmans about the Vyasana-tola. The Lingayats have the ...... upon high staff called Nandi-Kolu

a dhwaja to ...... They fix at the tip a banner, and half way up. They set up a figure of Basava on a wooden platform at base & below it they wind cloth stuffix with cotton round the pole ...... & about a man's height from the ground—

There is a story in one of the Puranas that Vyasa, having composed vaishnava purana, proclaimed abroad that Vishnu was the greatest of gods and held alope his right arm to maintain thus—Nandikesvara seeing this came find his arm off—Then Vyasa saw that his play was gone and became a worshipper of Siva and composed Saiva puranas, His arm grew again—Vyasa then asked Nandi what....be mad of his third and severed arm. Vyasa then, at Nandi's request, for turn it to Nandi foot, he being then in the form of the bull—

The Lingayats now have the practice of the pole....saying "our religion is better than the Brahman's because their guru's arm was tied to our guru's foot". Both Vaishnava and Saiva Brahmans object to the practice of the Vyasanatolu and stop it wherever they can. Law suits took place about it at Rayana-Hubballi, and Siddhalinga, who was then head of the Muru Savira Matha, carried the Math down to the Bombay courts and got permission since 25 years ago to continue the practice ; so the vyasana tolu was set up in Hubballi, whether it is now continued I don't know—

The Murusavirada-Ayya used to have his palki carried crosswise, instead of big thurse, in token of his greatness, as also, it is said, Sankarâcharya— The Hubballi Brahmans tried to stop this. The same Ayya, Siddhalinga, got an order from the Sudda... permitting him to have it carried crosswise, and it is done so to this day—

The 3000 Math is said to be some 1000 years old ; the founder was Gurusiddha Swâmî—A Virakta Muth. It has Inam lands—There are four divisions of Sanyâsis—ಕುಮಾರ ಸಮಯ, ಚೀಲಾಳ ಸಮಯ, ಕೆಂಪಿನ ಸಮಯ or ಸಂಪಾದನೆ ಸಮಯ and ಮುರಿಗೆ ಸಮಯ ; the Hubballi math Swamy has authority over all of No. 1

division in the country. The ಚಿತ್ರಕಲ್ಲದುರ್ಗ Lingayat swamy over No. 4— The Hubballi Math is an independent one, not subject to any other.

The Dambal Lingayat Tôtada swamy over No. 3, and Wantamûri swamy is of the same lot.

Kâśi-Patadappa, a mini properly Pattadappa (Jangama Lingayat) is a devotic of Benares renowned for his devotion where Linga. Whether he is still alive is not certain, but—people who came from Kasi say so ; he is about 80 years old.

Tammapa of Hârubîdi—Hoṅgal in the Parasgad Tâlukâ, was a Kuth of that village who would for his piety & worship of Śiva. He was a Saiva Brahman by caste—

Sâleppa was the father of Channavîrayyâ the composer of the verses—Channavirayya is now an Asst. Master in the Munavalli Government Schl — His father Sivalingayyâ was called Sâleppa from establishing a schl when schls were not so common as now—

Lókêśamanetâna is the name of a family of hereditary Canarese poets who lived at Kittûr in the time of the Samsthâna-Rudrappâ and Karabasappâ were members of the family known as poets. Krishna of Maisur used to give them presents for their poems—They were the authors of many short & wellknown poems and songs-No members of this family have any reputation now as poets [1]through [1] Some of them live at Mugaṭakhâan-Hubballi. The Mudrike at the end of their poems was always Lôkanâtha.

Meleyappanavara-vîrayyâ used to live at Bail-Hoṅgal and was renowned for his skill in music and singing–He used to hold Inâm for singing under Kittur and Wantamûri and Kanjalagir Samsthanas. He di d only about 2 years ago—

Gongadiya Tôteppa was a soucar of wairâg in Solapur Jilla of very great wealth–Krishna Mârâj died about 10 years ago·

1 thgh

In his lifetime he bestowed 25 kôtis of rupees to deserving persons—

Bhoja ; =[1]turaga[1], vâhana, vastra, gandha, bhûshana, mâlya, taruṇi, & tanaya—

Savanûr Nawâb = grandfather of the present Nawab—

Mallappa kulh of Devalapur quarrelled with his mother and ran away to Poona–An inhabitant of Poona also quarrelled with his relations and ran away, his people were soucars—

The women of the family when washing clothes, fetching water etc., saw Mallappa and believed him to be their own runaway- He [2]would[2] not say anything in answer to their questions- They took the Maller at home; and next day..of the family men went with the women to the well. On seeing them Mallappa wept a little but [2]would[2] not speak. They called him to their house. He refused to go saying he had left them for good. They pestered him– Next day Mallappa had gone to another village. They searched and found him and carried him home— He remained there about 10 years and got children on the wife of the man away– But Mallapas' mother happened to go to Poona and got traces of her son and published the matter abroad and Mallappa got kicked out. He died 4 or 5 years ago–

Sangappa Kummatigi was father of Râchappa who came & played chess & did the multiplication trick —He lived at Bail-Hoṅgal—

Lingappa lived at Sirasaṅgi and was renowned for personal strength—

Olasaṅgadavaru lived at Kittur and the Jigajinniyavaru at Bail-Hongal ; they were no men particular—

"Swalinga of Maunipura (is my) god-"

1 truraga
2 Wd

3. [1]SUPPLEMENTARY[1] TO THE DANDAKA OF THE HONOURABLE E. I. COMPANY

I will now again describe the survey department. When the survey carkoons came to survey village lands—they summoned the quarrelsome villagers, cadzis and Mullas, ayas and bad men who recieved revenue (such as Kulkarnees and Patels and a 12 ayagars), gana flags in their hands to fix them in four directions with a stake in the middle. Irregularities and defects were improved; By measuring the land with chains stones were fixed in the ground as boundary marks. For five links of chain a stone was fixed. This measurement was carried out by mahars for each field. An acre was counted for forty chains· Also maps were drawn on a large sheet of paper and were sent to the survey inspector to the survey superintendent. He examined them seeing through telescope whether there might be ghauts, mountains and hills. Seeing that all was right, he, with great pleasure increased the salary of the carkoons. The classers–fixed crow bars in the ground, settled the assessment at different rates. A deduction was made on account of barren land. Assessment was based on the remaining sum. The English Government. with righteousness freed the Ryats, from the distress of paying a large sum of money, by repaying the extra assessment. This act of beneficence seemed as severe as Yama to the wicked; a misfortune to the Jamindars; a death to Inamdars; a meal of once a day to merchants; a distress to the brave and to the ryats a wealth. The Government proclaimed that ryats should hereafter pay the assessment specified above, delivered them from the house–tax and baluter or aya which they were paying to Kulkarnees and for grass and corn, induced the ryats to sow exhotic cotton, and introduced telegraphs. Tanks and wells were dug· New picas and rupees with faces only were brought in use in place of shyace–money. Letters were printed on rupees, milestones, weights and measures stones and seals etc., Besides these the arithmatic of integers and

1 Supplemtary

arithmatic of fractions, algebra, geometry, geography and law books were printed. Rules for the guidance of Kulkarnees run as follows: [1]Fortnight[1] and weekly papers; outward and inward papers; reports for three months; papers containing Inam surinjams; papers containing census or the record of the number of houses; a book of sixteen sheets containing decrees; register of the horse; a paper containing the product of cotton and lin-plant etc., the daily-book; a paper containing the period, terms etc., of a daughter's being betrothed; a paper containing mistakes;

Nay, I will mention the twenty two namunas or speciméns without a mistake—viz—

1. Namuna containing the field-boundary on four sides.
11. Do—of bail
21. —of reciept of village expenditure.
22. Annual registers of the realized and the outstanding revenue.
12. of revenue instalments.

2. books of an account of reciepts and disbursement.
3. books containing the names of Khatedars.
4. Namunas of papers containing reciepts.
16. –,,– of attachment.
13. –,,– of disputes.
6. –,,– of advances made out of the public treasury.
7. –,,– of notes.
8. –,,– of unarable land.
9. –,,– of inspection of lands and crops etc.

1 Fornight

10. –,,– of cultivating.

20. –,,– of having brought goods etc., from shops.

19. –,,– of Banda-Kagada.

5. –,,– of realized and outstanding revenue of past year.

16. –,,– of decreasing and increasing assessment for next year.

15. –,,– of Jama bandee—chittas or the general assessment of lands.

11. –,,– of outward file.

17. –,,– of reports.

22

Now again return to mention the survey rules—viz—

1—that no extra assessment should be levied from those who cultivate Government land, owing to the crop produced at large quantity.

2—that fruit trees in a field should not be cut.

3—that no field is to be let for less than the full assessment on account of its having been long waste.

4—in the case fields containing garden and rice-land no extra assessment is to be levied.

5—that every cultivator who pays the survey-assessment due on it, cannot be deprived of his right by anyone.

6—that in event of an occupant of Government land dying, his fields are to be entered in the name of his son who is his next heir.

7—that when two Ryats hold a field and one dies (without heirs) the share of the deceased should be given to other.

8—that when there are more partners than two in a field and any of them dies (without heirs) it should be given to the sharers and if none of these be found to take up the share, the whole field must be thrown up.

9—that a man whose name is entered in Government accounts may transfer his khate in the name of another man.

10—inamdars and Judidars etc., have the right of cutting down trees in their fields or dispose them at their pleasure; and also to holders of Government fields who occupied them anterior to the age of the trees or who purchased them.

11—holders of Government fields besides those specified in rule 10 are not allowed to cut down trees.

12—that if any one demand to have the occupancy of the waste land, he must pay full assessment.

13—that if anyone cultivate unarable and the rate of assessment should be paid equal to those of similar soils.

14—that the pastures of the same village should be grazed by the same village cattles.

15—that grass-fields should be sold to any one for sums in excess of the survey assessment.

16—that unarable and etc., not subjected to survey assessment, should be sold to any one that demands.

17—that a land before survey settlement, attached so as the next one to the former is now changed.

18—that Inamdars and Joodeedars are at liberty to let out their lands on any terms they please.

19—that is an event of Enam land coming under the management of Government, it is to be let out at the survey assessment on the same year when it comes under the management of Government.

20—that cultivators, wishing to throw up the occupancy, must give Razeenamas on the 1st of May and the villagers before that date.

21—that in villages the revenue should be collected on four instalments—namely 1st of November, 15th of December, 1st of February and 15th of March for the early crops, and for the late crops on 15th of January and April and 1st of March and July.

22—that these instalments are fixed on the proportion of crops grown in every year.

23—that the field boundary marks should be repaired every year and if any one plough the field injuring these boundary-marks, is punished.

24—that Mamultdars of every taluka should examine the field-boundary marks and forward the results of them being examined to the collector····

Now under this Government there are also Civil Courts (or the Courts for debtors and creditors). Spending thousands of rupees, the plaintiffs and defendants, go in person to purchase stamps and give them to Vakeels purposely to dispute. With the intention of pressing one party down the other, and also with fear of being vanquished, [1]they[1] spend money for every occasion, that is on every event of obstacle. Selling their houses and property, they pay a large sum of money to Vakeels who, with the aid of answer, rejoinder, reply, witnesses, and documents etc., begin to quarrel and dispute. Summons and Warrants are issued. After hearing the arguments, the subordinate judges decide the case and deliver the judgement. Although the plaintiffs and defendants appeal to the higher Courts, yet the disputes will not be settled or extinguished even to their death. Consequently, I, Krishna-gouda the affectionate son of Kalmesvara of Kurtkote, have described this dandaka hoping that the wise would live peacefully or cautiously.

May it be so.

1 the

4. A SONG OF BAJIRAS

How shall I describe the pleasure when the English army which was stationed at Poona by the order of his Excellency the Governor, marched after serving Bajiras to Hindustan against Scindia and Holkar and cut their heads! (chorus)

1.—The Peshwa summoned his sirdars and sent them against the Scindia. The Pendaries who mounted on light brown horses; at the commencement of their march attacked and plundered the Arab, Chief with great ease. The English army which was dressed in red-clothing consisted of cavalry and infantary the former being stationed around the latter fired their shining muskets pouring the shots as hails over enemies. The English artillery mounting on swift horses fired from their guns.

2.—The horsemen of Scindia having put on armours and armed with spears met the English cavalry and without shrinking back rushed on them and killed and trampled the infantary as is done with godfly with their horses and cut them to pieces as a sugarcane is cut to eat. The English who mounted on naked horses fell down on the ground being unable to sustain the volley of their swords and pikes. The Marathas butchered the bodies into pieces by cutting cross-way with their swords and caused a stream of blood to flow.

3.—Holkar, Scindia, the chief of Miraj, the Mogals formed alliance between themselves against Bajiras. Bajiras was called by the name of "Srimant". He behave treacherously with his raja. Quarrel arose between rajas. The Moguls sent a formidable army to Poona for the assistance of the English. Bajiras surrendered the fort of Dharwar to the English with fear. When the Peshwa sent two sealed letters to Dharwar the troops under General Molcom put up on the river Ghoda which Major Munro crossed and came to Dharwar.

4.—Major Munro ascending the hill of Navaloor, saw through a telescope the city of Dharwar as a fit place for his

troops. So he placed his troops in the Fort with outer guard of shelsundees on wages. He took possession of Ugurgol, Savadatie, Navalgunda, Gadag, Dambal and garrisioned Hangul, Misrikot, Ranebidnoor, Guttal and plundered Bagalkot Badam, Kollar, Mamdapur and Solapur. The Peshwa who was collecting his troops by making them a sign viz "KO", vainly lost his city of Poona.

5. —The generals came from Madras, Bombay, Bengal and Malbar etc., The troops from Ahmadnagar and from the countries in the valley of the river Ghoda, marched quickly against Poona. Many a hundreds of gun powder carts and carts of shots and guns prepared by the mixture of juices of five metals viz. copper, brass, tin, lead and iron came to Poona. The soldiers were employed to guard the gun powder spread in the streets to dry. The Maratha horsemen seeing the row of the English cavalry, shouted and threw dust on them distressed at the bombardment of the guns. 300 guns were placed under the walls of Poona and fired at once. Consequently Bajiras was obliged to Poona.

6. —Bapu saheb who stood in the front of the guns fill by a shot and when the troops of Bajiras began to srink back the English followed them. The Moguls helped the English, by sending them cavalry from Hindustan. The Peshwa alias Shrimant who had an army of 90,000 men in his Possession lost the city of Poona for nothing. Holkar observed that the raja of Kolhapur and Chintamanrao, the Nipankar, did not give their assistance. Mr. Albert followed Bajiras till Benaris.

7. —The English took all the Indian empire in their hands and convened meetings in large halls of towns villages and measured hills, forests, dry and garden lands, with chains in acres and gunthas etc. and left with justice the cornfields to the people and surveyed jahagirs and small villages and levied assessments into rupees in cash. Major Munro who behaved in accordance with the treaty, introduced this system in the country. How much shall I, Fukeera of Dumbal, describe in my Lavani the favour with which he treated the natives!

5. BADAMI LAVANI

Ranamandala, the fort of Badami, is renowned over the whole kingdom; the mischievous Brahman, the crafty Narasingaraya, brought in army (against it)—chorus.

Listen, O my masters, to my song, the topic of which is war ; the English sipoys are famous over the four quarters (of the globe) for their bravery; the mischievous petty chieftain conquered many countries; up to this time the era continued and will continue in future, in the name of the company; the mischievous chieftains came after them unexpectedly; from their religion, (it appears that) they have neither a master nor a priest; it is said that the name (of their master) was Narasingatatadi the blind (man) ; his ambassador was a blind Jamadar; these two men, having counselled together, brought an army of two hundred (men); the town of Badami should be taken in (the battle of) Ranamandala; having resolved themselves of this (the success) they advanced fearlessly.

No one was aware of the news of an army coming in the town ; at once they treacherously entered the town; then the guardians opposed and stood (before them) at the gate of the fort; then the Arabs became angry and (having) rushed upon (them) killed; Bhumanayaka was closing the gate doors quickly: when immediately his head was cut off and he fell down (dead) on the ground; the Arabs entered the cacherry with tyrany; hearing (this), the officer ran away in a disguise of a woman; Parasarama, the Dafedar fired (his guns) at the Arabs; he, having leaped the walls of the fort, came out escaped; there lies the divine God sayada saba Peera; he bowed (to him) carrying with him incense and sugar.

Having taken the possession of the town and the fort, they have become undisputed; they have plundered altogether the four European Government houses; he proclaimed an agreement, by beating the drum, to the Ryats for (their) approbation; you must live safely; there is no fear of any thing to you ;

Chatursinga, the master and the powerful king is come (as a ruler); having restored all to good orders, Narasingaraya sat on the throne; listen again to the foregoing topic which I am now going to tell you; the Mamlatdar of Badami came and stood along the Katageri; he wrote (letters) and sent (them) immediately; the letter (sent by the post) came to Bagalakota at 7 O clock in the night; hearing (the news of its coming), the Amaldar read (it) and learned the contents (of it).

Bagalakota is well-known for its rich merchants; at day break the rumour calamity were spread throughout the city; a great many men dug holes (in the grounds) and burried (their) silver, gold, rupees, mohars, and ornaments etc., (in them); the calamity spread over the four quarters as far as Mudebihal, Hunagunda, Guledgudda, Kamatagi, Ilakall, Bagalakota; General Albert arrived at the very moment from Kaladgi; he brought 25 armed men with him; he caused to bring Halabs to watch the town; he gave each of them one anna per day for (their) livelihood; he repaired the crumbled walls of the fort; he restored the broken doors of the gate to a new state; the gentleman made these arrangements. 4.

The news of the arrival of the Arabs went to a great distance; four detachments were ready (to march) at Kaladgi; the five generals came in company with great irv; having arrived at Katageri; they pitched there the tents on Sunday; the English attacked (them) on Monday; the guns were fired abundantly as if it was a rain-falling; Buran saheb came forward with hundred (men of) Arabs; (but) the English hid (themselves) under (the walls of the) Bavana-bandi-fort; on that day the Arabs were wounded four hundred (in number).-5.-

On the next day the Arabs set three cannons ready; they fired (them) on the English in a proper way; the muskets were broken and disturbance went on in the army; the English, further they, changed their place to one at a greatei distance; six battalions became ready at Belgaum; five detachments came from Dharwar unfailingly; while coming they were joined by

four hundred (men); of which two hundred were sepoys and soldiers (respectively); the English placed a hundred (men) at Navalgund, (and also) at Nargund a hundred; and I will tell you plainly what was further happened, the Desai of Jalyali assisted (them) with 25 horsemen; Dado Ghar padya handed over 50 horsemen; the men of carnatic drilled in natal metelary knowledge assembled excessively; the leader of the detachment was Mahammad Gavasummia; there was only one Commander-in-chief out of 16,000 men; his name (was) John (sing) Major (sing sirlot). –6.–

Listen again I will relate you now the foregoing topic; there were hundred cannons, of which, two were consuming; he brought 25 carts entirely filled with gun powder and bullets; there were 760 shots put off for the use; Parsaram the Dafedar was a versed man in the (military) art; he told them of the way to the fort; they placed one hundred men on the same way; the Arabs counsilled together to slay this man; they fell upon them at 5 O'clock to day-break; shots were discharging as the corn is roasted, (where through) many (a men) fell dead (on the ground); listen to the topic so many men were destroyed. –7.–

Then the Mamlatdar sent the news to his master; Narasingaraya, having taken away all the Arabs (with him), went over the fort; having closed the gate-doors, he left the key there forgotten; it was found out by a horseman, (and) he left open the gate; the English entered in conjointly; there was little space to stand from the discharging guns of the Arabs; on that day the collector was fatally wounded by a shot; having turned all the force back, he again came out; he set a watch of soldiers at the gate-door; he ordered them to be cautious at great-deal; he used cannon's upon cannons; he threw down walls of the fort and made a path to the fortress; the brave Englishmen rushed in through the very path and killed; guns were discharging formidably from all the four parts; the battle ensued on the two fortresses fantastically.–8.–

The guard of the Arabs was on the way to Ranamandala; the English came upon them with an eagerness of fighting; the fight continued fiercely from hand to hand; the Arabs, crazed by madness, were dispersed and reassembled over the fort; an Arab came down with a white flag; standing at a great remotion afar off, he beseached the (English) general with salutation; (that) we will consent to your truce at any rate; then the general said to descend (from who put) unarmed; then the Arab went in their people; a reply to this word did not come soon; the general let off the cannons with profound incensement. —9.—

Then how can for a hundred or hundred and fifty men fights (daringly)?; it is difficult to a man to escape, if four men encounter him; they were met on Thursday; on Wednesday they placed 108 men at guard; all the Arabs were carried to Dharwar; listen to the happened curiosity; all this story was briefly told by a sepoy called Mahamad Hayat; the poet Bhimasa elegantly composed this as a Lavani and sang; Dappu or Dabbu (the chief playing instrument of the Lavani singers) was decorated with (the emblems of) bunch of flowers and a flag of golden border etc.—10.—

6. AKKANAGAVVA

1 When Basavana obtained from Kakke the holy ಪ್ರಸಾದ for which he was waiting for twelve years, he became glad and accepted (drank) it quickly and went away.

2 Having brought the remaining ಪ್ರಸಾದ Basavana gave it to Akka Nagava, who being very much pleased, said 'Siva, Siva' and drank it.

3 When Nagava drank the Prasada she became pregnant and began to feel herself tired (the sign of pregnancy) and her body was changed from month to month.

4 In a month she became disgusted at the food, in two months her face became white (pale), in the third month her eyes were dejected and in the fourth month her breast became greenish.

5 When the fifth, sixth, seventh and eighth months passed away, her arms and thighs became fat, her breasts were turned black, her navil became swollen, she began to walk slowly and her waist grew bulky.

6 Manchana having seen the beauty of Akka Nagava, went hastily to the place where she was and spoke to her and said that he would reveal it before a public meeting.

7 After seeing her, Kondi-Manchana went to the king and requested him to order Basavana to appear before the assembly of the learned and to take notice of his fame.

8 Basavana is the greatest in the world; his elder sister has became pregnant without a husband (or being married); oh king, examine the treatise and tricks of his holy ashes

9 The king got angry and asked Basavana in a thunder-like-tone "Tell me, tell me (what it means)"; Basavana replied to the king, "God knows it."

10 The woman, who is not married, has become pregnant, the formation of the foetus can not speak, the rude Jangamas are improperly allowed to stay in Matha, God knows what difficulty is to come.

11 When the ninth month elapsed, the king Bijala sent for Akka Nagava and considered what measures he should take and resolved to cut off her nose and breast and to beat her mouth.

12 Honoured Bijala, give up your anger, you vicious creature, do not think me the maid, as infamous, send me back respectfully for the fear of losing your crown, you will see with your own eyes a child coming out of my back.

13 He then stood with his hands closed, and requested her to accept the present of dress and to go home, she accordingly went away.

14 The days of pregnancy being over, when she was concieving, some of female attendants were holding her by the waist, some putting her big top-knot into her mouth, being full of sorrow.

15 When the women were thinking over the delay, in the meantime Channabasavana came out of his mother's back and immediately the women [1]rubbed[1] the eyes of the mother with cold water and ordered the midwife to go out.

16 O sisters, let us take ಸುರಾ and scythe, and cut off the········ of the child, and bring the leaves of the Bevu (ಬೇವು) tree, and bathe the child.

17 They anointed the mother with Sumpigi oil, and spread the bed on a cot, and bathed her, and her female friends heated her with fire and made the child sleep.

---

1. rubled

18 A mixture of long pepper, kernel, cloves, the thick part of long pepper vine, orris root, mace, and ghee was given to Nagava to eat.

19 The birth of Chenabasavana was declared by numberless bugles and on an auspicious day pious women entered the palace of Basavana.

20 Satteka, Chenguli, Kadiri Rebbeva, Sivadevi, Veersangava, Channava who revived her dead husband, all these pious women went to the ceremony called ಬಾಗಿಣ.

21 Kolur Kodagusu, Dosi Piddava, Suli Bontaldevi, Nembeva and other women went to Bagina.

22 Being adorned with applied to the edges of their eyes, they tied up a painted cradle and put the child into it and swang it singing and gave the name of Chanabasavana to the child.

7. LAVANI OF NARAGUND

It is well known, my lord, over all the neighbouring provinces that the hill-fort of Nargund is a well built stronghold and superior place in proper Karnataka. It is said that of all the hill forts, the Nargund was the coronary seat of savays (Madhava rao) the Peswa. From the Rising (the east) to the setting (the west) no one opposed them. The (E.I.)Company received (a tribute of) 4th part of the revenue from Bhaskara rao Maharaj, Babasaheb and Scindia Syai who used to gird with a belt gold bordered in the fore-part. (Descent or low voice).

Five faced Paramesvara can comprehend of what will become in the future ; Sanjeva wrote (this Lavani with) his letters, O my masters, you have seated now ; give attention to the topic of an insurrection together with its beginning and the consequences sprung from it. 4 (Ascent or loud voice).

Mr. Manson, with the intent of exasperating the (Maratta) chiefs to fight, marched strategically against them. He by virtue of an order, speedily formed an intrigue and having deprived them of their arms, cast them away purposely broken. Listen ! It is not a justice but a bundle of injustice ; it is difficult to prefine the glory of Kali, and this is ···his final governance.—1.

Venkatrao saheb, App saheb and Baba saheb Maharaja were the legal heirs to the throne ; in this manner, the throne descended upto the seventh generations ; so these, generous and valorous persons instituted their eras. The siledars of sivubandi and impetuous Halbas, having found no shelter for their lives, suicided themselves. (Descent)

Mr. Manson sent an order to forward bullets, guns and powder, when the inhabitants of Nargund were precautions (of this danger) and resolved to not to yield their swords saying ' Dharwar Taluka pertains to us and Belgaum and Europe to him." (Ascent).

This mere word was only the source of disturbance; they proceeded towards Jamakhandi and visited Mr. Manson and they both sat holding hand to hand; when they asked secretly (of it) he told "I have received an order from the collector". Hearing these words Mr. Manson burst out with anger, and bore enmity in the mind grinding.

On that day the ninth day (of the right half) of chaitra in honour of Rama's birth day; they, with kindness, remained there a day; the daily allowance of balms to elephants and of (Bengal) grain to horses was continued (or provided for them) from Kolhapur, sattar and Nipani; do you know of what became of Halagali the Cargana of Mudhol? (Descent)

The teeth. They met Mr. Manson and took leave of him; his servants were making signs even [1]near at hand to him (or even in his presence); thereby a force became ready (even) with howdas and elephants; an annual festival was (celebrated) at Mudhol.[1]

While they were coming back from Jamakhandi; the news (of their return) reached to Toragal; they met to Chimana saheb of Toragal on their way and asked him willfully of the advantage (or the news) in the states. (Ascent).

Sirsangi and Ramadurga were formerly desolate places; the inhabitants of Mudkavi are very hypocritical and assume the disguise of the harlol; (such) opportunity will occur (for taking a disguise), when the hue and posture of affairs of all men will come to know. (Ascent)

Was not the affluence of Mundargi Bhemarao a greater one? (because he gave ---afar off.... the fort of Koppala.)—3

Manson, Cork, the collector of Dharwar and the Police Superintendent of Belgaum, these 4 men, with joint consultation,

---

1. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅನುವಾದದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಭಾಗದ ಭಾಷಾಂತರ ಹೀಗಿದೆ; in his presence (even they were near at hand to him, thereby an army became ready with howds and elephants, on that day an annual festival was at Mudhol on the ninth day.

proceeded intentionally to Nargund; as no one could understand the indistinal words (the English), (through an interpretor) it was translated;

8. NARAGUNDA LAVANI

Carnataka is renowned or well known our all the kingdoms for the superior hill-fort of Naragund or Naragund is renowned for its superior hill-fort, over all the kingdoms in Karnataka. O my lord, It is well known over all the kingdoms that Naragund hill fort is a large fortification and superior place in Karnataka, of all the hill-fortresses, the hill fort of Naragund was the throne seat of the Peswa (the srimant) savage madhavara; from the rising (the east) to the setting (the west) no one opposed them.

This is the subject of Bhikaji Pant—there was only one way in that force; ಖಾಸಗೀ ಕುದರಿ ಬಾರಗೀರಿ ಹುಜಾರತಿ ಮುಂದಿ ಆದ ಬೇರೆ. The 'Halbas' were in the front of part, the ಶ್ರಿವಸಾದಿ ಶಿಲೆದಾರಾ ಕುದರಿ—and entered the town and the confusion began. The Chatrapati gave orders—8. Led done and while and Listen, the calamity of the rebellion. On Tuesday the camps were not lighted in the town. The king of the towns fled himself away elsewhere without any news. The army on the hill fort of Liva 'bandi' [1]decided[1] down and were divided in three parts. A divanp the minister was ಸರದಾರ್ ಶೇಖಾಜ ...drowned [2]lonely[2] in the tank ತೋರೋ ...the mother-in-law and her neice both Baiji sahebs were like [3]lankiness[3] in form. And they recollected of the doom destined by God. There was a river* at a distant of a 4 leagues from the town. They both went there and ಬಂತೋ ನಂ ತ್ರ್ಯಪಾ** shally a paramate, hundred are, [4]Sita[4], Drowpadi were ಚಿತ್ತಿವಾರತ್ರಾರ. There lives were expired. The dead body was falling (on the ground). Both the mother-in-law and the neice did not joint assent, got ...heavens, (Ascent). On the next day they were brought in (from the river) without any delay (castination was not made for it).

The (East India) Company recelved forth part of the revenue from Bhaskara Rao maharaja, Babasaheb and from sinda syai who used to wear upon brocades the fore part of

---

1 dısceided 2 luneely 3 lankaluine *4 leagues distinct ** (Desent)
4 sitta

which dazzled the eyes; descent of sounds. Fine faced Parmesvara comprehends what happens in future ; Sanjēva wrote (this Lavani) with his letters ; O my masters as you have sat, so hearken to the topi of an insurrection that happened in the beginning and the consequences effected by it (ascent). Colonel Manson with the intent of lighting or challenging, made a scheme.

They caused to bring fuels of Julsi and Aaudal and caused to dig the funeral pits in the river, a messenger came at the same time, saw the heap of fire. The god fire burnt it to ashes the woman (or goddess) of chastity went and saw the Vikuntha would. —9

The fate written by the God will not be removed even by Hari and Brahma. Proclamation were [1]gave[1] over which of the kingdoms, the swords and carrils were the cause of the fate had decreed so twilt will not be extricated the poor men were murdered. All Homa pits were destroyed and the fields were embanked with raised boundaries and lands were surveyed —[2]Descent[2]—a man is appointed as an officer and the king, Kingdom is ruled by ···the queen/a calf was not born without.... a buffelo—····deliver your accounts (the hall or veranda) every dwellings were ···with Handars Canopy····and marched against them; he, with prejudiceal orders, formed a conspiracy, deprived the...of their arms and cast them away purposely broken; hear, It is not justice but injustice twisted as knot of sins; it is difficult to...the glory of Kali this is his final play ....at hand....

Venkatrao saheb, Appa saheb, Maharaja saba-saheb, were the legal heirs to the throne;. . . in this . . . the throne descended they should out in triumph. What shall I tell the happened circumstances, ... Camal sab is in—we have decorated the Dabbus with 52 asylums of all the hill forts in (Carnatica) Nargund Gadu is a strongest . . . ನೊಚಾಶಿರ ಸಾಹೇಬಾ ಕಾರ್ ಸಾಹೇಬ

1 give 2 Deceint

ಮಾಡ್ಯಾರು ಚೌಕಾಶಿ ..... so these generous and . . . kings instituted or continued their eras . . . . a brand man, and Heiry Halbas, having no shelter for their protection, succeeded themselves, (descent) when colonel. . . sent an order so as to forward guns, shots and powder, then the inhabitants of Naragunda were precautions (of this danger), they resolved not yield their swords saying "Dharwar Taluka pertains to us and Belgaum . . . to him" (ascent); this one reward only caused disturbance; they proceeded towards Jamakhandi and veseled col.Manson, and sat closely holding hand to hand; and when they asked secretly (Concerning this matter), he told "I have received an order from the collector"; hearing these words col.Manson burst out from anger, and bore . . . in his mind grinding the teeth.

Having met col. Manson, they received permission (i.e. departed); his servants it was like the sea beyonds its shares the four men were floated away, they were distribute of arms and powder and bullets and it was a fight near the village with matchlocks, the channel of blood was flowed they did uot understand the future thing—(because) they did take their meals ready with ghee and cakes and ....

The English arrived on Tuesday to Nargund . . . when it was exactly the midday. Ramachandra Rao—the dissident of the Peswas--has no one to his assistance except the Desai of Sostur; Ramarao Peta said "Why do you fear" (ascent) maharaja replied "What an inauspicious time has thou brought, Govinda, He protects the sword mounting on brown colt—Raghopant was a renowned man in his army at that time and was decorated with brocades, drums, (ಅಂಬಾರಿ and howdas). This is the copies of Bhikaji Panta. In that force—one making signs (although they were approximate to him), in this manner a force was ready with together with howdah and elephants; on that day an annual festival was celebrated at Mudhol in honor of Rama's birth day; they were pressed to remain there a day (they were provided with) good grass for cheer elephants and Bengal grain for horses; so they were welcomed as they passed

by Kollapur, Sattara and Nipani. Do you know what became of Halagali the Caragana of Mudhol. (descent).

While they were coming back from Jamkhandi the news reached to Torgal they visited Chimanasaheb on this road, they asked him purposely " What news in the town". (ascent)······ They plundered....on the sheeps the tumult rushed into the towns and no one is ···· oppose him. The young men are more string enough than the old ···· The English army halted in a distant of league the English Infantry was arrayed in a rumport form, and soldiers and expert sepoys were placed in the front fort ···· opportunity will comes so in which might of everyone, will come to know—ascent (Do you know)—how much was the boundary of Moondagi Shemara's Kingdom; he faught afar off on the fort of the appala, Mestmaneon and carts inquired into the matter; the collector of Dharwar and superintendent of Belgaum and (both the former) advanced towards Nargund purposely. No one could understand their words as they were conversing in English. Having ···· secretly brought an order that powder, guns and cannons should be sent (against it) on carts ···· so saying the four gentlemen (commenced their journeys) started; struggles went on in the town; and the new reached ···· the ... plot did not come to know; the clerk made an intrigue. Anna Airhatte said not to hesitate hereafter. Sureban the pargane of Belgaum was (on the distant of) three leagues. (Ascent).

···· In the dead of night or the middle of night the force agressed from the gate and ···· tread one anothers ···· and marched towards sureban and killed a great many men. This was former births hatred between these. This is Krishnas devine governing doom. No one can comprehend his play or his devine govern ···· After day break he arrive there and remained out side the town. The settis and sevakars astonished at his early coming and worshipped the gate . . . with maraja cakes (these cakes are hanged up over the idols in Dasara) and killed the sheep and threw it onto the city to avoid the misfortunes). The hill-fort of Nargunda was (formerly) the residence of a rishi named Guljars. This only the renouncd

hill fort (that is like note the prominent part in Carnataka). On Sunday night they deliberated.... the king, saladars sepoys and Halbas as were assembled (ascent).

They brought back the cannon which had been carried; the inhabitants intentionally were caused to ascend the hill fort and....the cannan with balls and powder and fired to guess hither it fires or no? Hearing the lord vain the former Halbas came out with opened arms and clubs, and binding blankets to their heads.—4

Balbasava (the soothsayers)—the words foretold by the Balabasavas become appeared .. certain. Proved as certain settled determination. Combat the fight sprung occured in the Kalyukta nama somvatsara....Ramadurga fill into their hands.

The soothsaying of the Balbasivis happened.....Kalyukta nama somvatsara the...spring. On saturday Ramdurga fell into their hands. The order packet (paper of orders)....of Manson arrived, the hill fort of Guljas is well known to the world. The rebellion who raised with....(Descent).

The conspiracy did not come to know the works made an intrigue ...killed many...*

Lavani of Poona— : ಕೈಯಾಗ ಹತ್ಯಾರ ಹಿಡದ ಮೊಗ್ಲಾಂದ.... ತಿಳದಿಲಾ.... ಯೆಲ್ಲ ತಪಶೀಲಾ....the Moguls invaded the terrltories of the Peswas' holding the swords in the hands, the moguls invaded the Poona the future fact was not known in any degree to nizams. There.... no soon he wrote a letter to .. chiefs with full details than there was assembled an enormous army of (noblemen) 3120—the earth quaked hazardingly—Descent—the persons entitled to certain honors and presents rendered at courts, councils, weddings etc., ಅಲ್ಲಿ ಬಾಣ.... ಮಾಡಿತು ಅಸಮಾನರಡಗಿತೋ ನೆಲ (descent)*

---

*(ಗಾಂತಃಳ—talking in sleep ; ಗಾಂಡೀವ—the bow of Arjuna (ಗಾಂಡೀವಿ) ; ಗಾಂಡೀವಿಸಾರಥಿ—Krishna ; ಗಾಂಪು—fears ; ಗಾಂಪು ತೋರು—show fear...).

*ಚಿದುಕು, ಚಿದುಂಕು—to stir with the hand...ಚಿದರುತರ youths...liberties with girls, debauchery, obscenily ; ಚುರಾ—tits ; ಚಾರಡ...of hut...pleasure ; ಚಿಚಾಗಾಳಿ—a good looking woman.

It is well known, my lord, over all the neighbouring countries that the hill fort of Nargund and superior place in Karnatic, (ತ್ರೈಲೋಕ ನಾಣ್ಯಕ) of all the hill forts the Nargund hill fort—is the place of Aavai (Madhava rao) and the throning seat of the Peswas (the srimants); from the rising (the east) to the setting (the west) no one opposed them. The (East India) company recieved tribute of 4th part the Revenue from Bhaskar rao Maharaj··· say is who need to wear upon····of which dazzled the eyes (Descent or low voice).

Sanjiva Wrote (this Lavani) with his letters. O my master···· you have seated··· so give attention to the topic of an insurrection····that happened in the····beginning··· Manson with the intent of...challenging the (Marratta) chiefs, strategically marched against them. He, by reason of the order formed a conspiracy and having deprived them of their arms cast them away purposely.

Listen ! It is not a justice but a bundle of injustice. It is difficult to prefine the glory of Kali. This is his final govern....

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಐದು

ಅನುಬಂಧಗಳು

ಶ್ರೀ ಗುರು ಪ್ರಸಂನ ॥

೧. ಕೋಲಪದ॥-೧

ಕೋಲಂ ಕೋಲಿನ ಮುತ್ತಿನ ಕೋಲಂ ಕೋಲಿನ ।
ಸ್ವಾಮಿಂ ವೆಂಕಟ ಮುದ್ದುಂ ಬಾಲಲೀಲಯಂ ॥ ಪ ॥

ಯದುಂಕಂಲೇಶನ ಚಲ್ವ ಪದುಂಕಂತೀಶನ ।
ಮೊದಲಂ ನಿಯಂಲೊ ಕಟ್ಟಿದ ಪದವ ಪೇಳಲಂ ॥ ೧ ॥

ದ್ವಾರವತಿಯಲಿ ಹದಿನಾರಂ ಸಾವಿರ ।
ನೂರಾ ಯೆಂಟರು ಸ್ತ್ರೀಯ್ಯರಾಳುತಿರ್ದರಂ ॥ ೨ ॥

ಸಂಜನರೆಲ್ಲರು ಕೃಷ್ಣಗೆ ಅಜನ ಪಿತನೆಂದುಂ ।
ಭಜನಿ ಮಾಡಿರೊ ನೀವು ಸಂಜನರೆಲ್ಲರಂ ॥ ೩ ॥

ಬಂದ ವಿಪ್ರಗೆ ಅಶನ ತಂದುಂ ಹಾಕಿದ ।
ಸಂಖದಿ ಚರಿಸಿದ ನಾನಿಂನೆಷ್ಟು ಪೇಳಲಿ ॥ ೪ ॥

ಒಂದುಂ ಹುವ್ವಿಗೆ ಪರಿಮಳ ನೂರಂ ತಂಂಬಲು
ಮೂರಂ ಲೋಕಕೆ ಹರಂಷ ಮಿಾರಿ ಹೋದಿತಂ ॥ ೫ ॥

ನಾರಿ ರುಂಕ್ಮಿಣಿ ತಂನ ವಾರಿದಂರುಬಿಗೆ ।
ಪಾರಿಜಾತವ ತಂದು ಬ್ಯಾಗ ಮುಂಡಿಸಿದ ॥ ೬ ॥

ಯೋಗಿನಾಶದ ಸಾಗಿ ಸತ್ಯಭಾಮಿಗೆ ।
ಆದ ಸುದ್ದಿಯು ಬ್ಯಾಗ ತಾನು ಹೇಳಿದ ॥ ೭ ॥

ಹೇಳಿದಾಕ್ಷಣ ಭಾಂವಿ ಕೇಳಿ ಮನದೊಳಂ ।
ತಾಳಲಾರದೆಸ್ತಾ ಮನಸಂ ಗಾಶಿಗೊಂಡಿತು ॥ ೮ ॥

ವದ್ದ ಮಂಚವ ಬಿದ್ದ ಬ್ಯಾಗನೆ ಕಂಳಿತಳೊ ।
ಪದ್ಮಮುಂಖಿಯಂಳು ಆಕಿ ಬಿದ್ದ ಬೆವತಳಂ ॥ ೯ ॥

ವಾಲಿ ಸರಿಗಿಯಂಂ ವಂಕಿ ತೋಳ ಭಾಪುರೆ ।
ಕೀಲ ಕಂಕಣ ತಗಿದು ಭೂಮಿಗೊಗಿದಳು ॥ ೧೦ ॥

ದೊರೆ ಹರಡಿಯಂಂ ಮುಂತ್ತಿನ ಹಾರ ಬ್ಯಾಡೆಂದಂ ।
ದಾರಿದಾರಿಗೆ ತೆಗೆದಂ ದೂರ ವಗಿದಳು ॥ ೧೧ ॥

ತಾನ ಬಾವಲಿ ಮುತ್ತಿನ ಮೀನ ಬಾವಲಿ ।
ಕಿಡಿಕಿ ಬಾವಲಿ ತೆಗೆದು ಗಿಡಕ ಮಗಿದಳು ॥ ೧೨ ॥

ವಜ್ರದುಂಗರ ಚೆಲ್ವ ಗೆಜ್ಜಿ ಸರಪಳಿ ।
ಗುಜ್ಜರ ಮುಂಟಿ ಹೆಜ್ಜಿಹೆಜ್ಜಿಗೊಗಿದಳು ॥ ೧೩ ॥

ಸರಿಯು ಸವತಿಗೆ ಬಾಳಿರುವ ಭಾಗ್ಯವು ।
ಗಿಡವು ಹಾಯುಲೊ ಚಲ್ವ ಮುಡುವ ಧುಮಕಲೊ ॥ ೧೪ ॥

ಮೇರುಪರ್ವತಾ ಹತ್ತಿ ಹಾರಿ ಬೀಳಲೊ ।
ದಾರಿಗ್ಹೋಳಲೊ ಮುನದ ಘೋರ ತಾಪವ ॥ ೧೫ ॥

ಆಗ ಕ್ರಿಷ್ಣಗೆ ಅರಿಕಿಯಾಗಿ ಮುನದೊಳು ।
ಬ್ಯಾಗದಿಂದ ಸತ್ಯಭಾಮೆ ಮುನಿಗೆ ಬಂದನು ॥ ೧೬ ॥

ನಾರಿಮುಣಿಯುಳೆ ಧಾರುಣಿ ನೀ ಕೇಳೆ ।
ದಾರೆನಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮೋರೇಕ ಬಾಡೆದ ॥ ೧೭ ॥

ಹರಿದ ಹಾರವ ತೆಗೆದು ಕೊರಳಿಗ್ಹಾಕಿದ ।
ತುರಬು ಕಟ್ಟಿದ ಕಣ್ಣೀರ ಕರದಲ್ಲೊರಸಿದ ॥ ೧೮ ॥

ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪು ಏನು ಯುನುತಲಿ ।
ತಾಳಲಾಲದೆ ಸ್ವಾಮಿ ಗಾಸಿಗೊಂಡರು ॥ ೧೯ ॥

ಮುಂದು ಹುವ್ವಿಗೆ ನಾರಿಯಿಂದು ಮುನಿವರೆ ।
ಇಂದ್ರಲೋಕದ ತರುವ ತಂದು ಕೊಡುವೆನೆ ॥ ೨೦ ॥

ಭರದಿ ಇಂದ್ರನ ಬಾಣ ಸ್ವರ್ಗಕೊಗೆದರೆ ।
ಸುರರ ಗೆಲದರು ಆ ತರುವ ತಂದರು ॥ ೨೧ ॥

ಹತ್ತಿ ಗರುಡನ ಸ್ವಾಮಿ ಸತ್ಯಭಾಮಿಗೆ ।
ಇಂದ್ರಲೋಕದ ತರುವ ತಂದುಕೊಟ್ಟರು ॥ ೨೨ ॥

ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣ ಭಾಮಿ ಕೇಳಿ ಮುನದೊಳು ।
ಶುಭದ ಶೋಭನ ನಗುತ ನಿಂತು ಪಾಡ್ಯಳು ॥ ೨೩ ॥

ಪಾರಿಜಾತದ ಪದವ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ।
ಪುತ್ರ ಸಂತಾನ ಭಾಗ್ಯ ಸುಖದಲ್ಲಿರುವರು ॥ ೨೪ ॥

ಶ್ರೀ

೨. ಕೋಲಪದ-೨

ರಾಗ ಸಾರಾಷ್ಟ್ರ ॥ ತಾಳ । ರೂಪ ॥

ಮಂಗನೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ತೆರನ ದೃಗದಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲೊ ।
ಮುಂಗಂಥೆ ನಾನು ನೀರ ತರಲಿಕೆಂದು ಪೋದೆನಲ್ಲೊ ॥ ಪ ॥

ಸೀಧು ದೇಶದರಸು ತಾನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಕುಂದರಿ
ಕೊಂದುಂದೇನೊ ಮಂಗನೆ ನಾನಿನ್ಯಾರಿಗ್ಹೇಳಲೊದರಿ ॥ ೧ ॥

ಆರು ಮಕ್ಕಳಳಿದ ದುಃಖ ತೋರಿತಲ್ಲೊ ನನಗೆ ।
ಧೀರ ವೀರ ಶೂರ ಬಾಲ ಕಾಲ ಬಂತೊ ನಿನಗೆ ॥ ೨ ॥

ರೇವಣಾರ್ಯ್ಯ ಪಾದಕಮಲ ಸೇವಿಯುಂನು ನೀನು ।
ಸಾವಧಾನದೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇನೊ ಮಂಗನೆ ॥ ೩ ॥

ಶ್ರೀ— ಶ್ರೀ—

೩. ತಾ ಕೆಡುವಾ ತನ್ನಿಂದ

ಪದಾ ॥ ತೂಗಂ[1]ತಾ[1]ಳೆ ಗನವ್ಯೆಯಾರಿ ।
ಮನಗೊನಿಯು ವೇಗ
ತೂಗಂ[1]ತಾ[1]ಳ ಗನವ್ಯೆಯಾರಿ ।
ಅರವೆಂಬ ತೊಟಲದೊಳಗ ।
ಪರಮಬ್ರಹ್ಮ ಶಿಶುವನ ಹಾಕಿ
ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಮನಿಯೊಳಗೆ
ಪರಮಸುಖದ ಜೋಗಳನಿಟ್ಟು
ತಾನು ತಾನು ಆದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರು ಕೂಡಿ
ತವಕದಿಂದ ಎಲ್ಲರು ಕೂಡಿ
ಈ ಮನಿ ಯುಂಬು ಹೆಸರನಿಟ್ಟು
ತಾವು ಶಿದ್ಧನಾದ ಮೇಲೆ
ಮುತ್ತಿನ ಹಾರ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿ
ಮುಚ್ಚಿ ತೆರದು ಮುಸುಕನಿಟ್ಟು
ಚಿತ್ತವಾದ ಚಿದಾನಂದ ವಸ್ತು ಏದೆ ಏದೆ ॥

ಪದಾ ॥ ತಾನಿಂದ ತಾ ಕೆಡುವಾ ತನ್ನಿಂದ
ಶಿವಕೊಡುವ
ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಬುತನಬೇಡಾ ಮನುಜಾ ।
ಕೆರಿ ಭಾವಿ ಕಡಿಸಿದರೆ ಧೊರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನೆ ।
ಮುರ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿಸಲು ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂತೆನಿಸಿ ।
ತನ್ನ ನೆರಿನುಬದವರನ
ದೊಡ್ಡವನ ಮಾಡಿದರೆ
ಹಿರ್‍ಯಾನಂತನಸಿಕೊಳುವನೆ ।
ಅನ್ನದಾನವ ಮಾಡಿ ಅಂದಳವ ಆನಸಿದಿ ।
ಹೊನ್ನುದಾನವ ಮಾಡಿ ಧನಿಕನನಸಿದಿ ।
ಹೆಣ್ಣುದಾನವ ಮಾಡಿ ಪತಿವರ್ತಿ ದೊರಕುವಳ
ವುಬುವ ದಾನವ ಮಾಡೊ ನೀ ಮನುಜಾ ।
ಬಹಳ ಬಡವರ ಕಂಡ ಇಳಾಲ ಮಾಡಿದರೆ ।

---

1 ಲಾ

ಕಾಳಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ।
ಗೀಳ ಮನುಜರ ಮಾತ ಹೇಳದಿರ ಕೇಳದಿರ ।
ಬಾಲಾಕ್ಷಿ ಮುಜ್ಜಿನಿಯುರುರಳು ಸಿದ್ಧೇಶ ॥
ಅನುಭಾವದಡಿಗೆಯು ಮಾಡಿ
ಅದಕ ಅನಭಾವಿಗಳ ಬಂದು ಎಲ್ಲರು ಕೂಡಿ ।
ತನುವೆಂಬ ಬಾಂಡವ ತೊಳಿದು ।
ಕೆಟ್ಟ ಮನದ ಜಂಜರಿಯುಂಬ ಮುಸರಿಯು ಶಳಿದು ।
ಘನವೆಂಬ ಮನಿಯುನು ತೊಳದು ।
ಇರತೆಂಬುವ ಮಡಿಗಳ ಮುಟು
ಪೂರ್ಣ ಹರಭಕ್ತಿ ಯುಂಬು ನೀರ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ।
ಅರವೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯು ಕೊಟ್ಟು ।
ಮಾಯಾ ಮದವ ಯುಂಬುವ ಕಷ್ಟಗಳನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ।
ಅರಿನೆಂಬ ಸಾಮಗ್ರ ಕೂಡಿ ।
ತಾರ ಸಾರ ಮೋಕ್ಷ ಯುಂಬುವ ಪಾಕವ ಮಾಡಿ ।
ಅರು ಕರಣರಸವಿದಾಡಿ ನಮ್ಮಾ ।
ಗುರುಶಿದ್ಧ ದೇವನ ಚರಣವ ಪಾಡಿ ॥*

* Composed by Virupâksha of Balagânur.

ಒಂದು ಬಿಡಿ ಹಾಡು

೪. ಗರ್ವ ನಿನಗ್ಯಾಕೊ

ಗರ್ವ ನಿನಗ್ಯಾಕೊ [1]ತೆರ್ವಾಯ[1] ಮನುಜಾ ।
ಗರ್ವ ನಿನಗ್ಯಾಕೆ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಬುದ್ಧಿಯಲಿ ಲಾಳಿ ರುದ್ರಪ್ಪಯ್ಯನವರೇನೊ ।
ಶ್ರುದ್ಧಿಯಲಿ ಅಂಕಲಗಿ ಅಡಿವೆಪ್ಪನೇನೊ ।
ಜಿದ್ದಿನಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ತಂದೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಾರ್ಯ ಯತಿ ಮಾನ್ಯನೇನೊ ॥ ೧ ॥

ಶಿವಪೂಜೆಯಲಿ ಕಾಶಿ ಪಟದಪ್ಪನವರೇನೊ ।
ಶಿವ ಭಜಕ ಹೊಂಗಲದ ತಮ್ಮಪ್ಪನೇನೋ ॥
ಸುವಿವೇಕದಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಲೆಪ್ಪನವರೇನೊ ।
ಕವಿತೆಯಲಿ ಲೋಕೇಶ ಮನೆತಾನವೇನೋ ॥ ೨ ॥

ರಾಗದಲಿ ಮೆಳೆಯಪ್ಪನವರ ವೀರಯ್ಯೇನೊ ।
ಭಾಗ್ಯದಲಿ ಗೊಂಗಡಿಯ ತಾತೆಪ್ಪನೇನೋ ॥
ತ್ಯಾಗದಲಿ ಮೈಸೂರ ಕೃಷ್ಣಮಹಾರಾಜೇನೊ ।
ಭೋಗದಲಿ ಕಿತ್ತೂರ ಮಲ್ಲೇಂದ್ರನೇನೋ ॥ ೩ ॥

ಕೋಪದಲಿ ನಿಪ್ಪಾಣಿ ಅಪ್ಪಸಾಹೇಬನೇನೊ ।
ರೂಪದಲಿ ಸವನೂರ ನವಾಬನೇನೋ ॥
ಚಾಪಲ್ಯತನದೊಳಗೆ ಇಂಗ್ರೇಜಿಯವರೇನೊ ।
ಕಾಪಟ್ಯದಲಿ ದೇವಲಪುರದ ಕುಲಕರ್ಣೇನೋ ॥ ೪ ॥

ಕುಶಲದೊಳು ಕುಮ್ಮಟಗಿ ಸಂಗಪ್ಪನವರೇನೊ ।
ಕಸುವಿನೊಳು ಗಾಣಿಗರ ಲಿಂಗಪ್ಪನೇನೋ ॥
ರಸಿಕತನಕೊಳನಿಂಗ ಜಿಗಜಿನ್ನಿಯವರೇನೊ ।
ವಸುಧಿಪತಿ ಮೌನಿಪುರ ಶಿವಲಿಂಗನೇನೋ ॥ ೫ ॥*

---

1 ತೆರೆ + ಬಾಯಿ = ತೆರ್ವಾಯಿ, open mouthed, fool—

* ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಹಾಡಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿ ಬೇರೆ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

೫. ಲಾವಣೀ ಪದಾ

ಪುಣೇ ಶಾರದಾಗ ಬಾಜಿರಾಯಂಂದಂ ಮಂೂರು ಲಕ್ಷ ದಂಡ ।
ಭಲಾಕೀ ಜಾಣ ಮಂೂರು ಲಕ್ಷ ದಂಡ ।
ಗಂಗಾಧರಶಾಸ್ತ್ರೀಗೆ ಬಡಕೊಂಡಂ ರಾಜ್ಯವ ಕಳಕೊಂಡ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಭಾವೆ ಗೋಖಲೆ ಭಲೇ ಶಿಪಾಯಿಂ ಮಾಣಿಕದನ್ನ ಮಂತ್ತ್ತು । ಭಲಾಕಿ ।
ನಾಲ್ಕಂ ತಿಂಗಳಾ ಕರಾರ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ತರಿಸಿತ್ತ್ತು ।
ನಿಪ್ಪಾಣಿ ದೇಶಾಯಿಂ ಚಿಂತಾಮಣಿರಾವ ಸಂದ್ಧಿಯಂ ಹೋಗಿತ್ತ್ತು ।
ರಾಸ್ತ್ಯಂದ ಬಂದೀಖಾನಿ ಬಿಡಸಿ ತರಿಸಿತ್ತ್ತು ।
ನಾನಾ ಫಡಣೀ ಸಮಂನ ಸಂಭೇದಾರನಂ ಸಲತ್ತಿಯಾಗಿತ್ತ್ತು । ಭಲಾಕಿ ।
ಸವಾಯಿಂ ಮಾಧವರಾವ ಅಂದ ಗೋಖಲ್ಯಾಗ ಜಗಳ ಯಾಹೊತ್ತ್ತು ।
ಕಾರಕೂನರಾ ಲೆಖ್ಖ ಹೇಳತೇನ ಮಂೂರು ಲಕ್ಷ ದಂಡಾ ॥ ಗಂಗಾಧರ ॥ ॥ ೧ ॥

ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಬಹದರಾ ಅಂಬತಾನ ನಮ್ಮದಂ ಚೌಥಾಯಿಂ । ಕೊಡಬೇಕಂ ।
ಬಾಜೀರಾವ ನಿಮ್ಮ ಹಿರೇರಂ ಪತ್ರ ಬರೆದಂ ನಮ್ಮಗ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತ್ತು ।
ಐದಕಿಲ್ಲೆತ್ರ್ಯವಂಮ್ಮಕಜೀಗೆ ಹಿಡದ ಕೊಡಬೇಕಂ ।
ಬಾಜಿರಾವ ಹಿಡದ ಕೊಡಬೇಕಂ ।
ಪುರಂದರಾ ಶಿಂಗೇರಿ ಧಾರವಾಡ ಸೋಡೀ ಬಿಡಬೇಕಂ ।
ಪೇಶವಿಯಂವರದಂ ರಾಜ್ಯವು ಹೋತಂ ಇನ್ನ ತಿಳಿಯಂಬೇಕಂ ।
ಬಾಜಿರಾವರಂ ।
ಅಂದ ಗೋಖಲ್ಯಾ ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಝಂಗಳಾ ಕೊಡಬೇಕಂ ।
ಇನ್ನೂರ ತೋಫಾ ಮಂದ್ದಗುಂಡ ನೋಡ ಜಲ್ದಿ ತರಸಬೇಕಂ ।
ಬಾಜಿರಾವ ಜಲ್ದಿ ತರಸಬೇಕಂ ।
ಏಕಾದಶೀ ದಿನ ಗಣೇಶ ಖಿಂಡೀ ಮೇಲೆ ಝಂಗಳ ಆಗಬೇಕಂ ।
ಪ್ರಥಮಂ ಲಢಾಯಿಂದಾಗ ದೀಕ್ಷಿತ ನಾನಾಗ ಬಡೀತಲ್ಲ ಗುಂಡಾ ।
ಗಂಗಾಧರ ॥ ॥ ೨ ॥

ಸರದಾರ ಖಾನಾ ಪಠಾಣ ಬಿದ್ದಾ ಚೂಣೇ ಜಗಳದಾಗ ।
ಭಲಾಕಿ । ಜಾಣ ಚೂಣೆ ॥
ಗೋಖಲ್ಯಾ ನೋಡ ಹಲ್ಲಾ ಮಾಡಿದನ ಫರಂಗೇರ ಮೇಗ ।
ಗುಂಡಿನ ಹಿಂದ ಗುಂಡ ಹಾರತಾವ ಚಂಡ ಹಾರಿದ್ಹಾಂಗ ।
ನಾಕ ಸಾವಿರಾ ಮಂದಿಯಂ ಬಿತ್ತೊ ಲೆಖ್ಖವಿಲ್ಲದ್ಹಾಂಗ ಜೀ ।
ಬಾಪು ಗೋಖಲ್ಯಾ ಉದಾಸ ಆದ ತನ್ನ ಮಂನಸಿನಾಗ । ಭಲಾಕಿ ॥

ದಂಡಿನ ವಳಗ ಫಿತೂರ ನಡೂತತಿ ಏನ ಹೇಳಲಿ ನಿನಗ ।
ಈಚಲ ಕರಾ ಪಟವರ್ಧನ ಅವರ ಫಿತೂರ್‍ಯಾಗ । ಭಲಾಕಿ ।
ನಿಪ್ಪಾಣಿಲಿಂದ ಕಾಗದ ಬಂತೊ ಪರಂಗೇರ ವಳಗ ಜಿ ।
ಬೆಳಗ ಆದಿತೊ ಕೂಚ ಮಾಡರೀ ಒಡೀತಲ್ಲೊ ದಂಡ । ಭಲಾಕಿ ॥
ಗಾರಫೆರ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಇಳೀತೊ ಗೋಖಲ್ಯಾನ ದಂಡಾ ॥ ೩ ॥

ಅಪ್ಪಾ ಮವನದಾರ ಮಾವಶಾ ಸಂಭೇದಾರ ಹೊಂಟಾರಂ ಹ್ಯಾಂಗ್ಯ್ಯಾಂಗ ।
ಭಲಾಕಿ ।
ಇಪ್ಪತ್ಸಾವಿರಾ ಖಾಸಾ ಕಂದರೀ ಜರ ಪಟಕಾ ಮೇಗ ಜಿ ।
ಹಂಲಗಾಂವಿ ಮೇಲ್ಬಂದ ಪರಂಗಿ ರಘಂಗಳಾ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ।
ಭಲಾರೆ । ರಘಂಗಳಾ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ।
ಸಂಭೇದಾರ ಹೊಕ್ಕ ಕಡೀತಾನ ತಂರಪ ಸವಾರದಾಗ ಜೀ ।
ಗಂಂಡಿನ ಹಿಂದ ಗಂಂಡ ಬಡೂತಾವ ತಾಳಾ ಬಡದ್ಹಾಂಗ ।
ಭಲಾರೇ । ತಾಳಾ ಬಡದ್ಹಾಂಗ ।
ಆರೇರ ಕಂದರೀ ಮುಂಂದ ಫೋಡತಾವ ಪುಣೇದ ಭೈಲಾಗ ಜೀ ।
ಹೊಳಿಯೆರ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಫರಂಗಿ ಹೊಡದ ಛಬೇಲೀಗೆ ।
ಭಲಾರೇ ಹೊಡದಾ ಛಬೇಲೀಗೆ ।
ಹತ್ತ ಸಾವಿರಾ ಅರಬ ಗೊಸಾವಿ ಉಳ್ಳಿ ಹೋತ ಆಗ ಜಿ ।
ಬಾಜಿರಾಯಂನಾ ಸಂದ್ದಿ ಮಂಟ್ಟಿತೊ ಹೋದ ಜೇಜೂರಿಗೆ ।
ಭಲಾರೆ ಹೋದ ಜೇಜೂರೀಗೆ ।
ಎಲ್ಲಾ ಸರದಾರ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದರ ತಿರಗಲಿಲ್ಲ ಆಗ ಜಿ ।
ಬಾಪು ಗೋಖಲ್ಯಾ ಭಲೇ ಶಿಪಾಯಿ ನಿಂತನಲ್ಲ ಪುಂಡಾ ।
ಭಲರೆ ನಿಂತನಲ್ಲ ಪುಂಡಾ ॥ ಗಂಗಾಧರ ॥ ॥ ೪ ॥

ಕಲ್ಪಿಕದಾ ಕಡಿ ಆಟ ಹೇಳತೀನಿ ಕೇಳೀರೊ ಯಲ್ಲಾ ।
ಗೆಣ್ಯಾ ನೀಉ ಕೇಳೀರೊ ಎಲ್ಲಾ ।
ಕಾಲಗ್ನಾನ ಸಾರಿದ ಮಾತಂ ಸುಳ್ಳ ಆಗಲಿಲ್ಲಾ ।
ಇಂಗ್ರೇಜಿ ಬಹದರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದನ ಅಗದೀ ಬಿಡಲಿಲ್ಲಾ ।
ಭಲಾರೇ ಅಗದೀ ಬಿಡಲಿಲ್ಲಾ ।
ಬಾಜೀರಾಯಾ ಮುಂಂದ ಓಡತಾನ ಜರಾ ತಿರಗಲಿಲ್ಲಾ ।
ಜಾಗೆಜಾಗೆದಾಗ ಲಢಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರ ಅಷ್ಟುರಮೇಲೆ ಹಲ್ಲಾ ।
ಭಲಾರೇ ಅಷ್ಟುರಮೇಲೆ ಹಲ್ಲಾ ।
ಬಾಪು ಗೋಖಲ್ಯಾ ಮಂಧೋಳದ ಅರಸಾ ಠಾರ ಆದರಲ್ಲಾ ।

ಮುಂದ ಆಗಿದ್ದು ವರ್ತಮಾನಾ ನಮಗ ತಾವಿಕಿಲ್ಲಾ ।
ಭಲಾರೆ ನಮಗ ತಾವಿಕಿಲ್ಲಾ ।
ಕರ್ನಾಟಕದ ನರಗುಂದ ವಳಗ ಮಲಿಂಗಶ್ಯಾಬಲ್ಲಾ ।
ಬಾಪೂರಾಮಾ ಪದಾ ಹೇಳತಾರ ಆವರಿಗೆ ಜೋಡಿಲ್ಲಾ ।
ಡಬ್ಬಿನ ಮೇಲೆ ತುರಾಯಿ ನಿಶಾನಿ ಶಿವನ ಬಿರದ ಎಲ್ಲಾ ।
ಹಟೇಲ ಸಾಹೇಬ ಕುಂತ ಹೇಳತಾನ ನಾಗೇಶರ ಗುಂಡಾ ॥
ಗಂಗಾಧರ ॥ ॥ ೫ ॥

ಸಮಾಪ್ತಿಯು ॥

೬. ಬಾಜೀರಾಯನ ಹಾಡು

ಸರದಾರಾ ಗೌನೇರ ಸಾಹೆಬ ।
ಬಾಜಿರಾಯನ ಚಾಕ್ರಿ ಮಾಡಿ
ಪುಂಣೇಕ್ಕ ತಂದು ಇಟ್ಟ ದಂಡಾ ।
ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಸೀಮಿಾವಳಗ
ಸಿದ್ಯಾಹೋಳಕರನ ತಲಿಕೊಯ್ದ್
ಆಡತೀನಂದ ನಿಂನ ಮಂಂದೆ ಚಂಡಾ ॥ವಲ್ಲಾ॥

ಪೇಶಿ ದಂಡ ತರಿಸೀರೆಂದು
ಪೇಸಿವೇರೆಲ್ಲಾರು ಕೂಡಿ
ಸಿದ್ಯಾನ ಮೇಲೆ ಕಳಿವ್ಯಾರೂ ।
ಜರದ ಕಂದರಿ ಪೆಂಡಾರೆರು
ಗರ್ದಿಮಾಡಿ ಹಬ್ಬಾಸೇರ
ಸರದಾರನ ಪೈಣಕೆ ಸುಲಿದಾರೂ ।
ಸಂತ್ರಮಂತ್ರ ತುರಿಪಿನ ಕುದುರಿ
ನಟ್ಟನಡುವೆ ಬಾರಿನ ಮಂಂದಿ ।
ಕೆಂಪ ಕಂಡತಿ ಚಾಟೆಗಾರರೂ ।
ಚಕ್ಕಚಕ್ಕಾ ಹೊಳುವಂಥ ।
ಚಕಮಕ್ಕಿ ತೂಬಾಕಿ ಗುಂಡು
ಆಣೇಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಸುರಿದಾವೂ ।
ರಕ್ಕಸ ಮಾರಿ ತೋಫಾ ಹೊಡಿ
ಪಕ್ಷಿಯಂಂತಾ ಕುದರಿ ಮೇಲೆ
ಹಚ್ಚಿ ಹೊಡದರು ಪರಂಗೇರೂ ॥೧॥

ತಲಿಟೋಪಿ ಚಿಲಕತ್ತದುಂಗಿ
ಸಿಂದ್ಯೆನ ಕಡಿ ರಾಹುತರು
ಕೈಯಂಗ ಬಾಲೇವು ರಾಜವರೀ ।
ಹೋಳಕರನ ಕುದರಿಯುವರು
ಹೋಳಬಿದ್ದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲಾ
ತುರ್ಪಿನ ಕುದರಿ ಕಂಡಾರೂ ।
ತುರ್ಪಿನ ಕುದರಿ ಕಂಡು
ತುರ್ತ ಲಗ್ಗಿ ಮಾಡ್ಯಾರು

ಕಂದರಿ ಹಾಶ್ಯಾಸಿ ಕಡಿದಾರೂ ।
ತೊನಸಿ ಅಂತ ಬಾರಿನ ವಂದಿ
ಕಂದರಿ ಕಾಲ ತುಳಿಶ್ಯಾರಂ
ಕಡದ ಕಬ್ಬಿನಂತೆ ವರಿಶ್ಯಾರೂ
ಕತ್ರಿಯೇಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಾಲಾರದೆ
ಬತ್ತಲಗುಂದರಿ ಪರಂಗೇರಂ
ತತ್ರಶಾಡಂತ ನೆಲಕೆ ಬಿದ್ದಾರೂ ।
ಕತ್ರಿಗಡತ ಕಡದರೆ
ನೆತ್ರಗಾವಲಿ ಹ[1]ರೀ[1]ತಂ
ನವಛಿದ್ರ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟರಾರೇರೂ ॥ ೨ ॥

ಹೊಳಕರನ ಸಿಂದ್ಯೆನವರು
ವಿಂರ್ಜಿಯಂವರು ಮೊಗಲರಂ
ವಂಸಲಾತ್ತ ಮಾಡ್ಯರಂ ತಾವು ಗಟ್ಟೀ ।
ಬಾಜಿರಾವ ಶ್ರೀವಂಂತನೆನಿಸಿ
ರಾಜೆದ ಮೇಲೆ ತಿರಿಗಿಬಿದ್ದಂ
ರಾಜರೋಳಗೆ ಕಾಲಾಪ ಹುಂಟ್ಟೀ ।
ವಂೂಡಲ ಸೀವಿಂ ಮೊಗಲರಂ
ಪರಂಗೇರ ವಂಸ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ
ಪುಂಣೇಕ ಕಳಿವ್ಯಾರೊ ಬೆಂಕಿವಂಟ್ಟೀ ।
ಬಾಜಿರಾಯಾ ಘಾಬ್ರ್ಯಾಗಿ
ಪರಂಗೇರಾ ಸಂಬಳದೊಳಗೆ
ಬರದಂಕೊಟ್ಟ ಧಾರವಾಡದ ಕೋಟೀ ।
ಶ್ರೀವಂಂತಾರಂ ಪತ್ರ ಬರದಂ
ಮೊಹರ ಮಾಡಿ ಕಳಿವ್ಯಾರಂ
ಧಾರವಾಡಕ ಬಂದಾವು ಜೋಡ ಚೀಟೀ ।
ವಂಲಿಕ ಸಾಹೆಬನಾ ದಂಡ ಬಂದು
ಘೊಡನದಿಗಿಳದಿತಂ
ವಂಂಡಲ ಸಾಹೆಬಾ ಬಂದಂ ಹೋಳಿದಾಟೀ ॥ ೩ ॥

ನೌಲೂರ ಗುಂಡ್ಡವನೇರಿ
ದುಂರದುಂಬ್ದೆಚ್ಚಿ ವಂಂಡಲ ಸಾಹೆಬಾ

---

1. ದೀ

ಕಂಣಗಂಡ ಧಾರವಾಡದ ಶಾರಾ ।
ತಂನಮಂದಿ ವಳಗಿಟ್ಟು
ಹಳಬರನೆಲ್ಲ ಹೊರಗಿಟ್ಟು
ಅವರೀಗೆ ಕೊಡತಾನು ರೋಜ ಗಾರಾ ।
ಉಗರಗೊಳ್ಳ ಸವದತ್ತಿ ನವಲಗುಂದ
ಗದಗಂ ಡೊಂಬಳ।
ಠಾಣೇವು ಹಾಕ್ಯಾನಂ ಐದೂರಾ ।
ಹಾನಗಲ್ಲ ವಿಂಸರಿಕೋಟ
ಠಾಣೆಬಂನೂರ ಗುಂತ್ತಲಿ
ನಿಶಾನಿ ಹಚ್ಚ್ಯಾನಂ ಹೂವ ನೂರಾ ।
ಬಾಗಡಕೋಟಿ ಬಾದಾವಿಂ
ಕೊಲ್ಲಾರ ಮಂಮಂದಾಪೂರ
ಸಂಲಿಗಿ ಮಾಡ್ಯಾರಂಣ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರಾ
ಕೋ ಅಂದ್ರೆ ಕೋಟಿ ದಂಡಂ
ಕೂಡಿಸಂವಂತಾ ಶ್ರೀಮಂತಾರಂ ।
ವ್ಯರ್ಥ ಕಳಿದಾರಲ್ಲೊ ಪುಂಣೇದ ಶಾರಾ ॥ ೪ ॥

ಚಂನಪಟ್ಟಣ ಮುಂಬಯಿಂ ಬಂಗಾಲ
ಮಂಲಿದೇಶದಿಂದ ಜಿಲ್ಲೇದ ಮ್ಯಾಗಿನ
ಸರದಾರ್ರೈಲ್ಲ ಕೂಡೀ ।
ಅಮುದಾ ನಗರ ಘೋಡನದಿ
ರಾಜೆದ ಮ್ಯಾಗಿನ ದಂಡೆಲ್ಲ
ಪುಂಣೇಕ ಬಂದೀತಂ ವತ್ರಮಾಡೀ ।
ಲ್ಯಖ್ಖವಿಲ್ಲದ ಮದ್ದಿನ ಚೆಕ್ಕಡಿ
ಪಕ್ಕ ಪಂಚಲಾರ ತೋಪು
ವಿಸ್ತಾರಾಗಿ ಬಂದಾವು ಗುಂಡಿನ ಗಾಡೀ ।
ದಾರಿದಾರಿಗೆ ಮದ್ದುಂ ಹರಿವಿ
ಸೋಜೇರಾ ಪಾರೇಮನಿಟ್ಟು
ಕಂದರಿ ಬರುಂವ ಹಯಂವಾಳಿ ನೋಡೀ ।
ಆರೇರ ಕಡಿ ಕಂದರಿಯಂವರು
ಧೂಳ ಲಗ್ಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರಂ
ಮದ್ದಿನ ರೌಸಕೆ ಮುಂಖಬಾಡೀ ।

ಮುಂನೂರ ಪೀರಂಗಿ ಹೂಡಿ
ಏಕ ರುಂಜಕ ಮಾಡ್ಯಾರು
ಬಾಜಿರಾಯು ಬಿಟ್ಟ ಪುಂಣೇದ ಗೋಡೀ ॥ ೫ ॥

ತೋಪಿನ ರಾವಿನೀದರಿಗೆ
ಬಾಪು ಸಾಹೆಬ ನಿಂತಾನು
ಪರಂಗೆ[ರ] ಗುಂಡಿಗೆ ಅವತಾರಾ ।
ಬಾಜಿರಾಯುನ ದುಂಡೆದ್ದು
ಬೈಲಬಿದ್ದು ಹೋಗುವಾಗ
ಬೆುನ ಹತ್ಯಾರಲ್ಲೊ ಪರಂಗೇರಾ ।
ಪರಂಗೇರಾ ಪುಸ್ತಿಕಟ್ಟಿ
ಮೊಗಲರು ಕಳಿವ್ಯಾರು
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಕಂದರಿ ರಾವುತಾರಾ ।
ಒಂಭತ್ತ ಲಕ್ಷ ಕಂದರಿ ಪೌಜು
ಆಳುವಂತ ಶ್ರೀಮುಂತಾರು
ವ್ಯರ್ಥ ಕಳಿದಾರಲ್ಲೊ ಪುಂಣೇದ ಶಾರಾ ।
ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಅರಸು ತಾನು
ನಿಪ್ಪಾಣಿಕರ ಚಿಂತಾಮುಣಿ ಕುಮಕು
ಬರಲಿಲ್ಲಂದ ಹೋಳಕಾರಾ ।
ಬಾಜಿರಾಯುನ ಬೆುನ್ನತ್ತಿ
ಕಾಸಿ ದಾರಿ ಕಾಣಿಶ್ಯಾನು
ಅಳ್ಪುಟ ಸಾಹೆಬನೆುಬ ಸರದಾರಾ ॥ ೬ ॥

ರಾಜೆವೆಲ್ಲ ಠಾಣೇವ್ಹಾಕಿ
ವಿಸ್ತಾರಾದಿ ಚ್ಯಾವಡಿ ಹತ್ತಿ
ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿ ಬಿದ್ದಾರಾ ದಾರೀ ।
ಕಬ್ಬಿಣ ಸರ್ಪಣಿ ತರಸಿ
ಸರದಾರಾರೆಲ್ಲರು ಕೂಡಿ
ಲೆಖ್ಖಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಸಭವೇರೀ ।
ಗಂಡ್ಸ ಅಡಿವಿ ತೆಗ್ಗಿ ತೆವರು
ಏಕರೆ ಗುಂಟೆ ಲ್ಯಕ್ಕಾ ಮಾಡಿ
ಧರ್ಮ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಾರು ಮಾಸಾರೀ ।

ಜಾಗೀರಾ ಕಾಲ್ದಾಳ್ಯಿಗಾಳಂ
ಜಮಾಬಂದಿ ಮಾಡ್ಯಾರಂ
ಹೊಂನ ಕಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟರಂ ಗಾಡಿ ಸಾರೀ ।
ಕೊಟ್ಟ ಕೌಲಂ ನಡಿಸಂವಂಥ
ಧಿಟ್ಟ ಧೊರಿ ಮಂಡಲ ಸಾಹೆಬ
ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಬಿ ಹೋದಾ ಧೊರೀ ।
ಧರೆಯೊಳಂ ಲಾವಣಿ ಮಾಡಿದ
ಡೊಂಬಳ ಫಕೀರನಂ
ಎಷ್ಟಂತಂ ಪೇಳಾಲಿ ಅವನ ಕರಂಣೀ ॥ ೭ ॥*

---

* ಪರಯ್ಯಾ ಬಿಂನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ ಬಾದಾಮಿ. ೪ ಫೇಬರವರಿ ಸ್ನ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

೭. ಕಿತ್ತೂರ ಮೋಲಿನ ಪದ

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವ್ವನ ಸೊಸಿ
ಹೊಂಗಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುಂವಾಗ
ಮಾಡತಿದ್ದಳು ಮಹಾ ದುಃಖವಾ ।
ಮಲ್ಲಾ ಸರ್ಜಾ ಮಾಡಿದ ಬದಕು
ಮಾಜದ ನಾ ಪೇಳುವೆನು
ಸೋಜಿಗದ ಬದಕ ಎಲ್ಲ ಸೂರೀ ।
ಆರು ಆನಿ ಹದಿನಾರು ಒಂಟಿ
ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಕಾಲಬಲ
ಮಹಾರಾಯು ಟೋಪುಗಳು ಹೋದವು ಹೇರಿ ।
ಹತ್ತು ಆನೀ ಮಂತ್ರಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ
ಸುತ್ತಲ್ಪಿಡುವ ಹತ್ತು ಎಂಟು
ಬೆಳ್ಳಿ ಕಾವಿನ ಅಪ್ತಾಗಿರಿ ।
ಚಂದವಾದ ಚಕ್ಕಡಿಗಳು
ಒಂದು ಉಳಿಯಂದ ಹೋದವು
ತುರಂಗ ರಥದ ಚವ್ವರಿ ।
ಶಿಟ್ಟಿನ ಶಿಪಾಯಿಂಗಳು ದುಷ್ಟತನದಲ್ಲಿ
ಹತ್ತುವಂತ ಕುದರಿ ಇದ್ದವು ಜರ್ದಾಮುರಿ ।
ಕಲ್ಲೂರ ಕಲ್ಬಸಪ್ಪ ಕನ್ನೂರ ಮಲ್ಲಪ್ಪ
ಅವರಾದಿ ವೀರಪ್ಪ ಕಾರಶಾರಿ ॥ ಏರು ॥

ಎಂತೆಂತ ಸರದಾರಗಳು
ಕಾಂತಾರ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುಂವಾಗ
ನಮಂಗ ಬಂದಿತಲ್ಲೊ ಯಂಥಾ ಮಾರಿ ।
ಅಷ್ಟು ಹೋಗಿ ಇಷ್ಟು ಉಳಿತು
ಕಂತುಹರನು ಬಂದು ನಿಂತಾ
ಕಂತುಹರನ ನೆನದಾಳಲ್ಲ ಸಾರಿ ॥ ಇಳವು ॥

ಪಾಂಡವರಿಗೊನದೇಶ ಬಂದ್ಹಾಂಗ ಆದೀತೆಂದು ।
ಪಾಪಿ ದುಃಶ್ಯಾಸ ದ್ರೌಪತಿ ।
ಶಾಲಿ ಸೆಳದೊಯ್ಯುವಾಗ ।
ಭೂಪರಿದ್ದೇನು ಮಾಡಿದರು ।
ಶಿಕೇದ ಮಂಗನೊಬ್ಬ ಸಿಗದ ಪೋದನೆ ತಾಯಿ ।

ಬಗೆದ ತರುವೇನೆನ್ನುವಳು ।
ಪಾಪಿಕೇಳೊ ನಮ್ಮಂತೇ ಪಾಪಿಗಳ್ಯಾರಿಲ್ಲ ।
ಪನಂಗಧಾರನಾ ಸ್ತುತಿಸುತಲೀರವ್ವ ।
ಪಾರ್ವತೀ ಅರಸನ ನೆನದಾಳು ‖ ಏರು ‖

ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ
ಮುನ್ನೆ ನಮುಗ ತಪ್ಪಾದಿದು ।
ಬ್ರಹ್ಮ ಯಾಕ ಇಂತಾ ಬರೀ ‖ ೧ ‖

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಡುವ ವಸ್ತ
ಬಣಿಸಿ ನಾ ಪೇಳ್ವೆನು
ಸಣ ನಡುವಿನ ಡಾಬ ಭಂಗರ ।
ಬುಗಡಿ ಬಾವ್ಲಿ ಜುಮಕಿನ ವಾಲಿ
ಚಂದವಾದ ಚಳತುಂಬುಗಳು
ರಾಗೂಟಿ ಚವರಿ ಹೆಳಲು ಭಂಗರ ।
ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನಿನ ಸರದಾಳಿಗಳು
ಮೋಹರಾದ ಮುತ್ತಿನ ಮೂಗುತಿ
ಮೇಲ್ಕೆಚ್ಚಿಸಿ ದಂತವಜ್ಜರ ।
ಕಂಟಕ ಧರಿಸು ಕರಡಿಗಿ ಸರ್ಪಣಿ
ಪಟ್ಟಿ ಮುತ್ತು ಹೆಳಲ ಭಂಗರ ।
ಹರಡಿ ಹವಳದ ಸರ
ಹಿರಿ ಪಿಲ್ಲಿಗಳು ಕಿರಿ ಪಿಲ್ಲಿಗಳು ।
ಕಾಲಸರ್ಪಳಿ ಕಾಲುಂಗರ ।
ಮಾರಹರನ ಕರುಣ ತಪ್ಪಿ
ಒಂದು ಉಳಿಯುದ ಹೋದವು
ಮುಂದ ಇಲ್ಲೊ ನಮುಗ ಆಸರ ‖ ಇಳವು ‖

ಇಷ್ಟು ಹೋಗೀ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಬಿಡಿಸುವರಿಲ್ಲ ।
ಪಟ್ಟನಾ ಹಣಿ ನೆಲಕ ಬಡವೂತಲೀರವ್ವ ।
ಕಷ್ಟಿ ಹಾಯುತಿ ಅಲಗೆನುತ ।
ತೊತ್ತೂಗಳೆಲ್ಲಾರೂ ಸುತ್ತಲೇ ಮುತ್ತಿದರು ।
ಮುಕ್ಕಣ ಹರನ । ದಯದಿಂದ ಯಾರವ್ವ
ಮಕ್ಕಳೈದಾರ ತಾಯಿ ನಿನಗ ।

ಉಮ್ಮಾಯಂ ದಿನದಲ್ಲೆ ಎಲ್ಲಾರು ಹೇಳಿದರ ।
ಸುಮ್ಮನೀರದಳುವಳು ॥ ಏರು ॥

ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ದಂಡು
ಹರದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ
ಒಡದ್ಹಾಂಗಾದೀತಲ್ಲೊ ತುಂಬಿದ ಕೆರಿ ॥ ೨ ॥

ಹೋದ ಹೋದ ಹೊದಕಿಗಳು
ಭೇದಿಸಿ ನಾ ಹೇಳ್ವೆನು
ಸುಲಗಿಯಾದವಲ್ಲ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ।
ರನ್ನೆಯರುಂಡುವ ರಾಗಾವಳಿ ಸಾಲೆ
ಚದುರೇರುಂಡುವ ಚಂದ್ರಕಾಳಿ [ಶಾಲಿ]
ಬಾಲೇರುಂಡುವ ಬಾಳಿಪಟೀ ಶಾಲಿ ।
ಹುಡುಗರುಡುವ ಹುವ್ವಿನ ಶಾಲಿ
ಮಕ್ಕಳುಡುವ ಮುಂಜರ ಶಾಲಿ
ಸಣ್ಣವರುಂಡುವ ಸಾಸಿಬುಣ ಶಾಲೆ ।
ಕನ್ನೆಯರುಡುವ ಕುಭವತಿ ಶಾಲಿ
ತೊತ್ತುಗಳುಡುವ ಟೋಪಿನ ಶಾಲಿ ।
ಒಳ್ಳೆವರುಂಡುವ ಉಳ್ಳಿಗಣಿ ಶಾಲಿ ।
ಕೂಸುಗಳುಡುವ ಕುಲಾಯಿ ಕುಂಚಿಗಿ
ಏಸೊಂದು ನಾ ಹೇಳಲಿ ।
ಅರಳೆಲಿ ಬಿಂದಲಿ ನಾಗಮುರಿ ।
ಶೇಲು ಶಕಲಾತಿ ಶಲ್ಯ ಮುಂಡಾಸ
ಪಚ್ಚೇದಂಗಿ ಪರಿಮುಳ ಪಾವಡ
ಉಡುವ ಧೊತ್ರ ಜೋಡು ನಾಗಮುರಿ ।
ಮುಲ್ಲಾ ಸರ್ಜಾ ಮಾಡಿದ ಬದಕು
ಯುಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲದಾಯ್ತು
ಬಲ್ಲಷ್ಟು ಹೇಳುವೆನು ಸೂರಿ ॥ ಇಳವು ॥

ರಾಮುಲಕ್ಷಣ್ಣಾರು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುತಿಹರು ।
ತುಡುಂಗ ರಾವಣ ಜಾನಕಿಯು ।
ಕದ್ದೊಯಿಂದು ವನದೊಳಗಿಟ್ಟ ।
ಹನುಮು ಹೋಗಿ ಲಂಕೆಯು ಸುಟ್ಟ ।
ಕಟ್ಟ್ಯಾರು ವಿಭೀಷಣಗ ಪಟ್ಟ ।

ಕರದ ಶೀಕೆಯು ಕೊಟ್ಟು
ಹಿಂಡು ದೈತ್ಯರನೆಲ್ಲ ಬಂಡ ಮಾಡಿದ ಭೂಪ ।
ತಾಯಿ ತಂದವ ಕುಲದೀಪ || ಏರು ||

ಹೋದಂತ ಮಕ್ಕಳು ನಿನಗಾದರೇನ ತಾಯಿ
ಯೆಂದು ಭೇದಿಸಿ ಹೇಳ್ಯಾರು ಜನರೆಲ್ಲ ||೩||

ಎಂಥಾ ಧೊರೆಗಳಿಗೆಂಥಾದಾಯ್ತು
ಕಂತುಹರನೆ ಕೇಳಯ್ಯ ।
ಎಂತಾ ಹೊತ್ತು ತಂದ್ಯೊ ಈಶ್ವರಾ ।
ನಾಡನಾಳುವ ಧೊರೆಗಳಿಗೆ
ಇಂಥಾ ಕೇಡು ಬರಬಾರದೆಂದು
ಕಿತ್ತೂರ ನಾಡೆಲ್ಲ ಮರಗಿತು ಮರಮರ ।
ಮಹಾರಾಯನು ಆಳುವಂತ
ಹನ್ನೆರಡು ಕರೂಲಿಗಳು
ಹೊನ್ನು ಹೇರಿ ಹೋದವೆತ್ತು ನೂರಾ ।
ಸತ್ಯಕ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಾಗ
ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ನೂರು ಮಂದಿ
ತೃಪ್ತಿ ಮಾಡಿಸುವರಲ್ಲಿ ಜಂಗಮರ ।
ಹಸ್ತೀನಂದರೆ ಕಿವಿಲ್ಕೇಳದ
ಹಾಲು ಹಣ್ಣು ಸಕ್ಕರಿ ಉಣಿಸಿ
ದಾನ ಕೊಡುವರನ್ನ ವಸ್ತ್ರಾ ।
ಧರ್ಮ ಮುಣಗಿ ಕರ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿದ
ಮರ್ಮ ಸಾಧಿಸಿದರು ಪೇಳುವೆನು
ಮರ್ಮಕ ಸಾಗಿ ಹೋದರು ಮೂವರ || ಇಳವು ||

ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಯಾರು ದೇಶಾಯಿಗೆ ।
ಶಿಕೇವ ಹಾಕಿದರೆಂದು ।
ಅತ್ತಿ ಚನ್ನವ್ವನೊಯಿಂದು
ಹಾಕ್ಯಾರು ಹೊಂಗಲದಾಗ ।
ಸಾಕಿದಾ ಮಗಾನನ್ನುವರು ।
ಠಾಕೂರ ಸಾಹೇಬ ಬಂದು ಠಾರಾಗಿ ಮಡಿದನು ।
ಧೀರರೊಳಗೆ ಗೋಃಖಲೆ ತಕ್ಕೊಂಡಾನೆಂದು || ಏರು ||

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ ಚಂದ್ರ
ಲೇಸಾಗಿ ಬೆಳಕ ಬಿದ್ದರೆ
ತಾರೆ ಮೂಡ್ಯಾವು ಲಕ್ಷಾಂತರ ॥ ೪ ॥

ವೇಳೆವೇಳೆಕಂತ್ರರ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ
ಬರದರೊ ನಾಳೆ ಹೊಂಡೆಂಬುವ ಉತ್ತರ ।
ಒಡವಿ ವಸ್ತಗಳೆಲ್ಲ ಪೊಡವಿ ಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಿಕಾಸ ।
ಬಡವಿ ಸುರಸ್ಯಾಳಂತು ಕಣ್ಣೀರ ।
ಸದಲ ಹೇರುವ ಬಂಡಿಗಳೆಲ್ಲ
ಸಾಗಿ ಮುಂದಕ ಹೋಗತಿಂದು
ಬಿಟ್ಟ ಹೊಡಿಶಾಳುಣ ದನಕರ ।
ಹತ್ತು ಎಂಟು ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ
ಮುತ್ತಿನ ಜೀನವ ಬಿಗಿಸಿ
ಮುಂದ ಹಿಡಿದರುಣ ಮೋತದಾರ ।
ಎತ್ತು ಕುದುರೆಗಳು ತೊತ್ತುಗಳು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು
ಹೇರಿದಾರೊ ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರ ।
ಗುರುವಿನ ಕರಿಸಿ ಪಾಲಕಿ ತರಿಸಿ
ತಲಿಮೇಲಪ್ತಾಗಿರಿ ಹಿಡಿಸಿ
ಹಾರಸ್ಕೊಂಟಾರೊ ಛತ್ರ ಚಾಮರ ।
ಸಣ್ಣ ಮಂಗಳಯ್ಯ ನಾನು
ಸಾರಿ ನಾನು ಪೇಳ್ವೆನು
ತಪ್ಪ ಕೇಳೊ ಅಪ್ಪಾ ಸರದಾರ ॥ ಇಳವು ॥

ಹೊಂಡಹೊಂಡೆಂದಾರೆ ಮುಂಡಾಟ ಹಿಡಿದಾಳು
ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಹೋಗಿ ಯಳಿಯಾಕ ಹೋದರೆ ।
ಕಂಡವರ ಕಾಲ ಹಿಡಿದಾಳೊ ।
ಮಂಡಲನಾಳುವ ಪುಂಡರು ಮಡದಾರು ।
ಕೆಂಡದಂತಾ ಪ್ರಾಣ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೀರವ್ವ ।
ಗಂಡನ ನೆನಸಿ ಅಳುವಳು ॥ ಏರು ॥

ನೀರ ಒಳಗಿನ ಮೀನಗಳು
ಬೇರೆ ತಗದ ಚಲ್ಲೀದಂತೆ
ಆದವಣ್ಣ ಅವರ ಅವಸ್ಥೆ ॥ ೫ ॥

ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರ ಯನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುದಿಲ್ಲವೆಂದು
ಮಾಡಿದಳು ಅತ್ತಿ ಚನ್ನವ್ವನ ಸ್ತುತಿ ।
ಅತ್ತಿ ಮಾವನ ನೆನಸಿ ಹತ್ತಿದಾಳೊ ಡೋಲಿಯನು
ಎತ್ತಿ ನೆಗವಿ ಹೊತ್ತಾರು ಬೊಯ್ಯಾರು ।
ರಾಯನಾಯಕ ಬರತಾನೆಂದು ರೌಡಮಾಡಿ ನಡಿರೆಂದು
ಎಡಬಲಕ ಹಚ್ಚ್ಯಾರೊ ಹಿರಿದ ಕತ್ತಿ ।
ಮುಂದ ಮುನ್ನೂರ ಕುದರಿ
ಹಿಂದ ಮುನ್ನೂರು ಬಾರಿನ ಮಂದಿ
ಮಾಡಂತ ಹೊಂಟ ಚೌಕಿ ಪಾರಾದ ಗಸ್ತಿ ।
ದೇಶಗದಿಂದ ಧಾರವಾಡ ದಾರಿ ಹಿಡಿದ ಹೋಗಿ
ಸರದಾರ ನಿಂತು ಕೇಳಿದರೊ ಆಕಿ ವಸ್ತ ।
ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ
ಸೊಕ್ಕು ಮಾಡಬಾರದು ನೀವು
ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಜಾಸ್ತಿ ।
ಕೊಲ್ಲಬೇಡರೀಕಿಯನ್ನು
ಕಂಸೂಗಲ್ಲ ಕಿಲ್ಲೇದಾಗ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಹಾಕಂದ ವಸ್ತಿ ॥ ಇಳವು ॥

ಹೊತ್ತಾರೊ ಬೊಯ್ಯಾರು ಕುಸೂಗಲ್ಲಿಗೊಯಿದಾರು ।
ಮೆಲ್ಲಕ ಕಿಲ್ಲೇವ ಇಳವುತಲೀರವ್ವ ।
ಬಲ್ಹಾಂಗ ದುಃಖ ಮಾಡಿದಳು ।
ಅರಸನಾ ಕೂಡೊಂಮೆ ಸರಸನಾಡಾಲಿಲ್ಲ ।
ಅರಸು ಭಾಪುಸಾಹೇಬ । ವರುಷಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ।
ಅರಸಿ ವೀರವ್ವ ಅಳುವಳೊ ॥ ಏರು ॥

ನೀರ ಇಲ್ಲದ ಮಲ್ಲಿಗಿ ಗಿಡ
ಬೇರು ಒಣಗಿದಾಂಗ ಆದವಲ್ಲೊ ಅವರ ಅವಸ್ಥಿ ॥ ೬ ॥

ಇನ್ನು ಈ ಧರಿಯೊಳು
ಮುನ್ನ ಇರಬಾರದೆಂದು
ಅನ್ನ ಉದಕವ ಬಿಟ್ಟಳು ।
ಸರ್ವಾಂಗವು ಬೇನೆಯಿಂದು
ಶರೀರ ಒಣಗಿಸಿಕ್ಯಾರ
ಸುಟ್ಟ ಸುಂಣದ ಹರಳ ಮಾಡ್ಯಾಳು ।

ಸಂಣವಾದವು ಕೈಕಾಲು
ಮಂಣಪಾಲವಾಗಲೆಂದು
ಅನ್ನ ಉದಕವ ಬಿಟ್ಟಳು ।
ನಾಡೊಳಗ ನವಲಗುಂದ
ಕಾಡಸಿದ್ಧನ ಬದಿಯಲೆ ಬಂದು
ನೀರ ಮಿಂದು ಮಡಿಯನುಟ್ಟಳು ।
ಅಂಗೈಯೊಳಗೆ ಲಿಂಗವ ಧರಿಸಿ
ಜಂಗಮ ತೀರ್ಥವ ಪಡಿದು
ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನ ಇಟ್ಟಳು ।
ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲಿ ವೀರವ್ವನ ಕರಸಿ
ತಕ್ಕಡಿ ತುಂಬ ಭಂಗಾರ ತರಿಸಿ
ದಾನ ಧರ್ಮವ ಕೊಟ್ಟಳು ।
ಮುಕ್ಕಂಣ ಹರನೆ ಯನಗ
ಮುಕ್ತಿಕೊಡುಯನಂತತಿಸ್ಮೃತಿಸುತ
ಧಾರವಾಡದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದಳು || ಇಳವು ||

ಶಿಕೇದ ಮಗನೊಬ್ಬ ಶಿಕ್ಕನೆಂಬುದ ಕೇಳಿ ।
ದಪ್ಪನೇ ಎದಿ ನೆಲಕ ಬಡವುತಲೀರವ್ವ ।
ಜಕ್ಕನೇ ಜರಿಗಿಳಿದಾಳೊ ।
ಕೊಡಹೊನ್ನಿದ್ದಾರೇನು ಬಡಿವ್ಯಾಗಿರುವುದು ಲೇಸು ।
ಮಡದಿ ರಾಯರ ಕೂಡ ಮನಿಯೊಳಗೆ ಇದ್ದರೆ
ಒಡವಿವಸ್ತ್ರಗಳಿಡ ಲೇಸು || ಏರು ||

ಧಾರವಾಡಕ ಬಂದು ಮೂರು ಆರು ದಿನ ಆಗುತಲೆ
ಮರಣಕಾಲ ಬಂದು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಳು || ೭ ||

ಸತ್ತುಂತ ಶ್ರವ ನೋಡಿ ಎತ್ತಿ ಕುಂಡರಿಸಿಕ್ಯಾರ
ಮುಖ ತೊಳದು ವಿಭೂತಿ ಧರಿಸ್ಯಾರು ।
ಅತ್ತಿ ಚನ್ನವ್ವ ಉಡುವ ಮುತ್ತಿನ ಶರಗಿನ ಸೀರಿ
ಉತ್ತಮರು ನಿರಿಗಿ ಹೊಯ್ದು ಉಡಿಸ್ಯಾರು ।
ಹತ್ತು ಎಂಟು ವರಹ ಕೊಟ್ಟು ರತ್ನ ಕೆಚ್ಚಿದಂತಾ
ಸರಜಾ ನತ್ತು ಮೂಗಿನೊಳಗಿಡಿಶಾರು ।
ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟ ಊದೀನಕಡ್ಡಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಸಂಡಸೂತ

ಕಂಚಾರತಿ ಕಳಸ ಗಿಂಡಿ ತುಂಬಿಟ್ಟರು ।
ಗಂಧ ಕಸ್ತೂರಿ ಪೂಸಿ ವಸ್ತ್ರದ ಪೆಟ್ಟಿಗಿ ತರಿಸಿ
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಮೈಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟರು ।
ಕವಿಕಥಿ ಹೇಳುವಂಥ ಪುರಾಣ ಪುಸ್ತಕ ಹೇಳುವಂಥ
ಬಂದು ಜಂಗ್ಮರು ನೆರದರು ।
ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯದ ಬಣಜಿಗರೆಲ್ಲ ರೇಜಗಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಮುಹಾಜನರು ಸುರಿಸ್ಯಾರು ಕಣ್ಣೀರ ॥ ಇಳವು ॥

ಧಾರವಾಡದ ಮಂದಿ ಭೋರೆಂದು ಅಳುವರು ।
ಪಾರಾದೊಳ ನಮುಗಾ ಶಂಕರನ ಸ್ತುತಿಸುತ ।
ಭೋರೆಂದು ದುಃಖ ಮಾಡಿದನು ।
ಅಕ್ಕತಂಗಿಯುರಿಲ್ಲ ಅತ್ತಿಗಿ ನಾದಿನ್ಯಾರಿಲ್ಲ ।
ಹೊತ್ತು ವೇಳೆ ಬಂದಾಗ ಯಾರಿಲ್ಲವೆನುತಲೆ ।
ತೊತ್ತುಗಳೆಲ್ಲರು ಅಳುವರು ॥ ಏರು।

ಕಿರಿದಿನೊಳಗ ಕಿತ್ತೂರು ಕಿರಿದಾದಿತೆನುತಲೆ ।
ಅರಮನಿಯೊಳಗಿನ್ನ ತಿರಿಗ್ಯಾಡುವರ್‍ಯಾರಿಲ್ಲೆಂದು
ರಾವುತ ರಾಣ್ಯಾರು ಅಳುವರು ॥ ೮ ॥

೮. ಕಿತ್ತೂರ ಚೆಂನವ್ವನ ಸೊಸಿ ಪದ

ಕಿತ್ತೂರಾ ಚೆಂನವ್ವನ ಸೊಸಿ
ಹೊಂಗಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಂವಾಗ
ಮಾಡಂತಾಳಂ ಮಹಾ ದಂಃಖವಾ ॥
ಮತ್ತೆ ನಂಮ ಮಲ್ಲಾಸರ್ಜ
ಸತ್ತುಹೋಗದಿದ್ದರಿಂತ ಹೊತ್ತುಬಂದಂ
ಹೋಗೋದ್ಯಾಕ ನಂಮ ಬದಕೂ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಮಲ್ಲಾಸರ್ಜಾ ಮಾಡಿದ ಬದಕಂ
ಮಾಜಾದಾಲೆ ಪೇಳ್ವೆನು
ಸೋಜಗಾದಾ ಬದಕೆಲ್ಲ ಸೂರೀ ।
ಆರೂ ಆನಿ ಹದನಾರೊಂಟಿ
ಹನ್ನೆರಡ ಸಾವಿರ ಕಾಲ್ಬಾಲಾ
ಮೂರಾಯಾ ತೋಪೂಗಳ್ಹೋದಾವೇರಿ ।
ಹತ್ತುವೋಲಿ ಮಂತ್ರಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ
ಸಂತ್ತಾಲಿ ಹಿಡೂಸಂವಂಥ
ಬೆಳ್ಳೀಕಾವಿನಪ್ತಾಗೀರೀ ।
ಚಂದಾದಿಂದ ಚಕ್ಕಡಿಗಾಳಂ
ಒಂದ ಉಳಿಯಂದ ಹೋದಾವು
ತಂರಂಗ ರಥದ ಚೇಮರೀ ।
ಶಿಟ್ಟಿನ ಶಿಪಾಯಿಂಗಳಂ
ಧಿಟ್ಟತನದಾ[1]ಲ್ಹ[1]ತ್ತುವಂಥ ಕಂದರೀ
ಇದ್ದಾವಲ್ಲಿ ಜರದ ಮಾರೀ ।
ಹಂತೀಲಿದ್ದಾ ಸರದಾರೆಲ್ಲ
ಕಾಂತಾರ ಬಿದ್ದಂ ಹೋದಾರಂ
ಎಂತಾದಂ ಬಂದೀತಂ ಬೆಂಕಿ ಮಾರೀ ।
ಕಲ್ಲೂರಾ ಕಲಬಾಸಪ್ಪ ಕಂನೂರಾ ಮಲ್ಲಪ್ಪ
ಅವರಾದಿ ಈರಪ್ಪ ಇದ್ದಾರಂ ಕಾರಬಾರೀ ।
ಅಷ್ಟು ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟು ಆದಿತಂ
ಕಷ್ಟಾವು ನಮಗ ಬಂದೀತಂ
ಕಂತಂಹರನ ನೇನದಳಂ ಸಾರೀ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

---

1 ಲ್ಹ

ಪಾಂಡುವರಿಗೂನದೇಶಾ
ಬಂದಂತೇ ಆದೀತು ।
ಪಾಪಿ ದುಶ್ಶಾಸ
ದ್ರೌಪತಿ ಶೀರಿಯಾ ಶಳಿಯಾಲು ।
ಭೂಪತಿಗಳೇನುಮಾಡುವರು ।
ನಂಮನೌ ಶರಿಯು ಬಿಡಿಸು
ಇನ್ನೊಬ್ಬರ್ಯಾರಿಲ್ಲ ।
ಸಿಕೆಯಂದಾ ಮೊಮಗನೊಬ್ಬ
ಸಿಗದ ಹೋದವನ ।
ಬಗಿದು ತರುವೆನಂಬುವರು ॥
ಪಾಪಿಕೇಳ್ನಂಮಂಥ ಪಾತಕರ್ಯಾರಿಲ್ಲ ।
ಪಂನಂಗಾಧಾರಾನ ಸ್ತುತಿಸುತಾಲೀರವ್ವಾ
ಪಾರ್ವತೀ [1]ಅರಸ[1]ಗ್ಹೇಳಿದಳೂ ॥
ಪೂರ್ವದೀಜನ್ಮದ ಲಿಖಿತ ಪೂರ್ಣಾ
ನಮಗೆ ತಪ್ಪದೆಂದು
ಬ್ರಹ್ಮ ಬರದನ್ಯಾಕ [2]ಇಂಥ[2]ಬರೀ ॥ ೧ ॥

ಹೆಂಣಮಕ್ಕಳಿಡುವ ವಸ್ತ್ರ
ಬಂಣಿಸಿ ನಾ ಪೇಳ್ವೆನು
ಸಂಣ ನಡುವಿನ ಡಾಬಾ ಭಂಗಾರಾ ।
ಬಂಗಡಿ ಬಾವಲಿ ಜಮಕಿನವಾಲಿ
ಚಳತುಂಬು ಚಂದಾದಲ್ಲಿಡುವ
ರಾಗೂಟಿ ಚೆವರಿ ಹೆರಳು ಭಂಗಾರಾ ।
ಸಾವಿರ ಹೊಂನಿನ ಸರದಾಳಿಗಳು
ಮೋಹರದಾ [3]ಮು[3]ತ್ತಿನಾ ಮೂಗುತಿ
ಮೇಲೆ ಕೆಚ್ಚಿಸಿದ ವಜ್ಜಾರಾ ।
ಕಂಠಕ ಧರಿಸು ಕರಡಿಗಿ ಸರ್ಪಳಿ
ಕ[4]ಠಾ[4]ಣಿ ಕರೇಮಣಿ ದ್ವಾರೇ ಚಿಂತಾಕ
ಹರಡಿಗಿ ಹವಳಸ್ಸಾರಾ ।
ಹಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು ಕಿರಿಪಿಲ್ಲಿಗಳು
ಲುಲ್ಲವೆಂಟಿಗಿ ರುಳಿಯು

1 ಅಸ 2 ಇಥ 3 ಮ 4 ರಾ

ಗೆಜ್ಜಿ ಕಾಲ್ಗಡಗಾ
ಕಾಲ ಸರ್ಪಳಿ ಕಾಲುಂಗಾರಾಗಿ
ಮಂದರಧರನಾ ಕರುಣಾ ತಪ್ಪಿ
ಒಂದ ಉಳಿಯಂದ ಹೋದಾವು
ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲ ನಮಗಾಸಾರಾ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ವಕಾಲಾಗಿತ್ತೇರು । ಸಕಲ ಜನರೆಲ್ಲಾರು ।
ಸತ್ಯಕ ಶರಣಾರ ಸಾಕ್ಷಿ ಪೇಳುವೆನೆಂದು
ಅಕ್ಕ ನಿಲ್ಲಿಸ ದುಃಖವೆನುತಾ ॥
ರಾಮಲಕ್ಷುಮಣನು । ಪ್ರೇಮದಿಂದಿರುತಿಹರು ।
ಕೆಟ್ಟ ರಾವಣ ಜಾನಕೆಯು ವನದೊಳಗಿಟ್ಟು
ಹನುಮಂತಾ ಹೋಗೀ [1]ಲಂಕ[1] ಸುಟ್ಟ ॥
ವಿಭೀಷಣಗಾದಿತು ಪಟ್ಟ ।
ಇನು ಸಿಕೆಯುವ ಕೊಟ್ಟ ।
ಹಿಂಡ ದೈತ್ಯರನೆಲ್ಲ ಭಂಡ ಮಾಡಿದ ಭೂಪಾ ।
ತಾಯಿ ತಂದನು ಕುಲದೀಪಾ ॥ ಏರು ॥

ಹೋದಂತ ಮಗನಿಗೆ ಆದನೇಳ ತಾಯಿಯೆನಂತ
ಶೋಧಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆಲ್ಲಾರೂ ॥ ೨ ॥

ಹೊದವಂತ ಹೊದಿಕೆಯು ಭೇದವನು ಹೇಳ್ವೆನು
ಹೋದವೆಲ್ಲ ರಾಜೇದ ಮೇಲೆ ಹೇರೀ ।
ರಾಣೇರುಂಡುವ ರಾಗಾವಳಿ ಸೀರಿ
ಬಾಲೇರುಂಡುವ ಬಾಳಿಪಟ್ಟಿ ಸೀರಿ ।
ಚದುರೇರುಂಡುವ ಚಂದ್ರಕಾಳಿ ಸೀರೀ ।
ಸುಣಾವರುಂಡುವ [2]ಸಾ[2]ಸಿ ಬಣ್ಣದ ಸೀರಿ ।
ಹುಡಿಗೇರುಂಡುವ ಹುವ್ವಿನ ಶೀರಿ
ಕನೇರುಂಡುವ ಕುಬಾವತಿ ಸೀರೀ ।
ಮಕ್ಕಳುಂಡುವ ಮಂಜಿನ ಸೀರಿ ।
ತೊತ್ತುಗಳುಂಡುವ ತೋಪಿನ ಸೀರಿ ।
ಉತ್ತುಮರುಂಡುವ ಉರಳೀ ಗೆರೀ ಸೀರಿ ।

---

1 ಲಕ 2 ನಾ

ಕೂಸುಗಳ್ಹೊದುವ ಕುಲಾಯು ಕುಂಚಿಗಿ ।
ಏಸೊಂದು ನಾ ಪೇಳ್ವೆನು
ಬಿಂದಾಲಿ ಅರಳೆಲಿ ನಾಗಂಮ್ಮರೀ ।
ಶಲ್ಲೆ ಮುಂಂಡಾಸಂ ಶಾಲಂ ಶಕಲಾತಿ
ಪಶ್ಚದಂಗಿ ಪರಿಮಳ ಪಾವುಡ
ವುಡವಂಥಾ ಧೋತ್ರನಾಗ್ಯೂರೀ ।
ಎಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಾದಾಯಂತ್ತು
ಮಲ್ಲಾಸರ್ಜಾ ಮಾಡಿದ ಬದಕಂ
ಬಲ್ಲಷ್ಟು ಹೇಳುವೆ ನಾದಸೂರೀ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ಅಷ್ಟು ಹೋಗೀ ನಂಮಾಗ । ಕಷ್ಟ ಬಿಡಲಿಲ್ಲೆಂದು ।
ಪಟ್ಟನೇ ಹಣಿ ನೆಲಕ ಬಡವುತಾಲೀರವ್ವಾ ।
ಕಟ್ಟಿ ಹಾಯ್ವೆನು ಅಲಾಗೆನಂತ ॥
ತೊತ್ತಗಾಳೆಲ್ಲಾರು ಸುತ್ತುವೇ ಮುಂತ್ತಿದರಂ ।
ಮು[1]ಕ್ಕಂ[1]ಣ ಹರನ ದಯದಿಂದ ನಿಂನ ।
ಮಕ್ಕಳೈದಾರೇ ತಾಯಿ ಯೇನುತಾ
ತಂಮನ್ನೈದಾನೆ ತಾಯಿ ನಿನಗ ಬಂದದೆಯಂಂದು ।
ಉಂಮಾಯದಿಂದವರು ಹೇಳಿದಾರೀರವ್ವಗ ।
ಸುಂಮುನೀರದೆ ಅಳುವಾಳು ॥ ಏರು ॥

ಹಂನೆರಡಾ ಸಾವೀರಾ ದಂಡು
ಹರದೂ ಹೋಯಿಂತು ನಂಮನ ಬಿಟ್ಟು
ಓಡದಂತೆ ತಂಂಬಿದಕೇರೀ ॥ ೩ ॥

ಅಂಥಾ ದೊರಿಗಳಿಗಿಂತಾದಾಯಿಂತು
ಕಂತುಹರನೆ ಕೇಳವರಿಗೆಂತ
ಹೊತ್ತು ಬಂತು ಈಶ್ವರಾ ।
ನಾಡನಾಳ್ವ ಧೊರಿಗಳಿಗಿಂತ
ಕೇಡು ಬರಬಾರದೆಂದು
ರಾಜೀವು ಮರಿಗಿತು ಮಾರಾಮಾರಾ ।
ಮಾಂನೆರೂ ಆಳುಂವಂಥ
ಹಂನೆರಡು ಸಾವಿರ ಕರಡಿಗಿ ಹಳ್ಳಿ

1 ಕಂ

ಹುಂನಾರದಿಂದ ಹೋದವು ಮುಂನೂರಾ ।
ಸತ್ತೆಕ್ಕೆ ಶ್ರಾವಣಮಾಸಕೆಪ್ಪತ್ತೇಳನೂರ ಮಂದಿ
ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವಾರು ಜಂನ್ಮರಾ ।
ಹಸ್ತಿನಂದರ ಕಿವಿಯಲಿ ಕೇಳದೆ
ಹಣು ಸಕ್ಕರಿ ಉಣಸಿ
ದಾನ ಕೊಡುವರು ನಾನಾ ವಸ್ತ್ರಾರಾ ॥
ಧರ್ಮಾ ಮುಳಿಗಿ ಕರ್ಮಾ ಹೆಚ್ಚಿ
ಮರ್ಮಾವಾನು ಪೇಳೆನು
ಮರ್ಮಾ ಸಾಗಿ ಹೋದರ ಮೂರಾರಾ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ರಾಜೆಕ ರಾಯಿನಾಯಿಕಾ
[1]ಇಂಥಾ[1] ಗೋಜು ಹಚ್ಚದಿದ್ದರೆ
ಸಾಜಾಗಿ ದೌಲಾತ ಸಾಗಿಹೋಗುವದೆಂದು
ಮಾ ಜನಾರೆಲ್ಲಾ ಮರಗುವರೂ ॥
ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ದೇಸಾಯಿಗೆ ಸಿಕೆವ್ಹಾಕಿದಳೆಂದು ।
ಆಕಿ ಚೆಂನವ್ವ[2][ ][2] ನೊಯ್ದು
ಹಾಕಿದರು ಹೊಂಗಲದಾಗ ।
ಸಾಕಿದಾ ಮಗನೆಂಬುವರೂ ॥
ಟಾಕರಾ ಸಾಹೇಬ ಬಂದು
ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲೆಂದು ।
ಧೀರ ರಣದೊಳು ಹೊಕ್ಕು ।
ಊರ ತಕ್ಕೊಂಡನೆಂದು
ಭೋರಿಡುತ ಜನರೆಲ್ಲ ಆಳುವಾರು ॥ ಏರು ॥

ಆಕಾಶದ ಮೇಲೀನಾ ಚೆಂದ್ರ
ಲೇಸಾಗಿ ಬೆಳಕಾ ತೋರವಾನು
ಏಸಿದ್ದಾರೇನು ನಕ್ಷತ್ರಾ ॥ ೪ ॥

ವ್ಯಾಳೆವ್ಯಾಳೆಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಮಾಡಿ
ಬ್ಯಾಗದಿಂದ ಹೇಳೀದಾರು
ನಾಳೆ ಹೊರಡೆಂಬು ಉತ್ತಾರಾ ।
ಒಡವೀ ವಸ್ತಾವನೆಲ್ಲ
ಪೊಡವೀ ಮೇಲೆ ವಗದಾಳು

1 ಇಥಾ 2 ನೌ

ಬಿಡದ ಸುರಿಸೂವಳು ಕಣ್ಣೀರಾ ।
ಸಾಗಡೆಲ್ಲ [1]ಹೇರಿ[1] ಭಂಡಿಗಾಳು
ಮುಂದಕ್ಕ ಸಾಗಿ ನಡದಾವು
ಬಿಟ್ಟು ಹೊಂಟರಲ್ಲೊ ದಾನಕಾರಾ ।
ಹತ್ತುವಂತ ಕುದರಿಗೆ
ಮುಂತ್ತಿನಾ ಜೀನವ ಬಿಗಿದು
ಹಿಡದಾ ನಿಂತಾನುಣಾ ಮೋತದ್ದಾರಾ ।
ಗುರುವಿನ ತರಿಸಿ
ಪಾಲ್ಲಿಕ್ಕಿಯಾ ಮ್ಯಾಲೀ ಅಪ್ತಗೀರೀ ಹಿಡಿಸಿ
ಹಾರೀಸೂತ ನಡದಳ ಚಾಮಾರಾ ।
ಸುಣ ಮಂಗಳೈಯ್ಯಾ ನಾನು
ಸಾರಿ ನಿನಗ ಪೇಳ್ವೆನು ತಾಪಾ
ಕೇಳೊ ಅಪ್ಪೈ ಸರದಾರಾ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ಹೊಂಡೆಂದೂ ನಿಂತಾರೋ ।
ಮುಂಡಾಟಾ ಹಿಡಿದಾಳೋ ।
ಬಂಡಾಟಾ ಮಾಡಿ
ಕೈಹಿಡದೊಂಮೆಳದಾರೋ ।
ಕಂಡವರಾ ಕಾಲಾ ಹಿಡಿದಾಳೊ ॥
ಮುಂಡಾಲಾನಾಳುಂವಂಥ ।
ಪುಂಡರೂ ಮುಡದ್ಹಾಂಗ ।
ಕೆಂಡವ ಹಾಯಿಂದಿಂನು ।
ಪ್ರಾಣವಾ ಕೊಡಲೆಂದು ।
ಗಂಡನಾ ನೆನದೂ ಅಳುವಾಳೋ ॥ ಏರು ॥

ನೀರ ಇಲ್ಲದ ಮಲ್ಲಿಗೀ ಹುವ್ವಿನ
ಬೇರ ಪಣಗೀದಂತೆ
ಆಸರಿಲ್ಲದ ಪಾರೇ ಕೊಟ್ಟರುಣ ಪರಂಗೇರಾ ॥ ೫ ॥

ಎಷ್ಟು ಮಾಡೀದಾರ
ನಮ್ಮನ ಬಿಟ್ಟೂ ಹೋಗೂದಿಲ್ಲವೆಂದು
ಮಾಡೂತ ನಡದಾಳು ವೀರನ ಸ್ತೂತೀ ।
ಅತ್ತೀ ಮಾವನ ನೇನಸಿ

---
1 ಪೇರಿ

ಹತ್ತೀದಾಳು ಡೋಲೀಯಾನು
ಹೊತ್ತಾರಂಣ ಬೋವೇರೆತ್ತೀ ।
ರಾಯಿಂನಾಯಿಕ ಬಂದಾನೆಂದು
ರೌಡಮಾಡಿ ನಡದಾರು ಎಡಬಲಕ
ಹಿರದ ಬಿಚ್ಚಗತ್ತೀ ।
ಹಿಂದ ಇಂನೂರ ಬಾರಿನ ಮಂದಿ
ಮುಂದ ಮುಂನ್ನೂರ ಕಂಡತಿ ಮಂದಿ
ಮಾಡೂತ ನಡದಾರು ಪಾರಾಗಸ್ತೀ ।
ದಾಸೋಗದಿಂದ ದಾರಿ [1]ಹಿಡದು[1]
ಧಾರವಾಡಕ ಬಂದಮ್ಯಾಲೆ
ಸರದಾರಾ ಕೇಳೀದ ಅವರ ಸ್ಥಿತೀ
[2]ಕೊಟ್ಟಂಥ[2] ಅಂನದ ಮೇಲೆ
ಬಿಟ್ಟು ಎರ್ಡನೆ ಮಾಡತೀರಿ
ನಂಮ ಮೇಲೆ ಮಾಡೊದ್ಯಾಕ ಜಾಸ್ತೀ ॥
ರಾಯಿಂನಾಯ್ಕನ ಹಚ್ಚಿ
ಸಂತ್ರವಂಂತ್ರ ಹಳ್ಳಿನೆಲ್ಲ
ಫಿತೂರ ಮಾಡಿ ನೀನು ಸೂಡಸ್ತೀ ॥
ಕೊಲ್ಲಬ್ಯಾಡ್ರಿ ಇವಳಂನು
ಕಂಸೂಗಲ್ಲ ಕಿಲ್ಲೇದೋಳಗೊಬ್ಬಳ
ನೀಡಂದಾನು ವಸ್ತಿ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ಹೊತ್ತಾರೋ ಬೋವೇರು
ಕಂಸಂಗಲ್ಲೀಗೆ ತಂದಾರೊ ।
ಮೆಂಲ್ಲಾನ್ಕೆ ಕಿಲ್ಲೇವಾ ಹೊಗುವಾಗ
ಈರವ್ವಾ ಬಲ್ಲಾಂಗ ದುಃಖಾ ಮಾಡಿದಳೂ ।
ತಾಯಿಂಲ್ಲವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಯಿಂಲ್ಲಾ ಶಿರಿಯಿಲ್ಲ ।
ಬಾಯಿಂಬಿಡಂತಲೀರವ್ವಾ
ತಾಯಿಂಲ್ಲದಿಡಬಾರದೆಂದು ।
ಸಾವು ಬೇಡಿದಳು ಶಿವನೀಗೇ ॥ ಏರು ॥

ನೀರ ವಳಗಿನ ಮೀನಾ ವೈದು
ಬೇರೆ ಹೊರಿಯಾಕೆ ಚೆಲ್ಲೀದಂತೆ
ಆದೇವ್ವೆಯ್ಯ ನಾವು ಅನಸ್ತೀ ॥ ೬ ॥

1 ಹಿದು 2 ಕೊಟಂಥ

ಇಂನು ಈ ಧರಿಯೊಳು
ಮುಂಂನ ಇರಬಾರದೆಂದು
ಅಂನ ಉದಕವಾ ಬಿಟ್ಟಾಳೋ ।
ಸಂಗ್ರಾಣಿ ಬ್ಯಾನೀ ಹಾಂಗ
ಸರ್ವಗಾ ದೇಹಾವಂನು ।
ಸುಂಣದಂತೆ ಕರಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಳೋ ।
ಸುಣವಾದ ಕೈಕಾಲು ।
ಮುಂಣಪಾಲುವಾಗಲೆಂದು
ವೈ ಬುಂಣಾ ಒಣಗೀಸಿಬಿಟ್ಟಾಳೋ ।
ನಾಡವೊಳು ನವಲಗುಂದ
ಕಾಡಸಿದ್ದನ ಹಂತಿಲಿ ಹೋಗಿ
ನೀರಾ ಮಿಂದು ಮಡಿಯಾನುಟ್ಟಾಳೋ ।
ಜಂಗಮಾ ತೀರ್ಥವ ಪಡಿದು
ಅಂಗೈ ವಳಗ ಲಿಂಗಾ ಯಿಟ್ಟು
ಲಿಂಗದ ಮೇಲೇ ಧ್ಯಾನಾ ಇಟ್ಟಾಳೋ ।
ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಂಗಾಮುರಿಗೆ
ತಕ್ಕಡಿ ಭಂಗಾರ ತರಿಸಿ
ದಾನಾ ಧರ್ಮಾವಂನು ಕೊಟ್ಟಾಳೋ ।
ಮುಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ಕೋಡು
[1]ಮುಕ್ಕಂಣ[1] ಶಂಕರನೆಂದು
ಧಾರವಾಡದ ದಾರಿ ಹಿಡದಾಳೋ ॥ ಪ್ರಳಾಪ ॥

ಚಿಕ್ಕ[2]ಮುsಗಾ[2] ಮಲ್ಲಸರ್ಜಾ
ಸಿಕ್ಕನುಬುಂದು ಕೇಳೀ ।
ಬಕ್ಕನೇ ಹಣಿ ನೆಲಕ ।
ಬಡವುತಾಲೀರವ್ವಾ
ಜಕ್ಕನೇ ಧರೀಗಿಳಿದಾಳೋ ॥
ಕೊಡ ಹೊಂನಿದ್ದಾರೇನು
ಬಡಿವ್ಯಾಗಿರವೂದೆ ಲೇಸು ।
ಮುಡದಿಗೇ ರಾಯಾನೊಬ್ಬ ।

1 ಮುಕಂಣ 2 ಮಾಗಾ

ವಂನಿಯೊಳಗಿರಲೇಸಂ ।
ಹೀಗೆಂದೂ ದುಃಖಾ ಮಾಡಿದಳೋ ॥ ಏರಂ ॥

ಧಾರವಾಡ ಬಂದೂ ಮ[1]ರ[1] ದಿವಸ
ಸತ್ತು ಹೆಬ್ಬಳ್ಳೀ ಬಸವಾನ
ಪಾದಾಕ್ಹೊಂದ್ಯಾಳೋ ॥ ೭ ॥*

---

1 ರ

* ಪರಯ್ಯಾ ಬಿಂನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ ಬಾದಾಮಿ. ೪ನೇ ಫೇಬ್ರುಆರಿ ಸನ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ

೯. ಬಾದಾಮಿ ಕಿಲ್ಲೆ ಕೆಡವಿದ ಪದ

ಬಾಹದ್ದೂರ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಾದಾಮಿ ಕಿಲ್ಲೆಕೆ
ಬಂತು ಪ್ರಳಯಕಾಲಾ ॥
ಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಮೆ[ೕ]ಲೆ ಮೇಲಾದ ಕಿಲ್ಲೆ
ಆದಿತು ನೆಲದ ಪಾಲಾ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಕಿಲ್ಲೇದಾ ಚಮತ್ಕಾರ ಹೇಳತಿನಿ ಕೇಳಿರಿ ಮಂಜಕೂರಾ ।
ಗುಂಡ್ಡದ ಮೇಲೇ ಗಡಾ ಕಾಣತದೆ ಬಾಳ ಪರಂಪಾರಾ ।
ಮುಂನೂರರವತ್ತಗಡಾ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಾಹದ್ದೂರ ಸಾಹೆಬರಾ ।
ಕುಂಟಕುರುಡರಿಗೆ ಅಂನಕ್ಷೆತ್ರ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾರಾರಾ ।
ಬಸರೆಂಗ್ಸರಿಗೆ ಎರಡಾಳಿನ ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟನು ಮಂಜೂರಾ ।
ಒಂಭತ ವರುಷಾ ಕಟ್ಟಿದರೂ ಜನ ಹುನೆರಡು ಸಾವೀರಾ ।
ಸುತ್ತ ಆಳವರಿ ಮುಜಬುಂದ ಅಗಸಿ ಇದ್ದವು ನೂರಾರಾ ।
ಕಲ್ಲುಂಗಚ್ಚಿಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಗೋಡಿಗೆ ಬರದರು ಚಿತ್ತಾರಾ ॥ ಚಾಲು ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮರಿಗೆ ಜಂಗ್ಮರಿಗೆ
ಭೂಮಿದಾನ ಪತ್ತಾರಾ ಪತ್ತಾರಾ ।
ಕಾಜಿ ಮುಲ್ಲ ಫಕೀರಗೆ
ಊರಕೊಟ್ಟ ಜಹಗೀರಾ ಜಹಗೀರಾ ।
ಸೂರಾ ಶಿಪಾಯಿ ಚಾಕ್ರಿಯುವರ
ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಬಲ್ಪೇರಾ ಬಲ್ಪೇರಾ ।
ಬಾದೂರನ ಹುಕುಮೂ
ನಡುವತಿತ್ತು ಬಲುದೂರಾ ಬಲುದೂರಾ ॥ ಏರು ॥

ಪುಣ್ಯವಂತ ಮಾರಾಯನ ಗುರುತಾ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಜಾರಾ ।
ಕೂನಾದ ಕಿಲ್ಲೆ ಕುಂಪಣಿಯುವರು ಮಾಡ್ಯಾರು ಸಂಹಾರಾ ॥ ೧ ॥

ಪೇಶವಾಯಿ ಮೊಗಲಾಯಿ ಕಾಲಕ ಲಢಾಯಿತೂ ಠೀಕಾ ।
ಏಳ್ನೂರು ಪಾಲಿಕಿ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ್ದೂ ಠಾವಿಕೈತೆ ಜನಕ ।
ಹತ್ತೆಂಟ್ಸುಸರ್ತಿ ಲಢಾಯಿ ಮಾಡಿದಲ್ಲೆ ರಾಜಿಕ ಬಿತ್ತು ಬೆಳಕ ।
ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನಾ ಬಾದುರ ಸಾಯ್ಬುಗ ಇದು ಮಂದು ಮಾಣೀಕ ।
ಮೇಣಬಸ್ತಿಗುಂಡಿ ಗೋಪುರ ಕೊಂಡಾ ಕೋಷ್ಠರಾಯನ ಕಾಲಕ ।
ಪಂಡಿತ ಮುಂನುಷ್ಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಿ ನೋಡಿದರೆ ಗುಂಡ ಮೆಂಟ್ಸು ಜಗಕ ॥ ಚಾಲು ॥

ಕರ್ನಾಟ ಪ್ರಾಂತಕ
ಆಧಾರಿತ್ತು ಈಗಾಡಾ ಈಗಾಡಾ ।
ಕೆಡವಾಗ ಸಿಡಿಲ್‌ನಂತೆ
ಸಪ್ಪಳಾಯಿತ್ತು ಧಡಧಾಡಾ ಧಡಧಾಡಾ ॥
ಧೂಳ ಮುಸಗಿ ಸೂರ್ಯಗೇ
ಬಂದಗಾದಿತೂ ಮಾಡಾ ನೋಡು ಮಾಡಾ ।
ಒಡುಕೊಂಡು ಹೋದರೇ
ಕೇಳುವರಿಲ್ಲೀ ನಾಡಾ ಈ ನಾಡಾ ॥ ಏರು ॥

ಆಳಿಯನ ಅವತಾರಾ ಬಂದಿತು ರಾಜ್ಯಕೆ ತಿಳಿದು ನೋಡು ಲೆಕ್ಕಾ
ಓದಿದ ಮನುಷ್ಯಗೆ ಭೇದ ಹೊಳುವುತದೆ ಕಾಲಗ್ನಾನ ಮುನಕ ॥ ೨ ॥

ಕಿಲ್ಲೇ ಕೆಡೂವಾಗ ನಾಡ [1]ವೇಗಿನ[1] ಜನ ಮರಿಗ್ಯರು ಮರಮಾರಾ ।
ಶಿಪಾಯಿ ಶೂರರೂ ಉಪಾಯ್ವೇನದೇ ತಂದರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀರಾ ।
ಮುಂತ್ರಿನಂತ ಬುರುಜು ಸುತ್ತಲಿ ಬಿದ್ದವು ಹೇಳಾಕಿಲ್ಲ ಹೆಸರಾ ।
[2]ಹು[2]ಡಗಾಟವಾದಿತು ಕಲಿಯುಗದೊಳಗಿಂದು ತಿಳಿಯೊ ಚಮತ್ಕಾರಾ ।
ಕಳಳ ಇಲ್ಲದ ತೇರಿನಗತಿಯು ಬಾದಾಮಿ ಶ್ರಿಂಗಾರಾ ।
ಛಪ್ಪನ ದೇಶಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಾಗಾ ಆಳಿಕೆ ದ್ವಾಪಾರಾ ॥ ಚಾಲು ॥

ದೇಸಾಯಿ ಅಂತಾನ ಗೋಸಾವಿ ಆಯ್ತು
ನುನ ಹಣೆಬಾರಾ ಹಣೆಬಾರಾ ।
ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತಕೊಂದರು
ಯಾವತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಹತ್ಯಾರಾ ಹಾತ್ಯಾರಾ ।
ಈಗ ಬಂದಿತು ರಾಜ್ಯಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿ
ವೇಗಿನ ಕರಾ [3]ನೋಡ[3] ಕರಾ ।
ದಿನಮುಂದ ಹುಕುಮು ನಡಸ್ತಾರ
ಇಲ್ಲ ಸ್ಥಿರಾರಾ ಸ್ಥಿರಾರಾ ॥ ಏರು ॥

ಕ್ಷಿತಿಯೊಳು ಬಾದಾಮಿಪತಿ ವಿರುಪಾಕ್ಷನ ಕರುಣದಿ ವಿಸ್ತಾರಾ ।
ತಿಳದು ಮಾಡಿದನು ಜಾಣೆಸಿ ನೋಡಿರಿ ಬಲ್ಲಂತ ಹಿರಿಯಾರಾ ॥ ೩ ॥*

---

1 ಮೆಗಿನ 2 ಹ 3 ನೊಡ

* ಪರಯ್ಯಾ ಬಿಂನ ವೀರಭದ್ರಯ್ಯಾ ಗಣಾಚಾರಿ ಬಾದಾಮಿ, ೫ನೇ ಫೇಬ್ರುಆರಿ ಸನ ೧೮೭೪ ಇಸವಿ.

೧೦. ನರಗುಂದದ ಪದ

ದೊಡ್ಡ ಶರಾ ಪಗಡಿ ಬಾಜಾರಾ ಆಯಿತಿ ಬಲದೂರ
ಕಾಣವದುಂ ಚಂದ ಬಳವಲ ದೇಶ
ಬಲಸೂರಿ ಆಯಿಂತೊ ನರಗುಂದ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ನಾಡೊಳಗ ಇಲ್ಲ ಅದರ ತಾಡಿ
ಎಂಕೊಬನ ಗುಂಡಿ ಕಲ್ಲ ಪಡಿ ಪಡಿ
ಗುಡ್ಡದ್ವಾರ್ಯಾಗ ಆ ಗುಡಿಯುಂ ವಿಸ್ತಾರಾ
ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳುಂವೆ ನಿಮುಂಗೆ
ಏನಂದೊ ಆದರ ವಿಸ್ತರಾ ಗಚ್ಚಮುಂದಿರಾ
ಗಡ್ಡಿಯುಂ ತೇರಾ
ಚಾವಣಿಯುಂ ಮೇಂಗ ಹಂಚೀನ ಲೇವಿಗಳ
ಇಳಿಸಿದ ವಿಸ್ತಾರ ಹ್ಯಾಂಗ
ಏನ ಗರಡಗಂಬದ ಮೇಲೆ ಗಡಗಿ ಕಂಡೆದ
ಮುಡಗಿ ಹೊಂದಿಶ್ಯಾನ ಬಡಗಿ
ಶಾಣ್ಯಾ ಬಲ್ಹಾಂಗ ಏನ ಪದರಗಂಬ ನುಡಿ ಚದರ
ವಿಚಿತ್ರದೊಳಗೆ ಕೆತ್ತಿ ಪಟಕೆ ಹೊಂದಿಶಾರೆಲ್ಲಾ
ಕೆಬ್ಬಿಣದ ಕೀಲಾ ಉಕ್ಕಿನದ ತಲಾ
ಕೊಂಡಿ ಆದರಾಗ ಏನ ಗಂಟಿ ಜಾಂಗುಂಟಿ
ಪಾತಾಳದಕಣಮಾ ಅಂಕಣ ಮೇಂಗ ॥ ಚಾಲ ॥

ಬಾಳ ಚಾತುರ್ಯದ ಗುಡಿಯುಂ
ಸುಂತ್ತಿನ ಫವಳಿ ಕಲ್ಪಡಿಯುಂ
ಜರದಮ್ಮ ದಣಿಯುಂ ಸಬರಹಿಡಿಯುಂ
ನಾ ಮೇಲ ತೋರಸತೀನ ನಡಿಯುಂ
ನೆಲ್ಲಕ್ಕಿ ಗಚ್ಚ ತಿಳಿಮುಂಡಿಯುಂ
ಅಲ್ಲಿ ಸುಂಣ ಬಿದಿರಿನ ಚಡಿಯುಂ ॥ ತೋಡ ॥

ಬಾಳೊತ್ತ ನಿಂತ ನೋಡಿದಿ ಅಕಲಧಿಂಗಾದಿ
ಹೀಂಗ ಪದಿ ಪದಿ
ನಡಸತಲಿ ಬಂದ ಬಳವಲದೇಶ
ಬಲಸೂರ್ಯಾಯಿಂತೊ ನರಗುಂದ ॥ ೧ ॥

ಉದಿಯಂಕ್ಕ ಎಂಕೊಬನ ಪೂಜಿ ಆಗೊದಂ ಬಲಂ
ಸಂಜಿ ಬಾಗಲವಂಂದ ಬಜಿ ಆಗೊದಂ ಚಣಚಣಕೆ
ಕಂಚಿನ ಕಾಳಿಗಳ ಹಿಡಿಯಂತಾರ ಈ ಕ್ಷಣಕೆ
ವಾದ್ಯಾ ಆಗುಂದ ಅರನ ಬದಿಯಂಲಿ ತಾಳವಂದ್ದಲಿ
ಸಂಶ ಜಾಂಗಟಿಲಿ ಬಾರ್ತ್ಯಾರಿಶ್ಯಾಡುಂದಕ
ಏನ ವೇಣ ತಾಂಬುಂರಿ ಸ್ವರಾ ಸಾರಿಂಗಿ ಟೀಕ
ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಬಂದಾರ ಬ್ರಾಮಂರಾ
ಉಡಂವ ಧೋತರಾ ಓದಿ ಮಂತರಾ ಮಾಡಿ ಅಬಿಷೇಕ
ಏನ ತಾಲಿ ತಂಬಿಗಿ ತಂಬಿ ಇಟ್ಟರ ಎಡಬಲಕ
ಅಕ್ಷತಿ ಹಚ್ಚುವರು ಗಂಧ ಪೋ[?]ವೃಂದಂದ
ಕಿರಿ ಆಟವ ತಂದ ಇಟ್ಟರ ಪುಸ್ತಕ
ಏನ ಹಸರ ಪಚ್ಚ ಶ್ರೀ ಪೇಚ
ಹೊಳುಂವತವ ಜಂಳಕ
ಆಗ ಬಂದಿತಂ ಉಪದ್ಯರ ಗಂವಿಂ
ಗಂಡಿಯಂ ದಿಮಂದಿವಿಂ
[1]ಕಂಚಿನಾ[1] ಸವೆಂ ಹಚ್ಚರ ಲಾಕ ಲಾಕ
ಆ ದೀವಿಗಿ ಬೆಳಕ ಬಿದ್ದಿತಂ ಶೀವಸವಾಸನಕ
ಅವನ ಮಂಲಗಂವ ಮಂಚ ಬಲ ಇಂಬ
ಲೇಪ ಆದರ ತಂಂಬ ಕಂತನಿ ತಲಿಗಿಂಬ
ಅವನ ಮಂಲಗಂದಕೆ ಬಹಂ ಕಂಶಾಲದಿಂದ
ಸವ ನಿದ್ದಿ ಮಾಡಂ ಬೆಳತನಕ ॥ ಚಾಲ ॥

ದುಡಂವಂತ ಭಕ್ತ ಪೂಜಾರಿ
ಅವ ವಿದ್ಯೇದಲ್ಲಿ ಬೇರಿ
ಹಸಿ ಹಾಲಂ ಚಿನ್ನಿ ಸಕ್ಕರಿ
ತಂಪ್ಪದಲಿ ಅನ್ನ ಬಂರಬೂರಿ
ಕಾಯಿಂ ಕಜಂರಿ ವಣ ಕೊಬರಿ
ಮೇಲೆ ಪಳಾರ ಮಾಡ್ಯಾರ ಚೊರಮರಿ ॥ ತೋಡ ॥

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತಂದ ತನ್ನ ಸತಾ ದೇಹಕೆ ಹಿತಾ
ಸ್ವಾವಿಂ ಸಲಸಂದ ಬಳವಲಾ ದೇಶ
ಬಲಸೂರಿ ಆಯಿಂತಂ ನರಗಂಂದ ॥ ೨ ॥

1 ಕಂಚ ಚಿನಾ

ಆ ಊರಿಗೆ ಬಾಬಸಾಬ ದೊರಿ
ಪನ್ನಾಸ ಪಾಗದ ಕಂದರಿ ಚಿಟಾನೀ ಮರಿ
ಬಂತ ಶೃಂಗರನಿ ಆದರ ಅಳತಿ ಅಂಬಾರಿ
ಬಂಣದ ಚವಡಲೆ ಬಿಗಸಿ
ತನ್ನ ರಂಗಮಾಲಿನಾಗ ದನಿ ದೊಡ್ಡ ಅರಮನಿ
ಪಾತ್ರದ ಚಂದ್ರೆಸಾನಿ ಅವನ ಶ್ರೀ ಅರಸಿ
ಏಕಂತ ಕೋಲಿಯಊಳಂ ಮಾಡಂತಾರ ನಗಿಹಾಸಿ
ಏಕಂತ ಕೋಲಿ ತಾರಿಪ ರಂಗಮಂಟಪ
ಮಂಚದ ಮೇಲ ಲೇಪ
ಕಂತನಿಯಂದಂ ಗಾಸೆ
ಏನ ಬಂಣದ ರಜಾಯಿಂ ಗಂಜಿ ಹಚ್ಚಡಾ ಹಾಸಿ
ಹೋಗಿ ಕಂಂತರ ಅವರಿಬ್ಬರಾ
ತಬಕದಲಿ ಪೂರಾ
ತಂದ [1]ಹಾಜಿರಾ ಪರ್ಕ್ಯ[1]ಕೊರಳಿಗೆ ಧರಿಸಿ
ತನ್ನ ಮಾನುನಿ ಕಂಡಂ ಹಂರಿಮಾಡಂತಾನೊ ಮೀಂಶಿ
ಭಾಳ ಮಾನಂನಿ ಮಂಚದ ಮೇಗ
ಮಾಡಂರಂಗ್ಯಾಂಗಾಂಗ
ಆಡಿ ಚದರಂಗ ಅವನ ಸೋಲೀಸಿ
ಬಲ ಕಂಶಾಲದಿಂದ ಮಾಡುತಾರ ನಗಿಹಾಸಿ ॥ ಚಾಲ ॥

ಅವರಂ ಬಂದ ಹರ್ಯಾಗಿನ ಹೊತ್ತ
ಮಾರ್ಜಾಲ ಮಲ ಮಂದಿ ಅವನ ಸಂತ್ರ
ಇರಬೇಕೊ ಇಂಥ ದವಲತ್ತ
ಏನ ಸಕಲ ಗಂಣಕ ಪಂಡೀತ
ಕಡಮಿಲ್ಲ ಕೇಳ ಇವನ ದಂಡ
ಏನ ಬ್ರಹ್ಮರ ಬರದ ದೇವಲಿಖಿತ ॥ ತೋಡ ॥[2]

ಅಂಬುಂದಂ ಅಬಿ ಅಬಿ ಹೊನ್ನಿನ ಥಬಿ
ಹೇಳದ ಬೇಗ ಬಂದ ಬಳವಲ ದೇಶ
ಬಹಂ ಸೂರಿ ಆಯಿತಂ ನರಗುಂದ ॥ ೩ ॥

---

1 ಈ ಪದ ಹೀಗೆ ತಿದ್ದಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ : ಅಬೀರಾ.
2 ಇದರ ಬಳಿ 'ಧನಿತಾನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ದೊಡ್ಡ ಮಾರಾಯಂದು ತಂನ ಕಿಲೆ
ಗಂಡ್ನದ ಮೇಲೆ ಆಯಿಂತಿ
ಬಲರಲಿ ನೀರಿನ ಜವಳಾ
ಆ ಗಂಡ್ನದ ಮೇಗ ನೀರಿನ ಶಲಿ ಭಾಳಾ
ಮಂತ್ಹೊಂದು ಮಾಡ್ಯಾರ ಮಂಸಲತ್ತ
ಜಕೀರದ ಗೊತ್ತ ಸರಳ ಸಾಯಿಂತ್ರ
ಹೊಟ್ಟಿಯಂ ಕೂಳ ಏನ ಹಗೆ ಅಂಬರಿ
ಕಡಶಿ ತುಂಬಿದಾರ ಜೋಳಾ
ಗಡ ತೊಗೊಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ ಯಾರ್‍ಯಾರಾ
ಹಿಂದಕೆ ಭಾದೂರಾ ಮಂತ್ರಿಗಿ ಜೀರಾ
ಮೂರು ತಿಂಗಳಾ ಒಂದು ಸವ್ಯನ
ಟೋಪು ಹೊಡಿದು ಮಾಡಿದರ ಜಗಳಾ
ಆಗ ಬಿಟ್ಟಿತು ಪಡುವಲ ಫಾಳಿ ।
ಬಿತ್ತ ಜಡಿಮಳಿ
ಹಚ್ಚಿರೋ ಕಾಳಿಗಂಡ ಜಳಜಳಾ
ಆಕಾಶಕೆ ತೋಪ ಹೊಡದ ಹಾರಿತ ಕೆಂಧೂಳಾ
ಕಾದಾಡಿ ಕಲಕಿದವ ಕಂಣ
ಬಾರೊ ಕಾಳಂಣ
ಮಾರಿ ಬಹುಸಂಣ ಮಾಡಿದನು ಕಾಳ್ಯಾ
ದುಃಖದಲಿ ಕಂಣತುಂಬ ನೀರ ತಂದ ಬಳಬಳಾ ॥ ಚಾಲ ॥

ಅಸ್ಕರಿ ಆಯಿತೊ ಲಡಾಯಿ
ಆಗ ನಿಂತಿತೊ ಕಾಳಂಣನ ಕೈ
ಇದಕೇನು ಮಾಡುನು ಉಪಾಯಿ
ಶಿಟ್ಟೀಲೆ ರಾಮದುರ್ಗದ ಬಾಯಿ ॥ ತೋಡ ॥

ಬಪ್ಪರೆ ಪುಂಡ ಭಾದೂರಾ ದೊಡ್ಡ ಸರದಾರಾ
ರಾಜ್ಯಕೆ ಜಾಹೀರಾ ಮಾಡಿದೊಂದೊಂದ ಬಳವಲದೇಶ
ಬಲಸೂರಿ ಆಯಿಂತು ನರಗುಂದ ॥ ೪ ॥

ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಪದಲಿ ತಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಬಗಿ
ಹಿಂದಕೆ ಹೀಂಗಾಗಿ ಹೋದಿತ್ತ ಳಿಮಾತು
ಇಂಗ್ರಾಜರೀಗ ಮತ್ಹೊಂದು ಮಾಡ್ಯಾರ ಮಂಸಲತ್ತ
ಬಾಜಿರಾಯ ಎದ್ದಾಗಿನ ಸುವ್ವ ರಾಜ್ಯವು

ಬೊಬ್ಬಾಟ ಮಾಡಿರೊ ಆಟ ಕತ್ತಿ ಕಂಡರಂತ
ಬಾಳ ದಂದಲಿ ಪಾಳೆಗಾರರ ಸಂತ್ರ
ಈ ಮಾತುಂ ಕೇಳುಂವದುಂ ತಡಾ
ಜಲದಿ ಭಡಭಡಾ
ಹೋದಿತಿಂದುಂ ಗಡಾಗಡದ ಮೇಲೆ
ಕುಳಿತ ತನ ಮಂದಿಗ್ಹೇಳತಾನ
ಹುಶಾರ ಇರೊ ಸ್ವಸ್ತ
ಇಂಗ್ರಾಜರುಂ ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡಿ
ಆಯಿಂತೊ ಹಡಬಿಡಿ
ಬಂದರೊ ಓಡಿ ಊರ ಸಂತ್ರಮಂತ್ರ
ನಂಮ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಾರೊ ಅದಾವೊ ಮೂರುಂ ಮಾತನಾ
ಬರುಂವದಿಲ್ಲ ನಿಂಮ ಭೇಟಿ
ಬರದ ಲಕ್ಕುಟಿ ಕಳುಂವುತಲಿ ಕುಳಿತಾ
ನೀವು ಹೇಳಿದ ಚಾಕರಿಗ್ಹಜೀರ ಇರತೇವಂತ
ಇಟ್ಟ್ಯಾಕ ಬಿಡೊ ನಿನ್ನ ಕೋಪ
ಚಲ್ಲಿಸಕರೊ ಟೋಪ
ಗಂದಕ ಮದ್ದಿನ ಉಪ್ಪ
ಹೇರಿ ಕಳುಂಹಂತರಕವಾಲಿ ಕಂದರಿ
ಧಾರವಾಡಕೆ ಕಟ್ಟಿದಾವು ಶೇತ ॥ ಚಾಲ ॥

ಅವರಿಬ್ಬರುಂ ಆದರ ಸುಂರಳಿತ ಮಾತಾಡತಾರ ಏಕಂತ
ನೀ ಬಿಡೊ ಮಂನಸಿನ ಬಂದ್ದಿ ವಂತ
ಸುಂವಿ ಅಡಗಿ ಊಟ ಉಂಣಂತ ॥ ತೋಡ ॥

ಇಂಗ್ರಜರದಾರೊ ಮಿತ್ರ್ಯ ಎನಗೆ ಬಲ ಸತ್ಯ
ಆಗಕರತ್ಯ ಹೇಳುಂವೆನು ಮುಂಂದ
ಬಳುಂವಲದೇಶ ಬಲುಂ ಸೂರಿ ಆಯಿತೊ ನರಗುಂದ ॥ ೫ ॥

ಧನಿ ಕಡಿಯಿಲ್ಲ ಜರಕೊಂದ
ಅನ್ಯಯಾವಾದ ಕರಿಯುಂ ಕಳವೀದ
ಎಲ್ಲ ನುಂಣದ
ಮುಸಲತ್ತ ಹುಟ್ಟಿತೊ ಮಾಸೋಜರ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ
ಆ ಊರ ಪೈಕಿ ಹಳಬರಾ ಸವಾನೂರ ಹಾರಾ

ಹಿರದ ಕತ್ತಿ ಭಾರ ಬಂತೊ
ಅಗಶ್ಯಾಗ ನಾವು ಲಡಾಯಿ ಮಾಡತೀವಿ
ಕತ್ತಿ ಕೊಡಾಕಿಲ್ಲ ನಿಮಗೆ
ಧನಿ ತಗದ ಹೇಳತಾನ ಬಾಯಿ
ಮಂಗದಕ್ಯಾರ ಕೈ
ನಮಗ ಅಪಾಯ ತಂದಿರೊ ಈಗ
ಭಾಳ ದೈನ್ಯಾಸ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳತಾನ ಮಂದ್ಯಾಗ
ಆಗುವಂಥ ಕೀರ್ತಿ ಆಗಲಿ ಎದಿಮೇಲ
ಹೊಗಲಿ ನಮ್ಮ ತಲಿ
ಎದಿಯ ಮೇಗ ಮಲಿ ಅದಾವೆನೊ ನಮಗ
ಸಂಕದಾಳ ನಾಯಿಕ ಶಿಟ್ಟ ಆದನೊ ಧನಿಮೇಗ
ಏನ ಮನ್ಯಾಸ ಮುಂಕಿನ ಮೇಲೆ ದಂಡ
ಮೇಣಸಿನ ಸಾಹೆಭ ಚಂಡ
ತಂದ ಕೋಕೊಂಡ ಕಟ್ಟಿದರ
ಹೊರಗ ಭಾಳ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಿತೋ
ಇಂಗ್ರೇಜರ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ
ತೋಪ ಹೂಡಂದ ನರಗುಂದ ಮೇಲಿ
ಸಣ ಜಂಜಾಲಿ ಬಂದುಕ ಪಿಸ್ತೂಲಿ ಕರೊಲಿ ಕೈಯಾಗ
ಏನ ಕಡಾಟ ಲಡಾಯಿ ಮಂಗಳಾರ ಮಧ್ಯಾನದಾಗ || ಚಾಲ ||

ಮಳ್ಳರಸ ಕಿಲೇದಾಗಿದ್ದ ತಿಳಿಯಂದಲೆ ತಾನ ಹೊರಬಿದ್ದ
ಅವರ ಕೂಡ ಮಾಡಿದಾನ ಜಿದ್ದ
ಹರುಷದಲಿ ತಾನು ಹೊರಬಿದ್ದ
ಅವರ ಕೂಡ ಮಾಡಿದಾನ ಯುದ್ಧ
ಇಂಗ್ರಾಜರ ಸೋಲಿಸಿ ಗೆದ್ದ || ತೋಡ ||

ಸೋಜರ ದಂಡ ಬಂದಿತೊ ತುರಿ ಕಡದು ಶರಿ ಸುರಿ
ಆ ಶಿಕ್ಕನೊ ಧೊರಿ ಆದ ಕೈಶೆರಿ
ಆಗಲಿಲ್ಲ ಮುಂದ ಬೆಳವಲ ದೇಶ
ಬಲು ಸೂರಿ ಆಯಿತು ನರಗುಂದ || ೬ ||

ಏನ ಫಿತೂರ ಮಾಡಿದಿ ಬೇಮಾನ
ಉಂಡ್ಯೊ ನುನ ಬೋನ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಕೂನ
ತಿರಗಿದ್ದಿಲ್ಲಾರು ಮುಂದ್ಹ್ಯಾಂಗ ನಿನಗೆ

ವೆಂಚ್ಯಾನೋ ದೇವರಾ ನಂನ ಗಂಡನ
ಸರಪಂತಿಉಂಡಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಕಂಡಿ
ಶೇಲ ಹೊತಕೊಂಡಿ ಶರಗ ಜರತಾರಾ
ಅಂತಾದೇನಂ ಮಾಡಿದರೊ ನಿನಗೆ ನಂಮಂವರಾ
ಸ್ವಾಮಿಂ ನನಗೆ ತಂದಿ ವನವಾಸ
ಹತ್ತಲಿ ನಂನ ದೋಷ ನನಗೆ
ಆಸರ ಇಲ್ಲ ಯಾರ್ಯಾರ
ಅತ್ತಿಸೊಸಿ ತೆಕ್ಕ್ಯಾದ ದುಃಖ ಮಾಡಂವರಂ
ಎಷ್ಟ ಇತ್ತೊ ಮಂನಸಿನಂತ ಜಿದ್ದ ತೋಸಿದೆಲ್ಲ
ಮುದ್ದ ಟೋಪ ಆರಿದ್ದ ದೂರ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ
ನಿಂಮಂಮನ ನೆಟ್ಟರಿಟಗೆ ಭಾಳ ಮಾಡಿದೊ ಪೇರಾ ॥ ಚಾಲ ॥

ಕಾರಕೂನ ಬಹಳ ಶಿಟ್ಟೀಲಿ
ಗಂರತಾಸಿ ಹೋದ ಮೈಮೇಲಿ
ನಿನಗ್ಯಾಕ ಹೆಂಗಸ ಬಾಲಿ
ಕಳವೇನಂ ಉಟ್ಟಿರೋ ಶಾಲೆ
ಈ ಕ್ಷಣಕೆ ಸೋಜರ ದಂಡ ಬರಲಿ
ಹಿಡಕೊಡತಿನ ಅವರ ಕೈಯಂಲಿ ॥ ತೋಡ ॥

ಆಕಿ ಮೇಣೆದಾಗ ಕಂಡರಸಿ
ಅಂಜಿ ಅಡರಾಸಿ ಕಂದರಿ ದಂಮಂಕಾಸಿ
ಹೊಳಿಯಂ ಮಳಬಿದ್ದ ಬೆಳವಲದೇಶ
ಬಲಂ ಸೂರಿ ಆಯಿತಂ ನರಗಂಂದ ॥ ೭ ॥

ಆ ಲಡಾಯಿಂ ಸಂದ್ದಿ ಕೇಳಂಣ
ಕತ್ತಿ ಚಣಪಣ ದಾರಿಗೊಂಟ ಹೆಣ
ಬಿದ್ದಿದವು ಎಷ್ಟ ಈಗ
ಮಂಊರಂ ಲೋಕದೊಳಗಿರಲಾಕಿಲ್ಲ
ಇಂಥ ನಷ್ಟ
ಪ್ರಾಯುದವರ ಮಾರಿ ಮೇಲೆ
ದಸಿ ಕಾಣತತಿ ಬೇನಿ ವತ್ತಿ
ಮಾಕ ಮಿಂಶಿ ಬಂದವೊ ಈಟೀಟ
ಎನ ಭಗರಿ ಗಡ್ಡ ರಣಗೂದಲ
ಜಾಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ

ಅವರ ತೊಟ್ಟರ ಚವಕಿನ ಚಂಣ
ಎದ್ದಿಶರ ಮಂಣ
ಸುತ್ತಿದರ ಸಂಣ ಕಾಸಿ ನಡಕಟ್ಟ
ಮೈಯೊಳಗ ಚಂದಕಿನ ಕಾಪದ ಅಂಗಿಯ ತೊಟ್ಟ
ತಮ ದನಿಗೆ ಮಂಜರಿಯ ಹೊಡರು
ಕತ್ತಿ ಡಾಲ ಪಿಡಿದು ಕರುಲಿ ಗುಂಡ ಬಡಿದು
ಗಾಯ ಗಂಟ ಬಿದ್ದು ರಣದೊಳಗ
ಮಡದರೊ ದರಣಿಗೆ ತಲಿಯಗೊಟ್ಟು
ಕೊಡು ಕುರಿಯ ಹಾಕಿದಾಂಗ ಪಾಲ
ರಕ್ತ ಜಲಜಾಲ
ಭೂಮಿ ಉಳಿಲಿಲ್ಲ ನೋಡೊ ಎಳಿ ನಷ್ಟ
ಎನ ಕರಳ ಪಚ್ಚ ಹೊರಬಿದ್ದವೊ ನೋಡೊ ಎಷ್ಟ ॥ ಚಾಲ ॥

ಅವರ ಹೆಂಡರದು ಬಲು ಸೂರಿ
ಬಳಿ ವಡಿದು ಕರಿಮಣಿ ಹರಿದು
ಅವರಕ್ಕತಂಗ್ಯಾರ ಬೋರ್ಯಾಡಿ ಬಡಕೊಂತ
ಬಂದಳೋ ಭೋರಿ ಅವರವ್ವನ ಹೊಟ್ಟಿಲಿ
ಗುಮರಿ ಹೊಡಕೊಂಡು ಬಂದಳೊ ಮಾರಿ ॥ ತೋಡ ॥

ಏನ ಲಡಾಯಿ ಮಾಡಿದಾರ ಶರ್ತ
ಅವರದೇನ ಗುರ್ತ ಸತ್ಯರೋ ಯರ್ಥ
ಆಗಲಿಲ್ಲ ಮಂದ ಬೆಳವಲದೇಶ
ಬಹುಸೂರಿ ಆಯಿತು ನರಗುಂದ ॥ ೮ ॥

ಅರಮನಿ ಆದಿತೋ ಲೂಟಿ
ಮಾರಾಯಿ ದೊಡ್ಡಪೇಟಿ ಜಿಂದಗನಿ ಕಟ್ಟಿ
ಹೇರ ಕಳಹು ಅಂತ
ಪಾಂಡವರ ಮನಿ ಕೌರವರು ಸುಲಿಗಿ ಮಾಡಿದಂತ
ರಾವುತರ ಕುದರಿ ಸಾಮಾನ
ಹೇಳಲಿನ್ನೇನ ಹಾಕುರು ಜರಜೀನ
ರೇಸಮೀ ತಡಿ
ಇನ್ನ ಮಾರಿ ಮುರಕಿ ಬಂಣದ ಸರಸರ ಗೊಂಡಿ
ರೇಸಮಿ ಬದಕು ಬಲು ಹಸಾ
ಕಾಣತದ ತುಸಾ ಶಾಲಿ ಕುಪ್ಪಸಾ

ಬಾಲೆರಂಡು ಮಡಿ
ಏನ ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿ ಹೊಕ್ಕ
ಸುಲಗಿಯನು ಮಾಡಿ
ಪಟ್ಟಣಕೆ ದೊಡ್ಡ ಸಾವಕಾರಾ
ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಾ
ಹೇಳಲಿನ್ನೇನ
ಮಂತ್ರಿನಾ ದಂಡಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಳಗಿ
ಚಿನ್ನಾದ ಹರಿವಾಣ ಗಿಂಡಿ
ಒಕ್ಕಲಗೇರ ಮೂರ ಹೊತ್ತ
ಮಿಣಿಯ ಖಣಿ ಸುತ್ತ
ಹೂಡು ಎಂಟೆತ್ತ
ದೊಡ್ಡಹಳಿ ಭಂಡಿ ಜೆತ್ತೀಗಿ ನಗಾ
ಹೊಲ ಬಿತ್ತುವ ಕೂರಿಗಿ ಶೆಡ್ಡಿ
ರೇವಡಿಗಾರ ಅಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆ
ಮಾಜುಮದಲಿ ಹುರದ ಹುರಕಡ್ಡಿ
ಚುರ್ಮುರಿ ಉಂಡಿ ಎನ ಸಕ್ಕರಿ ಬದಕು
ಮಕ್ಕ್ಯಾರ ಪಾವನ ಮಾಡಿ ॥ ಚಾಲ ॥

ನರಗುಂದಕೆ ಬಂದಿತ ಕಾಲ
ಇನ್ಯಾರ ಉಳವಿಕೊಳಲಿಲ್ಲ
ಗಣನಾಥ ರೊಕ್ಕದ ಚೀಲ
ಕಳಕೊಂಡ ಹೋದ ಚಿನಿವಾಲ
ಊರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರೊ ಎಲ್ಲ
ಮನಿಮಾರಿನೊಳಗ ಯಾರಿಲ್ಲ ॥ ತೋಡ ॥

ಧರಿಯೋಳು ಕಬ್ಬೂರ ಶಹರಾ
ಕಲ್ಯ ದೇವರ ಮಾಡಿ ಚಮತ್ಕಾರಾ
ಲಾವಣಿ ತಂದ ಬೆಳವಲ ದೇಶ
ಬಲು ಸೂರಿ ಆಯಿತು ನರಗುಂದ ॥ ೯ ॥*

---

* /song stress / ಬಾಳಿ ಇಂಟಿ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ೨೯ನೇ ಜಾನೆವಾರಿ ೧೮೭೪ ಇ ॥
(ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿ ಇದೆ.)

೧೧. ನರಗುಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪದ

ಆಳಧರ ನರಂಗಂಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ
ಫಿತೂರ ಮಾಡಿದಾನ ಕಾರಕಂನ
ಯಂಂದೆದಿಗಿ ಹೊಗದಂಥಾ
ಹಡ ತಗೊಂಡಂರ ಮಂಂಗಳಾರ ದಿನಾ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಸಮಾಚ್ಯರ ಕಂಂತ್ರಿರಚನಾ
ಮಂಂಚ್ಚಿ ಮದಲ ಹಂಟ್ಟಿದ ಕದನಾ
ಮಂಂಚ್ಚಿ ಯೀಡಂಂದಿಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೆಳತಿನ
ತೊಳೆದ ಕಾಲ್ಲಾಗ ಹಂಟ್ಟಿದ ಕದನಾ
ಕರ್‍ಯವಿಂಕದ ತೊಟ್ಟಿವಹಿನಾ
ಕೆಟ್ಟ ಸರದಾರ ಮಾಡಿಕವನಾ
ಹಲ್ಲಿಗೆ ಹರದ ಗುಂಂಡ ಹಾಕಿ ವಗಿರಂತ್ತಾ
ಝಂಟಿ ಮಂಟ್ಟಿ ಹೆಳ್ಯಾರ ವತನಾ
ದಂಡಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತ ಅನಮಾನಾ
ಗೊತ್ತಾ ಹಚ್ಯರ ತೇಳಿದ ಖಂನಾ
ಶಿಟ್ಟಿಗೆರಮಂದರ್‍ಾಪಟಾಲಮಂ
ಶಿಡದ ನಿಂತಂ ಯೆಂಲ್ಲಾ ಶೆನಾ
ಚ್ಯಕರ ಮಾಡದೆವ್ವು ಯಿಾದಿನಾ
ಕೊಟ್ಟಾನಂಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಅಂನ್ನಾ
ಯಿಂಂನ್ನ ನಂಮ್ಮ ಕೈಲೆ ಆಗಂದಿಲ್ಲಂತ್ತಾ
ಹೋಗಿಬಿದ್ದಾರ ನಾನಾನ ಬೆಂನ್ನ
ಹಾರತ ಸಾಹೆಬನ ಅವಸಾನಾ
ಬರದ ಪತ್ತರಾ ಕಾರಕಂನಾ
ಯಿಂಲಾತಿದೊಳಗೆ ಯೊಳಮಂಂದಿ
ಗ್ಯೊರನರ ಕೆಳ್ಯಾರಂ ವರ್ತಮಾನಾ
ಕರ ಮಂಂದಿ ಕರ್ನಾಟ ಚನಾ
ಆದಾರ ನಂಮ್ಮ ಮ್ಯಾಲೆ ಬೆಮಾನಾ
ಹಂಕಂಂ ಪರಕಾರ ಕಾರಕಂನಾ
ಹೊಕ್ಕಿ ನೊಡ್ಯಾರೊ ಮಂನಿತಾನಾ
ಹತ್ಯಾರ ಯಿದ್ದವರಂ ಹಚವ ಮಾಡರ
ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರ ಕಳದಿವ ಮಾನಾ ॥ ಚಾಲ ॥

ನಂಮು ಹಿರೆರ ಮಾಡಿದಂಥಾ
ಸಾಸರ ಹೊದಾರ ಯಲ್ಲಾ
ಚು ಕಡೆದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹೆರ ಹ್ವಾದಾವ್ಹಣಾ
ಆಂದಿ ಕೈವಿಂರ ಆದೆವೆಲ್ಲಾ
ಹೆಂಣ ವಂಕ್ಕಳ ಸರ ಚ್ಯೆಪ್ಪೀನ ಟಂಬಾಕಿ
ಯಿತ್ತಾನಂದಾ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡದ ಕರವಲ್ಲಾ
ಹೆಚಿಂದ ಪಿಸ್ತೂಲಾ ಚಕ್ರ ವಗಂವಾಗ ಭಾಲೆ
ಮಾಹಿತ ಯಿಂಲ್ಲಧಾಂಗ ಝಂಡತಿ ತಗೊರ
ಯಿಂರಂ ಅಂಥಾದೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನಾ... *
...ವ್ಯಾಡತ ಪಟೆ ಯಿತ್ತಾನಂದಾ
ಸಂಳ್ಳಲ್ಲ ಸಂೀರತಿ ಥಾಲ್ಲಾ
ಶಂಣ ರಂಗಲಾಲ ತಕೊಂಡಾರ ಬಿರದಾ
ಟಂಬಾಕಿ ಯಿತ್ತಾನಂದಾ ಕೈಯಾಗ ಹಿಡದ ಕರವಲ್ಲಾ
ಹೆಚಿಂದ ಪಿಸ್ತೂಲಾ ಚಕ್ರವಗಂವಾಗ ಭಾಲೆ
ಶರಚಿ ಭಿಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚವಾದಾ ಬಾಕಿ
ಬಿಚ್ಯಾವ ಕತ್ತಿ ಕಟಾರ
ಶಂಣ್ಣಾ ಕೈಚಂರ ವಟ್ಟಿಗೆ ಹಂನೊಂದಾ
ತಿರವ್ಯಾಡತ ಪಟೆ ಯಿತ್ತಾನಂದಾ
ಸಂಳ್ಳಲ್ಲ ಸಂೀರತಿ ಥಾಲ್ಲಾ
ಶಂಣ ರಂಗಲಾಲ ತಕೊಂಡಾರ ಬಿರದಾ
ನಂಮ್ಮ ದಂಖಾ ಹೇಳಂಣ ಯಾರ ಮುಂಂದಾ
ಯಿಂರಂ ಹಂಥಾ ಶಿಪಾಯೇರ ನೊಡಿ
ಆಳತಾನ ಹೊಳ್ಳಿಡಿ ಕಂಣಿಗೆ ನಿರತಂದಾ
ಮಾಚ್ಚಿ ಕಾಲಿಲೆ ಹೊಕ್ಕಿತ ಚನಾ
ಮಂರೆದಿ ವುಳಿಲಿಲ್ಲ ಯೆನೆನಾ
ಚಲಮು ಮಾಡಿರ ಭೊಲಿ ಬಡದ ಕುಡದರೊ
ವುಳಶಿ ಬಿಟ್ಟರೊ ಹಾಲಂ ಹೈನಾ ॥ ೧ ॥

ಆಳಧರ ನರಗಂಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ ॥ ಯೊಡನೆ
ಹಂ॥ ಶಂತ್ರಾ ಮಂರದಿವಸಾ

* ಒಂದು ಪುಟದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪುಟ ಸೇರಿ, ಅಡಿಯ ಪುಟ ಪೂರ್ತಿ ಆಗಿಲ್ಲ ವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾಡಬ್ಯಾಡರ ಆಲೆಸಾ
ಪಾಳೆಗಾರಗೆ ಫಂದಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ
ಹಿಡಿಬಾರದ ಆವರ ವಿಸ್ವಾಸಾ
ಮೆಣಶಿನ ಸಾಹೆಬ ಕೆಳ ಕ್ಯಾಶ್ಯಾ
ಹಡದ ಚರೆ ಮಾಡ್ಯಾನ ಮೊಸಾ
ಭೆಟಿಗೆ ಬಂದರ ಫಟ್ಟಿಲಹಿಡದುಂ
ಲಂಟಿ ಮಾಡಿದಾರ ಮಂರತಾಸಾ
ಮಂಧೋಳ ಮಾಹರಾತ ಕೆಳಿಕ್ಯಾಸಾ
ಮಂರದಿನಾ ಕಂತ್ಯಾ ವುಪವಾಸಾ
ತಂನ್ನ ಮಂಡದಿಗೆ ಕರದ ಹೆಳತಾನ
ಬಂತ್ಯಾ ನಮಂಗ ವನದೆಸಾ
ಚಾಂಬಂಟಿ ದೆಸಾಯಿಂ ವಳೆ ಖಾಸಾ
ಘಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾನ ಮಂನಸಾ
ಹತ್ಯಾರ ಯೆಲ್ಲಾ ವೊದ ಕೊಟ್ಟರೆ
ಬಿಡತಾನಂಬೊದುಂ ಭರವಸಾ ॥ ಚಾಲ ॥

ಶಿರಸಂಗಿ ದೇಸಾಯಂಂನ ಕರಶಿ
ಹತ್ಯಾರ ಕೆಳ್ಯಾರೊ ರಂಮೊಶಿ
ಹುಂದಲಿ ಅಂಣಾ ಸಾಹೆಬನ ಬೆದ್ದರರೆ
ಹತ್ಯಾರ ಹೊರಗಳ ಹೊರಶಿ
ತೊರಗಲ್ಲ ಚಿಮಣಾ ಸಾಹೋಗ ಕರಶಿ
ಕೊಟ್ಟ ಹತ್ಯಾರ ಕಂಣಾಗಿ ನೀರ ಸಂರಶಿ
ರಾಮದುಂರಗದ ಆಪ್ಪಾ ಸಾಹೇಬಗ ತರಶಿ
ಹತ್ಯಾರ ಕೊಟ್ಟಾರೊ ವಪ್ಪಿಶಿ
ಸಂರಪುರ ನಾಯಿಕ ಅಂವ ಭಂಟಾ
ನಿತ್ತ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಲಡಾಯಿಂ
ಸಂಳ್ಳ ಬಂಡಾಯಿಂ ಹಳ್ಳಿಗೊಳ ಸಂಟ್ಟ
ಮಂಲ್ಲಾಡ ನಾಡಗ ಆಂವ ಶಿಷ್ಟ
ತಳೆವಾಡಿ ಫೂಂಡ
ಸಂವತ್ಯಾ ಮಾಡ್ಯಾನ ಕಸರತಾ
ಕೊಧಾಂಗ ಹಶಿಧಂಟ್ಯಾ
ಮಂಂಡರಗಿ ಭಿಮಂರಾಯಂನ ಆಟಾ

ನಿತ್ತಾ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಲಢಾಯಿ ಸುಳ್ಳ ಬಂಡಾಯಿ
ಹೊದಾರ ಬಿಟಕೊಟ್ಟ
ಯಿಂಗ್ರಚರಗೆ ಹೊಗಿ ಬಿತ್ತಾ ಗಂಟಾ
ವುಂರದಿತ್ತಾ ಸೊಜರ ದಂಡಾ
ಹೆಣಾ ಹೊತಕೊಂಡ ದಿನಾಯೊಳೆಂಬ
ಹಿಡದ ಹಳ್ಳಿ ಹಳಬರನಾ ಕಟ್ಟಿ ॥ ಯಿಲ್ಲ ॥

ಸಾವೊದ ಜನಾ ಛಂದ ಮಾಡಿ
ಹಿಡಿಬೆಕಂದರ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಆವರ ಸ್ವಾಧಿನಾ ॥
ಆಳಧರ ನರಗುಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ ॥ ೨ ॥

೧೨. ಕೆಲವು 'ಪಲ್ಲ'ಗಳು

ಬಾಜಿರಾಯನ ಹಾಡು

ಸರದಾರಗವನೇರ ಸಾಹೇಬ ಬಾಜಿರಾಯ
ಚಾಕರಿ ಮಾಡಿ ಪುಣೆಕ ತಂದ ಇಟ್ಟ ದಂಡ ।
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಸೀಮಿಯೊಳಗ ಶಿಂದ್ಯಾ ಹೊಳಕರ
ತಲಿ ಕೊಯದು ಆಡತೆನಂದ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಚಂಡ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ನುಡಿಗಳುಂಟು.

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವನ ಪದ

ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವನ ಸೊಸಿ ಹೊಂಗಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗವಾಗ
ಮಾಡತಿದ್ದಾಳು ಮಹಾದುಃಖ ।
ಮುತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಮಲ್ಲಸರಜ ಸತ್ತುಹೋಗದಿದ್ದರೆ
ಇಂಥ ಹೊತ್ತು ಬಂದು ಹೋಗುವದು ಯಾಕೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ನುಡಿಗಳುಂಟು.

ಮುಂಡಲ ಸಾಹೇಬರ ಪದ

ಮೊದಲಿಗೆ ಮುಂಡಲ ಸಾಹೇಬ ಬಂದು ಬೇತಮಾಡಿ ॥
ಠಾಣೆಹಾಕಲಿಬೇಕಂದ ಒಳ್ಳೆ ಕಿಲೆವ ನೋಡಿ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನುಡಿಗಳುಂಟು.

ಬಾದಾಮಿ ಬಂಡಾಯದ ಪದ

[1]ಸತ್ತೇರು[1] ಕಟ್ಟಿಸಿದಂಥ ಚಿತ್ರದ ಬಾದಾಮಿ ಗಡಕ
ಮುತ್ತಿಗಿ ಹಾಕ್ಯಾರಣ ಅರಬರಾ ॥
ಶ್ರಿಂಗಾರ ರಣಮುಂಡಲದೊಳ ಮುಂದಿ ದಾರದಾರಿಲ್ಲ
ಆಳಿಕೆ ಆಗತೊದೊ ಯತ್ತೆರಾ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ನುಡಿಗಳಿವೆ.

---

1 ಸತ್ತೇರು < ಛತ್ತೇರು < ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ?

ಬಾದಾಮಿ ಕಿಲ್ಲೆ ಕೆಡವಿದ ಪದ

ಬಾಹಾದ್ದುರ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಾದಾಮಿ ಕಿಲೆಕ
ಬಂತು ಪ್ರಳಯು ಕಾಲಾ ||
ಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲಾದ ಕಿಲ್ಲೆ
ಆದೀತು ನೆಲದ ಪಾಲಾ
|| ಪಲ್ಲ ||
ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ನುಡಿಗಳಿವೆ.

ಬಾಂದಿನ ಪದ

ಬಂದೀತು ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಾಂದ ಹಾಕುವದು
ಬಡವರ ಸುತ್ತ ತಂದು ಇಟ್ಟರಣ ಯೆಂಥಾ ಘೋರಾ ||
ಮೂಲಿ ಮೇಲಿನ ನಿಶಾನಿಗಳು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಜೋಲಿ ಹೊಡದರ
ಮೋಜಣಿದಾರ ಆದ ಬೆಂಕಿ ಚೂರ
|| ಪಲ್ಲ ||
ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ನುಡಿಗಳಿವೆ.

ಪ್ರತಿಬಂದಿ ಪದ

ಪುರ್ವಣಿ ದಂಡಕವ ಬೇರೆ ಮತ್ತು ಪೆಳ್ವಿನು
ಸರ್ವಯು ಖಾತೇದ ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿಸ್ತಾರ ||
ಪೂರುರಾಗೆ ಓರ್ವ
ಓರ್ವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಕೂನ ಮೋಜಣಿಗೆ ಬರಲಾಗಿ
ಮುಂತಾದ್ದು ||

ಇಂಗ್ರಾಜಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಂಡಕ

ಧೊರಿತಾನ ಒಳ್ಳೇದು ಸರಕಾರ ಕುಂಪಣಿ ಇರಬೇಕು ಸರಿ
ಇಂಥಾ ಧರ್ಮದ ದರಬಾರ
ಮುಂತಾದ್ದು ||

ನರಗುಂದ ವೆಂಕಟೇಶನ ದಂಡಕ

ಜೆಜೇಯು ಜಗನಾಥಾ ಶ್ರೀರವಂಣ ಸತ್ಮರುಣ ಮಂಖಕಿರಣ
ಶತಶಶಿನತಿಗಳಿವೆ ಅತಿಪ್ರಭೆಯಂವೊಸರಿಸಂವ

ಮಂಂತಾದ್ದಂ ॥

ಮುಂಡರಗಿ ರಂಗರಾಯುನ ಪದ

ವ್ಶೆಸೂರಂ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ವೊಂಬಯಿ ಪುಣೆದ ಬಾಗಲತನಕ
ಬೆಳದಂಥಾ ರಂಗರಾಯಂ ಧೊರಿ ।
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಧಾರವಾಡ ತಾಸಗಾಂವಿ ಬಾಗಲತನಕ
ಯಾರಂ ಕಾಂಬುವದಿಲ್ಲ ಇತನ ಸರಿ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ಐದಂ ನುಡಿಗಳಿವೆ.
ಇದನ್ನು ಕಂರ್ತಕೋಟಿ ಕೃಷ್ಣಗವಡನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

೧೩. ಒಂದು ಅಪೂರ್ಣ ಲಾವಣಿ

(ಪ್ರಾರಂಭದ ಪುಟಗಳು ಇಲ್ಲ)

......ಬೆತಿವಿಂ ಇಟ್ಟಾರಲಾ । ಪಿರಂಗ್ಯಾ ಬಹಂ ಜಾಣಾ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರಿಗೆ ಯಾರದಿಲ್ಲ ಕಂವಂಕ ।
ಕಡಿತಾರ ಬೇಶಾಕ । ಸಪಿ ಹಾಕಿ ದಿನಾ ॥ ೫ ॥

ಮಂನಸಂಬಕೋರನ ಸಾಹೆಬ ಬಂದ ಬೇಗಿ ।
ತಿರಿಗ್ಯಾಡಿ ನೋಡಿದ ಜಾಗಿ । ಟೋಪ ಹಚಂದಕಾಗಿ
ಗೋಲಂದಾಸನ ನದರಿಗಿ । ಬಿದ್ದಾರೊ ಚಿತ್ತಾ ।
ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಗಿಂದ ವಗದ ಮಂೂರ ಗಂಂಡಾ ।
ಹಾರಿತ ದಡ ರುಂಡಾ । ಡೇರೆ ಸಾಹಿತಾ
ಪಿರಂಗ್ಯಾಂದ ಬಿದ್ದಿತ ಆ ಬದಕ । ಅಂಜಿದ ಜಿವಕ ।
ತಿರಿಗಿದ ಹಿಂದಕ । ಬಂದ ಯೆಂಂಣೆ ಹಳಕ ।
ಇಳದ ಸವಚಿತ್ತಾ । ಸಾಗಲಿಲ್ಲ ಸಾಹೇಬನ ಹಿಕಮಂತಿ ।
ಆಗಿ ಚಿತಗತಿ । ಡೇರೆದಾಗ ಕಂಂತ್ತಾ ॥
ಆರ ತಾಸ ರಾತ್ರಿ ಅಮಂಲದಲ್ಲಿ । ಮೊಗಲರ ಕಂಂಪಿ ವ್ಯಾಲಿ ।
ಟೋಪ ಹೇರ್‍ಯಾನಲ್ಲಿ । ಬಹಂಯಿಂಗತಿಲಿ ।
ಬದಿಲಿ ತಾನಿಂತ್ತಾ । ಹಲ್ಲ ತಿಂದಾನ ಆವ ಕರ ಕರಾ ।
ಮಂದ ಸವನ ಬಾರಾ । ಮಾಡಿದ ಐವತ್ತಾ ॥
ಗಡಕರ್‍ಯಾರ ಕಂಡ ಹಾಕತಾರ ಡರಿ ।
ಗೋಲಂದಾಸನ ಬಾರಿ । ಟೋಪ ತಂಂಬಿಕ್ಯಾರಿ ।
ಜಾವಿಗಿ ಕೊಟ್ಟ ನಿಂತತ್ತಾ ।
ಪಿರಂಗ್ಯಾನ ಟೋಪ ಹೋತ ವಡದ।
ಸಾಹೇಬ ಹೋದ ಶಿಡದ । ಹತ್ತಲಿಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾ ॥
ಯಿಾಪರಿ ಪಿರಂಗ್ಯಾ ಆದ ಗಾಶಿ ।
ಬಿಟ್ಟ ಗಡದಾಶಿ । ಟೋಪಗೋಳ ಯಂಣಿಶಿ ।
ಹಿಂದಕತರತ್ತಾ । ಇಲಾತಿಗೆ ಕಳವಿದ ಲಕಂಟಿ ಬರದ ।
ಆದಂತ ಹುಂನಾರ ಕಂಪನಿಗೇಕಂತ ॥ ಚಾಲ ॥

ಕಂಪನಿ ವುತ್ತಾರ ಕಳಿವ್ಯಾಳ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ತಡಾ ।
ಬಿಟ್ಟ ಬಾ ಅಂದಾಳ ಗಡಾ । ಹೀಂಗ ಬಂತ ಕಾಗದಾ ।
ಸಾಹೇಬ ನೋಡಿದಾ । ಸಾಹೇಬ ಅಂತ್ತಾನ ಕರರಾ ।

ಬಿಕ್ಕಟ ಕರವಿರಾ । ಬೋಜೆ ಅರಸಂದಿಷ
ಸಿಂಹ್ವಾಸನ ಶಿವಂದಾ ॥
ಕಂಡ ಪಿತಿಖಿಂ ನಂಮಂ ಕೈಯಂಲಿ ।
ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಮ್ಯಾಲಿ ।
ಸಾಗಲಿಲ್ಲ ಕತ್ತಿ ನಂಮದಾ । ಚಾಕರಿ ನಾವ ಅವಂದಾ ॥
ಪಿರಂಗ್ಯಾ ತಗದ ಚವಕಾಶಿ । ಸಂಣ ಅರಸನ ತರಶಿ ।
ನಾಡ ಯಂಲ್ಲಾ ವಂದಾ । ಆತಿ ಬಿಡೋದಾ ॥
ಸಾಹೇಬಾ ತಿಳದ ಮಂನಶಿಗಿ ।
ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿಗಿ ಶಿಕೆ ಹಾಕಂದಾ । ಆದಿತ ಬಿಡೋದಾ || ಯಂರ ||

ಇಂನ ಸಾಗುಂದ ಪಿರಂಗ್ಯಾನರತಿ ಪಿತೂರ ಆಗೆತಿ ।
ಗಡದಾಗ ಅವಸ್ತಿ । ಮಂದ್ದ ತೀರೇತಿ ।
ಮಾಡತ್ತಾವ ಯೇನಾ । ಹಿಂಗ ವಬ್ಬ ಹೇಳಿದ ನಿನಗೆಲ್ಲಾ ।
ವಳಗಿನ ಬೇತ್ಯಾಲಾ । ಸಾಹೇಬಗ ವರ್ತಮಾನಾ || ೬ ||

ಪಿರಂಗ್ಯಾ ಆದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೂರಿ । ಬೆತಿಖಿಂ ಕೇಳಿಕ್ಯಾರಿ ।
ಟೋಪ ತಂಂಬಿಕ್ಯಾರಿ । ಹಣಮಂಂತ ನಕ್ಯಾರಿ ।
ನಿಟ್ಟಿಗ್ಟಚ್ಯಾನಲ್ಲಾ । ಗೋಲಂದಾಸಂದ ಇತ್ತ ಅಂಜಿಕಿ ।
ಸಾಹೇಬಗ ಟಕಿಟಕಿ । ಯಂದ್ಯಾಗ ಜಲ್ಲಾ ॥
ಪಿರಂಗ್ಯಾರ ಹೋದಾರ ಯಂಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ।
ಮೂರ ಟೋಪ ಹೂಡಿ । ವಗದಾರ ಅವಸರ ಮಾಡಿ ।
ಸೋಮಾನಗಡದ ಗೋಡಿ । ಹಾರಿಶಾರ ಕಲ್ಲಾ ।
ದುರದುಂಬಿವಳಗ ಅವಕಂಡ ।
ಅವಟದಾ ಗುಂಡ । ಬಿಡವರೋ ಮ್ಯಾಲಾ ॥
ಈ ಪರಿ ಮಾಡ್ಯಾರ ಟೋಪಿನ ಕೊಲಿ ।
ರಾತರಿ ಹಗಲಿ । ಆಯಿಂತಾರ ವುದಿಯಂಲಿ ।
ಸೋಮಾನಗಡದ ಮ್ಯಾಲಿ । ಮೋಕಳ್ಯಾತಲ್ಲಾ ।
ಸೋದರ ದಂಡ ಯೇರಿತ ಆಗ ಹಲ್ಲಾ ।
ಕಂಮರಿ ಬಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ । ಕಂಡದಕ್ಯಾರ ಅಮಲಾ ॥

[1]ತಂನ ಹಳಬರಿಗ್ಹೇಳಿದಮಂ...
ಣಿ ಕೊಟ್ಟಾನಾಗ । ಗೋಲಂದಾಸ [ಗ]...
ನಂಮ ಪುಣ್ಯಾ । ಕಯಾಗ ಟೊಂ...

ದಿ ಹಿಡಿಲಿಲ್ಲ ಜೀವದಾಶಿ ।ಹೋಗಲಿ...
ಸರಸಿ। ಬಿದ್ದಾವ ಹೆಣಾ ಹಾಶಿ । ಕಿಡಿ...
ಲ್ಲಾ ಯೇರಿದ ಹವಣಶಿ । ಗಡಕರ್ಸ್ಯಾರ...
ಕಂತ್ರಿಗಿ ತಾ ಕೋದ । ವಂಂಂಜಾಪ...
ಡಿಗಿಲಿ ಬಡಬಡದ । ಮಾಡಿದರಣಾ ...
ಸಾಹೇಬ ಆದ ಕಂಶಿ । ನೋಡಿದಾನ....
ದಿತೊ ಕಾಳಾ । ಗುಂಡ ಬಡದಂ ವಯೊ...
ಸಾಹೇಬ ಮಂಂಂಜಾಪಗ ಹಿಡದತೆ...
ಯಂ ಮ್ಯಾಲಿ[1] । ಹಸ್ತಿಟ್ಟ ತೆಲಿ ಮ್ಯಾಲಿ ॥
ಸಾಹೇಬ ಮಂಂಂಜಾಪಂನ ಕೇಳತಾನ ಕಂಶಿ ।
ಬೇಡೊ ಭಕ್ಷಿಸಿ । ನಂಮಂ ಹಂತೆಲಿ ।
ಇಡತ್ತೇವ ಸುಖದಲ್ಲಿ ॥
ಮಂಂಂಜಾಪ ಅಂತ್ಯಾನ ನಿಂದ್ಯಾರಿಗಿ ಬೇಕೋ ।
ಇರಕೊಂಡಾನ ಬಾಕೋ । ತಂನ ಹೊಟ್ಟಿಯಂಲಿ ।
ಪ್ರಾಣಾ ಬಿಟ್ಟಾನಲಿ ॥
ಮಂಂಂಜಾಪಂನ ಹಾಕ್ಯಾರ ಪಲ್ಲಕ್ಯಾಗ ।
ಕಿಚ್ಚ ಕೊಟ್ಟಾರಾಗ । ಬಹಂ ಆರತಿಯಂಲಿ ।
ಅಂನದವು ಚಾಲಂಲಿ ॥
ಆಸಮಿಂನಿ ರಾಜ್ಯ ಬಿದೀಲಿ । ತಂಬು ಆಗಿ ಬಾಜಿ ।
ಜೊಂಡ ನಡಿಶಾರಲ್ಲಿ । ಸೋಮಾನಗಡದ ಮ್ಯಾಲಿ ॥
ಯಾ । ತೆರದಾಳ ಪ್ರಬ ನರಾರಾ । ತುಕಾರಾಮುದೀರಾ ।
ಅಪ್ಪೋಜಿ ಹಚ್ಚಿ ತಂರಾ । ಹೇಳ್ಯಾನ ಹೊಡದಾಂಗ ಬಾಂಬಾ ।
ದೊಂಡಿರಾಮು ಹೇಳತಾರ ಸಾರಿ ।
ಬರಮಂಂಣೆನ ಹುಂರಪ ಗರಿಬ ಪ್ರಸಂಣ ॥ ೭ ॥

ಸಮಾಪ್ತಿ । [ಅ] ಯಿಂತಂ

1 ಈ ಭಾಗ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಎರಡು ಪುಟಗಳ ನಡುವೆ ಅಡ್ಡನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಫಲಕ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಫಲಕದ ಬರಹ: Note—This volume has a very tight binding and while every effort has been made to reproduce the centres, force would result in damage.

(ಹಿಂದಿನ ಅಪೂರ್ಣ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಕ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಭಾಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಛಾಯಾಚಿತ್ರ ತೆಗೆದಿರುವ ಭಾಗ. ಅದೇ ಅಪೂರ್ಣ ಲಾವಣಿಯ ಒಂದು ಭಾಗದ ಪ್ರತಿ ಇದು. ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.)

ಟೋಪ ತುಂಬಿಕ್ಯಾರಿ । ಹಣಮಂತ ನಕ್ಯಾರಿ ।
ನಿಟ್ಟಿಗ್ಹಚ್ಯಾನಲ್ಲಾ । ಗೋಲಂದಾಸಂದ ಇತ್ತ ಅಂಜಿಕಿ
ಸಾಹೇಬಗ ಟಕಿಟಕಿ । ಯದ್ಯಾಗ ಜಲ್ಲಾ ||

ಫಿರಂಗ್ಯಾರ ಹೋದಾರ ಯಂಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ।
ಮಂೂರ ಟೋಪ ಹೂಡಿ । ವಗದಾರ ಅವಸರ ಮಾಡಿ ।
ಸೋಮಾನಗಡದ ಗೋಡಿ । ಹಾರಿಶಾರ ಕಲ್ಲಾ ।
ದುರದುಂಬಿಮಳಗ ಅವಕಂಡ ।
ಅವಟದಾ ಗುಂಡ । ಬಿಡವರೋ ಮ್ಯಾಲಾ ||

ಈ ಪರಿ ಮಾಡ್ಯಾರ ಟೋಪಿನ ಕೊಲಿ ।
ರಾತರಿ ಹಗಲಿ । ಆಯಿಂತಾರ ವುದಿಯಂಲಿ ।
ಸೋಮಾನಗಡದ ಮ್ಯಾಲಿ । ಮೋಕಳ್ಯಾತಲ್ಲಾ ।
ಸೋದರ ದಂಡ ಯೇರಿತ ಆಗ ಹಲ್ಲಾ।
ಕಂಮಂರಿ ಬಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ । ಕಂಡದಕ್ಯಾರ ಅಮಲಾ ।
[1]ತಂನ ಹಳಬರಿಗ್ಹೇಳಿದ ಮಂಾಂಜಾಪಾಗ ।
ಸಾಯಂಬ್ಯಾಡರಿದರಾಗ । ಅಪ್ಪಣಿ ಕೊಟ್ಟಾನಾಗ ।
ಗೊಲಂದಾಸಗ । ಹೋಗರಿ ನೀವೆಲ್ಲಾ ।
ಇಂದಿಗಿ ತೀರೀತ ನಂಮಂ ಪುಣ್ಯಾ ।
ಕಯಾಗ ಟೊಂಣಿಬ । ತಯ್ಯಾರ ಮಾಡಿದಲ್ಲಾ ||

ಆ ಮಂಂದಿ ಹಿಡಿಲಿಲ್ಲ ಜೀವದಾಶಿ ।
ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಮಂಕಳಿ ತೋರಶಿ ।
ಕಡದಾರ ಮೋರ್ಚೆ ಸರಸಿ ।
ಬಿದ್ದಾವ ಹೆಣಾ ಹಾಶಿ ।
ಕೆಡಿವ್ಯಾರ ಯೊಳನೂರ ಹಲ್ಲಾ ।
ಫಿರಂಗ್ಯಾ ಹಲ್ಲಾ ಯೇರಿದ ಹವಣಶಿ ।
ಗಡಕರ್‍ಯಾರಡಾ ರಾಶಿ । ಗಿಡಾ ಶೇರ್‍ಯಾರಲ್ಲಾ ||

ತಂನ ಗಣಿತಿ ಕಂತ್ರಿಗಿ ತಾ ಕೋದ ।
ಮಂಾಂಜಾಪ ಅಲ್ಲಿಗಿ ಬಂದ ।

ವೋರ್ಚೆದ ವ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದ ।
ಬಡಿಗಿಲಿ ಬಡಬಡದ । ಮಾಡಿದ ರಣಗತ್ತಲಾ ।
ಇಪ್ಪತ್ತ ಮಂದಿ ಕೊಂದ ಜೀವದರಶಿ ।
ಸಾಹೇಬ ಆದ ಕಂಶಿ । ನೋಡಿದಾನಲ್ಲಾ ॥ ಚಾಲ ॥

ಮಂಂಜಾಪ ನಾಯಿಂಕಂದ ಬಂದಿತೊ ಕಾಳಾ ।
ಗಂಂಡ ಬಡದಂವ ಯೋಳಾ ।
ಬಿದ್ದ ರಣದಲ್ಲಿ । ತಂನ ಜಾಗಾದಲ್ಲಿ ॥
ಸಾಹೇಬ ಮಂಂಜಾಪಗ ಹಿಡದ ತೆಕ್ಕಿಲಿ ।
ಬಹು ಅರತಿಲಿ । ಹಾಕಿಕೊಂಡ ತೊಡಿಯ ವ್ಯಾಲಿ ।[1]
ಹಸ್ತಿಟ್ಟ ತೆಲಿ ವ್ಯಾಲಿ ॥
ಸಾಹೇಬ ಮಂಂಜಾಪಂನ ಕೇಳತಾನ ಕುಶಿ ।
ಬೇಡೊ ಭಕ್ಷಿಶಿ । ನಂಮಂ ಹಂತೆಲಿ ।
ಇಡತ್ತೇವ ಸಂಖದಲ್ಲಿ ॥
ಮಂಂಜಾಪ ಅಂತ್ಯಾನ ನಿಂದ್ಯಾರಿಗಿ ಬೇಕೋ ।
ಇರಕೊಂಡಾನ ಬಾಕೋ । ತಂನ ಹೊಟ್ಟಿಯಂಲಿ ।
ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಾನಲಿ ॥
ಮಂಂಜಾಪಂನ ಹಾಕ್ಯಾರ ಪಲ್ಲಕ್ಯಾಗ ।
ಕಿಚ್ಚ ಕೊಟ್ಟಾರಾಗ । ಬಹು ಅರತಿಯಂಲಿ ।
ಆನಂದವು ಚಾಲಂಲಿ ॥
ಅಸವಿಂನಿ ರಾಜ್ಯ ಬೀದೀಲಿ । ತಂಬಂ ಆಗಿ ಬಾಜಿ ।
ಜೊಂಡ ನಡಿಶಾರಲ್ಲಿ । ಸೋವಾನಗಡದ ವ್ಯಾಲಿ ॥
ಯಾ । ತೆರದಾಳ ಪ್ರಬ ನರಾರಾ । ತಂಕಾರಾಮಂದೀರಾ ।
ಅಪ್ಪೋಜಿ ಹಚ್ಚಿ ತಂರಾ । ಹೇಳ್ಯಾನ ಹೊಡದಾಂಗ ಬಾಂಬಾ ।
ದೊಂಡಿರಾಮ ಹೇಳತಾರ ಸಾರಿ ।
ಬರವಂಂಣಿನ ಹಂರಪ ಗರಿಬ ಪ್ರಸಂಣ ॥ ೭ ॥

ಸಮಾಪ್ತಿ । [ಆ]ಯಿತಂ

---

1 ಮರೆಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಭಾಗ.

ಫ್ಲೀಟರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧

Ballads of which I have copies—

1 *Half Foolscap Series.* "'Kittur", beginning ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವನ ಸೊಸಿ ಹೊಂಗಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ. Good.

2. Do- do- "Nargund", beginning ಶಖ ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಬಹದುರ ಕುಂಪಣಿ ಸರಕರ

3. -do- "Sangoḷḷi Rayaṇṇa", beginning ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯನಾಯಿಕ ಸರ್ಜಾ ಸಂಪಗಾವಿ ಸುಭೆಯಿ ದಾರನ ಮ್ಯಾಗ. Good.

4. -do- "Sangaṇṇa", beginning ಬಡತನ ಅಂಬುದ ಬಳಕೆಟ್ಟ ಬಡವಗ ಬಂತೊ ಬಹು ಶಿಟ್ಟ. Good.

5. -do- "Hanagali Bêdas", beginning ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತು ಮತ್ತ ನೋಡರಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡುವ ಜನಕ Good.

6. -do- 'English Government', begi ning ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಧಣಿ ಖಾವಂದ ಧೊರಿ ಯಾರು ಇಲ್ಲರಿ ಇವರ ಸರಿ।

7. -do- 'The Mahârâja of Kolhapur', beginning ಮೊದಲಿತ್ತ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಊರ। ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಶಾರಾ। seems to be only imaginative....

8. -do- "Kittur", beginning ಜನರೆ ಕೇಳಿರಿ ಕೇಳಿರಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು। ಫಿರಂಗೆರ ದೌಲತ ಮನಸಿಟ್ಟು।

9. -do- "Income tax", beginning ಯೆನ ಹೇಳಲಿ ಜನ್ಮದ ಗೋಳಾ। ಇಂಗ್ರೆಜಿ ಉಪದರಾದಿತ ಬಾಳಾ।

10. *Full foolscap Series.* "Sômânagada" beginning ಪ್ರತಮ ಜಗಳ ವಾಕಾರಾ। ಕೇಳ ಚಾತೂರಾ.

11. -do- "Kittur" beginning ಜನರು ಕೇಳಿರಿ ಕೇಳಿರಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು। ಫರಂಗೇರ ದೌಲತ ಮಾನಸಿಟ್ಟು॥

12.	–do–	"Nargund" beginning ಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದಾಗ ಜಾಹಿರಾತೇಟ ಕರ್ನಾಟ ನರಗುಂದ.
13.	–do–	"Poona", beginning ಕೈಯಾಗ ಹತ್ಯಾರ ಹಿಡದ ಮೋಗಲ ಬಂದ ಪುಣೇದ ಮೋಗ.
14.	–do–	"Halagali Bêdas", beginning ಹೊತ್ತ ಬಂದಿತು ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ ಕತ್ತಿ ಹಿಡುವ ಜನಕ.
15.	–do–	"Nargund" beginning ಕರ್ನಾಟ ನರಗುಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ । ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬನ ಕಾರಕೂನ
16.	–do–	"Nargund" beginning ದೊಡ್ಡ ಶಾರಾ ಪಗಡಿ ಬಾಜಾರಾ । ಐತಿ ಬ್ಯಾಹಳ ದೂರಾ ।
17.	–do–	"Kittur" beginning ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನವನ ಸೊಸಿ etc.
18.	–do–	"Nargund" beginning ಬಾಬಾಸಾಬ ಮಹಾರಾಯನ ದೌಲತ ಬಹಳ ದಿನದ ರಾಜೂಕಿ ।
19.	–do–	"Badami Insurrection", beginning ರಣಮಂಡಲ ಬಾದಾಮಿ ಕಿಲ್ಲೇವು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಗ ಹೆಸರಾ। ಪುಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಡ ತಂದ ನರಸಿಂಗ ರಾಯ ಚದರಾ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

೨

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಬಿಡಿ ಗುರುತುಗಳು :

A song of Rayanna different to the one I have.

*

The Nargund song beginning ಅಳಿದರ etc., & composed by Ladsab of Uppina–Bettigeri.

*

A blind Ayya Gurulinga Bin Bassayya Mathadavaru of Chikkalgud.

*

An insurrection by the Surapur Bedas & in the Nizam's dominion about 10... from Mudibihal– Perhaps the mamlutdar knows something. Bhimrao Mundargi, a petty Inamdar, made a row at Koppal & cooled the Dambal cutcherry.

*

Badami insurrection about 40 or 50 years ago.

*

In Hossur, 6 miles w.of [1]Sankeshwar[1], there is Babaji Amrita Goudalay knows good marathi ballads.

*

In Chikkalgud, near Hebbal there is an Ayya's son who knows good canarese ballads.

*

Sômangad

ಪ್ರಥಮ ರಘುಗಳದಾ ಆಕಾರಾ ಕೆಳಿ
ರ ಚ್ಯಾತುರಾ ಗಡಕರ್‍ಯಾರಾ ಮಾಡ್ಯ
ರ ಹ್ಯೆರಾ ಹೊಗುತಕ ಪ್ರಾಣಾ ಗಂ
ಡ ಮೆಟ್ಟ ಜ್ಯಾಗಾ ಶಹಳದ್ದುರಗ
ಡ ಸಾಮಾನು ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

*

On Kolhapur

[2]ಶಿವ್ ಛತ್ರಪತಿ ಮಹಾರಾಜ್ ತೋಸ್ ಭೇಸಜ್
ತಬಲ್ಲನಿತ್ ॥ ಗರ್ಜನಾ ಮಾ ಚಿ ।
ಮೂ ಭರಗಿ ವಿನಂತಿ ಐ ಕಾ ದವಾಚಿ । ॥ ಪಲಾ ॥[2]

8 nudis. also by Saguna Bhau

*

Nargund

ಆಳಧರ ನರಗುಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ
[3]ಕೆ ತುರ[3] ಮಾಡಿದನ ಕಾರಕೂನ ಯಂದಿ
ದೀಗಿ ಹೋಗದಂಥಗಡ ತಗೊಂ
ಡನ ಮಂಗಳವಾರದಿನಾ
ಸಮಾಚ್ಯಾರ ಕುಂತ್ರಿ ರಚನಾ ಮು
ಚ್ಯ ಮದಲ ಹುಟ್ಟಿದ ಕದನಾ ಮುಚ್ಚಿ
ಯಿಡುದಿಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿ ಅಡತಿನಿ ತುಟ್ಟಿದ
ಕಾಲಾಗ ಹುಟ್ಟಿತ ಕದನಾ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

five nudis. Bhîmroy
Mundargi comes into this.

*

---

1 Samkesvar 2 ಹಿಂದೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದೆ 3 ಪಿತುರ ?

ಒಂದು ಪತ್ರ

ಖು ॥ ಮೆ ॥ ಫ್ಲಿಟ ಸಾಹೇಬ ಬಾಹದ್ದೂರ ರವರ ಹುಜುರಗೆ—

ಅಜಾನ ಆದಲ್ಲಾ—ಗ್ಯೊಡನು ಯಿ ದಿವ್ಸ
ಹಜರ ಮಾಡಿದ ಹಾಡು ಆವರು ತಂಮಗೆ
೨ ನುಡಿಗಳು ಬರುವು ಹೆಳಿದರು ೪ ಪಾನಿನ
ಮೊಬಲೆ ಶರದೀ ೧ ವುಳದ ಬಿಳೆ ೮ ಪಾನ
ಹಾಂಗೆ ಯಿರೊವುವ ಬರದ್ದೂ ೪ ಪಾನ. ಯಿಗ
ಕಳಿಶಿನಿ—

ಮುಂದ ಮೂರ ನುಡಿ ಬರುದಿಲ್ಲಾಂದ ರಂದ್ದಾ.
ಗ್ಯೊಡಾ ಹಾಂಗು ಹಾಡು ಆವನಿಗೆ ಖಾವಂದರ ಬಳಿಗೆ
ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಿ ಜಾಹಿರ ಮಾಡೇವು ದಿಶ್ಯಾ ಕಳಿಶಿ ನಿ—

ಖಾವಂದರಗೆ ಆರ್ಕಿ ಯಿರಬೇಕು—

(ಸಹಿ)

ತಾ॥ ಮೆ ೧೦ ೧೮೭೪ (ಹಿಂದೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲೂ ಸಹಿಯಿದೆ)

ಈ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬರಹ

ಖುದಾಯುವಂದ ಮೆ ॥ ಫ್ಲಿಟ ಸಾಹೇಬ
ಬಾಹದ್ದೂರ ರವರ ಸಂನಿಧಾನಕ್ಕೆ

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಆರು

ಒಂದು ಮರಾಠಿ ಲಾವಣಿ

ಗಿಲಿಜಾ ದುರ್ಗದ ಪೋವಾಡ*

೧. ಸವಾಈ ಬಾಜೀರಾವ್ ಪೇಶ್ವೆ ಪುಣ್ಯವಾನ್ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ನಾನಾಭಾವೂ ಗಾದೀ
೨. ವರ್ ಜನ್ಮಲೇ ಶೂರಜಸೇ ಅರ್ಜುನ ಶಹರ ಪುಣೇ ವಸವಿಲೇ ವೊಹರ್ ಪುಲವ್ಯಾ
೩. ಸಿನಾಹೀ ಕಾಹೀ ಉಣೆ ಗರ್ವ ಕೋಂದಲಾ ಫಾರ್‌ಜೈಸಾ ಲಂಕಾಪತಿ ರಾವಣ ಹೊ
೪. ಣಾರಾ ಸಾರಿಖೇ ಪರಂತು ಕಸೇಲಿಹಿಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಾನೇ ಚಮಂಕೇ ನಂಗೀ ತಲವಾರ್
೫. ಸೈನ್ಯಸಾರೇ ಲಷ್ಕರ್ ಪಾಹೂನ್ ॥ಚಾಲ॥ ಬೋಲಾವಿಲೇರೇ ಅವಧೇವಜೀರ್ ಸ
೬. ಜವಿಲೇ ಸಭಾ ಆಣಿ ಸದರ್ ಮಗ ಕೈಸಾ ಕೇಲಾ ವಿಚಾರ್ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನ್ ಮಾ
೭. ನಕರೀ ಸಾರೇ ಪತ್ರಲಿಹಿಲೇ ಕುಲ ಏಕತಾರ ಸಿಂದೇಶಾಈ ತೋಫಾಚ್ ಭಾರ ಆ
೮. ಲೇ ಮಲ್ಹಾರ್‌ರಾವ್ ಹೋಳಕರ್ ಜರೀ ಪಟಕೇ ಐಂಸಿಹಜಾರ್ ಬಾರಾ ಹಜಾರ್ ಬಾಣಾ
೯. ಚೇಕದರ್ ಚಾಲಿಸ ಹಜಾರ್ ಪಠಾಣ್ ಪಾನಲೇಜ ಚಮಂಕತೀ ಸಿಂದೇ ಜ್ಯಾಟ್
೧೦. ರಾಹಿಲೇ ನಾಹಿತ್ಯಾಸ ಗಣಿತ ಸಿರಕೇ ಮೋಹಿತೇ ಮಾನೇ ಪಾಟಣಕರ್ ಝುಂ
೧೧. ಲತ್ ಗಾಈಕವಾಡ ನಿಂಬಾಳಕರ್ ನೋ ಬಲವಾಜತೀ ಏಕಾಏಕಾ ಬರೋಬರ್
೧೨. ಜರೀ ಪಟಕ ಅಸೇಕಿ ತೀ ರಾಹಿಲೇ ಏಕ ದಿಲ್ ಕರೂನ್ ಭಾವೂನಾನಾ ತಲವಾ
೧೩. ರ್ ಧರೂನ್ ಗಲೇಗಿಲಜಾವರ್ ಚಟಾಈ ಕರೂನ್ ॥ ೧ ॥ ಶಹಾಣ ವಕಂ
೧೪. ಳೀ ಚೇ ಭೂಪಾಳ ಸಾರೇ ಮಾನಕರೀ ಬರೋಬರ್ ದಹಾ ಇಂಗಡೇ ಪಾಯಂ ಘೊಡೇ ಮಾ
೧೫. ರೆ ಸೆಂಡರೇ ಪಾಂಡರೇ ಮುಹಾಶೂರ್ ಖಿಲ್ಲಾಟೇ ಲಕ್ಕ್ಯಾಡೇ ಭಿಸೇ ವಾಗವೋಡೇ ಆಣಿ
೧೬. ಹಟಕಾರ್ ಸಿಳಕೇ ನಗೋಳಕೆ ಕಾಳಖೇಚರೇ ನಾಹೀ ತ್ಯಾಚ ಸುಮಾರ್
೧೭. ಹೇ ಶೂರ್ ಆಹೇತ ರಣಶೂರ ಬಾಹಾದರ್ ಆಪಲ್ಯಾವಂಸಲತೀವರ್ ॥ ಚಾ ॥
೧೮. ಚಾಳೀಸ ಹಜಾರ್ ಕರೋಲ ಜಮಲೇ ಸೋಡಿಲೇ ಸಿರಾವರ್ ಸಮಲೇ ಮಧ್ಯೇ
೧೯. ಪಟವರ್ಧನ ನಾಹೀ ಗಮಲೇ ಮಗ ಲಮಾಣಕೀತೀ ಏಕ ಆಲೇ ಗೋಸಾ
೨೦. ವೀ ತ್ಯಾಮಧ್ಯೇ ವಾಹಿಲೇ ಫಕಡ್‌ಲೇ ಸೋಟೇವಾಲೇ ಬಾವನ್ನ್ ಪಾಗೇ ಫರಾಜ್
೨೧. ಮಲೇ ಕೋತವಾಲ ಘೋಡೇ ಸಜವಿಲೇ ಶಾಮಂಕರ್ಣ ಭರ ಗ
೨೨. ಚ್ಚಿ ಹತ್ತೀವರ್ ಝುಂಲಾ ಘಾಲೀ ಹೌಸಾನ್ ಹೌದ ಅಂಬಾರೀ ಆಯನೇ
೨೩. ಚೇ ತಾರಾಂಗಣ ಸೂತ್ರನಾಲ ಜಂಬುರೇ ಉಂಟಾವರ್ ರೇಖೂನ್ ಆಗಾ
೨೪. ಡೀ ಚಾಲಿಲೇ ಭರಕಟೀ ನಿಶಾಣ ಐಸೀ ಜಮಾಬಂದೀ ಕರೂನ್

---

* ಗಿಲಿಜಾ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ನಡೆದ ನಾನಾಭಾವೂನ ಲಾವಣೀ ಕಥೆ

೨೫. ಭಾಊನಾನಾ [1]ಲತೇವಾರ್[1] ಧರೂನಗೇಲೇ ಗಿಲಜಾವರ್ ಚಡಾಈ
ಕರೂನ್ ॥ 2 ॥
೨೬. ಬಾಲ ಬಲಮು ವ್ಯಾಗ್ ತೋಪ ಬಗತಾರ ಚಾಳೀಸ ಹಜಾರ ಗಣ
೨೭. ತೀಲಾ ಜಾವ್ಮಂದಾರ್ ಖಾನಾ ಫೋಡೂನ್ ಪೈಸಾ ಸಾರ್ಯಾ ಸೈನ್ಯಾ
೨೮. ಸವಾಡಲಾ ಕಡೀ ತೋಡೇ ಪೌಶಾಕ್‌ದಿಲೇ ಅವಧ್ಯಾ ಫೌಜೇಲಾ
೨೯. ಮ್ಹಣೇ ರಾಘೋಬಾ ದಾದಾ ತುಮ್ಹೀ ಪ್ರಸನ್ನಪಾವಾ ಚಾಂಗಲಾ
೩೦. ಹತ್ತೀ ಲಡಾವಿಲೇ ಗಿಲಜಾ ಪೇಶವಾಯಾ ಯಂಶ್ಆಲಾ ಶತ್ರು
೩೧. ಲಾ ಸಮುಸ್ತಾನಿ ಅರ್ಜವಿಲೇ ಭಾಊನಾನಾ ಐಕೇನಾಸಾಜಾ
೩೨. ಹಾಲಾಚಾಲಕೇಲೀ ಗಿಲಜಾವರ್ ಡಂಕಾ ಷಜವೀತ್ ಚಾಲ
೩೩. ಲಾ ॥ ಚಾಲ್ ॥ ಧರಲೀ ದಿಳ್ಳೀ ಚೀವಾಟ ಅಯೋಧ್ಯಾಚೆ
೩೪. ಉತರ್‌ಲೇ ಘಾಟ್ ಸಾತ ಪುಡಯಾಚೀ ರ್ಝಾಡೀ ವೋರೀದಾಟ
೩೫. ನವಕೋಟಿ ಮಾರವಾಡ ನೀಟ ಲಖನೂರಚಾನ ಬಾಬಗ
೩೬. ಜಗಾಟ ತ್ಯಾನೇ ಯೇಊನ್ ಘೇತಲೀ ಭೇಟ ದಿಳ್ಳೀತ ಜಮಾ
೩೭. ಬಂದೀಚ ಫೂಟ ಬಾದಶಾಯೀನ್ ಆಣವಿಲಾ ಜಾಟದಾ
೩೮. ರೀ ಚಾಪೋಬಾರ್ ಜೋತಪೂರ್ ಊದಪೂರ್ ವಾಲೀ ರಾತೋರಾ
೩೯. ತ ಡಾಕ್‌ಪೋಚಲೀಸ ರಾಜಮಾಲಾಲಾ ನವಲಾಖ್ ಘಾ
೪೦. ಟಾ ಆಟಕೀಸ ಪಾಣಿ ಪಾಂಜೇಲಾ ಥೋಡೇ ಸೈನ್ಯ ಝುಂಜಿ
೪೧. ಲಾಂ ಕಾರವರ್ಷಿಲಾ ದಿಳ್ಳೀಂತ್ ಮಂಡದಾ ಮಾಯೀನಾ
೪೨. ಗಜ ಪಡಿಲಾ ಸಿರಕಾಪೂನ್ ಮಾಳಾ ಘಾಡೀ
೪೩. ತ್ಯಾ ಭಾಊಲಾ ಹಾಲ್‌ಚಡವಿಲೇ ದಿಟಾಯೀ ಕರೂ
೪೪. ನ್ ಭಾಊನಾನಾ ತಲವಾರ್ ಧರೂನ್ ಗೇಲೇ ಗಿಲ್‌ಜಾವರ್ ಚಡೂನ್
ಮಂಉ ॥ 3 ॥
೪೫. ಆಠೋಕಾಟರಾವ ಪಠಾಣು ಜಮಲೇ ಕುಂಜರ್ ಪುರಾಸ್ ಆಟ್
ಹಜಾರ್ ಹರಾರೇ
೪೬. ಘಾಲಾವಿಲ್ಯಾ ರೇಖಿಲ್ಯಾ ದಿಡಕೋಸಾ ಚಾಮಾರ್ ಕಂಂಜರ್‌ಪುರ್ ಈನಾ ಭಾ
೪೭. ಉನಾನಾ ಝಾಲೇ ಮನೀ ದಿಲಗೀರ್ ಬೋಲಾಉನಿ ಪೇಂಡಾರ್
ಮಗರ್‍ಯಾನಿ ಕಾಡಿ
೪೮. ಲಾ ವೀ ಚಾರ್‌ಪೇಂಡ್ಯಾ ಡಾರ್‍ಯಾನೀವೇದ್ ಉಟವಿಲಾ ತೋಫಖಾನಾ ಸಮೋರ್
೪೯. ಚಾಲಂ ॥ ಜಾಗೋ ಜಾಗ ಥಬಿನೆ ಭಾಊಚೀ ರಾಊತ್ ಪಾಯಂದಳಾಚೆ ಘಾ
೫೦. ರ್ ಸೈನ್ಯ ಪಡಲೇ ಭಾಊಚೀ ಏಕೇಕ ಮಾಣುಸ ದಿಳ್ಳಿಚೀ
ಯಾಯಾಳ್ ಘಮತಿ

---

1 'ತಲವಾರ್'

೫೧. ಜಖವೇಂಚೇ ನೌ ಹಜಾರ್ ಪೇಂಡಾರ್ ಭಾಲ್ಯಾಚೇ ಲಂಟವೊಬತಂವಾ ದಿಳ್ಳೀ
೫೨. ಚೇ ದಿಳ್ಳೀ ಚೇ ತಖೂತೂ ಫೋಡೂನಿ ಖಜಿನಾಕಾಡಿಲಾ ರಾತೋರಾತ್
೫೩. ಡಾಕ ಪೋಚಲೀ ಸರಂಜಾಮಾಲಾ ನಾನಾಭಾಲೂನಿ ಎಮಾಂನೆ ತೆರವರ
ಡೇರಾದಿಲಿ
೫೪. ಐಸೀ ಜಮಾಬಂದೀ ಕರೂನೀ ಭಾಊನಾನಾ ತಲವಾರ ಧರೂನ್ ಗೇಲೇ ಗಿ
೫೫. ಲಜಾವರ್ ಚಡಾಈ ಕರೂನ್ ॥ ೪ ॥ ಬಾದಶಾಹಾನೀ ಪತ್ರವಾಚತಾ ರ್ಝಾ
೫೬. ಲೇ ಮನೀ ದಿಲಗೀರ್ ಆರತ್ ಮಂಲಂಖಮಾರ್ಗಿತೋಕಿಲಾ ಚವಥಾಈ
೫೭. ಘ್ಯಾವೀ ಕುಂತವರ್ ಮರೂನ್ ಜಾವೇ ಖರ್ ಪರಂತಂ ನ ಜಾವೇ
ತ್ಯಾನೇ ಅಹಾರ್ ಸಾಂ
೫೮. ಡಣೇಸ್ಕರ್ ಫೇಕಲೇ ಆಣವಲೇ ಆಪ್‌ಚಿನ್ನಿ ಬಾಹಾದೂರ್ ॥ ಚಾಲ ॥
೫೯. ಚಾರದಸ್ತೀ ಘೋಡಾ ಬಲಾವಿಲಾ ದಿಲೇ ಪೋಷಾಕ್ ಪಿವಳ ಶಾಲಾ
ದೋಹಾರಾ
೬೦. ನೀ ರಾಉತ ಸಜವಿಲಾ ಬಾದಶಾಹಾನೀ ಶಿರೀಹಾತ್ ಠೇವಿಲಾ ಹ
೬೧. ಜಾರ್ ತೋಫ್ ಬರೊಬರಿಲಾ ಚಾಲತಾ ಪುಢೇ ಫಡ್ ಉಠಿಲಾ ಶಹರಾ ಬಾ
೬೨. ಹೇರ್ ಡೇರಾದಿಲಾ ತ್ಯಾ ದಿವಸೀ ಮಂಕಾಮ್ ಕೇಲಾ ಬೋಲಾವಿಲಾ ಆಪುಲೆ
೬೩. ಸ್ತ್ರೀಯೇಲಾ ಅಮೀ ಜಾತೋ ರಣಘರಾಲಾ ಆಜ್ ಆಲೇ ರಾಂಡಪಣ ತಂ
೬೪. ಜಲಾ ತೋಡಂನಿಗಳಯಾ ಚೀಗಳ ಸರೀಹಾತಾ ಚೀಕಾಕಣಂ ರಣನವರೇ
೬೫. ನಿಘಾಲೇ ತಳಾತಾಶೀರ್ ಘೇಉನ್ ಬಾದಶಾಹಾ ಬೋಲಲಾ ಕದೀ ನಾ
೬೬. ಯಾಚೇ ಪರತೂನ್ ಜಾಹಲೇ ನಿರ್ವಾನಿರ್ವೀ ಶೀರೀ ಬಾಸಿಂಗ್ ಬಾಂದೂನ್
೬೭. ಶಂಭರ್ ಕೋಠಾ ರೂಪಯೇ ಘಾವೇ ಘಾಡೂನ್‌ಯೇಈನ್
ಆಪಿವಾಜಾಈನ್‌ವೆಂರೂನ್
೬೮. ಭಾಉನಾನಾ ॥ ೫ ॥ ಆಕರಾ ಧನಾಚೇ ಕಂಪಿನ ಆಕರಾಶಾ
೬೯. ಚೇ ಏಕಪಲಟಣಂ ಆಕರಾ ಪಲಟಣಾಚೇ ಕಂಪು ಆಕರಾ ಕಂಪೂಚ
೭೦. ದಸ್ತ್ರಾವಣೇ ದೋನ್‌ದಸ್ತ ಠೇವಿಲೇ ರಾಮಾಚೇ ಗಾದೀಲಾ ರಾಖುಣು ಚಾರ್
೭೧. ದಸ್ತೇ ಸರಂಜಾಮಂ ಘೇಊನ್ ಆಟಕಾ ನದೀ ಗೇಲೇ ಉತರೂನ್
ಪಿವಳೇ ಪೋ
೭೨. ಷಾಕ ಕರೂನ್ ನವರೇ ತಳಾತಸಿರ್ ಘೇಊನ್ ಘಾಡಿಲೇ ವಕೀಲ್ ಗಿ
೭೩. ಲಜಾನೇ ಮಂಸೂದಾ ಬೋಲಾಯಾ ಕಾರಣು ನಾಹೀ ಠರಲೇ ಬೋಲಣೇ
ಭಾಊ
೭೪. ಸಾಹೇಬಾಚೆ ಗರ್ವದಾರೂಣು ॥ ಚಾಲ ॥ ಗೀಲಜಾನೇ ಕಾಬಾಕೇಲಾ ತೀ
೭೫. ನಕೋಸ ಸೋಡಂನ್ ಭಾಊ ವೇದಿಲಾ ವೇಡಾ ಭೋವತಾ ಜೋ ಘಾತಿಲಾ
೭೬. ತೀನ ಮಹಿನೇ ದಮ್‌ಧರಿಲಾ ಧಾರಣುಬಸಲೀ ಫೌಜೇಲಾ ದೀಡಕೋ

೭೭. ಳವದಾಣೇ ರೂಪಯೇಲಾ ಮಿಂಟ ಮಿಂರ್ಚಿಚಾ ತೋ[1]ಗಾ[1] ಪಡಲಾ ನಿರ್ಜೀವ
೭೮. ಆಂತಕಾಳ್ ಜಾಹಲಾ ಭಾಊನಾನಾ ಬಸುನಿ ಡೇರ್ಯಾಲs ಕರತಿ ವಿಚಾರ
೭೯. ಅಂನದೃಷ್ಟಿ ಪಡೇನಾ ಜಾಹಲೇ ಅಸೆ ಖೋಬರೇ ನಿಮೇ ಅಂನನಿಮೇ ಶೇಡಂ
೮೦. ಭಕ್ಷೀ ಜನಸಾರ ಪಾಣ್ಯಾಚೀ ಖಂರೇ ದೀನಲು ರೂಪಯಾಲಾ ಜಾಹಾಲೇ ಶೇರ್
೮೧. ವೋಡಂನಿ ಬಾಂದಿತಿ ಕಾಚಾನೀ ಕಂಬರ ಭಾಊಸೀ ಬೋಲತೀ ಮಿಳಂನs ಅ
೮೨. ವಧೇ ಲಷ್ಕರ ಅಂನ ಪಾಣ್ಯಾ ವಿಣಂಜಿವಾ ಜಾಹಾಲೇ ಬೇಜಾರ್ ಕಾಂ
ರಾಂಡಪಣಂ
೮೩. ಘೇತಾ ಠರೂನ್ ಭಾಊನಾನಾ ॥ ೬ ॥ ಗಿಲಜಾನೇ ಹಿಕವಂತ್ ಕರೂನ್
೮೪. ಭಾಊ ಬೇಟಿಲಾ ಯಂಕ್ತೀನ ಜಠಾರಗಣೇಚೇತ ಲಾಖವಳಲಾ ವ್ಯಾ
೮೫. ಘ್ರ ಪಂಚಾನನ ರಘಾಂಗಡೀ ನೋಬತ ವಾಜತೀ ದಣಾಣೇ ಭೈರೀವಾ
೮೬. ದ್ಯ ಸಂಗಿನ ಡಂಕೇ ಜಾಹಲೇ ಶೂರ ಘೋಡಯಾ ವ[ರ]ತೇವಿಲೇ ಜಿನ
ಜಾಹಲಾ
೮೭. ಘಾಬಂರಾ ಗಿಲಜಾ ವೇಡಾ ಉಠಿವಲಾ ಜಲದೀನೇ ಆಇತವಾರೀ ಹ
೮೮. ಳ್ಯಾನೇ ಮಿಂಲೇ ಚಾರದಸ್ತೇ ಆಲೇ ಚಾಲೂನ್ ॥ ಚಾಲ ॥ ಗೀಲಜಾಳೇ
೮೯. ರಣಂ ಖಾಂಬ್ ಪುಜಿಲಾ ಗೇಲೇ ವರ್ತಮಾನ್ ಭಾಊಲಾ ಕಾಯಂ ಪಹಾತಾ ಗ
೯೦. ಲಿ ಮಂಸಾ ಪಡಲಾ ಏಕದಾಚ ಹರಹರ ಕೇಲಾ ಐಂಸೀ ಹಜಾರ ಹೋಳಕರ್
೯೧. ಭಾಲಾ ಸಿಂಧ್ಯಾನಿ ಮಾರಖಂsಬದಿಲಾ ರೇಖಿಲೇ ಆಘಾಡಿಲಾ ಹೋಳ
೯೨. ಕರ ಪುಢೇ ಬಿಂನಿಲಾ ಪಾಟಿಮಾಗೇ ನಾಗಪೂರ್‌ವಾಲಾ ಭಾಊಸಾಹೆಬ್
೯೩. ಅಂಬಾರಿತ್ ಡಂಲಲಾ ದಾದೋ ಮಾಹತಾನ ಹತ್ತಿ ಪುಢ ನೇಲಾ ಪಾರತ
೯೪. ಮೀರ್ ಖವಂಳಲಾ ಕೇಲೀ ಸರಬತೀ ತೋಫೇಲಾ ನಲು ಹಜಾರ್
ಗೋಳಾ ಉ
೯೫. ಡಲಾ ನೋಬತೀ ತಾಸೇ ಮಂರ್ಫೆ ಜಂಬಂರೇ ವಾಜತೀ ದಣದಣಾ ಮೇರೂ
೯೬. ಮಂಡಳಧರಣೇ ಕಾಪತಿ ಬಾರಾ ಹಜಾರ್ ಪಾಲಖೀ ಭಾಊಚೇ ಜಾಲೇ
೯೭. ರಿತೀ ತಿನ ಲಾಖ ಘೋಡಾ ಜರಿ ಪಟಕ್ಯಾಚಾ ಹತೀ ಜಕಮೋಸ್
೯೮. ನಾಹೀ ಠಿಕಾಣಂ ಕಬಂದನಾಚತೀ ಗಗನೀ ರಘಾಂಕಳಲಾ ಸೂರ್ಯ ಫೇ
೯೯. ಊನ್ ಭಾಊನಾನಾ ॥ ೭ ॥ ಗಗನೀ ರಘಾಂಕಳಲಾ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಮೇ
೧೦೦. ರೂ ಮಂಡಳ ಆಂಧೇರ್ ಗಲೀ ಭಾನ ಪಾಟ ಪುರವಿಲೀ ಭಾಊ ಹಟೇನಾ
೧೦೧. ರಣಂಸೂರ ಗೋಳಯಾ ಸುಧಾ ಭಾಊ ಡಾಲಾ ದಾದಾ ಮಾಹತ್
ಚಕಾಚುರ್
೧೦೨. ನಾನಾ ಸಾಹೇಬಾಸ ಡಾಕ ಪೋಚಲೀ ತೇ ಗೇಲೇ ಆಮೀ ಜಾಣಾರ್ ಬೋ

---

1 ಶಾ

೧೦೩. ಲೇ ಗೋಪಿಂಗನಾಬಾಈ ಪುಣ್ಯಾಚೇ ರಾಜ್ಯ ಕೋಣಾಂ ಕರಣಾರ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಪೇ
೧೦೪. ಶವೇ ರಾಜ್ಯ ಬುಡಾಲ ಆಸನಾ್ಇ ಹೋಣಾರ್ ॥ ಚಾಲ ॥ ಪಾನಾಚಾ
೧೦೫. ವಿಡಾ ಘೇತಲಾ ಸಾರ ಶೈನ್ಯ ಪಾಹತೇ ನಾನಾಲಾ ರಣಾ ಚಾರಲಾಖ
೧೦೬. ಘೋಡಾ ಬರೋಬರೀಲಾ ರಣಾ ವಂದೀಜಾಊ ನೀಸಿರಲಾ ಝಾಲೀ
೧೦೭. ಚಕವಂಕ ಏಕ್‌ಚಹಲ್ಲಾ ಜಸಾ ಭೀಷ್ಮಕರ್ಣ ಯಂದ್ಧ್ಯಾಲಾ ಹೋ
೧೦೮. ಕರಾನ ಫಿತಂರ್‌ಕೆಲಾ ಹೇ ಠಾವ ನಾಹೀ ನಾನಾಲಾ ಘೋಡ್ಯಾವರ್
೧೦೯. ನರವಾಲೀ ಆಲಾ ನಾನಾ ಪಡತಾ ಧರಮುಗ ಸಂಟಲಾ ಖಂದ
೧೧೦. ಕಾ ತಮಂಡದೇಮಾವಿನಾ ಉಂಟ್ ಘೋಡೇ ಸಾರೇ ಹತೀ ಹಿಂಡತೀ ಮಾಕ
೧೧೧. ಳೇ ಘೋಡ್ಯಾಚೆ ಖಿಳ್ಳಾರ್ ತೋಫಾ ಬಂದಂಕೀಚೇ ಲಷ್ಕರಾತ ಪಡ್
೧೧೨. ಲೇ ಢೀಗಾರ್ ಮೋಹರಾ ಪುತಳ್ಯಾಚೆ ಜಾಗೋಜಾಗ ಢಿಗಾರ್ ಕೋಣಾಂ
೧೧೩. ಲೂಟ್ ಫೇಈನಾ ಪಳತಾ ಜಾಹಲೇ ಬೇಜಾರ್ ಗೇಲೇ ದ್ಯಾ್ಇ
ದೇಶಾವರ ಪ
೧೧೪. ಳೂನ್ ಭಾಊನಾನಾತಂ ॥ ೮ ॥ ಶಕೆ ಸೋಳಾಸೆ ಪಾಸಷ್ಟ್
೧೧೫. ವರೂಷೇ ವಧ್ಯ ಆಈತವಾರ್ ನಉರಾತ್ರ ನಉದಿವಸ ಲಡಲೇ ಮಂಗಾ
ಫಿರಲೇ
೧೧೬. ಮಾಗರಿ ಖೇಡೇ ಖೇಡೇ ಚೇ ಪಾಟಿಲ ಉಟತೀ ಲಂಟತೀ ಬಾಹಾರ ಪೋರ
೧೧೭. ಆಸಾ ಸಾಂಡವಾ ದಿಲ್ಲೀ ಪೋಸಾನ್ ಆಟಕೇ ಪರ್ಯಂತರ್ ॥ ಚಾಲ ॥
೧೧೮. ಮಂಗ ತೇಥೂನ್ ಆವಧೇ ಫುಟಲೇ ಪುಣ್ಯಾ ಚಾ ರಸ್ತಾ ಭಂಳಲೇ ಕಾ
೧೧೯. ಸೀ ಚಾ ರಸ್ತಾ ಧರಲೇ ರಾಮೇಶ್ವರಾ ಕಡೇ ಕಿತೀ ಗೇಲೇ ಅಂನಾವಿ
೧೨೦. ಣೇ ಪಾಳೂನ ಗೇಲೇ ಭಕ್ಷಿತೀ ಝಾಡಾಚೇ ಪಾಲೇ ಯಾ ರೀತೀನೆ ಶೈ
೧೨೧. ನ್ಯ ಸಾರೇ ಖಪಲೇ ದೈವಾಚೇ ಪುಣ್ಯಾಲಾ ಆಲೇ ಸದರೇ ಮರೇ ಲ
೧೨೨. ಖೋಟೆ ಪಡಲೇ ಲಖೋಟೇ ವಾಚತಾ ಝಾಲೇ ಆವುಧೇ ಘಾಬರೇ ಶಿ
೧೨೩. ವಶಾಈ ಬಂಡಲೀ ಪುಣ್ಯಾಸ್ ಆಲೀ ಖಬರ್ ವಾಡ್ಯಾತ್ ಜಮಲೇ ಭ
೧೨೪. ಲೇ ಭಲೇ ಮನ ಸುಭೇದಾರ್ ಗಾದೀಸ ಸ್ಥಾಪುಲೇ ಮಾಧವರಾವನೇ ನಾರ
೧೨೫. ಶಾಹಂ ಛತ್ರಪತೀಚ ದೇಣಾ ಸಾಂಬ ಅವತಾರ ಗಾತೋ ಸಗಣಾಂ ಭಾಉ
೧೨೬. ಪೋವಾಡ ಶಾಹು ನಗರ ಫತ್ತೇಜಂಗ್ ಪೋವಾಡಾ ಕರೂನ್ ಭಾಉನಾ
॥ ೯ ॥

ಗಿಲಿಜಾ ದುರ್ಗದ ಪೋವಾಡ*

ಪುಣೆಯ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸವಾಈ ಬಾಜೀರಾವ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆತನ ಪುಣ್ಯದ ಫಲವಾಗಿ ನಾನಾಭಾವು ಜನ್ಮತಳೆದನು. ಆತ, ರಾವಣನಂತಹ ಶೂರರ ಗರ್ವವನ್ನು ಮುರಿಯಲೆಂದೇ ಜನ್ಮತಳೆದಂತಿತ್ತು; ಪುನಃ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸೈನ್ಯ ಕಂಡು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವನೇನೋ ಎನ್ನುವಂತಿದ್ದನು.

ಅವಧದ ವಜೀರರು (ಮಂತ್ರಿಗಳು) ಸಭೆ ಸೇರಿದರು; ಎದುರಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಮಾನ್ಯವಂತರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸೈನ್ಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ನಿರೂಪ ಕಳಿಸಿದರು. ಆಗ, ಸಿಂಧೆಯು ತೋಪಿನ ಭಾರೀ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಂದನು; ಜರೀ ಪಟಕ ಸುತ್ತಿದ ಮಲ್ಹಾರ್‌ರಾವ್ ಹೋಳ್ಕರನು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಬಿಲ್ಲುಗಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಎಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಂದನು, ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ಸಾವಿರ ನಿರ್ಭೀತ ಪಠಾಣರಿದ್ದರು; ಮತ್ತೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೇ, ಜಾಟ್, ರೋಹಿಲೇ ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಜಾತೀ ಜನರಿದ್ದರು. ಮೋಹಿತೆ, ಮಾನೇ ಪಾಟಣಕರ್, ಗಾಈಕವಾಡ, ನಿಂಬಾಳ್ಕರ್ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ತೂಗಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಒಬ್ಬರು ಭಾರಿ ಎನಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದರು. ನಾನಾಭಾವೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗಿಲಿಜಾದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು ॥ ೧ ॥

ಕರಿ, ಬಿಳಿ, ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿದ ಜಾಣ ರಾವುತರು, ಅರಸರು, ಮಾನ್ಯವಂತರು, ಮಹಾಶೂರರು, ಖಿಲ್ಲಾಟೇ, ಲಕ್ಕಡೇ, ಭಿಸೇ, ವಾಗಮೋಡೇ ಮತ್ತು ಹಟಕಾರ್, ಸಿಳಕೇ ಹಾಗೂ ಮಲೆಪರು ಮುಂತಾದ ಭಯಂಕರ ಯೋಧರು, ಬಾಹದ್ದೂರ್ ರಣಶೂರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದರು.

ನಾಲ್ವತ್ತು ಸಾವಿರ ಕೋಟಿ (?) ಜನ ಜಮಾಯಿಸಿದರು. ಆ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟವರ್ಧನ, ಲಂಬಾಣಿಯರು, ದಂಡಧರರು (ಬಡಗಿಯವರು), ರಾವುತರು, ಆನೆಯ ಸಾಲು (ಅಲಂಕೃತ ಜಂಬೂಸವಾರಿ), ಒಂಟೆಗಳು –ಎಲ್ಲದರ ಮುಂದಾಳಾಗಿ, ಸೇನೆಯ ಶಿರದಲ್ಲಿದ್ದು ಜಮಾಬಂದೀ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು (ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ) ನಾನಾಭಾಊ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗಿಲಿಜಾದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು ॥ ೨ ॥

---

* ಗಿಲಿಜಾ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಗೆಲ್ಲಲು ದಂಡೆತ್ತಿ ನಡೆದ ನಾನಾಭಾವೂನ ಲಾವಣೀ ಕಥೆಯ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದ: ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮ ಜಾಗೀರ್‌ದಾರ್ ಅವರಿಗೆ ಸಂಪಾದಕ ಕೃತಜ್ಞ.

ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವಂಥ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ, ಅಲ್ಲಿ ತೋಪುಗಳ ಸಾಲು. ಹೀಗೆ ಹೊರಟಿತ್ತು ನಾಲ್ವತ್ತು ಸಾವಿರ ಗಣ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಂಡಾರ ಅಥವಾ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಲೂಟಿಮಾಡಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ನಗನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು, ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು, ಹಂಚಿತು. ರಾಘೋಬಾ ದಾದಾಗೆ ಅವಧದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಡಲು ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟು ಗಿಲಜಾದ ಆನೆಯು ದಂಡಿನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪೇಶ್ವೆಯುವರ ಕಡೆಗೆ ಜಯಶ್ರೀ ಒಲಿದಳು. ಗಿಲಜಾದುರ್ಗದ ಹಾಲಚಾಲ್ (ಅವಸ್ಥೆ) ನೋಡಿ ನಗಾರಿಗಳ ನಿನದದೊಂದಿಗೆ ಗಿಲಜಾದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ಭಾವೂ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಪೇಶ್ವೆಯುವರ ದಾಳಿಗಳು ದೇಶದ ನಾನಾಕಡೆ ನಡೆದುವು. ದಿಳ್ಳಿ, ಅಯೋಧ್ಯೆ, ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆಯಾದುವು. ಸಾತಪುಡಾ ಬೆಟ್ಟದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮರಗಳು ನುಚ್ಚುನುರಿಯಾದುವು! ಮಾರವಾಡ ಲಖನೂರ ಚಾನ ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ದೇಶದ ಅಧಿಪತಿಗಳು ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬಂದು ಕಂಡರು. ಅವರ ಜಮಾಬಂದೀ (ಕಂದಾಯುದ) ಹಣ ಇವರ ಕೈಸೇರಿತು. ದಿಳ್ಳಿಯು ಬಾದಶಾಹನ ಜಾಟಪಡೆ ಇವರಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಜೋಧಪುರ ಉದಯುಪುರ ರಾಜಮಹಲ್ ನವಲಾಖ್‌ಘಾಟ್ ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸೈನ್ಯವು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಬಾಣದ ವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯಿತು. ದಿಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಳ ರಾಶಿ ಬಿದ್ದಿತು. ತಲೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ಓಡಿತು. ಗೆಲ್ಲಲೇ ಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನಾನಾಭಾವೂ ತಲವಾರ ಧರಿಸಿ ಗಿಲಜಾ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು ॥ ೩ ॥

ಸಂಚು ಮಾಡಿದ ಎಂಟು ಜನ ರಾಜರು, ಪಠಾಣರು, ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ 'ಕುಂಜರ ಪುರ' ಎನ್ನುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲಂಕೃತ ಆನೆಗಳನ್ನು ಒಂದೂವರೆ ಕ್ರೋಶದ (ಕೋಸ್ = ಸುಮಾರು ಮೂರು ಮೈಲಿ) ವರೆಗೆ ಆ ಕುಂಜರಪುರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾನಾಭಾವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಳೆದ, ಕಿಂಚಿತ್ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಝಲಕ್ ಮೂಡಿಹೋಯಿತು, ವಿಷಣ್ಣ ಮಾನಸನಾದ. ಪೇಂಡಾರರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದ. ಮೋಸಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆದು ಹಚ್ಚ ಬೇಕೆಂದ. ಪೇಂಡಾರರು ಅಲ್ಲಿ–ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ–ಕವಿದಿದ್ದ ವೇದನೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದರು. ತೋಫಖಾನೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು. ಸದರಕ್ಕೆ ಹೋದರು (They marched with the artillery infront). ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತೆ, ಎಚ್ಚರ, ಮೂಡಿದವು. ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬನ ರಾವುತರು, ಮಾವುತರು, ಪಾದಚಾರಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸೈನಿಕನೂ ದಿಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಿದು ಬಿದ್ದನು. ರಸ್ತೆಗಳು ಸ್ತಬ್ಧವಾದುವು. ಯಾತ್ರಿಕರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಸಹಸ್ರಾರು ಪೇಂಡಾರರು ಭಾಲೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿದರು. ದಿಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದರು. ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಸೂರೆ ಹೊಡೆದರು. ಈ ಸಮಾಚಾರ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ

ಹಬ್ಬಿತು. ರಾಜನಿಗೆ ಅಂಜಿ ಹೋಯಿತು. ನಾನಾಭಾವೂ ಯಮುನೆಯ ತಟದಲ್ಲಿ ಡೇರೆ ಹೊಡೆದ. ಜಮಾಬಂದಿ ಹೀಗೆ ಅದ್ಭುತ ರೀತಿಯಂದ್ವಾಗಿರಲು ನಾನಾಭಾವೂ ತಲವಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗಿಲಜಾ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು ॥ ೪ ॥

ಬಾದಶಹಾನು ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ, ಓದಿ, ಕ್ರುದ್ಧನಾದ. ಕಿಂಚಿತ್ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ವನ್ನು ಪಟ್ಟ, ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತನಾದ. ರಾಜ್ಯದ ಗತಿಯೇನು, ಚೌಥಾಈ ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು, ಎಲ್ಲಿಂದ ಜಮಾಯಿಸಬೇಕು? ಇಂತಹ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಏನು ಎತ್ತ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಆಹಾರವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಹದೂರ! ಒಂಟೆಯ ಗುಂಪಿನ ಆಹಾರಸಾಮಗ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಆಯಿತು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ, ಚಿಂತಿ ತಾನೇ ತುಂದು ಹೇರಿಕೊಂಡ ಶೂರ. ಅನಂತರ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ರಾವುತರಿಗೆ ಪೋಷಾಕ್ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದ. ಸಹಸ್ರ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಊರಹೊರಗೆ ಸೇರಲು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ. ಎದುರಾಳಿಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ನಗರದ ಹೊರಗೆ ಡೇರೆ ಹೊಡೆದ. ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಆ ದಿವಸ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯಿಸಿದ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ತಾನು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ. ರಣಯುಮನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವೈಧವ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿದೆ. ಮುತ್ತೈದೆತನದ ಕುರುಹುಗಳಾದ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಹೇಳಿದ. ರಣಯೋಧರು, ಭಯಂಕರರು, ಬಾದಶಾಹನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ರಣಭೂಮಿಗೆ ನಡೆದರು. ಅವರು ಈ ಸಂಗತಿಯ ಸುಳಿವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಿ ಗದ್ದಲಮಾಡದೆ ಆಪ್ತರಾದ ಮುಖ್ಯ ನೂರು ಜನರನ್ನು ಭಾವುನಾನಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವರಾರೂ ಮಹಾನ್ ಯೋಧರಲ್ಲ, ಖೊಟ್ಟಿ ರೂಪಾಯಿಂಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಖೋಟಾ ಜನ! ಇದೊಂದು ಭಾವುನಾನಾನ ಕೇವಲ ಮೆರವಣಿಗೆ ಎಂಬ ಗಾಳಿಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ಹರಡಿದರು ॥ ೫ ॥

ಹನ್ನೊಂದು ಭಂಡಾರಗಳ ಕಂಪನಿ, ಹನ್ನೊಂದು ನೂರರ (ಸೈನಿಕರ) ಒಂದು ಪಲಟಣ, ಹನ್ನೊಂದು ಪಲಟಣಗಳ ಒಂದು 'ಕಂಪು', ಹನ್ನೊಂದು ಕಂಪೂ ಎಂದರೆ ಒಂದು 'ದಸ್ತ'. ಇಂತಹ ಎರಡು ದಸ್ತ ಅಯೋಧ್ಯಾದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಇಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ದಸ್ತ ಸರಂಜಾಮ್ ಸಹಿತ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಟಕಾ ನದಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು. ನದೀ ತಟದಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟು, ನೀರು ಕುಡಿದು ಸೈನಿಕರು ಆಪಾದಮಸ್ತಕ ಯುದ್ಧ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿದರು. ವಕೀಲರು (ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಗಳು) ಪತ್ರ ಬಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡದೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬನ ಗರ್ವದಾರುಣತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಅವರು 'ಗಿಲಜಾ'ವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮೂರು ಕ್ರೋಶ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಬಾ ಕಬ್ಜಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ—ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದರು:

ಭಾವೂ 'ಗಿಲಜಾ' ಕಬ್ಜಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ! ಮೂರು ಕ್ರೋಶದ ಆಚೆ ಹೋದರೆ ಘಾತಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ! ಮೂರು ತಿಂಗಳದ ಮುತ್ತಿಗೆ ದುರ್ಗದ ಒಳಗಿರುವ ಜನದ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿಸಿತು. ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಒಂದೂವರೆ ಕೊಳಗ ಅಳೆದು ಕಾಳು ಹಂಚ ಹತ್ತಿದರು. ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ಉಪ್ಪು ಖಾರಗಳಿಗೆ ದುಷ್ಕಾಳ ಬಂತು. ದುರ್ಲಭ ಪ್ರಸಂಗ ಜನರನ್ನು ನಿರ್ಜೀವರನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಕ್ಷಾಮ ಭಯಂಕರವಾಯಿತು. ಭಾವೂನಾನಾ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಿಚಾರಮಾಡಿದ. ಭಯಂಕರ ಅಭಾವವನ್ನು, ಅನ್ನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರಂತೂ ಬಹಳ ಘೋರವಾಗಿದೆ. ಬಟ್ಟೆ ಬರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯಂದೆ ಬಡಜನ ಲಂಗೋಟಿ ಕಟ್ಟಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಭಾವುಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅವಧದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಆಪತ್ತನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕು" ಎಂದು ಅವರು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ (ನಾರೀ) ಜನ ವೈಧವ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಲಾರರು ಎಂದು ಭಾವೂನಾನಾ ಠರಾಯಿಸಿದ ॥ ೬ ॥

ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಗಿಲಜಾ ಹಿಕಮತ್ ಮಾಡಿ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಉಗುಳಿತು. ಝಾಂಜ, ನೋಬತ್, ಭೇರಿ, ನಗಾರಿ ಮುಂತಾಗಿ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಭಯಂಕರ ಘೋರ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತ ಶೂರರು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಜೀನ್ ಹಾಕಿ ಸ್ವಾರಿ ಏರಿ ಗಿಲಿಜಾ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಗಾಬರಿಯಾಗುವಂತೆ ಆಯಿಂತ್ವಾರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಸ್ತ ಸೈನ್ಯ ಮುನ್ನಡೆಯಿಸಿತು. ಗಿಲಿಜಾ ಮಾಡಿದ "ರಣ ಖಂಬ" ಪೂಜೆಯ ವರ್ತಮಾನ ಭಾವುಗೆ ತಲಪಿತು. ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ಏನ ಹೇಳಲಿ, ಕುತ್ತಿಗೆ ಕಪ್ಪಾಯಿತು. ರೌದ್ರಾವತಾರದ ಛಾಯೆ ಬೆಳಗಿತು ಮರಾಠಾ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ. ಆಗ ಎಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನ ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಆಕಾಶ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಧ್ವನಿಗೈದಿತು: ಹರಹರ ಹೋಳ್ಕರ್, ಸಿಂಧ್ಯಾ, ಕತ್ತಿ ಭಾಲಾ ಝಳಪಿಸಿ ಹೊರಟರು; ಮುಂದೆ ದಂಡನಾಯಕ, ಕೊಳು ಬಾಣೇದಾರ, ಹೋಳ್ಕರ. ಹಿಂದೆ ನಾಗಪೂರ್‌ವಾಲ್ಯಾ ಭಾವೂಸಾಹೆಬ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತ ನೋಬತ್ತು, ತಾಸೆ, ಮರ್ಫೆ, ಜುಬುರೆ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಘಣ್ ಢಣತ್ಕಾರ ಧ್ವನಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮೇರುಮಂಡಲ, ಧರಣೀನಾರಿ ನಡುಗುತ್ತಿದೆಯೇನೊ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳು, ಒಂಬತ್ತು ಲಕ್ಷ ಕುದುರೆಗಳು, ಜರಿಬೂಟ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಅಂಬಾರಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಆನೆಗಳು, ಜರತಾರಿ ಪಟಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸೈನ್ಯ ಸೂರ್ಯನಿಗೇ ನೆಳಲುಮಾಡಿ ಹೊರಟಂತೆ ಹೊರಟವು. ಭಾವೂಸಾಹೆಬನ ಆ ಠೀವಿ, ಠಿಕಾಣೆಗಳೇ ದೊರೆಯುವೇನೊ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು ॥ ೭ ॥

ಸೈನ್ಯದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ಧೂಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪಸರಿಸಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಮೇರುಮಂಡಲ—ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಚ್ಛಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು; ಕತ್ತಲೆ

ಕವಿಯಿಂತು. ಊರು ಕೇರಿ, ಪೇಟೆ, ಪುರತುಂಬ ಭಾವುವಿನ ರಣಶೂರರಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ವೈರಿಯು ಅವಸ್ಥೆ ಚಕಾಚೂರ್ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯು ಈ ಸಮಾಚಾರ ಗೋಪಿಂಗನಾ ಬಾಯಿಂಗೆ ತಲಪಿತು. ಆಕೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ರಾಜ್ಯ ಆಳುವವರು ಯಾರು ? ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಪೇಶ್ವೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ (ರಾಜ್ಯ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ)! ಹೀಗೆ ಆಗದು—ವೀಳ್ಯ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೈನ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ನಾನಾನಿಗೆ ರಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಕುದುರೆಗಳು ಸದರಿಗೆ ಬಂದುವು. ಬಂದುವು ಅಷ್ಟೆ! ಚಕವಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾರಿಬಿದ್ದುವು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮ ಕರ್ಣರೇ ಮತ್ತೆ ಹೋರಾಡಿದಂತಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರ ಹತ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಯಾರೋ ಫಿತೂರಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ನಾನಾಗೆ ಜಯಾಂಗನೆ ಒಲಿದುಬರದೆ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದಳು—ಓಡಿ ಹೋದಂತೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಮೋಸಗಾರರು. ನಾನಾನ ಸೈನ್ಯ ಹೊಡೆತ ತಿಂದಿತು. ನಾನಾಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನರಬಲಿ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಿತು. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಖಂದಕದಲ್ಲಿ ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಸತ್ತ ಕುದುರೆ ಆನೆ, ಮತ್ತೆ ಗಾಯಗಳಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುವ ಘೀಳಿಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ತೋಪುಗಳು ಬಂದೂಕುಗಳು ಢಿಗ್ಗಿಢಿಗ್ಗಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಹೆಣಗಳ ಬಣಬೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಲೂಟಿಮಾಡಲು ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅಂದಿನ ಆ ರಣ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ವ್ಯಾಕುಲತೆ ತುಂಬಿತ್ತು. ಆದನ್ನು ಕಂಡ ಭಾವೂನಾನಾ ಆಗ ದೇಶಾವರ (ದೇಶಾಂತರ) ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ ಹೊರಡಲು ಧ್ಯಾನಿಸಿದ ॥ ೮ ॥

ಶಕೆ ೧೬೬೫ ರಲ್ಲಿ, ಒಂಬತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತು ಹಗಲು ಹೋರಾಡಿದ ಅನಂತರ ಆದಿತ್ಯವಾರದ ದಿವಸ—ಎಲ್ಲ ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು—

ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಯ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಪಟೇಲರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಊರುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಇದರ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಅಟಕಾ ನದೀ ಪರ್ಯಂತರ ಹಬ್ಬಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಧವೂ ಒಡೆದುಹೋಯಿತು. ಪುಣೆಯ ರಸ್ತೆ ಮರೆತುಹೋಯಿತು. ಇದ್ದಬಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲರು ಕಾಶೀ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾಮೇಶ್ವರದತ್ತ. ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲಿದರು, ತರುಮರಗಳ ಎಲೆ ತಿಂದರು—ದೈವದ ಬಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಿ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದವರು ಅಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಮಾನ ಕಂಡರು. ಎಲ್ಲವೂ ಮೋಸದ ಆಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತ್ತು. ಅವುಧದಿಂದ ಬಂದವರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಪುಣೆಗೆ ತಲಪಿದ ಸುದ್ದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವಶಾಈ (ಶಿವಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ) ನಶಿಸಿ (ಕಳೆದು) ಹೋಗಿತ್ತು. ಪುಣೆಯ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಲೆಭಲೇ ಮನ ಸುಭೇದಾರರು (ಅಧಿಕಾರಿಗಳು) ಸೇರಿದರು. ಮಾಧವರಾಯನನ್ನು ಗಾದಿಯ (ಸಿಂಹಾಸನದ) ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು (ಕೂಡಿಸಿದರು).

ನಾನಾಭಾವೂ (ನಾರಶಾಹು ಛತ್ರಪತಿ), ಯಾರು ಸಾಂಬನ ಅವತಾರ, ಆತನ ಆ ಗಿಲಿಜಾ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಗಣು (ಸಂಗಣು) ಭಾವು ಪೊವಾಡ (ಲಾವಣಿ) ಮಾಡಿ ಹಾಡಿದನು ॥ ೯ ॥

ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು : ಭಾಗ ಏಳು

ಇತರ

ಲಾವಣಿ*

ಜನರು ಕೇಳಿರಿ ಕೇಳಿರಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ।
ಕಥೆಯಲ್ಲದ ಕಥೆ ಕಂಡ ಮಾತು ।
ಫಿರಂಗೇರ ದೌಲತ ಬಂದಿತ್ತು ।
ಶಾರ ವಿಲಾತಿ ವಿಲಾತಿ ಕಲಕತ್ತೆ ।

ಮುಂಮ್ಮಾಯಿ ಸುರಪುರಗಿತ್ತು ।
ಬಹಳ ಶೃಂಗಾರ ಶೃಂಗಾರ ಶೃಂಗಾರವಾಗಿದತ್ತು ।
ವಜ್ರ ವೈಡೂರ್ಯವ ಕೆಚ್ಚಿತ್ತು ।
ಲಾಜವರ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಗೋಡಿಸುತ್ತು ।
ಆಳವರಿ ಮುತ್ತು ಬಿಗಿಸಿತ್ತು ।
ಊರು ಬಾಜಾರ ಬಾಜಾರ ಯಾವತ್ತು ।
ಬಂಗಾರದ ಸಾರಣಿ ಮಾಡಿತ್ತು ॥ ೧ ॥

ಮುಂಮ್ಮಾಯಿ ಮುಂಮ್ಮಾಯಿ ದೊಡ್ಡಶಾರ
ಆ ಊರೊಳಗಾಗುವ ವ್ಯಾಪಾರ ।
ಬಿಡದೆ ಹೇಳುವೆ ಹೇಳುವೆ ಶೃಂಗಾರ
ಚಿನ್ನ ಮಾರುವ ಚಿನಿವಾರ ।
ಹಡಗ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯಾಪಾರ ಗುಜ್ಜರ ।
ಮುತ್ತು ಮಾರುವ ಮಾಣಿಕಗಾರ ।
ಚಿಕ್ಕ ತಕ್ಕಡಿ ತಕ್ಕಡಿ ಅಂಗಡಿಕಾರ ।
ಬಣ್ಣ ಬರಹುವ ಬರಹುವ ಚಿತ್ರಗಾರ ।
ಸುಳಿವ ಮುಕಮುಲು ಮುಕಮುಲು ಜರತಾರ ।
ಬುಟಿ ನೇಯೋ ಚಾತೂರ ॥ ೨ ॥

ಕುಂಪಣಿ ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರ ।
ಬಿಡದೆ ಹೇಳುವೆ ಶೃಂಗಾರ ।
ತೋಪು ಹದಿನಾರು ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ।
ಗಾಡಿ ರಥ ಬಾರ ಹಜಾರ ।

---

* ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂಪಾದಕ ಕೃತಜ್ಞ.

ಆನಿ ಐನೂರು ಐನೂರು ಸಾವಿರ ।
ಕೋಟಿ ಕಂಣಿವ ಕಂದರಿ ಸ್ವಾರಿ ।
ಬಹಳ ಬಂದೂಕ ಬಂದೂಕ ।
ಹತ್ಯಾರ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಕಂವಾಡ ।
ಹೇಳಲಳವಲ್ಲ ಅಳವಲ್ಲ ಪರಂಗೀರ ದೌಲತ
ಮಾಡುವ ಚಮತ್ಕಾರ ಜನರು ಕೇಳಿರಿ ॥ ೩ ॥

ಪಾರಂಗಿ ಪಾರಂಗಿ ಹೊಂಟನ್ನೋಡಿ ।
ಮೂರು ಲಕ್ಷ್ಯದ ದಂಡಕೂಡಿ ।
ಸಾರ ಟೊಪ್ಪಿಗಿ ಟೊಪ್ಪಿಗಿಯು ಚಕ್ಕಡಿ ।
ಜರದ ಮರಿಕಂದರಿ ರಥಕ್ಕೆ ಹೂಡಿ ।
ಕಾಲ ಬಲವೆಲ್ಲ ಬಲವೆಲ್ಲ ತಯ್ಯಾರ ಮಾಡಿ ।
ಮಂಡಲ ಸಾಹೇಬ ದುಂರ್ದುಂಬಿ ಮಾಡಿ ।
ಸಾರ ಶೃಂಗಾರ ಶೃಂಗಾರ ಪಟ್ಟಣ ನೋಡಿ ।
ಭರದಿ ಬಂದು ಮಂತ್ರಿಗಿಯು ಮಾಡಿ ।
ಠಾಣ್ಯ ತಕ್ಕೊಂಡ ತಕ್ಕೊಂಡ ಪಿತೂರಿ ಮಾಡಿ ।
ವೀರಸಾಯ್ಬನ ಹಾಕ್ಯಾರ ಬೇಡಿ ॥ ೪ ॥

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತರ ।
ದೌಲತ ಮಾಡೋ ಪುಂಣ್ಯೆಶರ
ಠಾಣ್ಯಹಾಕಿದ ಯಂಕ್ರಿಗಾರ ।
ಮಂಡಲ ಸಾಹೇಬೆಂಬೋ ಸರದಾರ
ಮಲಸರ್ಜ ಜಾಗೀರ ।
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇದ್ದನು ಕಿತ್ತೂರ ।
ಜಗಳದ್ವಿಸ್ತಾರ ವಿಸ್ತಾರ ।
ಮುಂನೂರು ಚೆನ್ನವ್ವ ಕರಿಶ್ಯಾಳು ಹಬ್ಸೇರ ।
ಹಲ್ಲು ಕಡಿವಂತ ಕಡಿವಂತ ಬಂಟರ ।
ಬಾಗಿಲದೊಳು ಇಟ್ಟರು ಪಾರೆಹ ॥ ೫ ॥

ಬತ್ತಲ ಬತ್ತಲ ಕಂದರಿ ಹತ್ತಿ ।
ಪಿರಂಗೇರೂರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ।
ಬಾರು ಮಾಡಿದರು ಮಾಡಿದರು ಕೋವಿಯೆತ್ತಿ ।
ಸಾಯಿ ತೋಟಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು ಒತ್ತಿ ।
ಚೆನ್ನವ್ವ ಕೇಳ್ಯಾಳು ಚಿಂತಿ ಹತ್ತಿ ।

ಬಂಟರಿಗೆ ಹಿರಿಯೆಂದಳು ಕತ್ತಿ ।
ಹಬ್ಬೇರೆಲ್ಲಾರು ಎಲ್ಲಾರು ನಡುವ ಸಂತಿ ।
ಕಡಿಕಡಿಯೆಂದಳು ಬೆನ್ಹತ್ತಿ ।
ನೆತ್ತರು ಹರದೀತು ಹರದೀತು ಕಂಪ್ಹತ್ತಿ ।
ಟಕಾರ ಸಾಯ್ಬ ಸತ್ತನು ಗುಂಡ್ಹತ್ತಿ ॥ ೬ ॥

ಸರದಾರ ಸರದಾರ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಕಳುಹಿದರು ಇಲಾತಿಗೆ ।
ಹುಕುಮ ಆದಿತು ಆದಿತು ಚೆನ್ನವ್ವಗೆ ।
ಕೊಯ್ದು ಬಿಡಿರವಳ ಮೊಲಿ ಮೂಗ ।
ಅಪ್ಪಣಿ ಅಪ್ಪಣಿ ಕೊಟ್ಟರು ಅವಗೆ ।
ಬಂದು ಮುತ್ತಿದರು ಮುತ್ತಿದರು ಕಂತ್ತೂರಿಗೆ ।
ಮಂದಿ ಸಿಕ್ಕೀತು ಮಂದಿ ಸಿಕ್ಕೀತು ಒಳುತಾಗೆ ।
ಸಾಯಿಂತತಿ ಹೊಯ್ದು ಬಿಟ್ಟರವಗೆ ॥ ೭ ॥

ಕೇಳಿರಿ ಕೇಳಿರಿ ಕಿತ್ತೂರ ಸೂರಿ ।
ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ಹೊನ್ನು ಹೇರಿ ।
ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿದರು ಕಳುಹಿದರು ಹುಕುಮು ಮೀರಿ ।
ಸೊಸಿ ಈರವ್ವನ ದೊರಿ ಸೂರಿ ।
ದುಃಖ ಮಾಡ್ಯಾಳು ಮಾಡ್ಯಾಳು ಬಲಭೋರಿ ।
ನೆಲ ಕೆದರಿ ಮಣ್ಣು ಸೂರಿ ।
ಹಾರ ಹರುವಳು ಹರುವಳು ಗಂಡನ ಮಾರಿ ।
ಕಾಣೆನಯ್ಕಯೋ ಯೆನುತ ಧರೆಗೆ ಬಿದ್ದಾಳು ಬಾಯಾರಿ ।
ಏನು ಹೇಳಲಿ ಅಳುವ ಸೂರಿ । ಜನರು ಕೇಳಿರಿ ॥ ೮ ॥

ಮೈಸೂರು ಮೈಸೂರು ನಗರದಾಗೆ ।
ನಾಕ ಎಪ್ಪತು ಕೇಳು ಬಾಲಗಾ ।
ದಂಡು ಕೂಡೀತು ಕೂಡೀತು ಹ್ಯಾಗೆ ।
ಹವಳ ಮುತ್ತುಗಳ ಬೆರಸಿದ್ಹಾಗೆ ।
ಜಗಳವಾದೀತು ಒಳುತಾಗೆ ।
ಸುದ್ದಿ ಹತ್ತಿತು ಫಿರಂಗಿಗೆ ।
ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾದನು ಸಿಟ್ಟಾದನು ಮನದಾಗೆ ।
ಹಲ್ಲು ತಿಂದಾ ಅವರ ಮ್ಯಾಲೆ ।
ಬಂದು ಕಸಗೊಂಡ ಕಸಗೊಂಡನು ।
ಅವಗೆ ಕಚರ್ು ಕೋವಿಟ್ಟೆಯು ಕೈಯಾಗೆ ॥ ೯ ॥

ಪವನ್ನಾಳಂ ಪವನ್ನಾಳಂ ಪವನಗಡ ।
ಭರ್ತಪುರ ಡಿಳ್ಳಿ ದಾರವಾಡ ಪುಣ್ಯ ।
ಪಟ್ಟಣ ಪಟ್ಟಣ ಜೋಡನಾಡ ।
ಸುರಪುರ ಸಿವಮುಗ್ಗಿಯಂ ಕೂಡ ।
ಠಾಣೆ ಬಿದ್ದಾವು ಬಿದ್ದಾವು ಗಜೇಂದ್ರಗಡ ।
ದೇಶದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ತೋಡಾ ।
ಮಾಡಿ ಗೆದ್ದಾನಂ ಗೆದ್ದಾನಂ ಇವರ ಜೋಡ ।
ಕಾಣೆ ಕಾಳಗ ಕಾಳಗ ಕವಿತಮಾಡಿ ।
ಬಹುಂಜಾಣರೆಲ್ಲರುಂ ಗಾಡಾ ॥ ೧೦ ॥

ಮೊದಲ ಸಾಲು ಮತ್ತು ಪುಟ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು

ಜನಪದ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು

ಅಕಲ–ಯೋಚನೆ, ಬುದ್ಧಿ
ಅಕ್ಷರಾ–ಕಾವ್ಯ
ಅಗಶಿಬಾಗಲಾ–ಊರಿನ ಬಾಗಿಲು, ಊರೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರ
ಅಚ್ಚೆರ–ಅಚ್ಚೇರು, ಅರ್ಧ ಸೇರು
ಅಯಿದಾನ–ಇದ್ದಾನೆ
ಅವಟ–ತೂಕ ಹಾಗೂ ಅಳತೆ ವಿಷಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ
ಅರನ–ಅರಣ ಮೆರವಣಿಗೆ (?)
ಅಂನೆ–ಅನ್ಯಾಯ
ಇದರ–ಎದುರು ; ಎದುರಾಳಿ, ವಿರೋಧಿ
ಇರವು–ಒಂದು ಆಯುಧವಿಶೇಷ
ಇಳಾಲ–ಇಲಾರ (?) ಮಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಮನೆಯ ಪಡಸಾಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಇಳಿಜಾರಾದ ಚಪ್ಪರ
ಈಶಕ–ವಶಕ್ಕೆ
ಉಪದರ್–ಉಪದ್ರ, ತೊಂದರೆ, ಕಾಟ
ಉಮ್ಮಾಯ–ಉಳ್ಳಪ್ರೀತಿ, ಉಳ್ಳಮಾಯೆ
ಎಲಪಾಟ್ ಸಾಹೇಬ–ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ
ಒಂದನೆಯ–ವಂದನೆಯನ್ನು, ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು
ಕಕಲಾತಿ–ಕಕ್ಕುಲತೆ, ಚಿಂತೆ, ಹಂಬಲ, ಪ್ರೀತಿ
ಕಟಗಿ–ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಸೌದೆ
ಕಡಕ–ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧ
ಕಡವು–ಕಡಿಯುವಂಥ ; ಒಂದು ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ
ಕಡುನು–ಕಡಿಯೋಣ, ಕಡಿದುಹಾಕೋಣ
ಕಣಪಿಣಿ–ಚಕಮಕಿ ಯುದ್ಧ
ಕಬರ–ಎಚ್ಚರ, ಪರಿಜ್ಞಾನ
ಕಬೂಲ್–ಒಪ್ಪಿಗೆ
ಕರ್ಪ–?
ಕರಗ–ಕರ್‍ರಗೆ, ಕಪ್ಪಗೆ
ಕರಪಟ್ಟಿ–ಸುಂಕ, ತೆರಿಗೆ
ಕರಿನೀರಾ–ಕಾಳಾಪಾಣಿ, ಸಮುದ್ರದಾಚೆಗೆ ಅಟ್ಟುವ ಶಿಕ್ಷೆ ; ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯ ಕತ್ತಲಶಿಕ್ಷೆ
ಕರ್ನಿ–ಒಂದು ವಾದ್ಯವಿಶೇಷ
ಕರುಲಿ–ಒಂದು ಆಯುಧವಿಶೇಷ
ಕರೂತಿ–ಮಾಡುತ್ತಿ ; ಏನಾದರೂ ಹೇಳು
ವುದು–ಮಾಡುವುದು
ಕವತೂಕಾ–ಕೌತುಕ, ಆಶ್ಚರ್ಯ
ಕಸರ–ಕಪ್ಪು ; ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ; ಕಸ ; ಸಂದೇಹ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ
ಕಾಯಿಮ–ಖಾಯಂ, ಖಚಿತ
ಕಾಸದ್‌ಒದರ–ಕಸಿದು ಒಯ್ದರು, ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಒಯ್ದರು
ಕಾಸಾ–ಖಾಸಾ, ತೀರ ಹತ್ತಿರದ, ವಿಶೇಷವಾದ
ಕಾಳಿ–ಕಹಳೆ
ಕಿಲೆ–ಕೋಟೆ
ಕುನಗಂಟಾ–ಠಾರ ಹೊಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ, ಖೂನಿ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ (ಖೂನ್ >ಕುನ)
ಕುಳನೀರ–ಕೂಳು ಮತ್ತು ನೀರು (ಅನ್ನ ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತರು)
ಕುಂಟೀ–ಒಕ್ಕಲುತನದ ಒಂದು ಸಾಧನ (ಕಣ್ಣಿ) An instrument for levelling ploughed ground
ಕುಂಪಿ–Camp, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ತಂಗುದಾಣ
ಕೊಧಾಂಗ–ಕೊಯ್ದುಹಾಗೆ
ಗಡ–ಕೋಟೆ ; ಕ್ಷಣ
ಡಗೊಳ–ಕೋಟೆಗಳನ್ನು
ಗಡಾದ ಪ್ಯಾಟಿ–ಕೋಟೆಯೊಳಗಿರುವ ಊರು
ಗದ್ನಿಡಾಟಾ–ಗರ್ಜನೆಯ ಸದ್ದು
ಗಮಿಕಿಂದ–ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ, ಗಮನವಿಟ್ಟು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ
ಗರಗಲ್ಲಾ–ಗಾರುಗಲ್ಲು, ಆಲಿಕಲ್ಲು
ಗರನಾಲು–ಒಂದು ಆಯುಧವಿಶೇಷ
ಗಿಡಕ ಜ್ಯಾಂವಿಗಿ ಕಟ್ಟಿ–ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರಿಸಲು ಮಾಡುವ ಒಂದು ಉಪಾಯ.
ಗುಟ್ಟಿ–ಗುಟುಕು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಜಾಪಳಕಾಯಿ ಜಾಜಿಕಾಯಿ ಉತ್ತತ್ತಿ ಬಾದಾಮಿ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಎದೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲೋ ಹಸುವಿನ ಹಾಲಿನಲ್ಲೋ ಅರೆದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕುಡಿಸುವ ಔಷಧಯುಕ್ತ ಗುಟುಕು. ಇಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಯ ಗುಟುಕಿನ ಬದಲು ಸಗಣಿ

ಗುಟುಕು ಊಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ದುರುದ್ದೇಶದ್ದೂ ಆಗಿರಬಹುದು, ದುರ್ಗತಿಯದ್ದೂ ಆಗಿರಬಹುದು.
ಗೊಲಂದಾಸ–ತೋಫು ಹಾರಿಸುವವ
ಚಟಗಾರು–ಚಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವವ ; ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿ
ಚಣ್ಣ–ಚಲ್ಲಣ, ಸೊಂಟ ಮತ್ತು ಮುಂಡಿಗಳ ನಡುವೆ ಧರಿಸುವ ಒಂದು ತೊಡುಗೆ, ಚಡ್ಡಿ, ಚೊಣ್ಣ
ಚಮತ–ಚಮತ್ಕಾರ ; ತೀವ್ರ
ಚವಕಿ–ರಕ್ಷಣಾಗೃಹ, ರಕ್ಷಣಾವ್ಯೂಹ, ಕಾವಲು
ಚಳತುಂಬು–ಒಂದು ಆಭರಣವಿಶೇಷ
ಚಳಂವಗ–ಚಳ್ಳಂಗ, ಯುಕ್ತಿಮಾಡುವವ
ಚಂಡಿ, ಚಂಡು–ತಲೆ
ಚಿಲ್ಕಟಾ–ಚಿಲ್ಕತ್ತು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಗಿ
ಚಿಟ್ಟಹಾರಿಸು–ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶಮಾಡು
ಚೋಪದಾರ–ಗದಾಧಾರಿ
ಚೌಕಾಸಿ–ಚರ್ಚೆ, ವಿಚಾರಮಥನ
ಜತ್ನ–ಜತನ, ಜೋಪಾನ, ರಕ್ಷಣೆ
ಜಪಾಟ್ಯಾಗ–ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ, ಹೂಲಿಯಲ್ಲಿ
ಜಪಾಟಿ–ಗದ್ದಲ, ಹೂಲಿ
ಜಬತಿ–ಮಹಜರ್
ಜರ್ತರಾ–ಜರತಾರಿ, ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ ವಸ್ತು
ಜರಬ–ವೈಭವ
ಜಲದ–ಜಲ್ದಿ, ಬೇಗ, ತೀವ್ರವಾಗಿ
ಜಂಜಾಲು–ಒಂದು ಆಯುಧವಿಶೇಷ
ಜಾತಯೆರಿ–ಒಳ್ಳೆಯ ಕಪ್ಪುಮಣ್ಣಿನ ಹೊಲ
ಜಾರಿ–ಜವಾರಿ, ಜೋಳ
ಜಾವಿಗಿ–ನೋಡಿ : ಗಿಡಕ ಜ್ಯಾಂವಿಗಿ ಕಟ್ಟಿ
ಜಾಹಿರ–ಪ್ರಕಟ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ಜ್ಯಾಲಾ–ಜಾಲ
ಜಿಂದಗಾವಿ–ಜಿಂದಗಾನಿ, ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರವಸ್ತುಗಳು (ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಚರ ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿಗಳು ಎಂಬ ಭಾವ)
ಜಿಕಿಮಿಲಿ–ಗಾಯ
ಜಿಬರ–ಜಬರದಸ್ತು, ಶೌರ್ಯ
ಜೀರ–ಬೇನೆ
ಜೀರಿಗಿಳದಾಳೊ–ಬೇನೆಬಿದ್ದಳು, ಜಡ್ಡು ಹತ್ತಿತು, ಅನಾರೋಗ್ಯ ಪೀಡಿತಳಾದಳು
ಜೇರು–ಜಡ್ಡು, ಖಾಯಿಲೆ, ರೋಗ
ಜೇರ ಬಂದು–ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು, ತಲೆ ತಿರುಗಿ, ತಲೆ ಸುತ್ತಿ ಬವಳಿಬಂದು
ಜೋರಿ–ಪ್ರಭಾವ (ಪುಂಣೆದ ಜೋರಿ–ಪುಣ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ)
ಟಾಪು–ಅಂಚೆಚೀಟಿ ? Stamp?
ಟಾರ್ ಆಗಿ ಮಡದನು–ಕಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ತನು
ಟಾವಿಕಿ–ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು
ಟೀಕ–ಸರಿ, ಚೆನ್ನ
ಟೋಪ, ಟೋಪು–ತೋಪು, ಒಂದು ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ ; ತೋಪು, ಗಿಡಮರಗಳ ಗುಂಪು
ಟೋಲಿ–ಗುಂಪು, ಗುಪ್ಪೆ, ಗುಡ್ಡೆ
ಡಂಕ–ಡಂಗುರ, ಸಾರಲು ಬಳಸುವ ಒಂದು ವಾದ್ಯ, ವಾದ್ಯವಿಶೇಷ
ಡಾಲು–ಗುರಾಣಿ
ಢಿಗ್ಗಿ–ಗುಡ್ಡೆ, ರಾಶಿ
ತಡಿ–ಜೀನು, ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಇರುವ ಆಸನ
ತರವುನ–ತರೋಣ
ತಳ–ಸ್ಥಳ, ಊರು
ತಳ್ಳಿ–ಸಂಬಂಧ ; ತಂಟೆ
ತಾಕಿತ–ತಿಳಿಸುವಿಕೆ, ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುವಿಕೆ
ತಾರೀಪ–ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ; ವರ್ಣನೆ
ತಾಲಿ–ತಟ್ಟೆ, ಗಂಗಳ, ತಣಿಗೆ
ತೆಳಕ–ತಳಕ್ಕೆ, ಕೆಳಕ್ಕೆ
ದಗೇ–ದಗಾ, ಮೋಸ
ದಡ–ದೇಹ, ಮುಂಡ
ದಣೇರಕುಂಟಾ–ಧಣಿಯರ ಜೊತೆಗೆ, ಒಡೆಯರ ಜೊತೆಗೆ
ದರಕಾರ–ಪರಿವೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆ
ದರಿಯಾಪ್ತಿ–ವಿಚಾರ
ದವಡ–ತೀವ್ರ, ಶೀಘ್ರ (ದವಡ್ (ಉ)–ಓಡು)
ದಂದಲ–ಧಾಂದಲೆ, ದಾಳಿ
ದಾರು–ಯಾರು
ದ್ಯಾಸಾ–ಅರಿವು, ಅರಿವಾಗಿ
ದಿಗರಾಡು–ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕುಣಿದಾಡು, ಸಿಟ್ಟಿನ ಪರಮಾವಧಿ, ಅಧಿಕ ಸಿಟ್ಟು ತೋರು
ದಿಟಾಯಿ–ದಿಟ್ಟತನ, ಮೊಂಡುತನ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ

ದುರದುಂಬಿ–ದುರ್ಬೀನು, ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ ತೋರಿಸುವ ವಸ್ತುವಿಶೇಷ
ದುಂದಗ್ಯಾಂವಿ–ದುಂದು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಧಾರಾಳವಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ
ದೈವದವರು–ಊರಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರು ಹಿರಿಯರು
ಧಮಕಾಸ್ತ–ಏದುಸಿರುಬಿಡಂತ್ತ, ಓಡಿ ಓಡಿ ಸುಸ್ತಾಗಿ
ಧೋತರ–ಪಂಚೆ
ನಬರ–ನವಾಬರ, ನಿಜಾಮರ
ನಸಲೊಳು–ನೊಸಲೊಳು, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ
ನಂವಚಿತ್ರ–ಒಂಬತ್ತು ಚೂರು, ಛಿದ್ರಛಿದ್ರ
ನೇಲಿ–ಆಳ ; ನೆಲೆ
ಪಟಗಾರ–ತೆರಿಗೆಕಾರ, ತೆರಿಗೆ ಕೊಡುವವ
ಪಟ್ಟಿ–ನೋಡಿ : ಕರಪಟ್ಟಿ
ಪತ್ತಾರ–ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ
ಪನ್ನಾಳಿ–ಪನಾಳಕೋಟೆ, ಪನಾಲಗಢ
ಪನಿವಾರ–ಪ್ರಸಾದ
ಪರಜೋತ್ಪತ್ಯಾ–ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರು, ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿ
ಪರಮಧೂತ-ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರು, ಪ್ರಮೋದೂತ
ಪಾಣೆವು–ಪಾಳೆಯ
ಪಾಶ–ಹಗ್ಗ
ಪ್ಯಾಂಡಾರೆರು–ಪಿಂಡಾರೆರು, ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗದವರು
ಪೇರು–ವ್ಯತ್ಯಾಸ (ಫೇರ್–ಉ)
ಪೈರಗಟ್ಟಿ–ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ, ಸುತ್ತುವರಿದು
ಪೋಣಾಲಕ್ಷ–೭೫,೦೦೦, ಮುಕ್ಕಾಲು ಲಕ್ಷ
ಪೋವಾಡ–ಲಾವಣಿಗೆ ಮರಾಠೀ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದ
ಫೇರಾ–ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ತಾರತಮ್ಯ
ಬಡ್ಡಿಂದ–ಬೊಡ್ಡೆಯಿಂದ, ಆರಂಭದಿಂದ
ಬಂಡ, ಬಂಡಾ–ಬಂಡು, ದಂಗೆ ; ಪಾಲಿ ; ಅಸಹಾಯಕ
ಬಾರಿನಮಂದಿ–ಹಾರಿಸಲು ಸಜ್ಜಾದ ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದ ಜನ
ಬಾಳಾಡವಂಗಿ–ಬಹಳ ಥೋಉಗಿ, ದೊಡ್ಡ ಮೋಸ
ಬ್ಯಾಗಿ–ಬೇಗ, ತತ್‌ಕ್ಷಣ, ಕೂಡಲೆ ; ಬೇಗ
ಬ್ಯಾಡಿಕಿ–ಬೇಡರ ಪಡೆ ; ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿ
ಬ್ಯಾಸನ–ಬೆಸನ, ಕಾರಣ ; ಶಕ್ತಿ; ಕೃಪೆ; ನೆರವು
ಬಿಕ್ಕಟ್ಟ–ದುರ್ಗಮವಾದುದು
ಬಿಕ್ಕಿ–ಭಿಕ್ಷೆ
ಬೀಡಿ–ಬೇಡಿ
ಬೆಸಕ–ಕೇಳುವಕಾರ್ಯ ; ಜೋರಾಗಿ ಬಯ್ದು ಕೇಳುವುದು
ಬೆಳವಲಾದೇಶ–ಮುನ್ನೂರು ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶ
ಬೇತ–ದುಷ್ಟ ಚಿಂತನೆಯ ಯೋಜನೆ ; ಒಳಸಂಚು
ಬೇಪಾಮ–ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಹೆಜ್ಜೆ, ಅಚಾತುರ್ಯ
ಬೇಸೇಕ—ಚೆನ್ನಾಗಿ, ವಿಪುಲ
ಬೇಳೆಂತ ಕಂಣಿ–ಬೇಳೆಯಂಥ ಕಣ್ಣು
ಬೈಶಾಕ–ಬಯ್ಯುವುದಕ್ಕೆ, ಬಯ್ಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ
ಬೊಟಾ-Boat, ದೋಣಿ, ತೆಪ್ಪ, ಹರಿಗೋಲು
ಬೋರ್‍ಯಾಡಿ–ಜೋರಾಗಿ, ಏರುದನಿಯಲ್ಲಿ
ಭಂಟ–ಶೂರ
ಮಗಲಾಯರ ಶೀಮಿ–ಮೊಗಲರ ಸೀಮೆ ; ಸುರಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನ
ಮಜಕೂರ–ವಿಷಯ, ಸಂಗತಿ
ಮಡದಾಗ–ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ
ಮಮ್ಮಾಯಿ–ಮುಂಬಯಿ, ಬೊಂಬಾಯಿ
ಮಸ್ತ, ಮಸ್ತಾ–ಮಸ್ತು, ಮಸ್ತಾಗಿ, ಬಹಳ, ಬೇಕಾದಷ್ಟು
ಮಸೂತಿ-ಮಸೀದಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರ
ಮಂದಿಕರಮಿಸ್ತ–ಮಂದಿಯನ್ನು ರಮಿಸಿದ್ದ, ಜನಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ
ಮಾಫ್–ಮಾಫು, ಕ್ಷಮೆ ; (ತೆರಿಗೆ ರದ್ದುಪಡಿಸು)
ಮಾಸೀಲಾ–ಕಂದಾಯ (< ಮಹ್‌ಸೀಲ)
ಮುದವಳಕ–ಮುಂಧೋಳಕ್ಕೆ
ಮೊಕ್ತ–ಮುಖತಃ, ಎದುರು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ
ಯತ್ತರ-ಎತ್ತಲಾದರೂ, ಯಾವಕಡೆಯಾದರೂ
ಯೆಲಿಸ್ಬಿತ–ಎಲಿಜಬೆತ್
ಯೇಕದುಮಕ ಬಿಟ್ಟರ–ಏಕ್‌ದಂ ಬಿಟ್ಟರು, ಒಮ್ಮೆಗೇ ಬಿಟ್ಟರು
ರಣಕತ್ಲ–ರಣಗದ್ದಲ ; ಕಾಳರಾತ್ರಿ ?
ರವಡ–ಸಿಟ್ಟು, ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುವಂಥ ಮಹಾಸಿಟ್ಟು
ರಂಕಾಳಿ ಪದ್ಮಾಳಿ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು

ರಂಮೊಶಿ–ರಮಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ
ರ್‍ಯಾಗುಟಿ–ಒಂದು ಆಭರಣವಿಶೇಷ
ರುಷ್ಟ–ಒಣಗಿದ
ರೇಜಗಟ್ಟಿ–ಸಾಕಾಗಿ
ರೌಡ–ದೌಡ (?)
ಲಮಾಣೆರು–ಲಂಬಾಣಿಗಳು
ಲಳಿಗೆ–ಬಂದೂಕಿನ ನಳಿಗೆ
ಲಿಲಾವ–ಹರಾಜು
ಲೋಟಿಸ–ನೋಟೀಸು, ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಪತ್ರ;
ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಪತ್ರ
ವತ್ತರ–ತೀವ್ರ, ಅವಸರ, ಬೇಗ ; ರಭಸ
ವತ್ನ–ಆಸ್ತಿ, ಇನಾಮು
ವರ್‍ಮ–ಸ್ವರೂಪ ; ಮರ್ಮ
ವಸ್ತೊಡವಿ–ಒಡವೆವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಗಳು
ವಳೆ–ಒಳ್ಳೆ, ಒಳ್ಳೆಯ, ಚೆನ್ನಾದ,
ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ
ವಂದೀಟ–ಒಂದಿಷ್ಟು, ಸ್ವಲ್ಪ
ವಾಯಿದೆಮಾಡು–ದಿನ ನಿಗದಿಮಾಡು
ವೂಮೆದ–ಉಮ್ಮೀದ್, ಉತ್ಸಾಹ, ಆಸಕ್ತಿ
ವೈತೇನು–ಒಯ್ಯುತ್ತೇನೆ
ವೋದಾರಲ್ಲಾ–ಒಯ್ದರಲ್ಲಾ, ಒಯ್ದಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ
ಶಮಸರಗಡ–ಒಂದು ಊರಿನ ಹೆಸರು
ಶರೇ–ಸೆರೆ, ಸಾರಾಯಿ
ಶಲೆ–ಸೆಲೆ, ನೀರಿನ ಊಟೆ, ಝರಿ
ಶಳತಾ–ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ಒಗೆದುಕೊಂಡು
ಬಾ, ಬಟ್ಟೆಶುಚಿಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಬಾ
ಶ್ರವ–ಶವ
ಸಕಾಟ–ಒಂದಾಗಿ ; ಏಕವಾಗಿ ; ಏಕಸ್ವರಾಗಿ ;
ಹೊಂದಿಕೊಂಡು
ಸತ್ರಾಸೆ ಐಂಸಿ–೧೭೮೫
ಸನ್ಮಾತ–ಸನ್ಮತ, ಸಮ್ಮತ, ಒಪ್ಪಿಗೆ
ಸಬರ–ಸಮಯ
ಸಜ್ಯಾರ್ಕ–ಸುಭೇದಾರ, ಓರ್ವ ಅಧಿಕಾರಿ
ಸರಾಪ್ಯಾರ = ಶಾಪ ಹಾಕುವಿಕೆ
(ಶಾಪ > ಶ್ರಾಪ > ಸ್ರಾಪ > ಸರಾಪ)

ಸರಿಯಿಲ್ಲ–ಸಮನಾದವರಿಲ್ಲ, ಒಂದು
ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತು
ಸವುಕ–ಉರುಲು, ಹಗ್ಗದ ಸರಕು, ಹಗ್ಗದ
ಶ್ರೇಣಿ
ಸಾವ–ಸಾವು
ಸಾಹೋಬ–ಸಾಹೇಬಗ
ಸಿಕೆ–ಸಿಕ್ಕ, ಮೊಹರು
ಸಿಸ್ತಾ–ಶಿಸ್ತು
ಸುಟಕಿ–ಸುಟ್ಟು
ಸುತ್ತುಕಡಶಿ–ಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ
ಸುಳ್ಳ–ಸುಮ್ಮನೆ, ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ
ಸೂಲಗಿ–ಸುಲಿಗೆ
ಸೋಜರ–ಸೈನಿಕ
ಸೋಸಿ–ಕೂಲಂಕಷ ಯೋಚಿಸಿ ; ಶೋಧಿಸಿ,
ಯೋಚಿಸಿ
ಸೋಂಡ್–ತೋಂಡ್, ತುಟಿ
ಹಬಶರ್‍ನ–ಹಬ್ಷಿ ದೇಶದವರನ್ನು, ಅರಬರನ್ನು
ಹರ್‍ಯಾನ ಹೊತ್ತ–ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು
ಹರಿಯಾಗ–ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು
ಹರುದಿಂದ–ಹರುಷದಿಂದ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ
ಹರೂತಾವು–ಹರಿಯುತ್ತವೆ
ಹಲ್ಲತಿಂತ–ಹಲ್ಲುಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ,
ಕೋಪದಿಂದ
ಹವಣಸ್ತ–ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತ, ಸೂಕ್ತ
ಸಮಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತ
ಹಸಮಗ–ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರುವ ಮಗ
ಹಸ್ತರ–ಹಸಿದರೆ, ಹಸಿವಾದರೆ
ಹಳಬ–ತಳವಾರ ; ಕಾವಲುಗಾರ
ಹುಟಾಜ್–ಆದಾಯ
ಹುನ್ನಾರ–ಯೋಜನೆ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಚು
ಹೂಲಿ–ಬಂಡಾಯ, ದಾಳಿ
ಹೆಸರಿಟ್ಟು–ಎಸರಿಟ್ಟು, ತಿನಿಸು ಮಾಡುವ
ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಯಲು ಇಟ್ಟ ನೀರು
ಹೋತಿ–ಹೋಯಿತು
ಹೋತ್ಯೋ–ಹೋಯಿತು, ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ
ಹೋಳಿ–ಒಂದು ಹಬ್ಬ ; ಆ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ
ಕಾಮನನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಿಕೆ

ಕೆ.ಸಂ. ೩೨೦೨೫—ಎಂಯುಪಿಎಂ—೧,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು—೩–೯–೮೧

ಕ[illegible]

ಜಾನಪದ [illegible]ಾಲಿ[illegible] ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

೧. ತಿಮ್ಮಕ್ಕನ [illegible]
೨. ಸಂ[illegible]ಲಿ [illegible]
೩. ಅಣ್ಣಪ್ಪ ಜ[illegible] ಕಥೆಗಳು
೪. ಕೈಲಿಯು ಕರೆದ ಸ[illegible]ಲು
೫. ಜ[illegible] [illegible]ಸ [illegible]ಳು
೬. [illegible]
೭. [illegible]ರಾಧ[illegible] [illegible]ಗಳು
೮. [illegible]
೯. [illegible]

[illegible]

೧೦. ಶ್ರೀ [illegible]
೧೧. ಕನ್ನಡ [illegible]ಗಳು
೧೨. ಗೊಂದಲಿಗರ ಕಥೆಗಳು
೧೩. ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಾವಣಿಗಳು
೧೪. [illegible]
೧೫. ನಮ್ಮ ಜ[illegible] [illegible]ಗಳು
೧೬. ಕೆಲವು [illegible]
೧೭. [illegible]
೧೮. [illegible]
೧೯. ನಮ್ಮ ಸಂ[illegible] [illegible]ಗಳು
೨೦. ಬಯಲು [illegible] ಲಾವಣಿಗಳು
೨೧. ಬೆಳಗಾಂ ಜಿ[illegible]

[illegible]ಪದ ಕಥೆಗಳು

೨೨. ಹಾಡಿಗೆ ಹ[illegible] [illegible]ಬಂದು
೨೩. ಅಂಟಿಗೆ ಪಂ[illegible] [illegible]ಗಳು
೨೪. ಹಾಲಕ್ಕಿ [illegible]
೨೫. ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ [illegible]ಸೂಚಿ
೨೬. ಸಂಕೀರ್ಣ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು
೨೭. ಕೆರೆ [illegible]

[illegible]ಗಳು

೨೮. [illegible]
೨೯. ಧಾರವಾಡ [illegible]

ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು

೩೦. [illegible]ಕಾರ್ತಿ[illegible]ನ [illegible]
೩೧. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ[illegible]

ಗೊಂದಲಿಗರ ಕಥೆಗಳು

೩೨. ನಮ್ಮ ಜನಪದ ಕಥೆ[illegible]
೩೩. ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಪದ [illegible]
೩೪. [illegible]ರು ಜಿಲ್ಲೆಯ [illegible]
೩೫. [illegible]
೩೬. [illegible] ಲಾವಣಿ[illegible]
೩೭. [illegible]
೩೮. ಕೋಲ[illegible] ಕೋಲ್ [illegible]
೩೯. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಪ[illegible]
೪೦. [illegible] ಗುಂಟೆ ಬೆ[illegible]
೪೧. [illegible] ಜನಪದ [illegible]
೪೨. [illegible]
೪೩. [illegible] ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಾ[illegible]
೪೪. ಜೀವನವಿಲಾಸ
೪೫. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗ[illegible]
೪೬. ಕನ್ನಡ ಒಡಪುಗಳು
೪೭. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ [illegible]
೪೮. [illegible]

[illegible]

೪೯. [illegible]ಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ [illegible]
೫೦. [illegible] ಸಂಪ್ರದಾಯದ [illegible]
೫೧. [illegible] ಸಮಾವೇಶ
೫೨. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಪ[illegible]
೫೩. ತಂಬೂರಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ[illegible]
೫೪. ಕ[illegible]
೫೫. ಕಲ[illegible]
೫೬. [illegible] ಂಜನೆ [illegible]ಕಾಳ[illegible]
೫೭. ಕಾಡು ಮಲ್ಲಿಗೆ
೫೮. ಗೊಂದಲಿಗರು : ಒಂದು [illegible]